J. P. Jacobsen

Fru Marie Grubbe

Bibliotek 1800

J. P. Jacobsen

Fru Marie Grubbe

Interieurer fra det syttende århundrede.

eBibliotek 1800

2023

Ophavsret og brugsbetingelser

Generelt forbehold *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en over 100 år gammel tekst. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal derfor, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

Disclaimer: *Please note that this book is based on a more than a hundred year old original. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

I

Den luft, der lå under lindetræernes kroner, havde vugget sig frem over den brune hede og de tørstige marker; den var blevet baget af solen og støvet af vejene, men nu var den renset af det tætte løvhang, svalet af de kølige lindeblade, og duften af lindens gule blomster havde gjort den fugtig og givet den fylde. Nu lå den og blinkede stille og saligt op i det lysegrønne hvalv, kærtegnet af sagte dirrende blade og af hvidgule sommerfugles flimrende vingeslag.

De menneskelæber, som åndede denne luft, var svulmende og friske, den barm, den højnede, var ung og spæd. Barmen var spæd og foden var spæd, midjen smal, væksten slank, og der var en vis mager styrke i den hele skikkelse. Frodigt var kun det stærke, dunkeltgyldne hår, der halvt var bundet og halvt hang løst; for den lille, mørkeblå fløjelshue var gledet af og hang om halsen i sine knyttede hagebånd ned på ryggen som en lille munkehætte. Ellers var der intet klosterligt ved dragten; en bred og ligeskåren lærredskrave slog ned over en lavendelblå hvergarnskjole med korte og vide, opskårne ærmer; ud af dem brusede et par store poseærmer af fint, hollandsk lin. En højrød sløjfe sad på brystet og højrøde sløjfer på skoene, hun gik med hænderne på ryggen og med foroverbøjet hoved. Med legende, sirlige skridt gik hun langsomt op ad gangen; men ikke ligefrem; hun gik i bugter; snart var hun ved at støde imod et træ på den ene side, snart var hun ved at komme ud mellem træerne på den anden side. En gang imellem standsede hun,

rystede håret fra kinderne og så op mod lyset. Det dæmpede skær gav hendes barnehvide ansigt en matgylden lød, der gjorde de blåladne skygger under øjnene mindre synlige; de røde læber blev purpurbrune og de store, blå øjne blev næsten sorte. Hun var nydelig var hun: lige pande, svagt kroget næse, kort, skarpskåren underlæbe og stærk, rund hage og fint rundet kind og ganske små øren og rent og skarpt tegnede bryn … Hun gik og smilte, let og tankeløst, tænkte på ingenting og smilte i harmoni med alt omkring hende. Hun kom til ende med gangen, standsede og gav sig til at svinge rundt på hælen, halvt til højre og halvt til venstre, stadigt med hænderne på ryggen, med hovedet lige, blikket opad, og hun nynnede monotont og afbrudt i takt med sin svingen.

Der lå to gråstensfliser og var trappetrin ned til haven, til haven og det skarpe, hvide sollys. Den skyfri, blåhvidste himmel så lige ned i den, og den smule skygge, der var, holdt sig tæt ind til foden af de klippede buksbomhække. Det skar i øjnene, selv hækken stod og gnistrede lyset fra sine blanke blade i skarpe, hvide blink. Ambraen slæbte sig i hvide snirkler ud og ind, frem og tilbage, om tørstige balsaminer, boboreller, gyldenlakker og nelliker, der stod og stak hovederne sammen ligesom får på åben mark. Ærterne og bønnerne henne ved lavendelrækken var ved at falde fra stængerne af varme, morgenfruerne havde opgivet det hele og stod og så solen lige op i ansigtet, men valmuerne havde kastet deres store, røde blomsterblade og stod i de bare stilke.

Barnet i lindealleen sprang ned over trinene, løb gennem den solhede have, med bøjet hoved, som man løber over en gård i regnvejr. Hun styrede hen imod en trekant af dunkle takstræer,

smuttede om bagved dem og gik så ind i den store løvstue, der var en levning fra de Belowers tid. En vid rundkreds af elmetræer havde de flettet sammen foroven, såvidt grenene kunne nå, og det runde hul i midten havde de gitret til med lægter og rafter. Slyngende roser og valske kaprifolier groede stærkt op i elmeløvet og tættede godt, men til den ene side var de slået fejl, og humlen, der var plantet efter med, havde forknyttet elmekvistene og magtede ikke selv at lukke for hullet.

For indgangen til stuen lå der to hvidmalede havheste; derinde stod der en lang træbænk og et bord; pladen til bordet var af sten; stor og oval havde den været, men det meste af den lå på jorden i tre stykker, kun et lille fjerde lå løst over det ene hjørne af bordrammen. Ved det satte barnet sig, tog benene op på bænken, lænede sig tilbage og lagde armene over kors. Hun lukkede sine øjne og sad ganske stille; der kom et par små rynker i panden, en gang imellem bevægede hun øjenbrynene og smilte let:

"I stuen med de røde purpurtæpper og den forgyldte alkove ligger Griseldis for margrevens fødder, men han støder hende bort; nys har han revet hende op fra det lune leje, nu åbner han den smalle, rundbuede dør, og den kolde luft strømmer ind på den stakkels Griseldis, der ligger på gulvet og græder, og der er intet andet mellem det kolde nattepust og hendes varme, hvide legeme end det tynde, tynde lin. Men han jager hende ud og låser døren efter hende. Og hun trykker den nøgne skulder op til den kolde, glatte dør og hulker og hører ham gå blødt inde på gulvets tæpper, og gennem nøglehullet kommer lyset fra den duftende kærte og sætter sig som en lille, rund sol på hendes

blottede bryst. Og hun lister sig bort og går ned ad den mørke marmeltrappe og der er ganske stille, hun hører ikke andet end den bløde, klappende lyd af sine nøgne fødder på de isnende stentrin. Så kommer hun udenfor. Sneen … nej, det regner, det skylregner, og det tunge, kolde vand plasker ned på hendes skuldre; linet klæber fast til hendes legeme, og vandet driver ned ad hendes bare ben, og hun træder med de skære fødder i det bløde, kolde dynd, der glider glat ud til siden under fodbladet. Og vinden … buskene river hende og flænger hendes kjole, nej, hun har jo ingen kjole på … som det flængede mit brune skørt! – der må vist allerede være nødder i Fastruplund, alle de nødder, der var på Viborg marked … Gud ved, om Ane har fået ro i sine tænder … Nej! Bruhnhylde! – den vilde hest sprænger afsted … Bruhnhylde og Grimmild – dronning Grimmild vinker ad mændene, vender sig og går bort. Og de slæber dronning Bruhnhylde frem, og en lav, sort karl med svære, lange arme, en som Bertel i Bomhuset, tager i hendes bælte og rykker det over, og han smøger hendes kittel og hendes underkjortel af hende, og med sine sorte næver stryger han guldringene af de hvide, myge arme, og en stor, halvnøgen, brun og lådden karl lægger sin hårede arm om hendes liv, og med sine plumpe, brede fødder træder han sandalerne af hende, og Bertel vikler hendes lange, sorte lokker om sin hånd og trækker bort med hende, og hun følger ham med foroverbøjet krop, og den store lægger sine svedige håndflader på hendes nøgne ryg og skubber hende fremad, fremad hen til den sorte, fnysende hingst, og de slænger hende ned i det grå støv på vejen og de knytter hestens lange hale om hendes ankler …"

Så kom rynkerne igen og blev der længe, hun rystede på hovedet og så mere og mere fortrædelig ud, endelig slog hun øjnene op, rejste sig halvt og så sig træt og misfornøjet omkring.

Myggene dansede henne for åbningen mellem humlerankerne, og det drev på derude fra haven stødvis med duft af mynte og hjertensfryd og imellem med duft af dild og anniskål. En lille, tummelumsk, gul edderkop løb kildrende hen over hendes hånd og fik hende til at springe op fra bænken. Hun gik hen mod indgangen og rakte efter en rose, der sad oppe i løvet, men hun kunne ikke nå den. Så gik hun udenfor og plukkede af slyngroserne; jo mere hun plukkede, jo ivrigere blev hun, og snart havde hun skørtet fuldt. Hun bar dem ind i løvstuen og satte sig ved bordet. En for en tog hun dem op af skødet og lagde dem på stenpladen tæt op til hinanden, og snart var stenen skjult under et blegrødt, duftende svær.

Den sidste rose var taget, hun glattede skørtets folder og de løse blomsterblade og de grønne blade, der havde sat sig fast i kjolens luv, strøg hun af, og blev så siddende med hænderne i skødet og så på rosenfloret.

Denne blomsterlød, der krusede sig i skær og skygger, fra hvidt, der rødmer, til rødt, der blåner, fra fugtig rosa, der næsten er tung, til et lilla så let, at det kommer og går som om det drev i luften – . Hvert enkelt, rundet blomsterblad, yndigt hvælvet, blødt i skyggen, men i lyset med tusinde næppe synlige gnister og blink; med alt sit favre rosenblod samlet i årer og spredt i huden … og så den tunge, søde duft, den drivende em af den røde nektar, som koger i blosterets bund.

Hurtigt strøg hun sine ærmer op og lagde de nøgne arme ned i rosernes milde, fugtige kølighed. Hun vred dem rundt i roserne, der med løste blade flagrede mod jorden, så sprang hun op og fejede med et strøg alt det bort, der var på bordet, og gik ud i haven, rettende på sine ærmer. Med blussende kinder og hastige skridt gik hun ned gennem gangene og ud, og fulgte så langsomt havediget op mod kørevejen. På den var der kort før indkørslen til gården et læs hø væltet; flere læs holdt bagved og kunne ikke komme frem. Ladefogden pryglede kusken med en brun stok, hvis politur glimtede i solen.

Lyden af slagene gjorde et uhyggeligt indtryk på barnet, hun holdt sig for ørerne og gik hastigt op mod gården. Kælderdøren ned til bryggerset stod åben; hun smuttede derned og slog døren i efter sig.

Det var den fjortenårige Marie Grubbe, datter af hr. Erik Grubbe til Tjele Hovedgård.

Skumringens blå skær lå over Tjele. Duggen var faldet og havde gjort ende på høkørslen. Gårdens piger var i stalden og malkede; karlene rumsterede omkring i agerum og selekammer; hovbønderne stod i flok uden porten og ventede på at blive ringet til nadvre.

I det åbne vindue stod Erik Grubbe og så ud over gårdspladsen: langsomt og en for en kom hestene helt fri for seler og grime udad stalddøren og gik hen til vandingstruget; midt i gården stod en dreng med rød hue ved en af bindestenene og satte nye tænder i sin rive, og henne i et hjørne

legede to unge mynder tagfat mellem træhesten og den store slibesten.

Som tiden led kom karlene tiere og tiere frem i stalddørene, så sig om og trak sig fløjtende eller trallende tilbage; en pige med fyldt malkespand kom i hurtig, småtrinet trampen over gården, og hovbønderne begyndte at trække sig inden porten som for at skynde på nadverklokken. Nede i køkkenet blev der stærkere tumlen og raslen med spande, fade og brikker, så blev der taget et par stærke tag i klokken, og den rystede to hold rustne toner af sig, der snart døde hen i træskoklampren og lyden af døre der skurede mod fældingen. Så var gården tom, kun de to hunde stod og gøede om kap ud ad porten.

Erik Grubbe trak vinduet til og satte sig betænksomt ned. Det var i vinterstuen han sad. De brugte den både vinter og sommer, både til dagligstue og spisestue, de opholdt sig næsten aldrig i andre stuer end den. Det var et rummeligt tofagsværelse med højt brystpanel af mørkt egetræ, væggene var beklædte med et tavl af hollandske stentøjsfliser, de var glaserede, hvide i bunden og malede med store, blå roser. Kaminen var sat med brændte mursten, en dragkiste var stillet foran åbningen, ellers ville det trække når der blev gået med dørene. Et poleret egetræsbord med to store, halvrunde klapper, der næsten hang ned til jorden, nogle højryggede stole med sæder af hårdt, blankslidt læder og et lille, grønmalet skab, der hang højt oppe på væggen, andet var der ikke derinde.

Som Erik Grubbe nu sidder der i mørkningen, kommer hans husholderske, Ane Jensdatter, ind med et lys i den ene hånd og en stob pattevarm mælk i den anden. Stoben sætter hun for ham, selv sætter hun sig ved bordet og lyset foran sig, dog giver

hun ikke slip på stagen, men sidder og drejer den rundt med sin store, røde hånd, der glimter af mange ringe og store stene.

"Åja såmænd ja!" sagde hun som hun satte sig.

"Hvad er det?" spurgte Erik Grubbe og så hen på hende.

"Å, en kan da nok give sig, når en har støjet om til en hverken årker eller sanser!"

"Ja! – travle tider! – folk får de sommerdage rende den varme op, de om vinteren skal sidde i."

"Ja! – I snakker! – der er måde med alting, men hyvl i grob og hamler i gras, det er en lied kongkyren Note 1). Jenne er en om alting. De indenoms piger er trallier til hobe, kærrestsladder og byssens nyt, det kan de nok kom' igennem; gør de nøj, så gø' di ed skidt, å gyres skal ed å det te gavns, men hvem der kommer te ed, de æ misæl a. Wulborg æ syg å Stine å buel, de malosier Note 2), de står og bødler te di sveder ve ed, men li vidt kommer de. En ku' da osse ha' nøj hjælp a' Mari når I vild' tal' henne te', men hun fo' da hverken lov te' å rør' sæ te' de' jen heller de ånt."

"Nå, nå! Du snakker dig jo både fra vejr og ånde og fra landsens mål tillige. Klag ikke mig noget på, forklag dig selv; havde du havt tålmod med Marie i vinter og lært hende lempelig op og vist hende ret håndelag på alting, så havde du nu havt gavn af hende; men du havde intet tålmod, du var hidsig og hun blev trodsig, I var jo ved at splitte hinanden levende ad. Det er såmænd mere end tak værd, at det blev forbi."

"Ja vist så! Værg I kuns Mari, I er så nærmest til det; men værger I Jeres, så værger a min, og enten I tager det til fortrydelse eller hvad I gør, så får I vide, at der er mere sind i Mari end hun kan komme gennem verden med. Men det fik nu

være den fejler det er, men hun er ond – ja! I siger nej, men hun er ond; aaldrig kan hun lade bitte Ane gå i fred, aldrig! Hun ligger over hende med pluk og nap og lede ord så lang dagen er; det sølle barn måtte ønske det aldrig var blevet til og det måtte a og, og a ønsker det, så travrig som det er. Å! Gud inderlig se i nåde til os! I er ikke ens fader for de to børn; men det forstår sig, det er som ret er, fædrenes synder skulle hjemsøges på børnene i tredje, ja i fjerde led, og moderens synd ligesådan, og bitte Ane er kuns en horeunge – jo! jeg siger det rent ud, hun er en horeunge, en horeunge både for Gud og mennesker! – men I! I, hendes fader! I måtte skamme Jer, måtte I, – ja, det siger a om I så lægger hånd på mig for det, som den mikkelsdagsaften for to år siden, I måtte skamme Jer, æ tvi måtte I så; for at lade Jert eget barn mærke, at det er undfangen udi synd, og I lader hende formærke det, både I og Mari lader hende og mig mærke det, ja, om I så slår mig lader I hende det mærke ..."

Erik Grubbe sprang op og trampede hårdt i gulvet.

"Stejler og hjul! siger jeg, er du da spitalstosset kvind? – du er drukken er du, ind og læg dig på din seng og sov dig rusen og galden væk! Du fortjente jeg slog dig under dine øren, galsindede kvind! – nej, ikke et ord til! – Marie skal bort, hun skal herfra den dag i morgen – fred vil jeg have i fredsens tid."

Ane hulkede højt.

"Å Gud, å Gud! at det skulle times! – en verdens skam! – lægge mig ud for drik! – har jeg nogentid den tid vi har kendt til hinanden og al den tid der forved gået i stegers med en ruset pande? har I hørt mig snakke over mig? hvor er den plet, I har set mig ligge mendrukken? Det er den tak, en får! Sove min rus

væk! – ja, give til Gud a måtte sove hen, give til Gud a måtte synke død ned for Jer, som I bær spot og spe ind på mig ..."

Hundene glammede op derude i gården, og der lød hovslag under vinduerne.

Ane tørrede hastigt sine øjne, og Erik Grubbe åbnede vinduet og spurgte hvem det var.

"Ridende bud fra Fovsing", svarede en af husets karle.

"Så tag hans hest og lad ham komme herind." Og dermed blev vinduet lukket.

Ane satte sig til rette i stolen og skyggede med hånden for de rødgrædte øjne.

Så kom buddet ind og bragte hilsen og venskab fra stiftsbefalingsmand Christian Skeel til Fovsing og Odden, som lod formelde, at han i dag havde fået stafet om at krigen var erklæret under første juni; af den grund var det nødvendigt at han for flere årsagers skyld tog til Aars og derfra mulig til København og lod nu derfor spørge, om Erik Grubbe ville slå følge, sålangt omstændighederne ville vejen gøre, de kunne da i alt fald få endt den sag, de havde sammen med somme århusfolk, og anlangende København så vidste stiftsbefalingsmanden, at Erik Grubbe didhen havde mere ærinde end nok var. I alle fald ville Christian Skeel være på Tjele henad fire slæt over middag.

Erik Grubbe sagde dertil, at han skulle være rede til rejsen.

Med den besked red så buddet hjem.

Nu talte Ane og Erik Grubbe længe om hvad der skulle gøres mens han var borte, og det blev da også bestemt, at Marie skulle rejse med til København og blive hos sin faster Rigitze et årstid eller to.

Den nær forestående afsked havde gjort dem begge roligere, men den gamle tvist var nærved at flamme op igen, da de kom til at tale om, hvilke af sin salig moders smykker og klæder Marie skulle føre med; det blev dog afgjort i mindelighed, og Ane gik for at lægge sig tidligt, da det nok kunne behøves, at den dag imorgen blev gjort så lang som muligt var.

Lidt efter meldte hundene nye fremmede.

Denne gang var det dog ikke andre end sognepræsten for Tjele og Vinge, hr. Jens Jensen Paludan.

Med et: "God kvæld i stuen!" trådte han ind.

Det var en bredskuldret, knokkelstærk mand med lange lemmer og ludende hoved; rundrygget var han også, og hans hår var stort som en kragerede, gråsprængt og filtret, og hans ansigt havde en underlig stærk, jævn og tillige ren, blegrød farve, der ikke passede godt til de grove, knortede ansigtstræk, og de buskede bryn.

Erik Grubbe bad ham sidde ned og spurgte ham, hvorledes det gik med hans høbjergning. Talen drejede sig så en stund om årstidens vigtigste markarbejder og døde hen i suk over det forgangne års dårlige kornavl.

Præsten sad og skelede påskøns over til stoben og sagde så: "Velbyrdighed altid synderlig mådeholden! holder sig altid til naturlig drikke. – Det er og det sundeste! Nysmalket mælk er en Himmerigs velsignet ting, det er det, både for ond mave og æng bryst."

"Jamænd! Guds gaver er alle gode så enten de malkes eller tappes os til. – I får nu sætte smag på en tønde ægte mumme, vi forgangen fik hentet hjem fra Viborrig; hun er både god og tysk endda jeg ikke kan skønne at tolderen har mærket hende."

Ølkruse og en stor tudekande af ibentræ og siret med sølvringe blev sat frem.

Så drak de hinanden til.

"Heydenkamper! Ægte, adelig Heydenkamper!" udbrød præsten med en stemme, der skjalv af begejstring og rørelse, og da han salig lagde sig tilbage i stolen, havde han næsten tårer i øjnene.

"I er en kendere, hr. Jens!" smiskede Erik Grubbe.

"Ak, hvad kendere! vi er fra i går og vide intet," mumlede præsten åndsfraværende, "ellers tænker jeg på," fortsatte han med hævet røst, "om det skulle have sin rigtighed med det, jeg har ladet mig fortælle om de Heydenkampers Bryghus. – Det var en frimestere, der fortalte mig det, en gang deroppe i Hannover, den tid, jeg rejste med junker Jørgen. – Se! Han sagde, at de begyndte altid deres brygning en fredag nat, men inden nogen fik lov at røre sin hånd til nogenting, måtte han gå hen til oldgesellen og lægge sine hænder på den store vægt og sværge ved ild og blod og vand, at han ingen hadske og onde tanker gik og bar på, for det ville gøre øllet skade. Han fortalte også, at søndag morgen når kirkeklokkerne begyndte at gå, så slog de alle døre og vinduer og lemme op for at det kunne ringe ind over øllet; men det fornemste det blev gjort når øllet var sat hen for at gæres, så kom mesteren selv med en prægtig lade, deden op han drog både svære guldringe og kæder og kostelige stene, som der var sære tegn på, og det blev tilhobe lagt ned i øllet, og det kan en da nok tænke, at sådan ædle rigdomme må give drikken lod og andel i de hemmelige krafter, der er i dem fra naturen af."

"Ja, det er ikke godt at vide noget om," mente Erik Grubbe, "jeg har nu mere tro til den brunsviger-humle og den anden urtesåd, de sætter til."

"Jo!" sagde præsten alvorligt og rystede på hovedet, "det må vi ikke sige, der er meget fordækt i naturens rige, det er sikkert nok. Hver en ting både død og levendes har sit miraculum i sig, det er kuns om at gøre at have tålmod til at søge og opladte øjne til at finde, – ak, i gamle dage, da det ikke var så lange tider siden at Gud herren havde taget sine hænder af jorden, da var hver en ting så bespændt med Guds kraft, at der sprang ud af dem lægedom og alt godt, evigt og timeligt, men nu jorderig hverken er fin eller ny længer og vanhelliget af mangfoldige slægters synder, nu er det kuns ved besynderlige lejligheder at de lade sig formærke, til visse timer og på visse steder, når mærkelige himmeltegn er oppe; det sagde jeg nyssens nu til smeden, vi stod og taltes ved om det gruelig flammendes skær, der i de sidste nætter har været at se den halve himmel rundt. – Ellers kom der den gang en ridendes stafet forbi os – herop til, jeg tror?"

"Det var så, hr. Jens."

"Han red vel intet med andet end som godt var?"

"Han red med det at krigen er nu erklæret."

"Herre Jesus, nej da! – ja, ja, en gang måtte det jo komme."

"Ja, men har de biet så længe, skulle de biet til folk havde deres avl inde."

"Det er de skåninger, der har drevet det frem, sagtens; de formærker endnu den sure svie af sidste krig og venter at komme efter den søde kløe i denne."

"Å! Det er intet skåningerne ene, sjællandsfarerne vil altid krig, de ved jo vel, at dem går den immer udenom, – ja, det er gode tider for nøvter og tosser, når rigens råder er galne tilhobe ... "

"De siger ellers, at marsken ville nok nødig til det."

"Ja, fanden tro det! – kan jo dog nok være, men det kendes kun lidtagtig at prædike rolighed i en myretue, – nå, krig har vi, og nu gælder det om at hver hytter sit. Der er nok at tage sig til i alle måder."

Talen faldt så på den forestående rejse og gik nu en tid om de slette veje, vendte tilbage til Tjele, til fedekvæg og staldfodring og gik igen på rejse. De havde imens ingenlunde forsømt kanden, øllet var steget dem svært til hovedet, og Erik Grubbe, der just fortalte om sin rejse til Ceylon og Ostindien med "Perlen", havde ondt ved at komme frem igennem sin egen latter, hver gang en ny pudserlighed randt ham i minde.

Præsten blev jo længer jo alvorligere; han lå sammensunken ned i stolen, men en gang imellem virrede han med hovedet, så bistert ud for sig og bevægede læberne som om han talte; gestikulerede derhos med den ene hånd, ivrigere og ivrigere, indtil han kom til at trumfe i bordet; så faldt han sammen igen med et forskrækket blik over på Erik Grubbe. Endelig da denne var kørt aldeles fast i skildringen af en over al måde enfoldig kokkedreng, fik præsten sig rejst op og tog på at tale med en dump, højtidelig røst.

"Sandelig," sagde han, "sandelig! Jeg skal vidne med min mund – med min mund – at I er en forargelse og en forargelsens genstand – det var jer bedre, I blev kastet i havet – sandelig! Med en møllesten og to tønder malt, – to tønder malt

dem skylder I mig, det vidner jeg højtideligen og med min mund, – to topfulde tønder malt i mine egne nye sække, – for det var ikke mine sække, – aldrig i evighedens rige, – det var jeres egne gamle sække og mine nye, dem beholdt I – og det var bedærvet malt – sandelig! se ødelæggelsens vederstyggelighed og sækkene høre mig til og jeg vil betale, – dommen hører mig til, siger jeg. – Skælver I ikke i Eders gamle ben – I gamle skørlevnere! – kristeligen skulle I leve, – er det kristelig at leve med Ane Jensdatter og lade hende snyde en kristelig sognepræst? – I er en – I er en – kristelig skørlevnere – ja –."

Erik Grubbe havde ved begyndelsen af præstens tale smilet over hele ansigtet og venskabeligt rakt sin hånd ud imod ham over bordet, senere stødte han ud med albuen som for at puffe en usynlig tilhører i siden, at han skulle se, hvor ubetalelig drukken præsten var, men omsider må han have fået et slags forståelse af talen; thi han blev med et kridhvid i ansigtet og tog tudekanden og slængte mod præsten, der tumlede baglæns over i stolen og fra den gled ned på gulvet. Det var dog kun af forskrækkelse, han faldt, thi kanden nåede ham ikke, den blev liggende ved randen af bordpladen; indholdet drev over hele bordet og randt i små strømme ned på gulvet og på præsten.

Lyset var brændt ned i stagen og flakkede, så der snart var lyst i værelset, snart så mørkt, at den blå dagning så ind igennem vinduerne.

Endnu talte præsten. Det ene øjeblik var hans røst dyb og truende, det andet pibende og næsten klynkende.

"Der sidder I i guld og purpur og jeg ligger her og hundene slikke mine sår – og hvad lagde I i Abrahams skød? – hvad offer gav I? – I lagde ikke en sølvotteskilling i den kristelige

Abrahams skød. – Og nu pines I svarligen – men ingen skal dyppe sin finger i vand for Jer," og han slog med hånden i det spildte øl, "men jeg vasker mine hænder, – begge to, – jeg har advaret Jer – hi – der går I, – ja, der går I i sæk og aske – i mine to nye sække – malt ... "

Han mumlede endnu en stund, så faldt han i søvn, men Erik Grubbe gjorde imens forsøg på at komme til at hævne sig; han tog hårdt fast i stolearmen, gjorde sig lang og anstrengte sig med at sparke bordbenet eftertrykkeligt i det håb, at det var præsten.

Snart rørte sig intet mere, der hørtes kun de to gamle herrers snorken og den ensformige plasken af øllet, der blev ved at dryppe ned fra bordpladen.

Note 1: **Hyvl i grob og hamler i gras, det er en lied kongkyren:** Hjul i grøft vognhamler itu, det er dårlig kongekørsel.

Note 2: **Malosier:** Store klodsede fruentimmer.

2

Sal. Hans Ulrik Gyldenløve enke, fru Rigitze Grubbe havde sin gård liggende på hjørnet af Østergade og Pilestræde.

På den tid var Østergade et temmelig aristokratisk opholdssted; her boede medlemmer af familierne Trolle, Sehested, Rosenkrantz og Krag; Joachim Gersdorf boede ved siden af fru Rigitze, og i Carl van Manderns nye, røde gård logerede som oftest to eller flere udenlandske residenter. Dog var det kun den ene side af gaden, der var så fint befolket; på Nikolaj-siden var husene lave og her boede mest håndværkere, kræmmere og skipperfolk. Et par værtshuse var der også.

Det var en søndag formiddag i begyndelsen af september.

I kvistvinduet på fru Rigitzes gård stod Marie Grubbe og så ud: ikke en vogn. Ingen travlhed, lutter adstadige fodtrin og en enkelt østersråbers drævende sang. Solskinnet sitrede ned over tage og brosten, og alle skygger stod skarpt og kraftigt, var næsten firskårne. Alt fjernt lå i en let, røgblå varmedis.

"Passt au ... f!" råbtes der bagved hende med en kvindestemme, der heldigt efterlignede et af megen kommanderen hæst organ.

Marie vendte sig om.

Det var kammerpigen Lucie, der råbte. Hun havde en tidlang siddet stille oppe på et bord og betragtet sine temmelig velformede ben med et kritisk blik. Omsider var hun blevet ked deraf og havde råbt, og nu sad hun og lo af alle kræfter og svingede overgivent frem og tilbage med benene.

Marie trak på skuldrene og ville med et halvt gnavent smil vende sig om til vinduet igen, men Lucie sprang ned fra bordet, tog hende om livet og tvang hende til at sætte sig på en lille halmstol, der stod derhos.

"Hør, jomfru!" sagde hun, "ved hun noget?"

"Nå!"

"Hun glemmer at få sit brevskab skrevet og halvgåen to har vi de fremmede, så hun har knappe fire timer. Ved hun, hvad de skal have? Gyldensuppe, flyndere og sådan anden bred fisk, stegte høns ud i trisanet og Mansfelder kage med sød spillingemos. Fint er det, fedt er det sku ikke. Jomfruens kæreste kommer da også!"

"Å snak om en ting," udbrød Marie ærgerligt.

"Gud fader bevar os! Det er da hverken lysning eller trolovelse, fordi jeg siger det. – Jeg kan nu ikke forstå, jomfru, at hun ikke gør mere ud ad sin fætter! Det er det dejligste, lysteligste mandfolk, jeg ved. De fødder han har! – Og kongeligt blod er der i ham; en kan se det på hans hænder alene, så bitte små de er! – å, og så ligesom de var støbte – bare hans negle, de er ikke større end halvsyslinger og så røde og runde. – Hvad! han kan mønstre et par ben? det er ligesom stålfjedre, når han kommer gåendes, – hu hej! og hans øjne de blistrer og blinker … "

Hun slog armene om Marie og kyssede hende på halsen så heftigt og sugende stærkt, at barnet rødmede og vred sig ud af hendes favntag.

Lucie kastede sig på sengen og lo som en besat.

"Som du gør dig til idag!" udbrød Marie, "farer du fort med det, så går jeg nedenunder."

"Men hvad i alverden? En får da have lov til lidt lystighed iblandt. Der er såmænd bedrøvelse nok her i verden. Jeg har da mere, end jeg kan komme afsted med. Er nu intet min kæreste i krigen og ligger og døjer både ondt og værre? Det er den rene ynk at tænke på. Om de nu har skudt ham enten død eller gebræklig! Gud nåde mig arme pige, jeg blev da aldrig til menneske mere."

Hun skjulte sit ansigt i sengeklæderne og hulkede: "Å nej, nej, nej, min egen, egen Lorens, – jeg skal være dig så tro, så tro, bare Vorherre vil lade mig få dig hjem hel – å, jomfru, jomfru! det er aldrig til at udholde!"

Marie søgte at berolige hende med ord og med kærtegn. Omsider kom hun så vidt, at Lucie satte sig op og tørrede sine øjne.

"Ja, jomfru," sagde hun, "ingen ved, hvad jeg har det slemt med mig selv. En kan jo umuligen immer være som en skulle. Og det hjælper intet at jeg sætter mig for at bryde mig fejl om alle unge karle; kommer de med lystighed og komplimenter, om det så var mit liv om at gøre, kunne jeg ikke bide dem af og sippe fra dem; det klør mig på tungen for at svare dem igen og så bliver det jo let til mere ganteras, end jeg strengeligen kan forsvare for Lorens. Men når jeg så tænker på, hvor farligt han er stedt, å! så fortryder jeg det mere end tænkelig er for nogen levende sjæl. For jeg elsker ham, jomfru, og ingen andre end ham, det må hun tro. Å! når jeg er kommet i seng og månen skinner ret der ind på gulvet, så bliver jeg et helt andet menneske; det kommer mig så sørgelig for og så græder jeg og græder og det trykker her oppe i halsen, som jeg skulle kvæles – å, det er så pinagtig; jeg ligger og slænger mig i sengen og beder

til Vorherre og ved knap, hvad det er jeg beder om, og sommetider er jeg helt fra mig selv og så sætter jeg mig op i sengen og holder på mit hoved og bliver så forskrækkelig bange for at jeg skal gå fra min forstand af at længes. – Men Herre Gud, jomfru! hun græder jo; hun går da intet hemmelig og længes efter nogen, så ung hun er?"

Marie rødmede og smilte svagt; der var noget smigrende for hende i den tanke, at hun kunne være forelsket og gå og længes.

"Nej, nej!" sagde hun, "men det er så sørgeligt, det du siger, det er ligesom alting var ene kummerlighed og fortræd."

"Vist ikke så! Der er andet iblandt," sagde Lucie og rejste sig, da de kaldte på hende dernede, og så gik hun med et skælmsk nik til Marie.

Marie sukkede, gik hen til vinduet og så ud, ned på St. Nikolaj grønne, kølige kirkegård, på kirkens rødlige mure, henimod slottet med det irrede kobbertag, udover Holmen og Reberbanen, rundt til Østerport med det spidse spir og til Hallandsås med dens haver og træskure og med det blålige sund udenfor, der gik i et med den blå himmel, hen under hvilken hvide, blødtformede skymasser langsomt drev over mod den skånske kyst.

Tre måneder havde hun nu været i København. Dengang hun rejste hjemmefra havde hun troet, at det at leve i residentsstaden var noget vidt forskelligt fra det, hun nu vidste, det var. Det var aldrig faldet hende ind, at der kunne være mere ensomt der, end på Tjele Hovedgård, hvor hun dog havde haft det ensomt nok.

Sin fader havde hun intet selskab af, han var altid så ganske sig selv, at han aldrig kunne være noget for andre; han blev ikke

fjorten år, når han talte med en fjortenårig, og han blev ikke kvinde, fordi han talte med en lille pige; han var altid på den anden side de halvtreds og han var altid Erik Grubbe.

Faderens frille, der herskede, som var hun hjemmets frue, kunne Marie ikke se uden at alt, hvad der var i hende af stolt og besk, straks blev vakt. Dette grove, magtglade bondefruentimmer havde såret og pint hende så ofte, at Marie end ikke kunne høre lyden af hendes trin, uden at hun straks og næsten ubevidst gjorde sig hård, blev trodsig og hadsk. Halvsøsteren, den lille Ane, var sygelig og forkælet, omstændigheder, der ingenlunde gjorde hende omgængelig, og nu kom hertil, at moderen overfor Erik Grubbe altid søgte at komme Marie tillivs igennem hende.

Hvad selskab hun da havde?

Ja, hun kendte hver en sti og vej i Bigum Skov, hver en ko, der græssede i engen, hver en fugl i hønsegården. Og i tjenestefolkenes og bøndernes venlige hilsen, når hun gik forbi dem, blev der sagt: Jomfruen lider uskæl og vi ser det, vi er bedrøvede over det og vi har det samme sind til kvinden deroppe som I.

Men i København?

Her havde hun Lucie og hun holdt meget af Lucie, men det var jo dog et tyende; hun havde Lucies hele fortrolighed og var glad ved den og taknemmelig for den, men Lucie havde ikke hendes fortrolighed. Hun kunne ikke give sine klager luft overfor hende, hun ville ikke have det *sagt* til sig at det var sørgeligt, sådan som hun var stillet, og hun kunne ingenlunde tåle, at et tyende *talte* om hendes ulykkelige familieforhold; end

ikke om fasteren ville kun høre et ord. Og dog holdt hun slet ikke af fasteren, havde heller ingen grund til det.

Rigitze Grubbe havde tidens meget strenge anskuelser om det gavnlige ved en hård og lidet lempelig optugtelse, og hun tog sig for at opdrage Marie derefter. Hun havde ingen børn, havde heller ingen haft, hun var derfor en yderst utålmodig plejemoder, dertil meget ubehjælpsom, da moderkærligheden aldrig havde lært hende de små og såre nyttige kunstgreb, der gør det så meget lettere for barn og læremester at komme vejen frem. Og dog – en sådan barsk opdragelse havde måske været Marie mest tjenlig. Hun, hvis sind og tanke, på den ene side, næsten var blevet forvokset af mangel på årvågent og fast tilsyn og på den anden side, halvvejs lemlæstet af urimelig og lunefuld grusomhed, måtte næsten have følt det som fred, og lindring at blive styret støt og hårdhændet den vej, hun skulle, af en, der fornuftigvis ikke kunne ville hende andet end godt.

Men hun blev ikke styret på denne måde.

Fru Rigitze havde så meget at tage var i politik og intriger, levede så meget sammen med hofkredsene, at hun i hele og halve dage var hjemmefra, eller hjemme var så beskæftiget, at Marie kunne gøre med sig selv og sin tid, hvad hun ville. – Fik fru Rigitze så endelig et øjeblik tilovers for barnet, så gjorde hendes egen forsømmelighed hende dobbelt utålmodig og dobbelt skrap. Det hele forhold måtte derfor for Marie komme til at tage sig ud som den rene, skære urimelighed og var nærved at bibringe hende den forestilling at hun var et skumpelskud, som alle hadede og ingen elskede.

Som hun nu stod der ved vinduet og så ud over byen, kom denne følelse af forladthed og ensomhed over hende; hun

lænede sit hoved mod vindueskarmen og stirrede fortabt op på de langsomt glidende skyer.

Hun forstod så godt det sørgelige, Lucie havde sagt om at længes; det var ligesom det brændte inden i en, og der var ikke andet at gøre end at lade det brænde som det ville, – hun kendte det så godt. – Hvad skulle det blive til? – den ene dag ligesom den anden – ingenting, ingenting, – aldrig noget at glæde sig til; kunne det blive ved? – Ja! længe endnu; – også når en var blevet seksten år? – Det blev da ikke sådan ved for alle mennesker; – det var da umuligt hun kunne blive ved at gå med barnehue når hun var seksten år! – Det havde søster Ane Marie da ikke gjort; – hun var nu gift. – Hun kunne så tydelig huske al den larm og lystighed, der var ved brylluppet, længe efter at hun var blevet sendt i seng, – og musikken. – Hun kunne da også gerne blive gift. – Med hvem skulle det være? måske med sin svogers broder. – Han var jo rigtignok forfærdelig grim, men når det *skulle* være … det kunne hun umulig glæde sig til. Hvad var der egentlig at glæde sig til her i verden? Var der noget? – ikke dét hun kunne se.

Hun gik fra vinduet, satte sig betænksomt ved bordet og gav sig til at skrive:

> "Min ganske venlig hilsen altid forsendt med Vorherre, kære Ane Marie, gode søster og ven, Gud bevare dig al tid og have megen tak for alt godt. Jeg haver taget til at skrive pour vous congratuler, såsom din nedkomst haver været lykkelig og du nu er frisk og ved godt helsen. Kære søster, jeg haver det godt og er både frisk og rask. Faster lever jo i megen storhed, og er her tit mange gæster, de fleste er cavaliers fra hove, og foruden nogle gamle fruer kommer

her ikkuns mandspersoner. Der er mange af dem, som have kendt vor salig moder og berømme hende for hendes dejlighed og mere. Jeg sidder al tid tilbords med de fremmede, men ingen taler mig noget til uden Ulrik Frederik, det jeg helst var uden, eftersom han immer er mere for chicane og raillerie end for fornumftig konversation. Han er kuns meget ung og haver ikke det bedste lov på sig og ganger nok både på herberger og ølstuer og disligeste. Nu ved jeg knap andet nyt end at vi idag have forsamling og at han er deri. Hver gang jeg tal' franzøsisk da ler han meget og siger det er hundrede år gammel, som jo nok kan hænde, såsom hr. Jens var pur ung den tid han var på rejser, ellers giver han mig godt lov, formedelst jeg kan så vel sætte det sammen, han siger ingen hofdame kan det bedre, men, det tror jeg er komplimenter, og bryder mig intet om. På nogen tid haver jeg fra Tjele intet fornummet. Faster sværger og lader ilde hver den gang hun taler om den enormität det er vor kære fader lever den han lever med et fruentimmer af så nedrig ekstraktion. Jeg sørger tit derover, som dog intet båder. Du lade nu intet Stycho se dette brev, men hilse ham af hjærte.

September 1657.

Din kære søster

Marie Grubbe."

Velbyrdige frue, fru Ane Marie Grubbe,
Stycho Høeghs til Gjordslev,
min gode ven og søster venligen tilskreven.

Man havde rejst sig fra bordet og var gået ind i storstuen, hvor Lucie bød gyldenvandet omkring. Marie var tyet hen i en vinduesfordybning og skjultes halvt af det folderige gardin. Ulrik Frederik gik hen til hende, bukkede overdreven ærbødigt for hende og sagde med et yderst alvorligt ansigt, at det gjorde ham ondt at han ved bordet havde siddet så langt fra mademoiselle. Som han således talte, lagde han sin lille, brune hånd i vindueskarmen. Marie så på den og blev rød som et dryppende blod.

"Pardon mademoiselle! Jeg ser I bliver ganske rød af vrede, at jeg tillader mig at gøre eder min skyldigst underdanige reverens. Det er nu vel og for dristigen at spørge, hvormed jeg har været så jammerlig at fortørne Eder?"

"Jeg er såvist hverken vred eller rød."

"Det gefaller Eder at kalde den kulør for hvid? Bien! Det skulle kun forlange mig at vide, hvorlunde I benævner den kulør, den sogenannte *røde* rose har?"

"Men kan I da aldrigen sige et fornumftigt ord?"

"Ja – lad mig se! – jo, jeg må bekende, at det virkeligen er hændtes mig – men ikkuns sjældent –

Doch Cloë, Chloë zürne nicht!
Toll brennet deiner Augen licht
Mich wie das Hundsgestirn die Hunde
Und Worte schäumen mir vom Munde
Dem geifer gleich der Wasserscheu ..."

"Ja, det må I nok sige!"

"Ach mademoiselle, I kender kuns lidet til Amorns magt! – Skulle I tro det? der gives nætter, da jeg elskovskrank sniger mig ned til Silkegården, svinger mig over ramperterne til

Christen Skeel sin have, og da stander jeg som en statu mellem duftige roser og filitter og stirrer til vindvet i Jert kammers til den smægtige Aurora løber sine rosige fingre gennem mine lokker."

"Ah, monsieur! jeg formener I greb fejl af navnet, der I nævnte Amor; Evan skulle I visseligen sagt – og må hænde en let går vilse, når en støjer om ved nattetider, for intet har I stået i Skeels have, I har været hos 'Mogens i Cappadocia' mellem rømere og bouteiller, og har I intet kunnet røre Jer og været stille som en statu, da har det aldrig været elskovstanker, der har udvirket, at I intet kunne flytte Jeres ben."

"I gør mig storligen uret; falder det sig så ibland at jeg kommer i vinkyperes huse, da er det intet for plaser eller lystighed, det er aleneste at forgætte den nagendes kummer, der kvæler mig."

"Å!"

"I lider intet på mig, I har ingen tro til min amours bestandighed – Himmel! ser I det østre glamhul på St. Nikolaj? Trende dage tilende har jeg siddet der og stirret på Eders yndelige åsyn, som I sad ved Jer syramme."

"Hvad I dog er uheldig! I kan fast aldrig lukke Jer mund op, en kan jo gribe Jer i løs tale; aldrig har jeg siddet ved min syramme ud til Nikolaj. – Kender I den remse:

Det var svart nat,
Mand fik i trold fat,
Mand sa' til trold:
"Vil du ud af min vold,
Vil du hjem i nat,
Så lær mig brat
Uden list eller svige
Det sandeste du ved af at sige."
"Hør!" sagde trold og mælte ej ord.
Mand slap og trold fo'r,
Ingen på jord
Sige trold på, han med løgn fo'r."

Ulrik Frederik bukkede ærbødigt for hende og gik uden at sige et ord.

Hun så efter ham som han gik hen over gulvet; den *var* smuk, hans gang; hans silkestrømper var så skinnende hvide og de sad så stramt, der var hverken læg eller fold på dem: det var så kønt det dernede ved anklen! Og den lange, smalle sko – det var så morsomt at se på ham – hun havde aldrig før lagt mærke til, at han havde et lille rosenrødt ar i panden.

Hun kigede stjålent ned på sine hænder, trak lidt på munden, – hun syntes de var for korte i fingrene.

3

Vinteren kom. Det blev hårde tider for skovens dyr og markens fugle; det blev fattig jul inden lerklinte vægge og skudernes spanter. Vesterstranden stod tæt med vrag; der var isede skrog, splintrede master, brådne både og døde skibe. Rigdom lå der og rullede i havstokken, sledes og knustes til gavnløse billinger, sank, drev af eller skjultes i sandet; thi det stod på med storm og slemt hav og dræbende kulde, så der ikke var tag at få for menneskehænder. Himmel og jord stod i et af den fygende frostsne; den vældede ind over armod og pjalter, gennem utætte lemme og sprukne luger, pinte sig ind under tagskæg og døre til velstand og bræmmede kapper. Tiggere og vildfarent folk frøs ihjel i ly af grøfter og diger, fattigmand døde af kulde på sit stråleje og rigmandens kvæg gik det lidet bedre.

Så lagde stormen sig og det blev stille, skingrende frost. Det blev dyre tider for riger og lande, der faldt vinterbøde for sommerdårskab – den svenske hær *gik* over de danske vande.

Så kom freden. Så kom våren med lyst løv og lyst vejr, men de sjællandske knøse red ingen maj i by det år; der var fuldt af svenskens soldater allevegne; der var fred, men der var krigens byrder alligevel, og freden så ikke ud til at leve længe.

Den gjorde det ikke heller.

Da majløvet var blevet mørkt og stivt under midsommersolens brand gik svensken mod Københavns volde.

Den anden søndag i august udbredte der sig under eftermiddagstjenesten pludselig det rygte, at svensken var landet i Korsør.

Der blev straks fuldt i alle gader. Folk gik roligt og adstadigt omkring, men de talte meget; de talte allesammen, og lyden af deres stemmer og deres fodtrin samledes til en stærk, blandet, summende lyd, der aldrig blev stærkere, aldrig svagere, heller ikke holdt op, men blev ved – blev ved med en underlig tung ensformighed.

Rygtet kom ind i kirkerne midt under prædikenen. I hurtig, stakåndet hvisken sprang det fra nederste stolestade til en, der sad i det andet, til tre i tredje, forbi en enlig olding i fjerde, til dem i femte og videre, helt op. Folk midt i vendte sig om mod dem bagved og nikkede betydningsfuldt; øverst oppe var der enkelte, der rejste sig og så spejdende mod udgangen. – Lidt efter var der ikke et ansigt, der så på præsten; alle sad med bøjet hoved som for at samle tankerne om prædikenens ord, men de hviskede til hinanden, holdt en gang imellem op, lyttede et øjeblik spændt på præsten, som for at skønne hvor langt der var til enden, – så hviskede de videre. Den dumpe lyd fra menneskemassen derude på gaden var tydelig at høre, blev utålelig at høre; kirkefolkene fik hemmelig travlt med at stikke salmebogen i lommen.

"Amen!"

Alle ansigter så op på præsten.

Under den almindelige del af bønnen tænkte alle på om præsten vidste noget. Så bades der for kongehuset, for rigens råd og den menige adel, for alle, som havde nogen høj bestilling eller embede at forestå og da var der mange, der havde tårer i

øjnene, men da den næste part af bønnen kom, begyndte nogle at hulke, og sagte, men dog herligt lød det fra hundrede læber: "Gud mildeligen afvende endnu fra disse lande og riger, krig og blodstyrtning, pestilentse og braddød, hunger og dyrtid, storm og uvejr, vandflod og ildsvåde, at vi og for sådan faderlig nåde må love og prise hans hellige navn."

Før salmen var tilende var kirken tom, kun orglets toner sang derinde.

Den næste dag havde de folkemasser, der igen var på benene, fået et bestemt mål at gå efter; thi den svenske flåde havde om natten kastet anker udfor Dragør. Der var dog mindre uro over folk den dag, sagtens fordi det var almindelig bekendt, at to af rigens råder var taget afsted for at underhandle med fjenden og det hed sig: med så vid fuldmagt at det *måtte* føre til fred. Men da råderne om tirsdagen var vendte tilbage med den besked, at fred ikke var til at få, skete der et brat og voldsomt omslag.

Det var ikke længer flokke af adstadige borgere, der var blevet rastløse ved store og farlige tidender. Det var en hel malstrøm af sælsomme skikkelser, hvis lige aldrig var set inden byens volde og som slet ikke så ud som de boede i disse rolige, ædruelige huse med deres mange tegn på al mulig jævn og dagligdags gerning. Denne lidenskabelighed i flasketrøjer og skødefrakker! Denne helvedeslarm fra disse alvorlige læber, og slige voldsomme gestus med disse arme i disse snævre frakkeærmer! Ingen vil være ene, ingen vil være inde, der stå de midt på gaden med deres angst og fortvivlelse, med deres jamren og deres tårer.

Se den statelige, gamle mand med det blottede hoved og de blodskudte øjne; han vender sit askegrå ansigt mod muren og

hamrer på den med de knyttede hæver. Hør den tykke skinders forbandelser over rigens råd og denne usalige krig! Føl hvor blodet brænder i hine unge kinder af had til den fjende, der vil føre alle de rædsler med sig, han allerede nu har gennemlidt i sin fantasi!

Hvor de brøle af raseri over at de er så afmægtige som de tror, og Gud i himlen, hvilke bønner, hvilke vanvittige bønner!

Vognene holde stille midt på gaden, tjenestefolk sætte deres kurve og spande fra sig i bislag og porte og hist og her komme enkelte hastigt ud af husene, iførte deres bedste klæder, røde i ansigtet af anstrengelse og de se sig forbavsede omkring, se nedad dem selv, fare omkring blandt folk og snakke ivrigt for at lede opmærksomheden bort fra deres pyntede udsende. Hvad tænke de på? Og hvorfra komme alle disse lurvede, drukne mandfolk? Det vrimler af dem, de rave og råbe, kævles og falde, de sidde på trappestenene og er syge, de skoggerle, jage efter fruentimmerne og vil slås med mændene.

Det var den første rædsel – instinktets rædsel. Over middag var den forbi. Man var blevet kaldt til voldene, havde arbejdet med helligdagskræfter, havde set grøfter dybes og brystværn højnes under sin spade; soldater var trukket forbi, håndværkssvende, studenter og adelstjenere holdt vagt med alskens sære våben, kanoner var kørt op, kongen var reden over volden og man vidste han ville blive – der var rimelighed i tingene, man blev rimelig selv.

Dagen efter blev der hen på eftermiddagen sat ild på forstaden udenfor Vesterport. Brandlugten drev ind over staden og gjorde folk urolige og da det i skumringen, mens ilden kastede sit røde skær over Fruetårns vejrgrå mure og

spillede i de gyldne kugler på Petri Kirkes spir, hed sig, at fjenden kom ned over Valbybakke, gik der som et bange suk gennem den ganske by. Gennem alle gader, gænger og gryder lød det angst og beklemt: "Svenskerne, svenskerne!" Drenge løb gennem staden og råbte det ud med skingrende stemmer, folk fo'r til dørene og stirrede ængsteligt vesterud, boderne lukkedes, jernkræmmerne samlede skyndsomt deres skrammel ind; det var som ventede de skikkelige folk at fjendens vældige hær straks ville skylle hen over staden.

Langs volden og i de tilstødende gader var der sort af folk, der stirrede efter ilden; dog var der også mange samlede på steder, hvor man ikke kunne se noget til branden, således udfor Løngangen og Vandkunsten. Der var mange ting på tale dér: først og fremmest, når svenskerne ville begynde deres angreb, nu i nat eller først i morgen?

Gert Pyper, farveren henne på Vandkunsten, mente nu det ville gå an, straks de var kommet i orden efter marchen. Hvad skulle de bie efter?

Islandsk købmand, Erik Lauritzen omme fra Farvergade mente det var så en vovsom sag i nat og mørke at gribe en fremmed by an, hvor en knap vidste, hvad der var landjord og hvad der var vand.

"Vand!" sagde Gert Farver, "giveste Gud vi vidste selv, kuns halv så god besked med vore anstalter som svensken han ved det! Tal aldrig om det! Han har sine spioner, har han, der en mindst skulle tro det. Jo! – det ved borgermester og råd også hjærtelig vel, for fra morgenstunden af har rodemestrene været rundt i alle steder og bebyggelser for at finde hans spionerere frem; men lur ham om I kan! Svensken er habil, er han,

synderlig i den commerce; det er en naturlig gave; jeg ved det jo fra mig selv – det er vel nu en halv snes år siden; jeg glemmer ham det aldrig af, det spøgelse … indigofarve ser I, hun gør sort og hun gør mørkeblå og hun gør mellemblå, ene efter som bejtsen er. Det er bejtsningen det kommer an på. Skolde og rette løddegryden til, det kan hver en bursch, det er kuns håndelag om at gøre, men bejtse! – retteligen – det er en kunstighed. Bejtser en for stærkt, så brænder en garnet eller tøjet eller hvad det nu er, så det går hen og skørner i alle tråderne, og bejtser en for knapt, så kan farven a-ldrigen holde, om en så farvede med det allerdyrbarste blåtræ. Se, derfor er bejtsningen også en lukt geheimniss, en intet lærer fra sig – til ens søn nok, men aldrig til gesellerne. Nej …"

"Javel mester Gert", sagde købmanden, "vel så, vel så!"

"Nå," fortsatte farveren, "som jeg skulle fortælle, så havde jeg en halv snes år forleden en bursch, som havde et svensk kvindfolk til moder, og han havde nu sat sig for, han ville makke ud hvad det var for en bejtse jeg brugte til kanelenbrunt. Men der jeg immer vejer af til bejtsen for lukte døre, var den ting jo intet så bekvem at gribe an. Hvad hitter mig så det skarnsmenneske på I tror? Hør nu kuns! Der er nu så slemt med store dyr derhenne på Kunsten, de skærer os både uld og tvist, og desformedelst hænger vi immer det, der er flyet til farvning op under loftet i store sejldugssækker. Får han så ikke, det djævels gesindeken, en af drengerne til at klynge ham op i en de der sækker og – jeg kommer ind og vejer og blander og retter til og er halv ved at være til ende med det, så skikker det sig så kunstigen at krampen tager hans ene ben der oppe i sækken og han tager på at stime og råbe, jeg skulle hjælpe ham

ned ... og om jeg hjalp ham! – død og verden! men det var og en ret karnaillenstreg han skrev mig der, ja, ja, ja! og sådan er de til hobe de svenskere, en kan aldrigen tro dem over et dørtrin."

"Nej, det har I så ret i; det er nogle grimme folk de svenske," talte Erik Lauritzen, "ingenting har de at sætte tænder i når de er hjemme, og kommer de så en gang udenværts, så helmer de aldrig med bælgen og svælgen; de er ligesom fattighusbørn er, de æder både for nærværendes sult og for kommendes og forbigangen tillige. Stjæle og rappe til sig; det kan de værre end ravnefugle og rakkerfolk; – og så morderiske de er! Det er intet for ingenting en siger: han har nemt til kniven som svenske Lasse."

"Og så løsagtige!" faldt farveren ind, "det skal jo aldrigen passere at rakkeren pisker en kvind af by og en spørger sig for, hvad det mon er for en kreatur, en jo får til svar, at det er en svenska dulle."

"Ja, menneskens blod er så forskellig, og dyrenes også. Svensken han er nu iblandt folk, hvad marekattern' er iblandt de uvittige bæster; der er sådan utérlig brynde og hastig ild i hans livsvæsker, at den naturlig' fornumstighed, som Gud jo har beskænket alle mennesken' med, intet kan råde med hans arge drifter og syndige begæringer."

Farveren nikkede nogle gange ad dét, købmanden fremsatte og sagde så: "Rigtig, Erik Lauritzen, rigtig; svensken er af en sær og synderlig natur, anderlund end som andre mennesker. Jeg kan immer lugte, når der triner en udenlandsk person ind til mig i min bod, om han er en svensker eller et andet slags folk. Svensken har så en ram lugt ved sig, som geddebukker eller fiskelud. Jeg har så tit havt mine egne betænkninger ved

den ting, men det er som I lægger det ud, det er dunster af hans hidsige og bestialske vædsker, er det."

"Det er da ingen jærtegn," henkastede en gammel kone, der stod, hos, "om svensker og tyrker lugter anderlund end som kristenfolk gør."

"Å, som hun snakker da, Mette Sennopskvind!" afbrød farveren hende, "tror hun svensken ikke er kristenfolk?"

"I kan jo kalde dem kristen, Gert Farver, om Jer det gefaller, men finner og hedninger og troldkarle det har aldrig været kristenfolk efter min postillebog, og det er da så sandt som guld, at det gik sådan til i højsalig kong Kristians levetid, den sinde svensken lå i Jylland, at et helt regiment en nymånenat, der de allersombedst kom gangendes og det lige blev midnat, rendte fra hverandre som ene varulver og andet djævelskab og bissed tudendes omkring, alle lunder og moser igennem og gjorde ulykke både på folk og fæmon."

"Men de søger da kirke om søndag, ved jeg, og har præster og degner ligesom vi har."

"Jo vist! kunne I kuns få mig det bildt ind! det søger kirke, det Djævelens pak iligemåde som hekser de far' til aftensang, når den lede holder St. Hansmesse i Hekkenfjeld. Nej, og de er forgjorte, er de, og kugelfaste; på dem bider hverken lod eller krud og de har et ondt øjesyn de halve af dem, eller hvadfor tror I småpockern' har grasseret hver den gang de Helvedes kumpaner har haft deres forbandede fødder her i landet? Svar mig til på det, mester farver! Svar mig til på det, om I kan!"

Farveren skulle just til at svare, da Erik Lauritzen, som i nogen tid havde stået, og set sig urolig omkring, udbrød: "Tys,

tys, Gert Pyper, hvad er vel den for en person, som tal' så prækendes histhenne og folken' står så digt omkring?"

De skyndte sig hen til hoben og imens berettede Gert Farver, at han skønnede det var en vis Jesper Kiim, som havde holdt prædiken i Helliggejstes, men som han havde hørt vellærde folk sige ikke var så ret i sin tro som det hans salighed og gejstlige karriere tjenligt var.

Det var en doggeagtig, lille mand på en tredive år med et langt, glat og sort hår, bredt ansigt, tyk, lille næse, spillende, brune øjne og røde læber. Han stod oppe på en gadedørstrappe, gestikulerede stærkt og talte hurtigt og fyrigt, men temmelig tykt og læspende:

... "I det seksogtyvende kapitel," sagde han, "skriver evangelisten Matthæus 51-54 sålunde: Og se, én af dem, som var med Jesu, rakte hånden ud, og slog den ypperste præstes svend, og hug et øre af hannem. Da sagde Jesus til hannem, stik dit sværd i sin sted. Thi hvo som tager sværdet, han skal omkomme med sværd. Eller ment' du, at jeg ikke kunne bede min fader, at han tilskikkede mig mere end tolv skok engle? Men hvorlunde skulle skriften fuldkommes? Det skal alt så gå til."

"Ja, kære landsmænd! Det skal alt så gå til. – Nu ligger uden denne bys ringe volde og svage befæstning en almægtig hob af velberuste stridsmænd, og deres konge og krigsøverste haver opladt sin mund og ladet udgå ordre og befaling til dem, at de med ild og sværd, med pårend og belejring gøre sig denne stad og hvem som er deri, underdan og ganske deres egen."

"Og de, som er i staden og se deres velfart truet og deres ruin umenneskeligen besluttet, de føre sig i våben, de bringe fyrmørsere og anden skadelig krigsgeråd til voldene og de

tiltale sig selver, sigendes: bør det os ikke med brændendes lue og blanke sværde at gå den fredsforstyrrere på huden, som plat vil lægge os øde? hvortil haver vel Gud i himlen opvakt koradtsighed og ufrygtagtighed i mennesken's bryst om ikke til slig en fjende at modstå og fordærve? Og som Peter den apostle drage de deres glavind og ville pludseligen afhugge Malcho hannem hans øre. Men Jesus siger: stik dit sværd i sin sted, thi hvo som tager sværdet, han skal omkomme med sværd. Vel må dette lyde som en underlig tale for den vredagtiges ufornumtstighed og synes en dårskab for den hadefuldes useendes blindhed. Men Ordet er ikke som en lyd af en trompete, blot at høre; – ligervis som et skiberum, der er ladet med mange gavnlige ting, således er Ordet ladet med fornumstighed og betænkning, thi Ordet er en mening til opfattelse og forstændighed. Derfor lader os udgrandske Ordet og successive fremfinde, hvorlunde det retteligen bør udlægges. – Af hvad årsage skal da sværdet blive i sin sted og den, der tager sværdet, omkomme med sværd? Dette er for os at betænke udi trende poster:

"Denne er da den første post, at mennesket er en viselig og over al måde herligen indrettet mikrokosmos eller, som det kan udlægges: En jordlille, en verden både af godt og ondt; thi er, som Jacob den apostle siger, alene tungen en verden udaf uret, hvormeget mere er da ikke det ganske legem' en verden! både de begærendes øjne, de hastige fødder og de gribendes hænder; både den umættelig' bug, de bedendes knæ og de vagtsomme øren? Og er legemet en verden, hvormeget mere er da ikke vor dyr'bare og udødelig' sjæl en verden, ja, som en have fuld af søde og bitre urter, fuld af de onde drifters glubendes vilddyr

og af dydernes hvide lam? Og er da den, som lægger en sådan verden øde, at agte bedre end en ildstiftere eller en voldsmand eller en marktyv? Og I vide, hvad straf det bør sig en sådan at lide og udstå."

Det var nu blevet ganske mørkt og folkeskaren omkring prædikanten sås kun som en stor, sort, sagte bevæget og stadig voksende masse.

"Den anden post er denne, at mennesket er en mikrotheos, det er: en afspejlning eller lignelse af Gud den almægtigste. Og er den, der forgriber sig på Guds afbillede, ikke at agte slemmer' end den, der stjæl' kirkens hellige kar eller klæder eller øver vold mod et kirkehus? og I vide, hvad straf det bør sig en sådan at lide og udstå."

"Den sidste og tredje post er denne, at først haver mennesket pligter imod sin Gud og er skyldig for hannem ideligen at kæmpe og stride, iført et rent levnets skinnendes blanke rustning og omgjordet med sandhedens skærendes glavind. Sådan berust falder det hannem til at stride, en herrens stridsmand, sønderrivendes helvedes strube og søndertrædendes helvedes bug. Derfor bør det os at lade den legemlig' sværd blive i sin sted, thi visseligen, vi have nok at bemøde os med den åndelig!"

Fra begge ender af gaden sås nu og da folk komme, der lyste sig hjem med små håndlygter. Efterhånden som de stødte på forsamlingen, stillede de sig op blandt de yderste, så der snart var dannet en bugtet halvkreds af blinkende smålys, der sluktes og lyste op, alt som folk bevægede sig, og nu og da løftedes også en lygte i vejret og lod sit skær flakke søgende om på husenes

hvidtede mure og mørke ruder, indtil det fandt hvile på prædikantens alvorlige ansigt.

"Men hvorledes! tale I i Eders hjærter, sigendes: skulle vi da overantvorde os selv, bundet på hænder og fødder, til vor fjende, til trældommens og fornedrelsens bitre sørgestand? – O! mine elskelige, I tale ikke så! thi da er I at regne som dem der men', at Jesus ikke kunne bede sin fader at han tilskikkede hannem mere end tolv skok engle. O! falder ikke udi mishåb, knurrer ikke i Eders hjærter mod Herrens rådslagning og gører ikke Eders lever sort imod hans vilje! Thi den, Herren vil nedslå, den knuses, den Herren vil oprejse, lever i tryghed. Og han er den, som haver mange veje at føre os ud af farlighedens ørker og vildnisse; eller kan han ikke vende fjendens hjærte, eller lod han ikke den dødsengle gå gennem Sancheribs lejr, eller have I forgæt' det røde havs svælgende vande eller kong Pharaos hastige undergang? ... "

Her blev Jesper Kiim afbrudt.

Hoben havde hørt temmelig roligt på ham; kun ude fra de yderste rækker havde der nu og da lydt en dæmpet, truende mumlen. Så var det Mette Sennopskvindes skarpe røst skingrede ind imod ham: "Hu, din helvedesgast! Vil du tie den sorte hund du er! – hør intet på ham, det er svenske penge, der tal' udaf hans mund."

Der blev et øjeblik ganske stille, men så brød larmen løs: hånsord, eder og forbandelser skyllede ned over ham. Han forsøgte at tale, men da blev råbene endnu stærkere og de nærmest ved trappen trængte truende op imod ham. En hvidhåret, lille mand, lige foran, der hele tiden havde grædt

under talen, stak nu rasende efter ham med sin lange, sølvknappede stok.

"Ned med ham!" råbtes der, "ned med ham! Han skal kalde igen hvad han har sagt, han skal tilstå hvad han har fået for at beføre os. Ned med ham! Lad os få ham her ned til geständniss! Vi skal nok plukke det ud af ham."

"Han skal i kælderen, skal han," råbte andre, "han skal i rådstukælderen. Lang ham ned! Lang ham ned!"

Et par stærke karle havde allerede tag i ham. Den ulykkelige klamrede sig fast til trappens trærækværk; så spændte de både det og ham ned på gaden, ned blandt mængden. Han blev modtaget med spark og næveslag. Kærlinger rev ham i hår og klæder, så små drenge, der stod med deres fader i hånden og så til, hoppede af forhøjelse.

"Lad Mette komme frem!" råbtes der bagved, "gå tilside; tilside! Mette skal tage ham i forhør."

Mette kom frem. "Vil han tage sin djævelspræk i sig igen? vil han mester Lurifas?"

"Aldrig, aldrig! En skal adlyde Gud mer' end som mennesken', som skrevet står."

"Skal en det!" sagde Mette og tog sin trætøffel af og truede ham med, "men mennesken' har trætøfler, har de, og du est en Satans soldknægt og intet Vorherres; jeg skal slå dig, skal jeg, så din hjerne skal sidde på muren næst herved!" og hun slog ham med tøffelen.

"Forsynd Jer intet, Mette!" stønnede magisteren.

"Så skal da også den Slemme!" hvinede hun.

"Tys, tys," råbtes der, "var Jer, var Jer, og stim ikke så, her kommer Gyldenløv', generalløjtenanten!"

En høj skikkelse red forbi.

"Længe leve Gyldenløv'! Den tapre Gyldenløv'," brølede hoben.

Der svingedes med hatte og huer og råbene ville aldrig få ende. Så red skikkelsen bort ad volden.

Det var generalløjtenant over militsen, oberst tilhest og tilfods, Ulrik Christian Gyldenløve, kongens halvbroder.

Mængden spredtes, der blev færre og færre, snart kun nogle få.

"Det er ligegodt kuriøs nok," sagde Gert Farver, "her slår vi hovedet i bræk på den, som tal' om fredelighed og råber os hæse for den, som mest er skyld i krigen."

"Gud i vold, Gert Pyper, Gud i vold og en ønskelig godnat," sagde købmanden afbrydende og skyndte sig fra ham.

"Han tænker på Mettes tøffel," mumlede farveren; så gik også han.

Henne på trappen sad Jesper Kiim alene tilbage og holdt på sit værkende hoved, og oppe på volden gik vagterne langsomt frem og tilbage, stirrende ud over det mørke land, hvor alt var stille, ganske stille, skønt tusinder af fjender lå derude.

4

Gulrøde lysflager skød op over den havgrå tågebanke i horisonten og de tændte luften over sig så den brændte i en mild, rosengylden flamme, der bredte sig videre og videre, blegere og blegere, op til en lang, smal sky, tog fat i dens bølgede rand, gjorde den glødende, gylden, blændende. Over Kallebodstrand var der lyst af violet og rødligt genskin fra solhjørnets skyer. Duggen tindrede på Vestervolds høje græs og spurvene kvidrede på tagene bagved og i haverne foran, så at luften stod i et skælvende skinger. Fra haverne drev en let, fin damp i smalle striber, og træerne bøjede langsomt de frugttunge grene for luftningen ude fra sundet.

Et langtrukkent, tre gange gentaget hornsignal lød fra Vesterport og blev besvaret fra de andre byhjørner. De ensomme vagter langs ad volden begyndte at gå livligere frem og tilbage på deres poster, rystede kapperne og rettede ved deres hovedtøj: nu kom jo afløsningen.

Ude på bastionen nærmest nord for Vesterport, stod Ulrik Frederik Gyldenløve og så på de hvide måger, der i sejlende flugt strøg op og ned over voldgravens blanke vandflade.

Flygtige og lette, snart matte og tågeagtige, snart farverigt stærke, brandlevende og klare jog hans tyveårige minder forbi hans sjæl. De kom i duft af stærke roser og duft af friske, grønne skove, de kom i klang af jægerhallo, til gigers lyd og i brus af knitrende silke. Barndomslivet dernede i den holstenske by med de røde tage drog fjernt, men solbelyst forbi: han så sin

moders, fru Margrethe Pappens høje skikkelse, hendes sorte salmebog og hvide hænder. Den fregnede kammerpige med de tynde ankler så han og den bulne fægtemester med det rødblå ansigt og de skæve ben. Gottorps have drog forbi og engene med de friske høstakke nede ved fjorden og der stod jægerens kluntede Heinrich, der kunne gale som en hane og slå så mageløst smut. Kirken kom med sit sære halvmørke, sit stønnende orgel, med kapellets hemmelighedsfulde jerngitter og den magre Kristus, der havde den røde fane i hånden.

Fra Vesterport lød der atter et hornsignal, og sollyset brød frem i det samme, skarpt og varmt og forjog alle tåger og disede toner.

Så var der jagten, hvor han skød sin første hjort og gamle von Dettmer tegned ham i panden med dyrets blod, mens de stakkede jægerdrenge blæste vildsomt skrattende fanfarer. Så var der buketten til slotsfogedens Malene og den alvorlige scene med hovmesteren, og så var der udenlandsrejsen med den første duel i den dugfriske morgen, med Anettes kaskader af klingrende latter, med ballet hos kurfyrsten og den ensomme tur uden byens porte, da hans hoved værked af den første rus. Så kom der en gylden tåge med klang af bægre og duft af vin, og der var Lieschen og der var Lotte og der var Marthas hvide nakke og Adelaides runde arme. Endelig rejsen til København, hans kongelige faders nådige modtagelse, dagenes travlt kedsommelige hofliv og vilde nætter, hvor vinen strømmed og kysset rased, afbrudt af pragtfulde jagtfesters lystige larm og natlige stævnemøders ømme hvisken i Ibstrups have eller Hillerødslottets gyldne sale.

Men langt klarere end alt dette så han Sofie Urnes brændende sorte øjne, langt mere betaget mindedes han lyttende hendes vellystigtbløde, dejlige stemme, der dæmpet drog en som med hvide arme og hævet flygted som en fugl, der stiger og spotter en med kåde triller, mens den flygter ...

En raslen nede i voldskræntens buske vakte ham af hans drømme.

"Wer da!" råbte han.

"Det er kuns Daniel, hr. Gyldenleu, Daniel Knopf," svaredes der og en lille, værkbruden mand kom frem af buskene og bukkede.

"Hvad! Er det Livsens Korthed? Hvad tusind syger gør han dér?"

Manden så trist ned for sig.

"Daniel, Daniel!" sagde Ulrik Frederik og smilede, "han er intet gået uskadt ud af "Den gloendes Ovn" i nat, den tyske brygger har nok fyret ham for strengt."

Den værkbrudne gav sig til at kravle op ad voldskrænten. Daniel Knopf, også på grund af sin statur kaldet Livsens Korthed, var en rig storkøbmand på nogle og tyve år, og var lige så bekendt for sin rigdom som for sin skarpe tunge og sin fægtekunst. Han omgikkes meget med den unge adel, det vil sige med en bestemt kreds, der var bekendt under navn af "*le cercle des mourants*", som navnlig bestod af de yngre mænd, der stod hoffet nærmest. Ulrik Frederik var sjælen i denne kreds, som var mere livslysten end intelligent, mere berygtet end afholdt, men egentlig ligeså beundret og misundt som berygtet.

Halvt som hovmester, halvt som hofnar levede Daniel med disse mennesker. Han færdedes ikke med dem på alfar gade eller i adelige huse, men i fægteboden, i vinhuse og på herberger var han dem ganske uundværlig. Ingen kunne tale så videnskabeligt om boldspil og hundedressur eller så salvelsesfuldt om finter og parader. Ingen kendte vin som han. Han havde dybsindige teorier om terningspil og elskovskunst og kunne tale langt og lærdt om det forkastelige ved at krydse det indenlandske stod med salzburgerheste. Han havde endelig anekdoter om alt, og hvad der imponerede de andre unge mennesker overordentligt, han havde bestemte meninger om alt.

Så var han i høj grad føjelig og tjenstvillig, glemte aldrig forskellen mellem sig og adelen og havde et så vidunderlig latterligt udseende, når de i kådhed eller drukkenskab stafferede ham ud på en eller anden urimelig maner. Han lod sig hundse og skælde ud, uden at blive vred, og var i det hele taget så godmodig, at han mangen en gang gav sig selv til pris, når han derved kunne standse en samtale, der begyndte at få en farlig vending for freden i laget.

Det var da også dette, der gjorde det muligt for ham at omgås disse folk og han *måtte* omgås dem; for ham, den vanføre borgerlige, var adelen halvguder, kun de levede, kun deres frimurersprog var menneskelig tale, over deres tilværelse lå der en dag af lys og et hav af duft, mens de andre stænder sled livet hen i farvefattigt mulm og oset luft. Han forbandede det, at han var borgerlig født, som en langt større ulykke end hans vanførhed og græmmede sig derover, når han var ene, med en bitterhed og heftighed, der kom vanviddet temmelig nær.

"Nå Daniel," sagde Ulrik Frederik, da den lille var kommet op til ham, "det har intet været nogen ringe tåge, der har været for hans øjne inat, siden han har sejlet sig fast her på Vestervold, eller stod luttendranken så overhånds højt i kvæld, siden jeg træffer ham an her, liggendes tryg og tør som Noæh ark på den bjerg Ararat?"

"Prins af Canarien, I taler i vildelse, om I tror jeg var i lag sammen med Eder inat!"

"Men hvad tusind pokker er det da med ham?" råbte Ulrik Frederik utålmodigt.

"Hr. Gyldenleu," svarede Daniel alvorligt og så op på ham med tårer i øjnene, "jeg er en elendig menneske."

"Han er en kræmmerhund er han! Er det en sildeskude han er bange for at svensken han skal tage? Eller ynker han sig for der vil blive stilstand i hans handel og mener hans safran vil tabe kraften og muggen falde i hans pebber og paradiskorn. Styversjæl han er! Som der intet var andet for en god borgere at tage sig nær end om hans sølle kram går satan i vold, nu det tegner til fald både for konge og rige!"

"Hr. Gyldenleu!"

"Å, gå han Helved i vold med hans begrædelser!"

"Nej, hr. Gyldenleu!" sagde Daniel højtideligt og trådte et skridt tilbage, "for hverken klager jeg over bræk på næring eller forlis af penge eller penges værd; jeg kerer mig de Düvel og en døjt om sild og safran, men skikkes væk som en spedalsker eller en landsens uærlig både af officiers og gemene, det er en syndigheds uret imod mig, hr. Gyldenleu; – derfor har jeg ligget i græsset inat og tvinet som en skamskabet hund, der er lukket ude, for det har jeg krympet og krænget mig som det usseligst'

krybendes dyr og råbet til den himmerigs Gud i min sørgelighed og vanmagt, og er gangen i rette med hannem, hvi jeg alleneste skal plat forkastes, hvi min arm skal ses an for vissen og uduelig til at føre våben og gevær, aldenstund der rustes ud både tjenere og handtværksburscher ..."

"Men hvem den skinnendes Satan har da viset ham af?"

"Jo, hr. Gyldenleu, jeg løb mig til voldene ligesom de andre de løb, men kom jeg til det ene hold sagde de, de kunne intet være flere og kom jeg til det næste sagde, de spotvis, at de var kuns ringe borgere, det var ingen sted for adelspersoner og fornemme folk og anden snak mere; men der var også de hold, hvor de sagde, de skulle intet have med gebræklige at skaffe, fordi der var ulykke ved dem og kuglerne trak efter dem, og de skøttede aldeles intet om unyttigen at hazardere deres liv og lemmer ved at have sådan et menneske, som Vorherre havde stemplet, imellem sig. Så supplicerte jeg generalmajor Ahlefeldt om at blive en sted anviset, men han bare rysted' på hovedet og lo: det var da endnu heller intet så styrtendes galt, de skulle stoppe geledderne ud med så stynede stumper, som mere ville være dem til ulejlighed end til hjælp."

"Men hvorfor gik han intet til nogle af de officiers, han er kendt med?"

"Det gjorde jeg og, hr. Gyldenleu, jeg tænkte straks på circlen og kom da også to af de mouranter i tale, både den kong skørt og den ridder forgyldt."

"Nå og de hjalp ham?"

"Jo, hr. Gyldenleu, de hjalp mig. – Hr. Gyldenleu, de hjalp mig så Gud finde dem for det! Daniel, sagde de, gå hjem, Daniel, og lysk han sine svedskenblommer! De havde tænkt, sagde de, jeg

havde havt såmegen conduite, at jeg intet ville komme her med mine abenpudserier. Et var det, jeg var dem god nok som komediantenspiller og pudsenmager ved en lystig pokulats, men når de var i deres embede skulle jeg blive dem af syne. Var det nu vel talet, hr. Gyldenleu, nej det var syndigt, syndigt var det! Den gemenhed, de havde viset mig på vinstner, betød intet at de så mig an for deres lige, at jeg skulle komme her og bilde mig ind, jeg kunne få deres omgængelse og selskab nu de var i deres bestilling. Jeg var dem for nærgåendes, hr. Gyldenleu! Jeg måtte intet tro jeg kunne trænge mig ind i deres kompagnie her på denne sted, her brugte de ingen lust-major! Det sagde de til mig, hr. Gyldenleu! Og jeg forlangte jo dog ikkuns det at sætte mit liv i vove, side om side med de andre bysens borgere."

"Nå ja," sagde Ulrik Frederik og gabte, "jeg forstår nok, det harmer ham at han skal være udenfor det hele. Og det vil jo også falde ham noget langsomt at sidde stille og svede ved hans pult, mens rigens fremtid bliver afgjort her oppe på voldene. Nå, han *skal* komme med. For ...", han så mistænksomt ned på Daniel, "der stikker vel ingen lumskerier under, mester?"

Den lille stampede i jorden af raseri, han blev bleg som en kalket væg og hans tænder skar imod hinanden.

"Nå, nå," vedblev Ulrik Frederik, "jeg stoler på ham; men han kan da heller intet forlange en skal tro ham som om han havde et adeligt ord at give; – og husk: hans egne har vraget ham først og ... tys!"

Der dundrede et skud ude fra en af bastionerne ved Østerport, det første, der blev løsnet i denne krig.

Ulrik Frederik rettede sig, blodet fo'r ham til kinderne, hans øje stirrede begærligt og betaget efter den hvide røg, og da han

talte, var der en sælsom skælven i hans stemme.

"Daniel!" sagde han, "op ad formiddagen kan han melde sig hos mig og bryd han sig intet om det, jeg sagde." Så gik han hastigt henad volden.

Daniel så beundrende efter ham, så sukkede han dybt, satte sig i græsset og græd som et ulykkeligt barn græder.

Det var hen på eftermiddagen. En stærk, ujævn vind blæste gennem byens gader og hvirvlede skyer af spåner, halmstumper og støv et steds fra og et andet steds til. Den rev tagstenene løse, stemmede røgen ned i skorstenene og fo'r ilde med skiltene.

Farvernes lange, mørkeblå faner kastede den i vejret i dunkle buer, smældede dem ud i sorte bugter og surred dem rundt om de svajende stænger. Rokkedrejernes hjul gyngede rastløst frem og tilbage, bundtmagerskiltene slog med de lådne haler og glarmestrenes pragtfulde glassole svinged og blinked i vildsom uro om kap med badskærernes blankt polerede bækner.

I baggårdene slog det med lemme og luger, hønsene måtte krybe i ly bag tønder og skur og selv svinene blev urolige i deres stier, når vinden peb ind til dem gennem sollyse sprækker og fuger.

Trods blæsten var det trykkende hedt; det blæste varme ned.

Inde i husene sad folk og gispede af hede, kun fluerne summede livligt omkring i den lummervarme luft.

På gaden var ikke til at være og i bislagene trak det, derfor søgte da også overalt de, der havde haver, ud i dem. I den store

have, der lå bagved Christoffer Urnes gård i Vingårdsstræde, sad en ung pige i skyggen af et af de store løntræer.

Hun sad og syede.

Det var en høj, slank skikkelse; næsten spinkel var den, men barmen var bred og fyldig. Hendes teint var bleg og blev endnu blegere ved det rige, sorte, buklede hår og de ængsteligt store, sorte øjne. Næsen var skarp, men fin, munden stor, men ikke fyldig og med en syg sødme i smilet. Læberne var meget røde og hagen noget spids, men dog stærk og kraftig formet. Hendes påklædning var ikke meget ordentlig: en gammel, sort fløjelsrobe med afbleget guldbroderi, en ny, grøn filthat med store, snehvide strudsfjer og lædersko med rødslidte næser. Hun havde dun i håret, og hverken hendes halskrave eller hendes lange hvide hænder var ganske rene.

Det var Christoffer Urnes broderdatter Sofie. Hendes fader, rigens råd og marsk, Jørgen Urne til Alslev, ridder af Elefanten, var død allerede i hendes barndom, moderen fru Margrethe Marsvin for et par år siden. Hun havde derfor nu sit tilhold hos den gamle farbroder og da han var enkemand, var hun, ialfald af navn, den, der styrede huset.

Hun sad og syede og nynnede til, mens hun i takt vuggede den ene af sine sko på spidsen af foden.

Over hendes hoved susede og svajede de tætløvede kroner i den stærke blæst med en lyd som af brusende vande. De høje stokroser svingede deres blomsterknappede toppe frem og tilbage i ustadige buer som grebet af uroligt vanvid og hindbærriset dukkede sig forknyt og vendte den lyse vrange ud af bladene, så det skiftede farve ved hvert pust. Tørre blade sejlede ned gennem luften, græsset lagde sig fladt henad jorden

og på spiræabuskens lyse løvbølge vuggede den hvide blomsterfråde op og ned i evig skiften.

Så blev en stund alt stille, alting rettede sig, endnu som dirrende af angst og i åndeløs forventning, og i næste nu hvinede vinden ned igen og urosbølgen med dens brus og dens glitren, dens vilde vuggen og rastløse vekslen bredte sig atter ud over haven.

"Fillis sad udi en skøyte,
Koridon blæst' i sin fløjte
Højt så at det Fillis hørte
Og sin ror ej mere rørte,
Thi drev skøyten på en sand,
Thi drev skøyten ..."

Nede fra lågen i den anden ende af haven kom Ulrik Frederik gående. Sofie så et øjeblik forbavset der henad, så bøjede hun sig atter over sit sytøj og nynnede videre.

Ulrik Frederik slentrede langsomt opad gangen, stod nu og da stille og så på blomsterne og lod i det hele taget som om han ikke havde set, at der var nogen i haven. Han drejede så ind på en sidesti, standsede bag en stor jasminbusk og rettede på sin uniform og sit bælte, tog hatten af og purrede op i håret og gik så videre.

Stien gik i en bue og mundede ud lige foran Sofie.

"Ah goddag, jomfru Sofie," udbrød han ganske overrasket.

"Goddag," sagde hun roligt og venligt, fæstede betænksomt sin nål i sytøjet, glattede det med hånden, så så smilende op og nikkede. "Velkommen, hr. Gyldenløve!"

"Das nenn' Ich blindes Glück," sagde han og bukkede, "jeg ventede kun at finde jomfruens hr. cousin herude."

Sofie så hurtigt på ham og smilte: "Han er her inte," sagde hun og rystede på hovedet.

"Nej," sagde Ulrik Frederik og så ned for sig.

Efter en lille pause sukkede Sofie og sagde: "Hvad for en lummervarme det da også er idag!"

"Ja, det falder trolig ud til torden, om blæsten stiller af."

"Ja-a," sagde Sofie og stirrede tankefuldt op mod huset.

"Hørte I det skud imorges?" spurgte Ulrik Frederik og rettede sig som for at antyde, at han ville gå.

"Ja, det er hjærtens tunge tider vi går imod i denne sommer. En kan fluks blive svagsindet ved at tænke på al den farlighed både for folk og ejendele, og når en har så mange kære slægtninge og gode venner som jeg har, der allesammen er med i denne ulykkelig' affaire og udsat' for at miste enten liv eller førlighed eller hvad de ejendes er, så er der også mer end årsage nok til at komme på alskens modige og underlige tanker."

"Nej, hjærte jomfru Sofie! I må for den lebendiges Gud intet falde hen i tårer, I maler Eder alting altfor dyster af.

Tousiours Mars ne met pas au jour
Des objects de sang et de larmes
Mais –"

og han greb hendes hånd og førte den op til sine læber

"... tousiours l'Empire d'amour
Est plein de troubles et d'alarmes."

Sofie så naivt op på ham.

Hvor var hun ikke dejlig: øjets mægtige, sugende nat, hvor dagen vældede frem i stimer af myldrende lysblink som en sort diamantsten, der spiller i solskæret, læbernes smertelig skønne

bue, kindens stolte liljebleghed, der langsomt svandt i rosengylden rødme, lig en sky, som morgensolen belyser og dunkelåret som skære blomster blade de fine tindinger, der hemmelighedsfuldt tabte sig op i det mørke hår …

Hendes hånd skælvede i hans, kold som marmor; hun drog den lempelig tilbage og slog øjnene ned. Sytøjet gled fra hendes skød, Ulrik Frederik bøjede det ene knæ mod jorden for at tage det op og blev liggende i den knælende stilling.

"Jomfru Sofie!" sagde han.

Hun lagde sin hånd på hans mund og så mildt alvorligt, næsten smerteligt på ham.

"Kære Ulrik Frederik!" bad hun, "tag mig det intet op i nogen ilde mening, at jeg besværger Eder intet at lade Eder henføre af en øjeblikkelig sentiment til at søge at provocere en forandring i det angenemme forholdende, der hidtil har bestanden os imellem. Det tjener til intet uden at føre os begge fortræd og misnøje. Rejs Eder op fra denne ufornumstige positur og sæt Eder manerligen hos mig her på bænken, at vi kan tales ved i al rolighed."

"Nej jeg vil have min skæbnebog gjort op nu i denne time," sagde Ulrik Frederik og blev liggende. "I ved kuns lidet hvor stor og brændendes er den amour jeg bær' til Eder, om I har kunnet tænke, jeg skulle nøjes med slet og bart at være Eders gode ven. For Kristi blodige sveds skyld tro dog intet på en ting så ren og platterdings umulig. Min kærlighed til Eder er intet nogen ringe ulmendes gniste eller funke, som I kan øge eller svække med Eders munds vejr, alt som Eders hu er; par Dieu! den er en luestærk og fortærendes ild, men det står til Eder om den skal spredes og slukkes ud i tusinde vildsomme flakkeflammer og

irrende vejrlys eller den skal brænde fort varmendes og rolig, høj og skinnendes op imod himlen."

"Men kære Ulrik Frederik, vær dog barmhjertig og hav medynk med mig og sted mig intet i en fristelse, jeg muligen intet kan stå imod, thi I må tro, I er mig af hjærtet kær og dyrebar, men netop af den årsag vil jeg til det yderligste værge mig mod at bringe Eder i en falsk og ufornumstig situation, som I ingenledes fideliter kan meintenere. I er vel seks år på det nærmeste yngre end jeg er og det, som udi min gestalt nu kanske er Eder til behag, kan alderen lettelig forvanske eller vende om til grimhed. Ja! I smiler, men supponer at I, når I er fyldt de tredive, drages med en rynket heks af en kæreste [Note 3)], der kuns har ført Eder en ringe medgift og heller intet på anden måde har været Eder til forfremmelse; tænker I intet, I ville da ønske jer, I da I var de tyve havde giftet en ung, fyrstelig person, hvad der både havde været Eders alder og byrd allermest gemäss og som og ville have båret Eder bedre frem end den simple adelspige ville have gjort? Hjærte Ulrik Frederik, talte I til Eders høje slægtninge, de ville sige Jer det samme; men de ville intet sige Eder at om I hjemførte den adelsjomfru som var ældre end Jer, ville hun kvæle Eder tildøde med sin iversyge; iversyg ville hun være på hvert Jert øjekast, ja på Eders inderste hjærtenstanker! For just fordi hun vidste I havde sluppet så meget for at fange hende, ville hun strenge sig an for at hendes elskov kunne være Eder alverden. Tro mig, hun ville omgive Eder med sin afgudiske kærlighed som med et bur af jern, og fornam hun I længtes ud deraf et minut, hun ville græmme sig i dage og nætter og forbitre Eder hver en time med sin mistrøstige sorg."

Hun rejste sig op og rakte ham hånden. "Farvel, Ulrik Frederik, det er bedskt som døden at vi må skilles, men om mange år når jeg er en gammel, gusten pige eller er en gammel mands halvgamle kæreste, vil I sande at Sofie Urne havde ret. Gud fader holde sin hånd over Jer. – Mindes I den spanske romanbog, den sted om den indianske, slyngendes urt, der har sin støtte af et træ i sin ungdom, men bliver ved at vinde sig om det længe efter at træet er morsk og ude og er tilsidst den, der holder træet, som intet kan støtte mere. Tro, Ulrik Frederik, sådan vil mit sind også støttes og bæres af Eders kærlighed lange tider efter at den er visnet og vejret hen."

Hun så ham lige ind i øjet og vendte sig for at gå, men Ulrik Frederik holdt hånden fast.

"Vil I da gøre mig ganske og aldeles rasendes! skal jeg da sige dig at nu, jeg ved du har mig kær, kan ingen livets magt gøre misse mellem os. Aner du da intet at det er dårligt at tale om hvad du eller jeg vil. Er intet mit blod som drukken af dig, er jeg mig selv mægtig nu? Jeg er besat af dig, så om du i denne time vendte din hu fra mig, du skulle dog blive min, dig til trods, mig til trods. Jeg elsker dig som om jeg hadede – – jeg tænker intet på *din* lykke, hvad rører det mig, om du kommer i lykke eller ulykke, blot *jeg* er med i din glæde, blot *jeg* er med i din lidelse, blot *jeg* ..."

Han slængte hende med et ryk ind mod sig og knugede hende op til sit bryst.

Langsomt løftede hun sit ansigt op mod ham og så længe på ham med tårefyldte øjne; smilte så: "som du vil da, Ulrik Frederik," og hun kyssede ham lidenskabeligt flere gange efter hinanden.

Tre uger efter fejredes trolovelsen med megen pragt. Kongen havde villigt givet sit samtykke, for dog en gang at gøre ende på Ulrik Frederiks vel lystige ungkarleliv.

Note 3: **Kæreste:** Dengang = Kone.

5

Efter hovedudfaldene anden september og tyvende oktober var byen fuld af Ulrik Christian Gyldenløves ry. Oberst Satan, som borgerne kaldte ham. Hans navn var i alles munde; der var ikke det barn i byen uden det kendte Bellarina, hans fuks med de hvide sokker, og når han red forbi, kiggede stadens ungmøer beundrende efter den slanke, høje skikkelse i den bredskødede, blå drabantfrakke med de vældige, hvide opslag, det røde skærf og det spandbrede kårdegehæng, og de var stolte, når deres kønne ansigt indbragte dem et nik eller et øjekast fra den frække soldat. Ja selv de adstadige familiefædre og deres kruskappede matroner, der dog vidste, hvor slem han var, og kendte alle hans kønne historier, nikkede fornøjet til hinanden, når de havde mødt ham og fordybede sig i det vanskelige spørgsmål om, hvordan det ville været gået byen, når han ikke havde været.

At soldaterne og voldmandskabet forgudede ham, var nu intet under, thi han havde ganske sin faders, kong Christians, folkevindende gaver. Men også i andre henseender havde han taget arv efter ham, han havde fået både hans hidsighed og hans umådelighed, men også en del af hans begavelse, hans rådsnarhed og hans overblik. Han var meget ligefrem; flere års ophold ved udenlandske hoffer havde ikke gjort nogen hofmand ud af ham, ja, han var ikke en gang nogenlunde beleven, til daglig brug var han stødende ordknap og i tjenesten lukkede

han aldrig sin mund op uden at han bandede og svor som den gemeneste matros.

Men soldat det var han. Trods sin unge alder, han var kun otte og tyve år, ordnede han byens forsvar og ledede de farefulde, men vigtige udfald med en så overlegen indsigt og en så stor modenhed i planerne, at sagen næppe havde været i så gode hænder hos nogen anden af Frederik den tredjes mænd.

Det var derfor rimeligt, at hans navn fordunklede alle andre, og at vinkelpoeterne i deres versificerede beretninger om udfaldene tilråbte ham: "Du sejerkronte Gyldenløv, du Danmarks fjendefrelse", eller hilste ham med et: "O, hil dig, hil du nordisk' Mars, du tapre David Danske," og ønskede ham at hans liv måtte vorde som et *cornu copiae* eller overflødighedens horn, fuldt med ros og ære, sundhed, velstand og lykke; og det var såre naturligt, at mangen stille aftenandagt endte med en bøn til Gud om også fremtidigen at opholde hr. Ulrik Christian; ja, der fandtes vel enkelte fromme sind, der sukkede til Herren, at hans fod måtte ledes bort fra syndens slibrige adelveje og hans hu vendes fra alt, som ondt var, til dydernes og sandhedens skinnende lyskrans, at den, som i så fuldt mål havde vundet sig denne verdens ære, også måtte blive delagtig i den eneste sande og rette ære.

Marie Grubbe var meget optaget af denne hendes fasters nære slægtning. Tilfældigvis havde hun aldrig været sammen med ham, hverken hos fru Rigitze eller andetsteds; kun på gaden havde hun set ham, en gang i skumringen, da Lucie havde vist hende ham.

Alle talte om ham; næsten hver dag blev der fortalt hende nye, modige træk af ham; hun både hørte og læste, at han var en

helt, og den jublende mumlen, der var gået igennem folkehoben hin skumringsstund, da han red forbi, havde gjort et uudsletteligt indtryk på hende.

Det store navn, som heltenavnet er, løftede ham ganske ud af de almindelige menneskers rækker. Hun havde egentlig aldrig tænkt sig helte være til som andre mennesker. Kong Alexander af Macedonia, Olger Danske, ridder Bayard og de dér, det var helte, store, fjerne, strålende skikkelser, der mere var mønstre eller sådan noget end de var mennesker som andre folk. Ligesom hun, da hun var mindre, aldrig havde troet, at nogen kunne komme til at skrive så sirligt som de forskrifter, en skrev efter, sådan var det heller ingensinde faldet hende ind, at nogen kunne nå op til at blive en helt. Helte det var noget forbigangent, noget, der havde været til. At man kunne møde en helt, en virkelig helt, møde ham ridende i Store Færgestræde, så vildt havde hun aldrig drømt. Livet så pludselig helt anderledes ud, der var andet til i verden end det dagligdags; det store, skønne, det brogede rige, som der stod om i historiebøger og viser, det kunne en altsammen møde. Der var da virkelig noget til, en kunne længes efter af sin ganske sjæl; alle disse ord som folk og bøger var fulde af, de betød noget, de var noget; der var mening i hendes uklare drømme og længsler, det var ikke noget, hun var ene om; voksne folk troede på det. Livet var rigt, strålende rigt.

Endnu anede hun det kun, hun var overbevist om at det var sandt, men hun kunne ikke se og føle at det var det. Han alene var det håndgribelige for hende, var hende et pant på, at det var således. Derfor drejede alle hendes tanker og drømme sig evigt og bestandigt om ham, og tit og mange gange fo'r hun til

vinduet, når hun hørte hestetrav nede på gaden, og hun overtalte ofte den villige Lucie, når de var ude, til at gå en omvej med sig om ad slottet, men de så ham aldrig.

Så var det en af de allersidste dage i oktober, hen på eftermiddagen, at hun sad og kniplede i en af vinduesfordybningerne i den lange stue, hvor kaminen stod. Fru Rigitze sad ved kaminen, hun havde en lille bakke med gløder hos sig og tog nu og da lidt tørrede blomster og kanelbark af en bøsse, hun holdt på skødet, og lagde på gløderne. Luften i den lave stue var hed og kvalm og sød, og mellem de brede, mørktblomsterbrogede gardiner kom der kun meget lidet lys ind. Fra det tilstødende kammer hørtes en rok snurre, og altimellem nikkede fru Rigitze så småt i sin polstrede stol.

Marie Grubbe var mat af varmen. Hun søgte at køle sine hede kinder mod de små, duggede ruder og kiggede med det samme ud på gaden, hvor et tyndt lag friskfalden sne gjorde luften skærende lys. Så hun så ind i stuen igen, blev der dobbelt mørkt og trykkende. Pludselig trådte Ulrik Christian så raskt ind ad døren, at det gav et sæt i fru Rigitze. Han så ikke Marie og satte sig straks henne ved kaminen. Så nævnte han et par undskyldende ord om at det var så længe siden, han havde været der, sagde, at han var træt, satte sig så forover på stolen med hånden under kinden og tav stille, kun halvvejs lyttende til fru Rigitzes livlige tale.

Marie Grubbe var blevet ganske bleg af bevægelse, da hun så ham træde ind! Hun lukkede et øjeblik øjnene som om det svimlede for hende, så blev hun blussende rød og havde ondt ved at trække vejret. Hun havde en fornemmelse som gulvet

sank under hende eller som at hele stuen med stole, borde og mennesker dalede ned gennem luften, og alt hvad der var derinde så hun så underlig skarpt og bestemt, men dog så uroligt, det var som om hun ikke rigtig kunne holde det fast med blikket, og så så det desuden så nyt og fremmed ud altsammen. Imidlertid, længe før dette fortog sig varede det ikke, og hun kom til sig selv igen. Der var han altså. Hun ville ønske, hun var langt borte eller blot oppe på sit kammer, sit fredelige, lille kammer; hun var så bange; hun kunne mærke hendes hænder rystede. Bare han ikke så hende!

Hun trykkede sig lydløst længere ind i vinduesfordybningen og fæstede nu først bestemt blikket på sin fasters gæst.

Var det sådan han så ud! Ikke meget, meget større; og hans øjne var jo slet ikke skinnende sorte, blå var de, rare blå, sørgmodige øjne, det havde hun slet ikke tænkt sig. Han var så bleg og så så bedrøvet ud; – nu smilede han, men ikke rigtig glad, hans tænder var så hvide og hvor hans mund var smuk, så fin og lille.

Jo længer hun så på ham, jo smukkere syntes han hende, og hun begyndte at undres over, at hun kunne have tænkt sig ham større eller anderledes i det hele. Hun glemte rent sin frygt og tænkte kun på al den ros og berømmelse, hun havde hørt over ham. Hele tiden så hun på ham og hun forestillede sig ham i spidsen for sine skarer, stormende fremad under folkenes jubel og alting veg eller det blev kastet tilside som bølgerne kastes tilside, når de skummende springe op mod en sejlers brede bringe. Kartoverne dundrede, palladsker blinkede og kugler peb i den uvejrsmørke røg, men han sprængte fremad, kæk og rank,

og ved hans stigremme slæbte sejren, som der stod i krøniken, hun havde læst.

Fuldt af beundring og begejstring lyste hendes øje på ham.

Ved en pludselig bevægelse fangede han blikket. Han drejede hovedet til siden, så ned og havde ondt ved at undertrykke et triumferende smil, så rejste han sig op og lod som om han først nu fik øje på Marie Grubbe.

Fru Rigitze sagde, det var hendes lille broderdatter, og Marie gjorde sin kompliment.

Ulrik Christian blev forbavset, også lidt skuffet ved at erfare at de øjne, der havde set således på ham, var et barns.

"Ma chère," sagde han lidt spidst og så ned på hendes arbejde, "hun er den største mesterinde i at arbejde geheimt og stille, jeg nogen tid har kendt; en har jo intet hørt det ringeste til hendes kniplestokke hele tiden."

"Å!" sagde Marie, der godt forstod ham, "der jeg så generalløjtenanten," og hun skød den svære kniplepude ind i vindueskarmen, "kom det mig i hu, det mere var tider til at sørge for lægevæle [Note 4)] end for huestads."

"Da ved jeg huer klæder ligeså charmant i krigstid som ellers," sagde han og så på hende.

"Ja, men hvem har tanker for det i sådanne tider som nærværendes!"

"Mange," sagde Ulrik Christian, der begyndte at more sig over hendes alvorlighed, "og jeg for én."

"Ja, jeg forstår," svarede Marie og så alvorligt op på ham, "det er jo kuns et barn, I taler til." Hun nejede ceremonielt og tog efter knipletøjet.

"Tøv lidt, lille jomfru!"

"Å nej, lad mig intet incomodere Eder længer."

"Hør nu," sagde han og greb hende hårdt om håndleddene og bøjede hende over mod sig over kniplebordet, "hun er mig for Gud en vanskelig person, men," hviskede han, "har én bedet mig goddag med et øjekast som det, hun så på mig med, så vil jeg intet, at én en håndevending efter hilser mig så fattigt farvel, jeg vil det intet – så – kys hun mig nu!"

Marie trykkede med tårer i øjnene sine skælvende læber mod hans, han slap hende og hun sank ned ved bordet, med hovedet hvilende på sine arme.

Marie var ganske fortumlet. Både den dag og den næste havde hun en dump fornemmelse af trældom, af at hun ikke var fri længer. Det var hende som var der blevet sat en fod på hendes nakke, som var hun blevet trådt i støvet og ikke kunne rejse sig igen. Men det var ingen bitter følelse, der var ingen trods i hendes tanker, ingen ønsker om hævn var der. En sælsom ro var kommet over hendes sind, ingen flyvende tog af brogede drømme og heller ingen længsler mere. Overfor Ulrik Christian følte hun ikke noget bestemt, hun vidste blot at hvis han sagde: Kom, måtte hun komme, hvis han sagde: Gå, måtte hun fjerne sig. Hun forstod det ikke, men sådan var det, det ville blive ved at være således og anderledes kunne det ikke blive.

Hun kniplede og syede den ganske dag med en usædvanlig udholdenhed og mens hun arbejdede nynnede hun alle de modige viser hun kendte om elskovs roser, hvis farve blegned og aldrig blomstred pány, om svenden, der måtte forlade sin mø og drage til det fremmede land, hvorfra han aldrig, aldrig vendte tilbage, og om fangen, der sad i det skumle tårn så

sørgelig længe og hvordan så først hans ædle falk den *døde*, dernæst hans trofaste hund *døde* og sidst hans gode ganger grå *døde*, men hans troløse viv Malvina hun levede frydelig og fro og uden sorger. De viser sang hun og mange andre, og imellem sukkede hun, imellem var hun lige ved at græde, så Lucie troede hun var syg og ville have, hun skulle lægge vejbredblade i sine strømper.

Da Ulrik Christian et par dage efter atter så ind og talte mildt og venligt til hende, var også hun som om der intet, havde været dem imellem; men hun så med en barnagtig nysgerrighed på de store hvide hænder, der havde taget så hårdt på hende og hun spejdede efter, hvad det havde været i hans øje og hans stemme, der således havde kunnet kyse hende, og også munden med det smale nedadbøjede overskæg betragtede hun, men stjålent og med en hemmeligt kildrende skræk.

I den nærmest følgende tid kom han næsten hver eller hveranden dag, og Marie Grubbe blev mere og mere optaget af ham. Når han var borte, var der øde og livløst i den gamle gård, syntes hun, og hun længtes efter ham som den søvnløse længes efter at det skal blive dag, men når han så kom, var hendes glæde dog aldrig fuld og fri, hun følte sig altid så usikker overfor ham.

En nat drømte hun at hun så ham ride gennem den tætopfyldte gade ligesom hin første aften, men der lød ingen jubel og alle ansigter så koldt og ligegyldigt på ham, hun selv blev bange i tavsheden og turde ikke smile til ham, men gemte sig bag hoben; da så han sig om med et spørgende, underlig vemodigt blik, og det fæstede sig på hende; det blik, og hun

trængte sig frem gennem folkestimlen, kastede sig ned lige for hans hest og den satte sine kolde jernsko på hendes nakke …

Hun vågnede, satte sig op i sengen og så sig forbavset om i det kolde, månelyse kammer: ak, det var kun en drøm! Og hun sukkede, hun ville dog så gerne vise ham, hvor højt hun elskede ham. – Ja sådan var det, hun havde ikke vidst det før, hun elskede ham. Det blev hende, som hun lå i ild, ved den tanke, det flimrede for hendes øjne og alle hjertets pulse banked, banked, banked. Hun elskede ham; hvor det var forunderligt at sige, hun elskede ham! så herligt var det, så stolt, så mægtigt virkeligt, men dog så uvirkeligt. Herregud, hvad kunne det hjælpe, hun, elskede … og hun fik tårer i øjnene af medlidenhed med sig selv – men alligevel! og hun gemte sig lunt og blødt under dynen igen, det var dog dejligt at ligge og tænke på ham sådan og på sin kærlighed, sin store, store kærlighed.

Næste gang Marie så Ulrik Christian var der ingen følelse af usikkerhed hos hende, tværtimod, den hemmelighed, hun bar på, gjorde hende betydelig i hendes egne øjne og frygten for at røbe den gjorde hendes væsen mere behersket, næsten voksent. Der kom nu en dejlig tid fuld af drømme og fuld af længsler, en fantastisk dejlig tid; eller var det ikke dejligt, når Ulrik Christian gik, skjult for ham og alle andre, at tilkaste ham hundrede af fingerkys, eller når han kom, da at forestille sig, hvordan hendes elskede ven ville tage hende i favn, kalde hende ved alle verdens søde navne og sætte sig hos hende og hvordan de så ville se hinanden i øjnene – længe, og hun ville lade sin hånd glide igennem hans bløde, brune, buklede hår? Hvad gjorde vel det, at det ikke skete, tværtimod, hun blev ganske rød ved tanken om at det var noget, der virkelig kunne ske.

Det var skønne, lykkelige dage, men så var det at Ulrik Christian sidst i november blev så farligt syg. Hans helbred, der længe havde været svækket af udskejelser i alle mulige retninger, havde måske ikke kunnet udholde den vedholdende nattevågen og det anstrengende arbejde, der var forbundet med hans post, eller måske det også var nye udskejelser, der havde spændt buen for højt. En smertefuld, tærende sygdom med vilde febersyner og evindelig uro brød løs og tog efter kort tids forløb en så farlig vending, at det var øjensynligt at sotens navn var døden.

Det var den ellevte december.

I det store, læderbrune gemak, der førte ind til Ulrik Christians sygeværelse, gik kongelig confessionarius Hans Didrichsen Bartskær urolig frem og tilbage over det med kunstigt flettede stråmåtter belagte gulv. Han standsede åndsfraværende foran malerierne på væggene og betragtede tilsyneladende med stor opmærksomhed de bare, fyldige nymfer, der lå udstrakte i skyggen af mørke træer, de badende Susanner og den sødlige Judith med de kraftige, nøgne arme; men længe formåede de ikke at fængsle ham, han gik hen til vinduet og lod blikket rastløs vandre om fra den gråhvide himmel til de våde, glinsende kobbertag og de langlige dynger af grumset tøsne nede i slotsgården. Så begyndte han igen sin urolige vandring, mumlende og gestikulerende.

Det synes ham de gik med døren, han standsede pludseligt og lyttede: nej! Så trak han vejret tungt og lod sig falde ned på en stol og der sad han og sukkede og gned beklemt sine håndflader mod hinanden, da døren virkelig gik op og et

halvgammelt fruentimmer med en stor falbeladekappe af rødprikket tøj forsigtigt vinkede ad ham.

Præsten tog sig sammen, stak alterbogen under armen, glattede på sin samarie og trådte ind i sygeværelset.

Det var en stor, oval stue; fra gulv til loft med mørkt panel, fra hvis stærkt dybede midtfyldinger en rad grimme, broget malede hoveder af tyrker og morer grinede frem med hvide tænder. Et tyndt, blågråt klæde. Hvormed det smale, dybe gittervindue var hængt til forneden, holdt den nederste halvdel af stuen i et dybt halvmørke, mens lyset spillede frit på loftemaleriet, hvor heste, våben og nøgne legemer var samlede i en uopløselig forvirring, og på himmelsengens baldakin med dens sølvfryndsede omhæng af gult damassin.

En varm, af salver og andre medikamenter beklumret luft slog præsten imøde som han trådte ind og var ved at tage vejret fra ham. Han greb efter en stol og støttet til den så han i sin svimmelhed alting dreje sig forbi, bordet med flasker, phioler og uringlas, vinduet, sygevogtersken med hendes kappe, sengen med den syge, våbenstativet og den åbne dør ind til naboværelset, hvor ilden blussede i kaminen.

"Guds fred, herre!" hilste han med skælvende røst, da svimmelheden havde fortaget sig.

"Hvad i Helvede vil han her?" brølede den syge og lettede sig op i sengen.

"Gemach, gnädigster Herr, gemach," tyssede Ane Skomagere, sygekonen, og gik hen mod sengen og strøg kærtegnende hen over dynen, "es is de hochwürdige Confessionar sejner Majestät, der hiegeschicket is und Euch beichten soll."

"Nådigste herre! ædle hr. Gyldenleu!" begyndte præsten og nærmede sig sengen, "vel ved jeg, I intet haver hørt til de enfoldige vise eller vise enfoldige, som haver havt Herrens ord til deres idelige støttestav og hans hus til deres stadige herberge, og skønt den Gud, der lader tordenens kartover drøne, også er den Gud, som holder sejrens gyldne palmer eller nederlagets bloddryppende cypresser i sin hånd, så er det dog for mennesken' om ikke til at undskylde, så dog til at begribe, at den, hvem meget folk er givet at byde over og at foregå med sit vaillante eksemple, kan for en stund forgætte at vi er som idel intet, som et svajende siv, ja, som kraftløse ymper i verdens skaberes vældige hænder og at han dårligen tænker: dette haver jeg udrettet, denne dåd er en frugt, som jeg haver bragt til modenhed og til fuldkommelse. Men, dyrebare herre! nu I er hvilendes på Eders hårde smertensleje, nu haver visseligen den Gud, som er kærlighedens huldrige Gud, oplyset Eders forstand og tilvendet sig Eders hjærte, så at I med angst og bævelse haver lidet efter at bekende Eders utoede synder, at I med fortrøstning kunne modtage den nåde og tilgivelse, han med både kærlige hænder rækker Eder i møde til anammelse. Angerens orme med de hvasse tænder ... "

"Kryds mig for og kryds mig bag, bod og bedring, syndernes forladelse og det evige liv," vrængede Ulrik Christian og satte sig helt op i sengen, "tror han, surfjæsede skaldenakke han er, tror han, fordi ens ben bulner ud af kroppen i stumper og skæver, en for den sags skyld skulle blive mere genegen til at høre på hans præstepjadder?"

"Nådigste herre, I misbruger højligen det privilegium, Eders høje stand og endmere Eders ynkværdige sygdom giver Eder, til

unødigen at overskælde en kirkens ringe tjenere, som ikkuns gør sin pligt ved at søge at vende Eders tanker til det for Eder visseligen ene fornødne. Ak, høje herre, det hjælper kuns lidet at stampe mod bråden! Har ikke denne fortærende sot, som haver slagen Eders legeme, lært Eder, at ingen kan undgå Herrens straffedomme og at Himlens svøbeslag falder på høje som på lave?"

Ulrik Christian afbrød ham leende: "Der taler I, helved fortære mig, som en uvittig pog; det, der mig nager, det har jeg ærligen og redeligen skaffet mig selv, og dersom I tror, at Himmel eller Helved' skikker folk sådant på, så skal jeg sige Jer, at de får det ved drik og ved nattesvir og ved galanteri, og den slags ting, det kan I stole på. Nå, men tag han mig nu sine højlærde ben ud af kammerset her det forteste han kan, ellers skal jeg ..."

Her fik han et af sine anfald og mens han vred og våndede sig under heftige smerter, svor og bandte han så bespottelig og så kuriøs forfærdeligt, at præsten blev bleg af forargelse og rædsel, og han bad til Gud om styrke og overbevisende kraft, at det dog måtte forundes ham at gøre denne så hårdt forsømte sjæl tilgængelig for religionens sandhed og herlige trøst, og da den syge igen var blevet rolig, begyndte han atter: "Herre, herre! med grædendes røst anråber og bønfalder jeg Eder at lade af med sådan vederstyggelig banden og sværgen; betænk dog at øksen alt ligger ved træets rod og at det brat skal afhugges og kastes på ilden, om det farer fort med sin goldhed og intet i den ellevte time bryder ud i blomst og sætter frugt! Lad af med Eders usalige viderspændstighed og kast Eder fuld af ruelse og bøn for vor frelseres fødder ... "

Ulrik Christian havde, da præsten begyndte, sat sig op på hovedgærdet og nu viste han truende mod døren og råbte den ene gang efter den anden: "H'raus præst! H'raus, marche! Jeg tål' ham intet længer!"

"Og kære herre," fortsatte præsten, "om I gør Eder hård, fordi I mistvivler om at finde nåde, fordi Eders syndebjerg er så overmåde, så hør da med jubel, at Guds nådsens væld er uudtømmeligt ..."

"Galne præstehund, går han nu!" hvæsede Ulrik Christian frem mellem de sammenbidte tænder, "ejns – zwej – !"
"og om Eders synder var røde som blod, ja, som tyriske purpur ..."

"Rechtsum!"

"han skal dog gøre dem hvide som Libanons ..."

"Så skal da også St. Satan og alle hans hellige engle," brølte Ulrik Christian, idet han sprang ud af sengen, snappede en kårde fra våbenstativet og stødte heftigt efter præsten, men denne havde hurtigt bjerget sig ind i sideværelset og slået døren i efter sig. Ulrik Christian løb nu rasende mod døren, faldt så magtesløs om på gulvet og måtte løftes op i sengen, men han tog kården med sig.

Resten af formiddagen gik hen i døsig ro, han havde ingen smerter, og den mathed, der var kommet over ham, fandt han behagelig og velgørende. Han lå og stirrede på de små lysprikker, som trængte sig ind mellem trådene i klædet, der var hængt for vinduet, og talte de sorte ringe i jerngitret. Imellem smilte han fornøjet, når han kom til at tænke på præstejagten og blev kun gnaven, hvergang Ane Skomagers ville have, han skulle lukke øjnene og forsøge på at sove.

Lidt over middag bankedes der hårdt på døren, og umiddelbart efter trådte præsten ved Trinitatis, mag. Jens Justesen, ind. Den store føerladne mand med de grove, kraftige træk, kort sort hår og store dybtliggende øjne, trådte straks hen til sengen og hilste: Goddag.

Så snart Ulrik Christian så, der atter var en præst for hans seng, blev han så rasende, at han rystede på alle lemmer, og eder og skældsord fo'r ud af ham mod præsten, mod Ane Skomagers, der ikke bedre kunne var hans fred, og mod Gud i Himlen og alle hellige ting.

"Ti stille, menneskebarn!" dundrede hr. Jens, "er det en mund at føre for en, der alt har sit ene ben i graven? Brug I heller den flakkende livsfunke, der end er i Jer til at gøre Eders fred med Vorherre, end til at yppe kiv med mennesken'. I bær' Jer jo ad som de misdædere og ugerningsmænd, der, når deres dom er faldet og de ser, de intet kunne undgå tængerne og øksen, der holdes dem i beredskab, da i deres usle afmægtighed true og skælde mod Gud Vorherre med skidne vanvittighedsord, for dermed at sætte mod i sig selv og sålunde holde sig oppe over den sø af hartad dyrisk sønderknuselse, den lamslagne fejhedstilstand og trælleagtig mistrøstige anger, i hvilken dog slige kumpaner på det sidste hensynke, og som de fast mere have i frygt end døden og dødsens pinsler."

Ulrik Christian hørte roligt til, indtil han havde fået listet kården frem over dynen, da råbte han: "var dig, præstevom!" og gjorde et udfald efter hr. Jens, men denne afparerede sikkert stødet med sin brede alterbog.

"Lad dog slige pagenstreger fare," sagde han hånligt, "dertil er vi vel begge to for gode, og nu hun derhenne," og han vendte sig

mod Ane Skomagers, "er det bedst, hun lader os ene."

Ane gik, præsten trak sin stol hen mod sengen og Ulrik Christian lagde kården fra sig ovenpå dynen.

Så talte hr. Jens med vakre ord om synden og syndens sold, om Guds kærlighed til menneskenes børn og om døden på korset.

Mens præsten talte, lå Ulrik Christian og legede med kården, at lyset kunne spille på den blanke klinge, og han bandede, nynnede stumper af utugtige viser og ville afbryde ham med gudsbespottelige spørgsmål, men hr. Jens lod sig ikke forstyrre og talte videre om de syv korsens ord, om den hellige nadvere, om syndernes forladelse og Himmerigs glæde.

Men så rejste Ulrik Christian sig overende i sengen og sagde lige i ansigtet på hr. Jens: "Det er idel løgn og digt til hobe."

"Fanden skal tage mig som jeg står, er det sandt!" råbte præsten, "hvert evige ord," og han slog i bordet, så krukker og glas ramlede mellem hinanden og nu rejste han sig op og med streng røst talte han ham til og sagde: "I fortjente, jeg i min retfærdigheds vrede rystede støvet fra mine fodsåler og lod Eder ligge ene her tilbage som et sikkert bytte for djævelen og hans rige, thi did skal I visseligen komme. I er af dem, som dagligen nagle den herre Jesum ind til korsens galge og for dem er al helvedes gårde beredt. Spot intet ad helvedes frygtelige navn, thi det er en lyd, som har i sig en ild af pine, ja som slutter i sig inde de martredes og våndefuldes jammerlige skrig og smertes gnidsel! Ak, Helvedes nød og kvaler er større end noget menneske kan fatte, thi om en døde radebrækket og under kneb af gloendes tænger og han vågnede udi Helvedes ild, han ville længes til sin bøddelsted som til Abrahams skød. Vel er sot og

sygdomme bedske for menneskens kød, når de som en trækvind piner sig tomme for tomme gennem alle fibre og når de spænder senerne som de skulle briste, når de brænder som salten ild i livets indvolde og gnaver med sløve tænder på legemets inderste marv, men Helvedes kvaler er som en susende stormvind af smerter, der slider i alle ledemods mindste led, som et hvirvlendes uvejr af ufattelige veer, en evig hvirvel af jammer og pine, thi som en bølge skyller mod stranden og en næste følger og den næste igen i al evindelighed, således følge Helvedes skoldende sting og hug på hinanden evig og evindelig og uden ende og uden ophør."

Den syge så sig forvildet omkring, "jeg vil intet," mumlede han, "jeg vil intet. Jeg har hverken at skaffe med Jeres Helved' eller Himmerig; jeg vil dø, eneste og aleneste dø og ingenting andet."

"I skal visseligen dø," sagde præsten, "men for enden af dødsens mørke gang der er kuns tvende porte, en ind til himmerigs glæde og en til helvedes jammer, og der er ingen anden vej at komme, visseligen ingen."

"Jo der er, præst, jo, der er, – er der ikke? svar! er der ikke en dyb, dyb grav, digt hos, for dem, der gik deres egne veje, en dyb, sort grav ned til ingenting, slet ingen verdens ting?"

"De, der gik deres egne veje, de styre mod djævelens rige, der myldrer af dem for helvedes porte, høje og lave, gamle og unge, de skubbes og drages for at undgå den gabendes svælg og de råbe ynkeligen på den Gud, hvis vej de intet ville følge, at han skal føre dennem bort. Afgrundenes skrig er over deres hoveder og de krympe sig i rædsel og elende, men helvedes porte skal lukke sig over dem som vandene lukke sig over den druknede."

"Er det nu noget, I fortæller, er det? Ved Eders ærlige navn, er det andet end som digt?"

"Ja!"

"Jamen jeg vil intet, jeg vil være Jeres Vorherre foruden, jeg vil slet intet udi Himmerig, bare dø."

"Så far da hen til de evig fordømtes gruelige pinested, hvor den uendelige svovlsøs kogende bølger omkaster de usalige skarer, hvis lemmer trækkes i kvalens kramper og hvis hede munde suger efter vejr imellem overfladens spillende luer. – Jeg ser deres kropper drives om som hvide måger på havet, ja som flyvendes fråde i blæsende storm, og deres skrig er som jordens brølen, når jordskælv ryster dens indvolde og deres jammer er uden navne. Ak! at mit hjærte turde bede dig løs, du arme! Men nåden haver tilhyllet sit åsyn og barmhjertighedens sol er gangen under."

"Men så hjælp mig da, hjælp mig, præst!" stønnede Ulrik Christian, "hvad er du præst for, når du intet kan hjælpe? Bed! for Guds skyld bed! er der ingen bønner i din mund? eller giv mig din vin og dit brød, der er jo frelse, siger de, i vinen og brødet; eller er det løgn, lutter forsmædelig løgn? Jeg vil krybe for din Gud som en angergiven pog, han er jo så stærk, så uretfærdig stærk, så trøstesløs mægtig; gør ham god, din Gud, gør ham god imod mig, jeg bøjer mig, jeg bøjer mig, jeg kan jo ikke mere!"

"Bed!"

"Ja, jeg vil bede, jeg vil bede såmeget det skal være – ja!" og han lagde sig på knæ i sengen og foldede hænderne, "er det ret?" spurgte han og så, hen til hr. Jens, "og hvad skal jeg sige?"

Præsten svarede ikke.

En stund lå Ulrik Christian således og stirrede opad med store, feberstrålende øjne, "der er ingen ord, præst!" klynkede han, "herre Jesus! De er borte allesammen," og han sank grædende sammen.

Pludselig for han op, greb sin kårde, brød den itu og råbte: "Herre Jesus Christus, se, jeg brækker min kårde!" og han holdt de blanke klingestykker i vejret: "Pardon, Jesus, pardon!"

Præsten talte nu forsoningens ord til ham og skyndte sig med at berette ham, da han ikke så ud til at have meget igen.

Så kaldte hr. Jens på Ane Skomagers og gik.

Da sygdommen ansås for smitsom, kom der ingen af de nærmeste ind til den syge, men i et gemak nedenunder var nogle slægtninge og venner, kongens livmedikus og et par hofkavalerer samlede for at modtage de besøg af adelspersoner, gesandter, officerer, hoffolk og rådmænd, som kom for at spørge til hans befindende. Sygeværelsets fred blev derfor ikke forstyrret og Ulrik Christian var atter alene med Ane Skomagers.

Det begyndte at skumre, Ane lagde noget brænde til ilden i kaminen, fik et par lys tændt, tog sin bønnebog frem og satte sig lunt tilrette. Hun trak sin kappe fremefter og faldt snart i søvn. Ude i forværelset var der blevet posteret en badskærer og en lakaj i tilfælde af at der skulle komme noget på; de lå nu begge to på gulvet henne ved vinduet og spillede terninger på stråmåtten for at det ikke skulle rasle og de var så optaget af deres spil, at de ikke mærkede at der var en, der listede sig gennem stuen, før de hørte sygeværelsets dør lukke sig efter den.

Det var medikus, sagde de og så forskrækkede på hinanden.

Det var Marie Grubbe.

Hun nærmede sig lydløst sengen og bøjede sig over den syge, der lå stille hen og blundede. I det døsige, usikre lys så han så bleg og fremmed ud, panden så dødningehvid, øjelågene så sælsomt store og de magre, voksgule hænder famlede matte og hjælpeløse om på det mørkeblå bolster.

Marie græd. "Er du så syg?" mumlede hun. Hun lagde sig ned på knæ foran sengen, støttede sine albuer på sengestokken og så ham lige ind i ansigtet.

Han våndede sig og slog øjnene op. Søgende og uroligt var blikket.

"Ulrik Christian!" sagde hun og lagde sin hånd på hans skulder.

"Er her flere?" stønnede han mat.

Hun rystede på hovedet. "Er du meget syg?" spurgte hun.

"Ja, det er snart forbi med mig."

"Nej, nej! det må intet være, for hvem har jeg tilbage, når du går hen? Nej, nej, hvor skal jeg holde det ud?"

"At leve! – det er let at leve, men jeg har fået dødsens brød og dødsens vin, jeg må dø ... ja, ja, ja ... brød og vin, kød og blod – tror du, det kan ... nej, nej, Jesu Christi navn, Jesu Christi navn! Bed en bøn, barn, ret en stærk bøn!"

Marie foldede sine hænder og bad.

"Amen, amen! bed igen! jeg er så stor en syndere, barn, der må så meget til, bed igen, en lang bøn med mange ord – mange ord! – å, nej? hvad er det nu? hvorfor drejer sengen? – hold fast, hold fast! den går rundt ... som et hvirvlendes uvejr af mange piner, en evig hvirvel af kval og ... ha, ha, ha ... er jeg drukken igen? hvad er det for spil! og hvad satan har jeg da drukken? –

Vin! – ja vist, det var vin, jeg drak! Ha, ha, lustig, mein kind, lustig! kys mig, min høne!

Herzen und küssen
Ist Himmel auf Erd ...

kys igen min snut, jeg er så kold, men du er rund og varm ... kys mig varm! – og du er hvid og trind og hvid og glat ..."

Han havde slået sine arme om Marie og knugede det forskrækkede barn ind til sig. I det samme vågnede Ane Skomagers og så den syge sidde og gantes med et fremmed fruentimmer. Truende holdt hun sin bønnebog op i vejret og råbte: "H'raus, du höllisch' Weib – sitzt mich das lose Ding und tändeliret mit de sterbende Gnad'! h'raus wer du bist – elender Bote des Menschenfeindes, des lebendigen Teufels!"

"Teufel!" brølede Ulrik Christian og slyngede forfærdet Marie Grubbe fra sig. "Vig bort Satan! ud, ud!" og han slog kors på kors, "o, du forbandede djævel! Du ville bringe mig til synd i mit sidste åndepust, i den sidste time, hvor en skal være så forsigtig, bort, bort i Herrens velsignede navn, du forbandede gestalt." Med vidtopspilede øjne og forfærdelse i hvert træk stod han op i sengen og pegede mod døren.

Målløs og ude af sig selv af rædsel styrtede Marie ud.

Den syge kastede sig ned og bad og bad, mens Ane Skomagers højt og langsomt læste den ene bøn efter den anden af sin storstilede bog.

Et par timer efter døde Ulrik Christian.

Note 4: **Lægevæle:** Charpi, optrævlet linned til sårforbinding.

6

Efter stormen på København i februar nioghalvtreds trak svensken sig tilbage og nøjedes med at holde byen indesluttet.

De belejrede åndede nu friere, krigens byrder blev mindre tunge end før, man fik ånderum til at glæde sig over det, man havde gjort og over det, man havde vundet, både af ære og privilegier. Vel var der de, der havde fået smag på det bevægede krigerliv og som med mismod så en trist, kedsommelig fredstid udfolde sine dagligdags scener, men hovedmassen af befolkningen var glad og følte sig let om hjertet. Og glæden fik luft i muntre lag, thi alle de bryllupper, barselgilder og fæstensøl, der var blevet holdt tilbage, mens fjenden var så knugende nær, de samlede nu glade skarer i hver en gyde og gænge i byen.

Nu blev der også tid til at beskæftige sig med sine naboer og til at gøre skæven i deres øjne til bjælker. Der blev tid til at bagtale hinanden, misunde og hade hinanden. Brødnid og lykkenid levede kraftigt op og gammelt fjendskab slog ud i nyt nag og ny hævntørst. En var der, som i den seneste tid havde forøget tallet på sine fjender og næsten samlet alles had over sit hoved, og det var Corfitz Ulfeldt. Ham kunne man nu ikke ramme, thi han var tryg i fjendens lejr; men de af hans og hans hustrus slægtninge, som man troede var venligt sindede mod ham, dem betragtede man med mistænksomme blikke, belurede og fortrædigede dem og hoffet kendte dem ikke.

Det var vel ikke mange dette gjaldt, men blandt de få var Sofie Urne, Ulrik Frederiks fæstemø.

Dronningen, der mere hadede Ulfeldts hustru end hun hadede Ulfeldt selv, havde fra begyndelsen af været imod Ulrik Frederiks forbindelse med en dame, der var så nært knyttet til Eleonore Christine, og nu da Ulfeldts sidste handlinger havde stillet ham og hans i et endnu hadefuldere lys end tidligere, begyndte hun igen, både hos kongen og hos andre, at arbejde hen til at få forbindelsen hævet.

Det varede ikke længe før kongen havde samme ønske som dronningen, thi man havde skildret ham den virkelig intrigante Sofie Urne som så listig og farlig og Ulrik Frederik som så letsindig og let at lede, at det blev ham klart, hvormegen fortrædelighed og ufred, der heraf kunne vokse frem, men han havde nu en gang givet sit minde og var altfor øm over sit ord og sin ære til at tage det tilbage. Han forsøgte derfor at overtale Ulrik Frederik. Han viste ham, hvor let det gode forhold, hvori han stod til hoffet, kunne forstyrres ved en person, der med rette var ham og dronningen så meget imod, da hendes sympatier så ganske var for kongehusets fjender og endvidere, hvorledes han stod sin egen lykke i vejen, idet der vanskelig blev den vigtige æresposter betroet, som vidstes under stadig påvirkning af en hoffet fjendtlig kreds. Endelig tydede han hen til jomfru Sofies intrigante karakter og ytrede sin tvivl om, at hun virkelig bar kærlighed til ham, thi en ret og oprigtig kærlighed, sagde han, ville hellere have forsaget end at bringe sin objekt i våde og vanskelighed, hellere sørgende have holdt sig fordækt end jubilerende åbenbare sig, men jomfru Sofie havde ikke gjort sig skrupler, tværtimod hun havde benyttet sig

af hans ungdom og blinde elskov. Således talte kongen, men han kom ingen vegne med Ulrik Frederik, thi han havde i frisk minde, hvormegen overtalelse det havde kostet ham at få jomfruen til at give sit sindelag tilkende, og da han gik fra kongen, var han endnu fastere end før besluttet på at intet skulle skille dem ad. Hans bejlen til Sofie var det første alvorlige skridt han i sit liv havde taget og han satte sin ære i at det blev taget fuldt ud, der havde altid været såmange hænder rede til at lede og føre ham, men han var nu for gammel, han kunne gå alene og han ville det. Hvad var hoffet og kongens nåde, hvad var glans og ære for ham mod hans kærlighed, kun for den ville han kæmpe og savne, kun i den ville han leve.

Men kongen lod Christoffer Urne vide, at han var imod forbindelsen, og huset blev derfor lukket for Ulrik Frederik, som nu kun i smug kunne besøge jomfru Sofie. I begyndelsen var dette som blæst til brændendes lue, men efterhånden voldte det, at han sjældnere så sin fæstemø, at han blev mere klarsynet over for hende og der var øjeblikke, hvor han tvivlede om hendes kærlighed, ja end ikke ret vidste, om hun hin sommerdag ikke havde draget ham fremad, mens hun syntes at holde ham tilbage.

Hoffet, der hidtil havde taget imod ham med åbne arme, viste ham nu en isnende kulde. Kongen, der før så varmt havde beskæftiget sig med hans fremtid, var nu ligegyldigheden selv; nu var der ingen hænder strakte frem for at lede ham og han begyndte at savne dem, han var slet ikke den mand, der duede til at stævne mod strømmen, blot den ikke bar med, var han modløs. Fra hans fødsel var der lagt ham en gylden tråd ihænde, blot han fulgte den, gik det opad til lykke og ære, den havde han

sluppet for selv at finde sig frem, endnu glimtede den for ham, – skulle han gribe den igen? Han kunne ikke mande sig op til at trodse kongen, han kunne ikke slippe Sofie; ad krogveje måtte han liste sig til at besøge hende, hans stolthed led ved denne uværdige snigen sig frem, det var ham næsten det hårdeste af alt, han var vant til at komme i pomp og pragt, vant til at tage i fyrstestil hvert skridt han tog, og dette var så ganske anderledes. Dage gik og uger gik med dådløs grublen og dødfødte planer, han lededes ved sin rådløshed, kom i foragt for sig selv, og så tvivlen: havde ikke hans evindelige tøven dræbt hendes kærlighed eller havde hun aldrig elsket ham, hun var så klog sagde de, ja vist var hun klog, men var hun *så* klog, som de sagde? å nej, hvad var da kærlighed, når *hun* ikke elskede, og dog, og dog …

Bagom Christoffer Urnes have gik der en lille smøge, ikke bredere end at en mand kunne klemme sig igennem den; den vej var det Ulrik Frederik måtte gå når han ville besøge sin fæstemø, og han havde da gerne livsens korthed med til at holde vagt for enden af smøgen, forat ingen fra gaden skulle se ham klavre over plankeværket.

Det var en lun, måneklar sommernat, en tre fire timer over sengetid; Daniel havde svøbt sig ind i sin kappe og sat sig tilsæde på resterne af et svinetrug, der fra en tilstødende gård var kastet over i smagen; han var glad tilmode, en kende drukken og sad og småfniste ad sine egne lystelige tanker. Ulrik Frederik var allerede over plankeværket inde i haven. Hylden duftede stærkt, på grønsværet lå lærred på bleg i lange, hvide stykker, det susede sagte i løntræet over ham og i roserne ved

siden; de var fulde af røde blomster, men i det stærke måneskin syntes de ham næsten hvide. Han gik op mod huset, der lå det med sin skærende hvide væg og de gulligt glitrende ruder. Hvor alt var stille, strålende og stille …! Nu sitrede en fårekyllings svirrende glastoner hen gennem luften, stokrosernes skarpe, blålige skygger stod som malede på den hvide mur, en fin em steg op over blegen – nu, krogen af døren og han var inde i mørket. Forsigtigt famlede han op ad den gamle trappe, den lumre, krydrede loftsluft slog ham imøde og under hans fødder knirked og knirked det møre gulv. Månen skinnede derind gennem et lille tagvindue og aftegned i lys dets firkantede form midt på en korndynges jævne overflade – over dyngen, støvet hvirvlede i skæret bag ham, nu var han ved gavlkammerets dør. Den åbnedes indenfra, et svagt, rødligt lysskin lod et øjeblik korndyngen, den skrå, sodgule skorsten og tagets lægter træde ud af mørket, så var det borte og han stod inde hos Sofie i gårdens klædekammer.

Det var lavt og lille, opfyldt med store linnedskabe, under loftet hang lærredsposer med dun og fjer, gamle spinderokke stod i krogene og væggene var behængte med knipper af rødløg og sølvbeslået seletøj. Henne under vinduet, der var lukket med store træskodder, stod på en messingforsiret kiste en lille håndlygte. Sofie åbnede dens hornrude, at den kunne lyse lidt bedre; hendes hår var løst og hang ned på ryggen af den skindbræmmede klædestrøje, hun havde taget over sin hvergarnskjole, hendes ansigt var blegt og forgræmmet, men hun smilede lystig og sladrede i et væk. Hun havde sat sig på en lav skammel, foldet hænder om sine knæ og snakkede muntert

op til Ulrik Frederik, der stod og ingenting sagde, men hun snakkede af angst, thi hans tværhed havde gjort hende bange.

"Nu, junker tavs og tvær!" sagde hun, "du siger intet, er der da i alle de hundrede timer intet kommet dig hundrede ting, du ønsked at hviske mig til, å, da har du intet længtes som jeg!" Hun pudsede lyset i lygten med sine fingre og kastede den glødende tande på gulvet og Ulrik Frederik gik uvilkårligt et skridt frem og trådte gnisten ud.

"Det var ret," vedblev hun, "kom herhen og sæt dig ned, men først må du knæle og sukke og tigge mig god, for nu er det tredje nat jeg sidder her og våger, i går og i overgårs sad jeg forgæves og vented og længtes til mine øjne blev dumme." Hun løftede truende hånden: "på knæ, junker troløs! og bed, som I bad for Jert liv;" det sagde hun med spøgende højtidelighed, så smilte hun og bad halv bønligt, halv utålmodigt: "kom nu hen og knæl, kom nu hen og knæl!"

Ulrik Frederik så sig næsten uvilligt om, det var så latterligt at knæle her i Christoffer Urnes pulterkammer, men han knælte dog, lagde sin arm om hendes liv og skjulte sit ansigt i hendes skød, men han sagde intet.

Også hun tav, beklemt og bange, hun havde set at Ulrik Frederik var bleg og forpint og hans øje sky og uroligt; hendes hånd legede sorgløst med hans hår, men hendes hjerte bankede heftigt i anelsesfuld angst.

I den stilling sad de længe.

Pludselig sprang Ulrik Frederik op.

"Nej, nej!" sagde han, "det kan ikke sådan blive ved! Det ved Gud fader, vor herre i Himlen, du er mig så kær som mit inderste leveblod, så jeg aldrig ved, hvad liv det bliver at føre,

som skal leves dig foruden. Men hvad kan det både? hvortil skal det lede? de står os jo alle så hårdt imod, der er ikke en mund, der har trøst i mæle, de vender sig fra os én og hver. Det er, som der krøb dem en kold skygge over, når de nu ser mig; men før, da var det som kom der et lys, når jeg kom. Jeg står så alene, Sofie, så bitterlig, bitterlig ene! Ja jeg ved du har varet mig ad – og jeg har synd og skam af at bede den bøn jeg vil, men jeg ædes op i denne strid, den har suget mit mod og min værdighed bort, så jeg brændende af skam, men forknyt og forpint, beder dig: giv mig fri! giv mig mit ord tilbage, hjærtensdyre pige!"

Sofie havde rejst sig op, hun stod tryg og kold som en støtte og stirrede alvorligt på ham, mens han talte.

"Jeg er frugtsommelig," sagde hun, roligt og fast.

Havde hun sagt ja, havde hun givet ham fri, Ulrik Frederik følte det, han havde ikke taget derimod; han ville have kastet sig tilbedende for hendes fødder, han ville have trodset kongen og dem alle, sikker på hende, men hun gjorde det ikke, hun rykkede kuns i hans lænke for at vise ham, hvor godt han var bunden, o, hun var klog, som de sagde! Det kogte i ham, han kunne kastet sig over hende, grebet hende i hendes hvide strube, for at vriste sandheden ud af hende, for at tvinge hende til at lægge hvert blad i hendes kærligheds rose åben for ham i hver dets skygge og hver dets fold, at han dog kunne få vished, men han tvang sig og sagde med et smil: "Javist, jeg ved – det var jo ene spøg, forstår du vel."

Sofie så uroligt på ham, nej det var ikke ene spøg, det var det ikke, hvorfor kom han ikke hen og kyssede hende, hvis det var spøg, hvorfor blev han stående så stille der henne i skyggen, blot hun kunne se hans øjne, nej det var ikke spøg, han havde

spurgt ligeså alvorligt som hun havde svaret, ak det svar! hun anede, hvad hun havde tabt ved det, han havde ikke forladt hende, hvis hun havde sagt ja. "O Ulrik Frederik," sagde hun, "jeg havde kuns vort barn i tanker, men har du mig intet længere kær, så gå, skynd dig at gå og byg op på din lykke, jeg holder dig intet tilbage."

"Forstår du da intet, det var kun spøg; vil du tro, jeg kunne tigge mit ord tilbage og luske bort dermed i skam og nedrig skændsel! Jeg måtte jo," sagde han, "hver den gang jeg løfted mit hoved, være i angst for at det blik, der havde set min vanære, skulle mødes med mit og tvinge det skamfuldt ned til jorden," og han mente hvad han sagde, havde hun elsket ham så inderligt som han havde elsket hende, da måske, men nu, aldrig.

Sofie gik hen til ham, hun lagde sit hoved på hans skulder og græd.

"Farvel, Ulrik Frederik," sagde hun, "gå, gå, intet om jeg kunne binde dig med et hår ville jeg holde dig tilbage, den time du længes bort."

Han rystede utålmodigt på hovedet. "Hjærte Sofie," sagde han og løste sig ud af hendes arme, "lad os nu intet drive komediespil med hinanden, jeg er jo både dig og mig selv det skyldig at præsten lægger vore hænder tilsammen, det kan kuns intet ske for snart og derfor skal det også være om et par dage, men det skal gå for sig i alt fordulgthed, for det er til ingen nytte at sætte verden mere op imod os end sket er." Sofie turde intet sige dertil og de aftalte, hvor og hvorledes det skulle sættes i værk, endelig bad de hinanden kærligt farvel.

Da Ulrik Frederik kom ned i haven, var Månen borte og alting mørkt, enkelte tunge regndråber faldt fra den sorte himmel. I gårdene galede de årvågne haner, men Daniel var faldet i søvn på sin post.

I hans stadsstue blev en ugestid efter jomfru Sofie og Ulrik Frederik hemmeligt viede af en fattig præst. Men hemmeligheden blev ikke bedre bevaret end at dronningen et par dage efter talte til kongen derom. Følgen heraf var at ægteskabet en månedstid efter ophævedes ved kongelig ordre, og næsten samtidig sendtes jomfru Sofie med hendes frænders samtykke til frøkenklostret i Itzehoe.

Ulrik Frederik gjorde intet forsøg på at afværge dette skridt; vel følte han sig krænket derved, men han var træt og sløvet og bøjede sig i dump mismodighed for det, der som han sagde, nu en gang så skulle være. Næsten hver dag var han drukken og han elskede, når vinen havde gjort sin virkning, for det par trofaste svirebrødre, der var hans eneste stadige omgang, grædende og klagende at skildre det søde, fredelige lykkens liv, som kunne være blevet hans og endte så altid med tungsindige hentydninger til at hans levnets dage var få i tal og at de snart ville bære hans knuste hjerte til den lægedomssted, hvor lejet redtes i sorte dun og hvor ormene var badskær.

For at gøre ende på dette levnet lod kongen ham følge med de tropper, som hollænderne overførte til Fyn, og herfra vendte han midt i november tilbage med budskabet om sejren ved Nyborg. Han indtog nu igen sin plads i kongens gunst og i hoffets rækker, blev udnævnt til oberst tilhest og syntes nu helt at være blevet sig selv igen.

7

Marie Grubbe er nu sytten år.

Den eftermiddag, hun i rædsel var flygtet fra Ulrik Christian Gyldenløves dødsleje, var hun kommet styrtende op på sit kammer og var gået hændervridende op og ned ad gulvet, jamrende sig som stedt i stærke legemlige smerter, så Lucie ganske åndeløs løb ned til fru Rigitze og bad hende for Guds skyld endelig se op, hun troede, der noget var sprunget inden i jomfru Marie, og fru Rigitze kom da også derop, men hun kunne ikke få et ord ud af barnet; hun havde kastet sig ned foran en stol og gemt sit ansigt i hyndet, og til alt, hvad fru Rigitze spurgte, svarede hun kun, hun ville hjem, hun ville hjem, hun kunne nu aldrig blive længer, og hun græd og hulkede og rokkede med hovedet fra den ene side til den anden. Så gav fru Rigitze hende et livfuld hug og skældte Lucie ud fordi de havde været ved at tage livet af hende med deres pjank og lod dem så skøtte sig selv.

Det var Marie ligegyldigt at de slog hende. I hendes kærligheds lykkelige dage – var der da blevet budet hende hug, ville det have ramt hende som den sorteste ulykke, som den dybeste beskæmmelse; men nu var det hende ligegyldigt, nu alle hendes længsler, hendes tro og hvert hendes håb i en kort time var visnet, skrumpet sammen og vejret hen. Hun tænkte på, hun en gang hjemme på Tjele havde set karlene stene en hund ihjel, der var kommet ind i den højgærdede andepark; det arme dyr svømmede stumt omkring; op kunne, det ikke

komme, og blodet randt af det, en sten sårede det hist, en anden her, og hun huskede, hun bad til Gud for hver sten, der faldt, at den måtte ramme ret dybt, thi dyret var så elendigt at skånsel havde været den blodigste synd. Nu følte hun sig selv som den stakkels Diana, og hun bød hver sorg og bitterhed velkommen, blot den ret ville ramme, for nu var hun så ulykkelig at nådesstødet var al hendes håb og forlængsel. O, når det var enden på al storhed: en trælleagtig klynken, et lystent vanvid og knælende angst, o, så var der ingen storhed; den helt, som hun havde drømt, han red ud ad dødens porte med klirrende spore og ringende bidsel; med blottet hoved og sænket kårde, men ikke med angst i vidløse øjne, ikke med nådesbønner på skælvende læber. Der var da ingen strålende skikkelser at længes frem imod i tilbedende kærlighed, ingen sol at stirre sig lysblind på så alt blev stråler og glans og farver! Mat og gråt – alt sammen så var det mat og gråt og øde, bundløs hverdag, lunken søgnedagsliv tilhobe.

Sådan var hendes tanker i den første tid, det var hende som havde hun en stakket stund været bortrykket til en forunderlig, rigbroget fabelverden, i hvis varme, livssvangre luft hele hendes væsen havde foldet sig ud som en underlig fremmed blomst og strålet sol fra alle blade og åndet duft fra alle årer, og salig i sit lys og sin duft var den vokset og vokset, blad i mylder ved blad, fold bredt ud på fold i ustandselig kraft og fylde. Og nu var det alt forbi, hun var gold og fattig igen, tom og isnet af kulde, og sådan var den hele verden, alle de mennesker, der var til, så var de sådan. Og dog levede de løs i dårlig travlhed, o, hendes hjerte blev sygt i hende af lede ved at se dem brede og strække deres

usle armod og stolte lytte efter lødig klang i deres tomheds buldren.

Nu greb hun begærligt efter den skat af gamle postiller, der så tit var blevet hende budt og ligeså tit vraget, og hun fandt en mismodig trøst i deres strenge ord om verdens elende og alle jordiske tings forfængelighed, men en bog, var der, som hun fremfor alle andre hængte over og stadig vendte tilbage til, og det var Johannes' Åbenbaring. Hun kunne ikke blive træt af at beskue det himmelske Jerusalems pragt, hun udmalte sig det i alle enkeltheder, gik gennem dets mindste stræder og så ind ad alle døre; hun lod sig blænde af stråleglansen fra sarder og beryl, chrysopras og hyacinth, hun hvilede i perleportenes skygge og spejlede sig i gadernes gennemsigtige guld. Tit tænkte hun sig også, hvordan hun og Lucie og faster Rigitze og alle de andre i København ville te sig, når den første engel udgød Guds vredes skål over jorden og når den anden udgød sin skål, og den tredje sin, længer kom hun aldrig, thi hun begyndte altid forfra.

Hun var utrættelig i, når hun sad ved sit arbejde, at synge lange passionssalmer med høj og klagende røst, og var hun ledig, bad hun på lange bønner af "den bedendes kæde" eller "de tolv gudelige måneds stemmer," for de to kunne hun næsten udenad.

Der var i al denne fromhed en del forklædt ærgerrighed, thi vel følte hun virkelig tynge af syndens lænker og længsel efter samfund med Gud, men der lå dog tillige til grund for alle disse gudelige øvelser en halvklar lyst til magt, et halvbevidst håb om at blive en af de udvalgte fromme, en af de første i Himmeriges rige. Hendes væsen var ved alt dette blevet helt forandret; hun

var blevet indesluttet og folkesky og også hendes udseende blev et andet; hun blev mager og bleg og hendes øjne fik en hård, brændende glans og det var intet under; thi apokalypsens frygtelige syner red lyslevende gennem hendes nattedrømme, og hele dagen rugede hendes tanker over alt, hvad livet havde af mørkt og tungt, og om aftenen når Lucie var faldet i søvn stod hun op af sin seng og fandt et mystisk asketisk velbehag i at lægge sig på sine bare knæ på gulvet og bede til hendes ben værkede eller hun ikke mere kunne føle sine fødder af kulde.

Så var det at den tid kom da svensken trak sig tilbage og det hele København delte sin tid mellem at skænke som vært og drikke som gæst, og en af de dage skete der et omslag hos Marie, thi på den kom fru Rigitze fulgt af en skrædderpige op på kammeret og fyldte bord og stole med den rigdom af trøjer, kjoler og perlestukne huer, som Marie havde fået i arv efter sin salig moder; nu var det nemlig blevet fundet på tide at Marie kom til at gå i voksne klæder.

Det var så betagende at blive gjort til genstand for al den travlhed, der nu brød ind over det lille kammer, for al denne sprætten-op og tagen-mål og skæren-til og rien-sammen, og hvor kært var ikke dette poncerøde atlask, når det glødede tungt i lange, rige folder eller strålede blankt, hvor det sad tæt og stramt og hvor fængslende, hvor vidunderlig fængslende var det ikke at lytte til de ivrige disputer om, hvorvidt hint silkecamelot ikke var for tykt til ret at udhæve ens figur eller om dette tyrkiske grovgrønt vel ville passe til ens teint! Ingen skrupler, ingen tungsindige drømmerier kunne stå for denne glade, strålende virkelighed. Og nu blot én gang, at sidde ved gildesbord, – og nu kom hun til gilder, – med denne snehvide,

krusede halskrave blandt andre jomfruer med ligeså krusede kraver, så ville hele hin tid være fremmed som en døgngammel drøm, og blot én gang at have trådt sarabande og pavane i sidskørtet gyldenstykskjole med kniplingshåndstrømper og med spranget lin, og hine sjælelige excesser ville bringe hendes kind til at brænde af skamrødme.

Og hun kom til at skamme sig, hun kom til at træde sarabanden og pavanen, for to gange om ugen måtte hun nu gå på danseksercitier sammen med andre unge adelspersoner i Christen Skeels storstue, hvor en gammel meklenborger informerede dem i holdning, pas og reverentser efter de nyeste spanske facons. Desuden blev hun oplært i at spille på lut og blev yderligere perfectioneret i det franske, – thi fru Rigitze havde nu så sine egne planer.

Marie var lykkelig.

Ligesom et ungt fyrstebarn, der har været holdt fanget og nu lige fra fængslets mulm og fangevogterens barske omgang af et jublende folk løftes op på tronen, får magtens og ærens guldring trykket fast på sine lokker og ser alt smile sig ærbødigt i møde, ser alt bøje sig og anerkende dets herskerret, således var også hun fra sit stille kammer trådt ud i verden, og alle havde hyldet og smigret hende som havde hun været en dronning, alle havde smilende bøjet sig for hendes skønheds magt.

Der er en blomst, der kaldes for perlehyacinth, som den er blå, således var hendes øjne i farve, men de var som den trillende dugdråbe i glans og dybe som en safirsten, der hviler i skygge. De kunne sænkes så blyt som en sød tone, der dør, og løfte sig så kækt som en fanfare. Vemodigt – ja, når dagen

kommer, så ruste stjernerne med et sløret skælvende skær, sådan var hendes blik, når det var vemodigt. Det kunne hvile så smilende fortroligt, og da blev det mangen en, som når det i drømme fjernt, men indtrængende kalder på ens navn, men når det mørknedes i sorg, håbløst og våndefuldt, var det som hørtes der blodsdråber dryppe.

Det var det indtryk, hun gjorde, og hun vidste det, men kun halvvejs; havde hun vidst det helt og havde hun været ældre, end hun var, måske hun da ville være blevet som til sten ved sin egen skønhed og have betragtet sig selv som et sjælden kosteligt klenodie, der kun skulle holdes blankt og rigt indfattet, for at det kunne blive alles begær, og da koldt og roligt have ladet sig beundre. Men det var nu ikke så. Hendes skønhed var såmeget ældre end hun selv, og hun havde så pludselig lært dens magt at kende, at det varede længe før hendes væsen med ro og sikkerhed kunne støtte sig til den og lade sig bære frem af den; tværtimod, hun gjorde sig megen umage for at behage, blev ikke lidet koket og meget pyntesyg, og hendes øre inddrak begærligt hvert smigrende ord, som hendes øje de beundrende blikke, og hun gemte det troligt altsammen i sit hjerte.

Hun var nu sytten år og idag var det søndag, den første søndag efter fredsslutningen. Om formiddagen havde hun været til takkegudstjeneste og nu stod hun og pyntede sig til at spadsere en eftermiddagstur med fru Rigitze.

Den hele by var den dag halvt som i oprør, for portene var jo først ved fredsslutningen blevet lukkede op igen, efter at have været stængede i samfulde toogtyve måneder. Alle måtte nu derfor ud at se, hvor forstaden havde stået, hvor fjenden havde ligget og hvor vore havde kæmpet; man måtte ind i løbegrave og

op på brystværn; der skulle kigges ind i minehalsene og pilles ved skansekurvene; der havde den stået og der var den faldet, hin havde rykket frem hist og var blevet omringet her, og alting derude var mærkværdigt, fra kanonlavetternes hjulspor og vagtblussenes kul, til det gennemskudte gamle plankeværk og de solblegede horsepander, og der var en fortællen og forklaren, en formoden og debatteren, opad volde og nedad skanser, opad vægge og nedad stolper.

Gert Pyper og hele hans familie spanked omkring der og han stamped vel hundrede gange på jorden og syntes for det meste, det lød så synderlig hult, og hans trivelige ægtemage trak ham angst i ærmet og bad ham ikke være altfor forvoven, men mester Gert trampede lige hårdt endda. Den voksne søn viste sin lille fæstemø, hvor det var at han var posteret den nat, de skød hul i hans dyffels kavaj, og hvor rokkedrejerens søn blev skudt hovedet af; mens de små børn græd over, at de ikke måtte beholde den bøssekugle, de havde fundet, fordi der kunne være forgift ved den, som Erik Lauritzen sagde, thi han var da også derude og gik og stak i den halvrådne halm, hvor barakkerne havde stået, eftersom han mindedes en historie om en soldat, der blev hængt for Magdeborg, og under hvis hovedgærde syv af hans kammerater fandt såmange penge, at de deserterede da plyndringen af staden skulle til at gå for sig.

Ja, der var ret en gåen og kommen, de grønne marker og hvidgrå veje var prikkende sorte af folk, der gik og betragtede de dem velbekendte steder så nøje og opmærksomt, som om det var en nyopdaget verden eller et aldrig før kendt ejland, der lige var skudt op fra havsens bund, og der var mange, som ved at se egnen ligge så fri og åben, mark bag mark og eng bag eng,

blev grebet af en pludselig vandrelyst og blev ved at gå og gå, ligesom beruste af rummets vidde, rummets grænseløse vidde. Men udpå eftermiddagen, henad nadvertid, vendte dog de fleste deres skridt mod byen og søgte hen til Nørrekvarter, til Petri Kirkegård og de omliggende store haver, thi det var så skik fra gammel tid, at man de sommersøndage efter aftensang spadserede der og drog frisk luft i de grønne træers skygge. Den gang nu fjenden lagde sig foran voldene, var den skik faldent bort af sig selv og kirkegården havde været tom de helligdage som de søgne, men idag var den blevet taget op igen, og gennem begge indgangene ud til Nørregade myldrede det ind med folk; adel og borger, ringe og høje, alle så havde de mindedes Petri Kirkegårds bredkronede linde.

Mellem grønne tuer og på brede ligsten lå borgerfolk i muntre klynger, mand og kone, børn og bekendte, og nød deres aftenkost; læredrengen stod bagved og gumled fornøjet på det lækre søndagsbrød, mens han ventede på kurven. Småbørn trippede med hænderne fulde af levninger hen til de forsultne tiggerunger oppe ved muren, videbegærlige drenge stavede sig igennem de lange gravskrifter og fatter lytted beundrende til, mens mutter og pigebørnene mønstred de spadserendes dragter; thi i de brede gange gik de fornemme folk frem og tilbage, de kom lidt senere end de andre og spiste enten hjemme eller på traktørstederne i haverne bagved.

Det var stive fruer og fine jomfruer, gamle rådmænd og unge officerer, brede herremænd og fremmede residenter. Her gik den rørige grå Hans Nansen, smilende til alle sider, mens han lemped sine skridt efter den gamle, hovedrige Villem Fiuren og lyttede til hans pibende røst; der kom Corfitz Trolle og den stive

Otto Krag, her stod fru Ide Daa med de dejlige øjne og talte med gamle Aksel Urup med det evige smil og de store tænder, mens hans krumpne hustru, fru Sidsel Grubbe tripped langsomt afsted med søster Rigitze og den utålmodige Marie; og der var Gersdorf og der var Schack, og der var Thuresen med hans hørgule manke og Peder Retz med hans spanske lader og spanske dragt.

Ulrik Frederik var der også, han var i følge med Niels Rosenkrands, den kække oberstløjtenant med det franske væsen og de livlige gebærder.

De mødte fru Rigitze og de andre. Ulrik Frederik hilser koldt og fornemt og vil gå forbi, thi siden skilsmissen fra Sofie Urne bærer han nag til fru Rigitze, hvem han, som en af dronningens varmeste tilhængere, mistænker for at have havt en finger med i spillet; men Rosenkrands standser og Aksel Urup beder dem nu så venligt spise til aften med i Johan Adolfs have, at det var vanskeligt at slippe, og de gå begge to med.

Lidt efter sidder da hele selskabet i det murede lysthus og tager for sig af de landlige retter, som urtegårdsmanden havde at opvarte med.

"Er det sandt, skal en tro," spurgte fru Ide Daa, "at de svenske officiers skal haft så særdeles angenemme manerer med de sjællandske jomfruer, at de hobetalsvis er rejset med dem ud af land og rige?"

"Ja allenfals," svarede fru Sidsel Grubbe, "er det da tilforladelig nok med den skarns kvinde til jomfru Dyre."

"Af hvad for Dyrer er det?" spurgte fru Rigitze.

"De Skånelands Dyrer, du ved, hjærte søster, dem der er så lyse i hårlød, de er i svogerskab med de Powitzer alle

tilsammen. Hun, der forløb landet, hun var datter af Henning Dyre til Vester-Neergård, ham der fik Sidonie, den ældste af Ove Powitzes og hun tog nok med sig både i dåse og pose af hendes faders, både lagner og bolstre og sølvtøj og rede pengestykker."

"Ja," smilede Aksel Urup, "stor elskov drager stort læs."

"Jo – at forstå –" bekræftede Oluf Daa, han slog altid ud med den venstre hånd, når han talte, "elskov – at forstå – den er – den er stærk."

"El-skov," sagde Rosenkrands og strøg sirligt sit mundskæg med bagen af den lille finger, "er som Her-kules udi fruentimmersdragt, af lader er den mild og charmant og ser ud som idel veg-hed og tam-hed, men ligegodt har den i sig kra-ft og listighed nok til at føre igennem de tolv herku-liske prøver tilhobe."

"Ja," afbrød fru Ide Daa ham, "jomfru Dyres elskov alene lader se, den kunne helt vel med den ene af de Herkules-prøver, for den rensed kister og skrine ud for hvad der var i dem, ligesåvel som han rensed Urias, eller hvad han hed, hans stald, I ved."

"Jeg mener heller'", sagde Ulrik Frederik, henvendt til Marie Grubbe, "at elskov er som når man er faldet i søvn udi en ørk og vågner op i en skøn og angenem lustpark; thi sådan dyd har elskov, at den helt omvandler menneskens sind, så det, der før syntes en gold og øde, det skinner en nu i øjnene som idel lystighed og pragt; men hvad for tanker har vel I om elskov, skønne jomfru Marie?"

"Jeg?" spurgte hun, "jeg holder elskov for at være lig en demant, for ligesom demanten er skøn og prægtig at se til, sådan er og elskov skøn og liflig, og ligesom demanten er giftig

for den, der nedsvælger den, således er også elskov en slags forgiftighed eller skadelig rasenheds sot for den, der bliver beladt dermed, aldenstund en da skal gøre sin jugement efter de synderlige fagter, en antræffer hos amoureuse personer, og efter den remarkable discours, de fører."

"Ja," hviskede Ulrik Frederik galant, "kærten kan sagte tale raison til den arme flue, som forvirres af dens glinsenhed!"

"Jo såmænd kan du have ret, Marie," begyndte Aksel Urup og holdt op igen for at smile og nikke over til hende, "jo, jo, det er nok til troende, at elskov er kuns forgift, der kommer i blodet, for hvor skulle ellers kloge folk med mirakel-absud eller wunder-dekokt kunne indgive koldsindige personer den mest brændendes passion?"

"Ih nej, fy da!" udbrød fru Sidsel, "snak da aldrig om sådan gruelig ugudeligheds værk – og på en søndag!"

"Hjærte Sidse," svarede han, "derudi er min tro ingen synd, tværtimod ... nej ... nej ... holder vel I det for en synd, min hr. oberst Gyldenleu? – Nej? – nej vist intet; taler intet også den hellige skrift om troldkvinder og onde besværgelser! Jo den gør, gør den. Nej, hvad jeg ville sagt, alle vores affekter, mener jeg, de har deres bo og sæde udi blodet, for bliver en hidsig, kan en da intet føle blodet rusle op igennem sig og svømme en både for øjne og øren? Og bliver en bradt forfærdet, er det da intet ret ligesom blodet sank en neder i benene og blev helt svalt med det samme? Skulle det, tror I, være for intet at sorrig er bleg og blodløs, men glæde rød som en rose? Ingenledes, siger jeg, ingen – ingenledes! Alle menneskens affekter de forvoldes af en vis blodets tilstand og beskaffelse; og nu da elskov! Den kommer først når blodet ved sytten-atten års omskiftning af

varme og kuld er blevet moden i årerne, da tager det på at gæres ret som en god druevin; for elskov det er en gæring udi blodet; det trænger og blærer sig op, det sætter varme og tager på vej så ingen menneske ret er sig selv sålænge det står på, men sidenhen så klarnes det af som anden gærendes stof og bliver mere sagte og blid, mindre hed og bespændt. Ja, der er endnu en lighed med vin det har, for retsom den ædelig vin hvert år giver sig til at bruse og skumme og vil som til at gæres, når den forårstid kommer, der drueranken står i blomst, således bliver også alle menneskers sind, selv de gamles, en kort tid om foråret mere end ellers genegen til elskov og det har deri sin rette grund, at blodet aldrig ret kan forglemme den gæringens tid i livsens forår og nu ihukommer den, hver gang årsens forår vender tilbages og forsøger at gæres igen."

"Jo blodet," indrømmede Oluf Daa, "at forstå – blodet, det er – det – at forstå det er en subtilig materie nok – at forstå."

"Ja det er så," nikkede fru Rigitze, "ja, alting virker ind på blodet, både sol og måne og tilstundendes ondt vejrligt, det er så vist som det var prentet."

"Ligesådan andre menneskers tanker," tilføjede fru Ide, "jeg ved det fra min ældste søster, vi lå i seng sammen og hver nat, ret som hendes øjne var faldet til, begyndte hun på at sukke og at stride med arme og ben, ligesom hun ville rejse sig og gå en steds hen, hvor de kaldte på hende, og det kom af dét, at hendes fæstemand, som var i Holland, han var så grim til at længes og lå tænkte på hende nat med dag, så hun aldrig havde en rolig time eller ret var ved helbred al den tid; mindes I ikke også hjærte fru Sidsel hvor krank og elendig hendes øjesyn var indtil Jørgen Bilde kom hjem igen?"

"Om jeg gør! Var det at tale om! – den kære sjæl! men så blomstred' hun også op som nogen rosensknop at se til. – Herre Gud hendes første barselseng ..." og så hviskede hun videre om den.

Rosenkrands vendte sig nu til Aksel Urup, "formener I da vel," sagde han, "at en elixire d'am-our er som en gæ-rendes materie, der bliver blodet isprængt og derved kommer det til at ra-se, så takler det hel vel til en aventure, den salig herre Ulrik Christian fortalte mig en gang vi fulgtes op til volden. Det var til Antwerpen i Hotellerie des Trois Bro-chets, hvor han havde sit logemente at det passérte. Om mor-genen havde han i messen fået øje på en skøn-ne, skønne jomfru – og hun hav-de set helt mildt til ham, men den hele dag havde han in-tet havt hende i tan-ker. Så kommer han ud på af-tenen ind på sit kam-mer, og da ligger der en ro-se på hovedgærdet af hans se-ng, og han tager ro-sen og lugter ti-l den, og i samme minute står den skønne jomfrues af-billede li-vagtigen for hans øje som va-r det kontrafejet af på væggen li-gehos og den hef-tigste forlæng-sel opstod hos ham efter samme jom-fru så plud-seligen og stærk at han sag-de, han kunne have skre-get i vilden sky af smerte, ja ha-n ble-v som hel vild og furiøs, så han strøg u-d af huset og løb jamrendes op ad én ga-de, nedad en an-den, ret som han var be-hekset og han vid-ste ikke af sig selv. Det var som noget dro-g og dro-g og det brændte som ild i ham og sådan blev han ved at løbe til den lyse morgen."

Således taltes de endnu længe ved, og solen gik ned inden de skiltes ad og gik hjem ad de skumrende gader.

Ulrik Frederik havde hele tiden været meget tavs og næsten ganske holdt sig udenfor den almindelige samtale, da han var

bange for at man, dersom han sagde noget videre om elskov, ville opfatte det som personlige erindringer og indtryk fra hans forhold til Sophie Urne, men han var forøvrigt heller ikke oplagt til at tale, og da han blev ene med Rosenkrands, svarede han så kort og adspredt på alting, at denne snart blev ked af ham og gik sin vej.

Ulrik Frederik begav sig nu hjem; han havde den gang gemakker anvist på Rosenborg, og da hans tjener var ude, blev der ikke tændt lys, og han sad alene og i mørke i den store stue til henad midnat.

Han var i sådan en underlig, halvt bedrøvet, halvt anelsesfuld stemning, sådan en letblundende stemning, hvor det er som sjælen viljeløs driver nedad en langsomt glidende strøm, mens tågeflygtige billeder drage henover breddens mørke træer, og halve tanker som store, svagtskinnende bobler langsomt hæve sig op af den dunkle flod, glide med – glide med og briste. Efterklang af samtalen var der, den brogede stimmel på kirkegården, Marie Grubbes smil, fru Rigitze, dronningen, kongens nåde, kongens vrede dengang – Maries håndbevægelser, Sofie Urne, bleg og fjern – endnu blegere, endnu fjernere, – rosen på hovedgærdet og Marie Grubbes stemme, klangen af et enkelt ord, betoningen af det, – han sad og lyttede efter det og hørte det igen og igen svinge sig hen gennem stilheden.

Han stod op og gik hen til vinduet, åbnede det og lagde sig på albuerne udover den brede karm: så friskt som det var – så svalt og stille!

Den syrligtsøde duft af dugkolde roser, den friske bitterhed af nysudfoldet løv og krydret vinduft fra blomstrende løn bar

hen imod ham derude fra. En fin, fin støvregn duggede ned fra himlen og bredte et blånende, sitrende mørke ud over haven. Lærkens sorte grene, birkens slørede løvhang og bøgens buklende krone. Stod som skygger ånded hen på en baggrund af glidende tåge, mens taksens klippede toppe skød i vejret som sorte søjler af et tempel, hvis tag var faldet.

Stille var den som dybt i en grav, kun den ensformige lyd af de fnuglette regndråbers fald var at høre som en næsten umærkelig, stadigt hendøende, stadigt begyndende hvisken hist bag de vædeglinsende stammer.

Sådan underlig hvisken det var at lytte på, så vemodigt den lød! var det som de lette vingeslag af gamle minder, der i flok drog forbi i det fjerne? var det som sagte raslen i tabte illusioners visne løv? – Ak så ene, så sørgeligt alene og forladt! Ikke blandt alle de tusinde hjerter, der trindtom banked i nattens stille ét hjerte, der længtes imod ham … vidt over Jorden var spændt et net af usynlige tråde, der bandt sjæl til sjæl, tråde stærkere end livets, stærkere end døden, men ingen i hele nettet nåede hen til ham. Hjemløs, forladt! – Forladt? – Klang det derude som bægre og kys? blinked det derude som hvide skuldre og mørke blikke? lo det ikke lydt igennem natten? – Hvadså! – hellere ensomhedens langsomt dryppende bitterhed end hin giftigt vamle sødme. O forbandet! jeg ryster dit støv af mine tanker, løjede liv, liv for hunde … for blinde, for – stakler … – Som en rose … o Gud skærm og bevar hende vel i den dybe nat … o, at være hendes værn og vagt at jævne hver en sti og dække for hver en vind … så skøn … lyttende lig et barn … – som en rose! …

8

Så fejret som Marie Grubbe var, så mærkede hun dog snart, at var hun end kommet ud af børnestuen, i de rigtig voksnes lag var hun dog ikke helt optaget. Sådanne unge jomfruer blev dog altid trods alle komplimenter og smigrerier holdt nede på en egen, underordnet plads i selskabet; det fik de at føle i hundrede af småting, der hver for sig var ubetydelig nok, men som tilsammen dog betød en del. Først var nu børnene altid så ubehageligt familiære mod dem og befandt sig så drilagtig godt i deres selskab, ganske som de var deres lige. Og så tyendet; der var en tydelig forskel på den måde, på hvilken den gamle tjener tog mod en frues eller en jomfrues kåbe, og en ganske lille nuance i pigens tjenstvillige smil, efter som det var en gift eller ugift dame, hun hjalp tilrette. Den kammeratlige tone, som de pur unge junkere tillod sig, var højst ubehagelig, og det ringe indtryk som fornærmede blikke og iskolde afvisninger gjorde på dem, var til at fortvivle over. Bedst gik det med de yngre kavalerer, thi selv når de ikke var forelskede i en, så tog de dog de allersartede hensyn og sagde en det smukkeste de kunne finde på med en gallant ærbødighed i miner og lader, som hæved en i ens egne øjne, – men der var rigtignok kedeligt mange, som man kunne mærke på at de mest gjorde det for øvelsens skyld. Af de ældre herrer var der nogle, der kunne være ganske utålelige med deres overdrevne komplimenter og spøgende cour, men fruerne var dog de værste, især de unge nygifte: det halvt opmuntrende, halvt åndsfraværende blik, den

lette, nedladende sidebøjning af hovedet og det smil, lidt spottende, lidt medlidende, hvormed de hørte på en – nej! det var oprørende. Så var der også forholdet mellem de unge jomfruer selv; det skulle da heller ikke hæve dem; der var ingen sammenhold mellem dem, kunne den ene berede den anden en ydmygelse så gjorde den det, de anså egentlig hinanden for rene børn og kunne slet ikke som de unge fruer komme ud af ved at omgåes hinanden værdigt og med alle mulige tegn på udvortes agtelse at omgive sig selv med et skær af værdighed. Det var i det hele slet ingen misundelsesværdig stilling, og det var derfor ganske naturligt at da fru Rigitze lod falde nogle ord til Marie om, at hun og hendes andre frænder havde påtænkt en forbindelse mellem hende og Ulrik Frederik, så blev denne meddelelse, uagtet Marie slet ikke havde tænkt på at være indtaget i Ulrik Frederik, modtaget som et velkomment budskab, der åbnede store bredder af fornøjelige udsigter; og da der nu videre udmaledes hende, hvor ærefuld og fordelagtig en sådan forbindelse ville være, hvorledes hun ville blive optaget i den snævrere hofkreds, i hvilken pragt hun ville blive holdt og hvilken slagen vej til ære og højhed, der lå Ulrik Frederik åben som kongens naturlige søn og hvad mere var, hans erklærede yndling, mens hun selv i sit stille sind tilføjede, hvor smuk han var, hvor høvisk og beleven og forelsket, så syntes det hende næsten, at hendes lykke var for stor, og hun blev ganske ængstelig ved tanken om, at det dog endnu kun var planer og løs tale og løst håb.

Men fru Rigitze havde grund at bygge på; ikke alene havde Ulrik Frederik betroet hende sine tanker og bedet hende være ham en god talsmand hos Marie, men han havde også formået

hende til at undersøge, hvorvidt det ville være dronningens og kongens nådige vilje med, og de havde begge optaget det såre vel og givet deres bifald, kongen dog først efter nogen betænkning.

Mellem dronningen og fru Rigitze, hendes fuldtro veninde og meget betroede dame, havde denne forbindelse vistnok alt længere tid været omtalt og bestemt, men kongen lod sig foruden af dronningens overtalelser sikkert også bevæge af den omstændighed at Marie Grubbe var så rigt et gifte, thi det var kongen overhånds trangt med penge, og vel havde Ulrik Frederik Vordingborg i forlening, men hans pragtlyst og overdådighed lod ham altid i mangel, og kongen var jo så den, der var nærmest til at afhjælpe den. Da Maries moder, fru Marie Juul jo var død, ville hun, såsnart hun var gift, få sin mødrenearv, og hendes fader Erik Grubbe, var på den tid ejer af Tjele, Vinge, Gammelgård, Bigum, Trinderup og Nørbek Hovedgårde, foruden, strøgods trindt omkring, så der efter ham var en god arv i vente, tilmed da han havde ord for at være en skrap husholder, der ingenting forødte.

Alt var jo således vel, Ulrik Frederik kunne trøstigt bejle, og otte dage efter St. Hansdag blev de da så højtideligt trolovede.

Ulrik Frederik var meget forelsket, men ikke på en sådan stormende, urolig måde som da Sofie Urne var hans hjertes tanke. En drømmende, blidt bevæget, næsten tungsindig elskov var det, ingen livsmodig, rødmusset, frisk.

Marie havde fortalt ham sin lidet lystelige barndomshistorie, og han elskede, drømmende at udmale sig hendes unge lidelser med det samme medlidsfulde, lystne velbehag, som gennemstrømmer den unge munk, der i sin fantasi ser den

skønne, hvide martyrkvinde bløde mellem tornehjulenes hvasse pigge. Så var der tider, hvor han plagedes af mørke anelser om at det ikke ville blive ham forundt at beholde hende, men at en tidlig død ville rive hende ud af hans favnende arme, og da kunne han fortvivlet tilsværge sig selv med dyre eder, at han skulle bære hende på hænder og holde hvert giftigt pust borte fra hende, at han skulle lede hver guldfarvet stemnings skær ind i hendes unge bryst og aldrig, aldrig volde hende sorg.

Men der var også den stund, hvor han hoverende jublede ved den tanke, at al denne rige skønhed, hele denne forunderlige sjæl var givet ham i vold som en død mands sjæl Vorherre, til at træde i støvet om han ville, til at opløfte når han ville, til at ydmyge, til at bøje.

At sådanne tanker som denne kunne blive vakt hos ham, deri havde nu Marie tildels selv skyld; thi hendes elskov, om hun da elskede, var af en sælsom stolt og overmodig natur. Det ville kun være et dunkelt og halvsandt billede, når der sagdes, at hendes kærlighed til den afdøde Ulrik Christian havde været som en indsø, pisket, jaget og tumlet af stormen, mens hendes kærlighed til Ulrik Frederik var at ligne ved den samme sø ved aftenstide, når vejret havde bedaget, spejlblank, kold og klar, og uden anden bevægelse end skumboblernes bristen inde blandt breddens dunkle siv. Og dog ville det på en måde være ret grebet, ikke blot i det, at hun var kold og rolig mod ham, men endnu mere deri, at alle de brogede, myldrende drømme og livstanker, som hin første lidenskab havde haft i følge, de blegnede og luftedes bort i denne sidste følelses magtløse magsvejr.

Hun elskede jo nok Ulrik Frederik, men var det ikke mere fordi han var som den magiske vånd, der slog portene ind til livets herlighed og pragt åbne for hende, og var det ikke mest pragten, hun egentlig elskede?

Det kunne se ud undertiden som det var ikke så. Når hun i skumringen sad på hans skød og, akkompagnerende sig selv, sang små franske arier for ham om Daphnis og Amaryllis, og da imellem standsede, og mens hun skødesløst lod fingrene lege med citarens strenge, lænede sit hoved mod hans skulder, da havde hun så søde og elskovsvarme ord for hans ventende øre, at ingen ret elskov har dem sødere, og der var kælne tårer i hendes øjne, som kun kærlighedens milde uro dugger frem – og dog – kunne det ikke være at hun i længsel, på en svunden følelses minder byggede en stemning op, der skærmet af det milde mørke, næret af det blussende blod og de bløde toner, narrede hende selv og gjorde ham lykkelig? For var det blot jomfruelig blyhed, der ved dagens lys gjorde hende karrig på elskovsord, og utålmodig ved kærtegn; eller var det blot pigefrygt for at synes så pigesvag, der lagde hende spot i øje og hån på læbe, så mangen en gang, når han bad om et kys eller med elskovseder ville lokke det ord fra hendes mund, som alle elskere så gerne høre; hvoraf kom det da, at hun tit og ofte, når hun var alene og hendes fantasi var blevet træt af for tusinde gange at udmale sig fremtidens herlighed, kunne stirre så håbløst og fortabt ud for sig, og føle sig så uendelig ensom og forladt?

Lidt over middag sidst i august, red Ulrik Frederik og Marie, som så ofte før, henad den sandede vej langs sundet udenfor Østerport.

Luften var frisk af en formiddagsbyge, solen i spejl over vandet, tordenblå skyer rullede bort i det fjerne.

Så rask som vejen tillod red de frem, både de og lakajen i hans lange, karmoisinrøde skødefrakke. Forbi haverne red de, hvor de grønne æbler lyste frem mellem de mørke blade, forbi de udspændte bundgarn, på hvis tråde endnu de blinkende regndråber hang, kongens fiskerhus forbi, med det røde tegltag, og gennem limsyderens gård, hvor røgen stod lige som en støtte ud af skorstenen. De spøgte og lo, smilte og lo og jog afsted.

Ved Gyldenlundskroen drejede de af og red gennem skoven lige efter Overdrup, hvorfra det så, i sindigt ridt gik gennem krattet ned mod Overdrupsøens Note 5) blanke vandflade.

Store, ludende bøge spejlede her deres grønne løvtag i den klare sø og saftigt mosegræs og blegrøde vandrølliker dannede en bred og broget bræmme i skellet, hvor skråningen, der var brun af vissent løv, faldt af mod vandet. Oppe i luften, under bladhangets skærm, hvor en lysstribe skød ned gennem det svale halvmørke, hvirvlede myggene i lydløs dans; en rød sommerfugl lyste der et øjeblik, så fløj den ud i solskæret ud over søen, hvor stålblå guldsmede blinkede blankt gennem luften og jagende gedder drog hurtig glidende bølgelinjer hen over fladen. Fra en gård bag krattet lød hønsenes kaglen derned, og på den anden side søen kurrede skovduerne under dyrehavens kuplede bøge.

De holdt hestene an og lod dem langsomt pjaske ud i vandet for at skylle de støvede koder og læske deres tørst. Marie holdt lidt længere ude i vandet end Ulrik Frederik, med tøjlerne slappe, for at hoppen frit kunne bøje sit hoved; i hånden havde hun en lang bøgegren, hvis blade hun, et for et, rev af og lod falde ned i det nu småt skvulpende vand.

"Jeg tror, vi får torden," sagde hun og fulgte opmærksomt et svagt vindpust, der ved sin hvirvlende bevægelse frembragte runde, mørktkrusede pletter ude over søen.

"Lad os så vende," rådede Ulrik Frederik.

"Ikke for guld," svarede hun og drev pludselig sin hest i land.

I skridtgang red de nu søen rundt hen til vejen og ind i storskoven.

"Jeg gad vist," sagde Marie, da hun atter følte skovfriskheden på sin kind og længe i lange drag havde indåndet dens kølighed, "jeg gad vidst," længer kom hun ikke, men så med strålende blikke op i det grønne løv.

"Hvad gad du vidst, min hjærte?"

"Jo, om skovluft intet kan gøre kloge folk galne. – Å, for de mange gange jeg har løbet i Lindum Skov og holdt ved med at løbe længere og længere ind i det aller-tykkeste og tætteste. Jeg var så ellevild af lystighed og sang af fuld hals og gik og gik, rykked' blomster op og kasted' dem igen og hujed' efter fuglene, når de fløj op, indtil jeg så lige med et blev så underlig skræmt og sky, – å, jeg blev så beklemt og ulykkelig, og for hver en gren, der knaged', fo'r det i mig, og min egen røst, den var jeg næsten mere bange for end for alting andet. Er aldrig det hændt dig?"

Men inden Ulrik Frederik kunne svare, begyndte hun at synge i vilden sky:

"Jeg ganger mig i skoven fro,
Hvor ælm og abild gro,
Og smykker der med roser to
Vel mine silkesko.
For en dans,
For en dans,
For en tralala,
For de røde, røde bær på den hybengren!"

og alt imellem susede pisken ned over hesten og hun lo og jubled og sprængte afsted, alt hvad hesten bære kunne, henad en smal skovsti, hvor grenene fejede hen over hende, og hendes øjne funklede og kinderne brændte, hun hørte ikke på Ulrik Frederiks råben, pisken hvinede ned og afsted stod det med slappe tøjler – skummet sad i flager på hendes flagrende skørt, den bløde skovjord haglede op om hestens sider og hun lo og hug med pisken i de høje bregner.

Med ét ligesom løftede lyset sig fra blad og gren og flygted for et regntungt mørke. Buskene raslede ikke, hovslaget hørtes ikke: hun red frem over en lang skovslette. Til begge sider: skovens træer som en tung, mørk ringmur, over hende: truende sort himmel med jagende, gråflossede skyer, ligefor: Sundets skummelt blåsorte, tågebegrænsede flade. Hun strammede tøjlerne og det udmattede dyr standsede villigt. I en stor bue jog Ulrik Frederik forbi, svingede op imod hende og holdt snart ved hendes side.

I samme øjeblik slæbte som et tungt, gråt, regnvædet forhæng en byge skråt henover Sundet; et iskoldt, fugtigt stormpust susede frem over det flagrende græs, peb forbi deres øren og larmed som skummende bølger i de fjerne trætoppe.

Store, flade hagl raslede ned over dem i hvide striber, lagde sig i perlerader i kjolens folder, stænkede bort fra hestenes manke og sprang og trilled omkring i græsset, som myldred de op af jorden.

For at komme i ly, red de ind imellem træerne, søgte ned mod stranden og holdt snart udenfor "Stataf-Kroens" lave døre.

En karl tog hestene, og den lange, barhovedede kromand viste dem ind i sin storstue, hvor der, som han sagde, allerede var en fremmed inde.

Det var Livsens Korthed, og han rejste sig straks for de indtrædende og tilbød med et ydmygt buk at rømme stuen for det høje herskab, men Ulrik Frederik bød ham huldsaligt at blive.

"I skal blive, mand," sagde han, "og muntre os op i dette fortrædelige herrens vejr. Du skal vide, min hjærte," og han vendte sig mod Marie, "at denne uanselige dværgemand er den vidtberømte komediantenspiller og ølstue-Hans-Wurst, Daniel Knopf, vel drillet i alle frie kunster, såsom dobbel, fægtning, drik, fastnachtgalenskab og deslige, ellers agtbar og ærlig købmand i den gode stad København."

Daniel hørte kun halvt denne lovprisning, så optaget var han af at betragte Marie Grubbe og af at formulere nogle ret artige lykønskningsord, men da Ulrik Frederik nu med et drøjt slag på han brede ryg vakte ham, blussede hans ansigt op af harme og undseelse og han vendte sig vredt imod ham, men tvang sig i det samme og sagde med sit koldeste smil: "vi er vist intet nok drukne, hr. oberst."

Ulrik Frederik lo og puffede ham i siden og råbte: "O, din sakraments gaudieb, vil din helvedes karl nu lade mig stå til

skamme som en usselig pralere, der intet har dokumenter at belægge sine storskryderiske ord med? Tvi, tvi, for al den del! Er det ret? Har jeg intet de snese gange berømmet din kunstfærdighed for denne ædelige jomfru, så hun tiere end tit har ytret den største forlængsel efter at se og høre dine vidtomspurgte vidunderlighedskunster! I kan jo sagte agere lidt den blinde Cornelis Fuglefænger og hans fløjtende fugle eller lege den puds med den kranke hane og de skrukke høne!"

Marie tog nu også ordet og sagde smilende, at det var som oberst Gyldenleu sagde, at hun tit og ofte havde længtes at erfare, hvad for tidkort, hvad for fin og særdeles skæmt det var, der kunne holde de unge cavalliers fast på smudsige ølkipper halve dage og hele nætter i rad, og hun bad mester Daniel, han nu ville stille hendes længsel og ikke lade sig for længe bede.

Daniel bukkede sirligt og sagde, at hvorvel hans ringe pudserier mere var skikkede til at give ørhovedede cavalliers en bekvemme lejlighed til at brøle og stime endnu højere, end til sådan fin og skøn jomfru at amusere, så ville han dog fluks begynde, for at det aldrig skulle siges, at ham nogen tid var noget af hendes skønne velbårenhed befalet eller ombedet, uden han jo det havde på stand eksequeret og udført.

"Se nu!" sagde han med et helt andet stemmelag og slængte sig ved bordet med albuerne ud til siden, "nu er jeg en hel forsamling af Eders fæstemands velbårne kendinger og synderligt gode venner."

Han tog en hoben sølvdalere op af en lomme, lagde dem på bordet, strøg håret ned i øjnene og lod sin underlæbe hænge dorskt ned.

"Dæ'len smelte mig!" drævede han og slog raslende med pengene som det var terninger, "er jeg intet velbåren Erik Kaases ældste søn for ingenting! Hvad? vil din skarnædere gør' mig ubetroet? Ti slog jeg, Helved fortære mig, ti, så det klingred'. Kan din fæhund se? siger jeg. Jeg siger, kan du se, din tynde negenøjenskarl, kan du? Eller skal jeg åbne din bælg med min stingendal, så din lever og lunge kan se med? hvad, skal jeg? hvad! din nøvt du er!"

Han sprang op og gjorde sig lang i ansigtet:

"Høder du?" hvæsede han med nordskånsk accent, "vet din dræksjung hvem du høder? Tag mig hin Helvedes fursta, slår jeg din ..."

"Nej, nej," sagde han med sin rigtige stemme, "det er sagte vel stor lystighed at fange an med; nej, nu!" og han satte sig ned, støttede hænderne helt ude på knæene som for at undgå sin mave, gjorde sig tyk og pluskæbet og fløjtede med rolig betænksomhed, altfor langsomt, visen om Roselil og hr. Peder. Så holdt han op, rullede forelsket med øjnene og råbte kælent:

"Poppegøj-e! lille poppegøj-e," fløjtede igen, men havde nu vanskelighed ved samtidigt at trække munden op til et indsmigrende smil. "Lille sukkerdukke!" råbte han så, "lille honningsnut! om til mig, lille nus, om til mig! labe vin, den lille katunge? labe sød, sød vin af lille krus?"

Atter skiftede han mæle, han lagde sig frem i stolen, plirede med det ene øje og redte med krogede fingre i et langt, indbildt hageskæg.

"Bliv nu her," sagde han lokkende, "bliv nu her, skøn Karen, aldrig skal jeg forlade dig og du må heller aldrig forlade mig," og hans stemme blev grådrusten, "vi vil aldrigen forlade

hinanden, min leve, leve hjærte, aldrig i verden. – Gods og guld og ære og ædeligheds berømmelse og dyrebare slægteblod! Væk, bander jeg, væk! Det er mig som drank det og bærmevalle. – Fine jomfruer og fruer! væk, siger jeg, du er mig hundrede himmelhøjder bedre end som de, den dejligheds ting, du er. Fordi de har våbenskjold og mærke, de! – skulle de være bedre for det? Du har også våbentegn, har du så! det røde mærke på din hvide skulder, som mester Anders har brændt med sit røde jern, det er adelstegn det, – jeg spier på mit skjold for at kysse det mærke, det gør jeg, det regner jeg skjold for – ja. For er der i hele Sjællands land en adelig kvinde så dejlig som du er? spørger jeg – er der? – nej, der er ikke, ikke en stump af en!"

"Det – det – det er løgn at forstå," råbte han med ny røst, sprang op og gestikulerede henover bordet, "min fru Ide, at forstå – din hjadderkop – hun har skabning, du, at forstå – lemmer – hun har lemmer, siger jeg, din rakkesvans ..."

Her ville Daniel lade sig falde tilbage på stolen, men da Ulrik Frederik i det samme rev den bort, faldt han og trillede henad gulvet. Ulrik Frederik lo som en besat, Marie sprang hurtig op, rakte begge sine hænder ud som for at hjælpe Daniel op. Den lille greb halvt liggende, halvt knælende hånden og stirrede på hende med et så taknemmelighedsfuldt og hengivent blik, at hun længe ikke kunne glemme det.

Så red de hjem, og der var ingen af dem, der tænkte på, at dette tilfældige møde i "Stataf-kroen" skulle række længere end det havde rakt.

Note 5: **Overdrupsøen:** Nu: Ordrup Mose.

9

Den rigsforsamling, der lige som høsten var bragt tilende, tog sin begyndelse i København, førte jo en mængde af landets adel til byen, alle begærlige efter at værne om deres rettigheder, men også betænkte på at forlyste sig ovenpå sommerens travlhed. Heller ikke var det dem imod at gøre forsøg på at blænde den siden krigen temmelig højttalende, københavnske befolkning ved deres pragt og rigdom og derved give den en liden mindelse om at skellet mellem landets gode mænd og den ufri hob endnu stod støt og trygt, trods kongelige privilegier, trods borgerlig våbendåd og sejrsglans og trods kræmmerkisternes ynglende dukater.

Af rigtklædte adelsmænd og fruer vrimlede da gaderne, af skrammererede adelstjenere og adelige heste med sølvspændt seletøj og brogede våbendækner. Og der blev en gæstereren og beværten i alle byens adelsgårde – til sent ud på natten klang fiolen fra de oplyste sale ud over byen og fortalte de blundende borgere at landets bedste blod varmede sig der i statelig dans over tavlede gulv og ved skummende vin i arvede pokaler.

Alt dette gik Marie Grubbe forbi; hende var der ingen, der bød til gæst, thi dels mentes der at en del af de Grubber, på grund af deres forbindelse med kongehuset, stod mere på dettes end på standens side og dels hadede den gode gamle adel oprigtigt den i de senere årtier temmelig talrige overadel, der dannedes af kongernes naturlige børn og deres nærmeste. Marie blev da således af en dobbelt grund forbigået, og hoffet,

der under hele rigsforsamlingen levede meget indgetogen, bød hende ingen erstatning.

I begyndelsen faldt dette hende vel lidt hårdt, men da det blev ved, vakte det snart hendes sinds let vækkelige trods og havde den såre naturlige virkning tilfølge, at hun sluttede sig inderligere til Ulrik Frederik og kom til at holde mere af ham, fordi der, som det syntes hende, for hans skyld blev gjort hende uret; og denne hendes tilbøjelighed blev ved at vokse i styrke, så der, da de den sekstende december sekstenhundrede og tres i al stilhed blev viede til hinanden, var de bedste udsigter til et lykkeligt samliv mellem hende og rigens jægermester, – denne titel og bestilling var nemlig Ulrik Frederiks part af det sejrende kongehuses nådesbevisninger.

At vielsen gik så stille af, var ganske imod, hvad der havde været påtænkt, for det havde længe været bestemt, at kongen skulle gøre deres bryllup på slottet, ligesom Christian den fjerde havde gjort fru Rigitzes og hans Ulriks, men i den sidste time fik man skrupler og mente, af hensyn til Ulrik Frederiks tidligere giftermål og skilsmisse at burde lade det blive, som det så blev.

De er da så nu gifte og hjemfarne folk, og tiden lider og tiden løber og alt er vel – og tiden mindsked fart og tiden krøb, for det er jo nu engang i almindelighed så, at når Leander og Leonora har været sammen i et halvtårstid, så er ånden ikke altid over Leanders kærlighed, uagtet Leonora som oftest elsker ham endnu stærkere og inderligere end i trolovelsesdagene. Thi, mens hun er som de små børn, der finder det gamle eventyr nyt, hvor tit det end fortælles med det selvsamme ord, de selvsamme overraskelser og det selvsamme evige "snip,

snap, snude," så er Leander så fordringsfuld, at han trættes, såsnart hans følelse ikke længer gør ham ny for sig selv. Såsnart han ikke længer er helt beruset, er han også i det samme mer end ædru. Rusens svulmende lyse overmod, der har givet ham en halvguds selvtillid og tryghed, forlader ham, han ængstes, han tænker og fanger tvivl. Han ser tilbage på sin lidenskabs urolige levnetsløb, sukker sit suk og gaber. Og han længes, han føler sig som en, der er kommet hjem efter en langvarig fart i fremmede lande og nu atter ser de så inderlig velkendte, så lang tid forglemte steder liggende for sig, og alt mens han ser dem, tankeløst undrer sig over at han virkelig har været borte fra denne hjemlige verdenspart så længe.

I en sådan stemning sad Ulrik Frederik en regnfuld septemberdag.

Han havde haft sine hunde inde at lege med, havde forsøgt på at læse og havde spillet daldøs [Note 6)] med Marie. Regnen skyllede ned, det var ikke vejr til at tage ud i, og han var derfor gået ind i sit våbenkammer, som han kaldte det, i den tanke at pudse og efterse sine skatte – det var det just vejr til – og var så kommet til at tænke på en kasse våben, han havde fået i arv efter Ulrik Christian, havde ladet den bringe ned fra loftet og sad nu og løftede arven stykke for stykke.

Der var pragtkårder, blå-anløbne med guldindlægning og sølvblanke med mat gravering; der var jagtknive med tunge, enkelt eggede blade, med lange, flammebugtede, med trekantede, nålespidse blade; der var toledoklinger, mange toledoklinger, lette som rør og bøjelige som vidjer, med fæster af sølv og af jaspisagat, af drevet guld og af guld med karbunkler, og en iblandt dem, den havde kun fæste af ætset

stål, den var stukket igennem et lille spændebånd af silke, besyet i roser og banker med røde glasperler og grøn floksilke. Enten var det et armbånd, et simpelt armbånd eller, som Ulrik Frederik troede, et strømpebånd – og kården var stukket der igennem.

Det er fra Spanien, tænkte Ulrik Frederik, for der havde den afdøde været i ni år og tjent i armeen. Ak ja, *han* skulle også have været i fremmedtjeneste hos Carl Gustav, men så kom krigen, nu kom han vel aldrig ud at tumle sig, og han var dog knap treogtyve år. Altid leve her ved dette lille, kedelige hof, dobbelt kedeligt nu, da al adelen holdt sig hjemme; jage lidt, se lidt til sit len, en gang i tiden, ved kongens nåde, blive gehejmestatsråd og ridder, holde gode miner med prins Christian og beholde sin bestilling, nu og da bruges til en kedsommelig ambassade til Holland, blive gammel, få værk, dø og blive begravet i Frue Kirke: det var den glimrende bane, der var ham afstukket. – Nu krigedes de nede i Spanien, der var hæder at vinde, liv at leve – der var kården og båndet fra. Nej – han måtte tale med kongen, det regnede endnu og der var langt til Frederiksborg, men det fik ikke hjælpe, vente kunne han ikke, det måtte afgøres.

Kongen syntes godt om forslaget. Imod sædvane sagde han straks ja, til stor forbavselse for Ulrik Frederik, der hele vejen havde redet og for sig selv anført alt, alt dét, der gjorde det vanskeligt, urimeligt, umuligt – og nu sagde kongen ja, til jul kunne han rejse, til den tid kunne nok de indledende skridt være gjorte og den spanske konges svar være kommet.

Svaret kom da også allerede i begyndelsen af december, men Ulrik Frederik kom dog først til at rejse noget hen i april; der

var så meget, der skulle gøres forinden, penge, der skulle skaffes, folk, der skulle udrustes, breve, der skulle skrives; men så rejste han da.

Marie Grubbe var kun dårligt tilfreds med denne Spaniensrejse; og vel fik fru Rigitze hende til at indse, at det var nødvendigt, at Ulrik Frederik rejste udenlands og vandt hæder og berømmelse for at kongen ret kunne gøre noget for ham; thi vistnok var hans majestæt en absolut herre, men han var desuagtet meget ømfindtlig for folks omtale og adelskabet var jo nu på denne tid så forkert og vrangvilligt, at det visselig ville lægge alt, hvad kongen foretog sig ud i den dårligste mening – men alligevel, kvinder have nu en gang en medfødt frygt for al sigen farvel og her var meget at være bange for, thi selv om Marie kunne se bort fra krigsfaren og den lange, farlige rejse og trøste sig ved at der jo nok blev taget vel vare på en konges søn, så kunne hun dog ikke andet end ængstes for, at det samliv, de så vel havde begyndt, ved en måske mer en årelang adskillelse kunne blive således afbrudt, at det aldrig kom til at fortsættes som det var begyndt. Deres kærlighed var så ny og så lidet befæstet, og nu just som den var kommet i vækst, skulle den skånselløst udsættes for allehånde umildhed og fare, var det ikke ret at stile henimod at lægge den øde? – Og det havde hendes korte ægtestand lært hende, at det slags ægteskab hun i sin trolovelsesstand havde set an for såre let at føre, det hvor mand og kvinde gik hver sin egen vej, det kunne kun være et ulykkens liv med idel mulm og ingen dagning, og det var der jo nu her gjort en begyndelse til udvortes: Gud forbyde det skulle komme således indvortes, men det var at friste lykken hårdt at åbne dør for sådan skilsmisse.

Og så var hun også meget skinsyg på alt det lette, katolske kvindepak dernede i Spaniens riger og lande.

Frederik den Tredje, der, som såmange andre fyrster og herrer dengang, ivrigt dyrkede guldmagerkunsten, havde medgivet Ulrik Frederik det hverv, i Amsterdam at opsøge den berømte guldmager, italieneren Burrhi, forhøre om han ikke agtede sig til Danmark og underhånden lade ham forstå at såvel kongen som den rige Christen Skeel til Sostrup vel kunne gøre ham hans umag betalt, hvis han ville ulejlige sig did.

Da Ulrik Frederik derfor i juni måned toogtres nåede den nævnte by, lod han sig ved Ole Borch, der da studerede her og var vel kendt med Burrhi, føre hen til ham. Guldmageren, dengang lidt oppe i de halvhundrede, var en mand lidt under middelhøjde med gode anlæg til fedme, let i gang og holdning, noget gulladen, med sort hår og en smal knebelsbart, runde kinder, fyldig hage, kroget, lidt plump næse og små, blinkende øjne, der var omgivet af en utallig mængde små og store rynker, som i en vifte gik ud fra øjenkrogene og gav ham et på en gang fiffigt og godlidende udseende.

Sort fløjelsfrakke med store opslag og florbetrukne sølvknapper, sorte knæbenklæder, sorte silkestrømper og sko med store, sorte båndroser var hans dragt. Han syntes at sætte pris på kniplinger, thi han havde kniplinger i brystet og i enderne af sin halsklud og både om håndleddene og fra kanten af hans knæbenklæder hang rige kniplingsmansketter i tykke folder. Hans hænder var hvide, fede, buttede og små og så overlæssede med sjælden plumpe guldringe, at han ikke kunne

få fingrene sammen. Endogså om tommelfingrene havde han store, juvelblinkende ringe. Såsnart han sad ned, gemte han, selv om det jo var sommerdage, hænderne i en stor skindmuffe, for han frøs altid sine hænder, som han sagde.

Den stue, han førte Ulrik Frederik ind i, var stor og rummelig med hvælvingsloft og smale spidsbuede vinduer højt oppe på væggen. Et stort, rundt bord stod midt på gulvet, omgivet af træstole, på hvis sæder der lå bløde hynder af rødt silke med lange, tunge kvaster i alle fire hjørner. Bordskiven var indlagt med en stor sølvplade, hvorpå der i niello var fremstillet de tolv himmeltegn, planeterne og de vigtigste stjernebilleder. En rad strudsæg hang på snor ned fra hvælvingens midtroset. Gulvet var malet i grå og røde tavl, og indenfor døren var gamle hestesko i triangel indfældede i gulvplankerne. Et stort koraltræ stod under det ene vindue, et mørkt, udskåret træskab med messingbeslag under det andet. I en krog var anbragt en voksdukke i legemsstørrelse, forestillende en morian, og langs væggen lå blokke af tinerts og kobbermalm. Morianen havde et tørt palmeblad i hånden.

Efter at de nu var skikkede til sæde og de første høflighedsytringer udvekslede, spurgte Ulrik Frederik – de talte fransk – Burrhi om han ikke også ville komme de søgende i Danmarks land til hjælp med sin visdom og forfarenhed.

Burrhi rystede på hovedet.

"Jeg ved vel," sagde han, "at den hemmelig' kunst har fornemme og mægtige dyrkere i Danmark, men jeg har nu underviset så mange fyrstelige herrer og prælater, og har jeg end ikke altid set utak og liden skønsomhed for min ventede løn, så har jeg dog mødt så megen vrangsindethed og

uforstandighed, at jeg vanskelig tiere tager mig en skikkelse på som læremester for så ophøjede skolarer. Det er mig ikke vitterligt efter hvilken regula eller metode hans majestæt kongen af Danmark laborerer, så mine ord ingen sigtelse mod ham kan have til indhold, men jeg kan i al gehejmhed bedyre, at jeg har antruffet herrer af rigens allerhøjeste adel, ja salvede fyrster og arveherrer, der var så uvittige i deres historia naturalis og materia magica, at den gemeneste marktskrigere ikke kan være mere bondeagtig overtroisk end som de var. De slå endog deres lid til det vidtudspredte, forsmædelige landerygte, at det at lave guld, det er som at lave en dvaledrik eller lægedomspillula; blot en har den rette opskrift, så mænges det tilhobe, sættes på ilden, en formula udsiges, og så skal guldet være der. Sådant har styverfængere og ignorantiske personer udspredt – dem Djævelen have! Kan de folk dog intet forstå, at dersom det således gik an, da ville verden svømme udi guld. Vel er det som gode autores, sikkerlig med rette, formode, således bestilt af naturen, at kuns en vis del af materie kan lutres ud i guldets gestalt, men vi ville dog blive oversvømmede. Nej, guldmagerkunsten er en vanskelig og bekostelig kunst. Der må en lykkelig hånd til, der må være visse særdeles constellationer og conjunctioner forhånden, om guldet ret skal vælde. Intet alle åringer er materien lige guldgivtig, nej, nej, betænker dog at det ingen ringe destilatio eller sublimatio er, men en naturens omskabelse, der skal gå an. Ja, jeg tør sige, at der går en sitring gennem naturgejsternes pauluner hver den gang en del af det pure, tindrendes blanke guld fries ud af materia vilis's tusindårige omfavnelse!"

"Men," sagde Ulrik Frederik, "I forlade mig jeg spørger, men sætter en intet ved slige lønlige kunster sin sjæl udi fare og våde?"

"Nej, nej," svarede Burrhi ivrigt, "hvor vil I tro! hvilken mager var vel større en Salomo, hvis segl, både det store og det lille, vidunderligen er os bevaret den dag i dag vi lever? Hvo gav vel Mosem trolddomsgave? Mon ikke Zebaoth, stormenes ånd, den forfærdelige?" og han trykkede stenen i en af sine ringe op til sine læber. "Jo, jo," vedblev han, "visselig have vi store, mørkets navne og farlige ord, ja gruelige hemmeligheds-tegn, der, hvis de bruges til det onde, som mangfoldige spåkvinder og troldkarle og lægmandsmedici gøre, fluks lægger deres påkalderes sjæle i Gehennas lænker. Men vi, vi påkalde dem ikkuns for at udfri den hellige urmaterie af støvs og jordisk askes urene besmittelse og beblandelse; thi det er guldet; guldet er den originale begyndelsesmaterie, som det gaves at give lys før Solen og Månen blev indsat i Himlens hvælvinger."

Således talte de længe om guldmagerkunsten og andre lønvidenskaber, til Ulrik Frederik spurgte ham om han ved hjælp af den lille seddel, han for nogle dage siden havde ladet ham tilskikke ved Ole Borch, havde stillet hans horoskop.

"I det store," sagde Burrhi, "kunne jeg vel nok sige Eder, hvad Eder er bestemt, men når ikke nativiteten stilles ret lige i den time barnet fødes, så kommer intet alle småtegn med og resultatet bliver da kuns meget lidt at lide på. Dog ved jeg noget. Ja ja," vedblev han og strøg sig over øjnene, "havde I været borgerlig født og i en medikusses ringe stilling, da havde jeg kun haft glade ting at berette Eder, men nu vil Verden intet blive Eder fuldt så let. Det er på visse måder meget at beklage,

at verdens gang i de meste tilfælde er således, at en håndværkeres søn bliver og en håndværkere, en købmands søn en købmand, en bondes søn en bonde og således fort over det hele, thi, manges ulykke har aleneste deri sin grund, at de give sig hen i en anden bestilling end den, himmeltegnenes stilling ved deres fødsel anviser dem. Om således en, der er født i begyndelsen af vædderens tegn, giver sig i krigerstanden, da vil intet lykkes for ham, og sår og liden forfremmelse og tidlig død vil være ham vis, men om han tager sig til at arbejde med sine hænder som kunstsmed eller stensnidere, vil alting stå for ham som på pinde. En, der er født under fiskenes tegn, i den første part, ham bør det at dyrke jorden eller om han er rig, at skaffe sig meget jordegods, den som er født i sidste part, må søge sin lykke på søen, enten det så må være som gemen børtskippere eller som admiral. Tyrens tegn i første part er for krigsfolk, i sidste part for advokater, tvillingerne som I er født under, er som jeg siger for medici i første part, og for købmænd i anden part. – Men lad mig nu se Eders hånd!"

Ulrik Frederik rakte hånden frem, Burrhi gik hen til hestesko-trianglen og strøg sine sko henover dem, som en linedanser stryger sine såler på harpiksbrættet inden han går ud på tovet. Så så han i hånden.

"Ja," sagde han, "æres-linjen er hel og lang, ser jeg, og rækker så vidt, den række kan, uden at nå til en krone. Lykke-stregen er mat på nogen tid, men bliver alt mere og mere klar. Der er livsfuren, den ser hel ilde ud desværre, I må tage Jer vel i vare til I har nået syvogtyveårsalderen, til da er Eders liv hårdt og hemmeligt truet, men så bliver linjen klar og stærk helt op i høj alderdom, men den skyder kun en streg ud – jo dog, der er alt

en mindre hos – ja, I vil få livsarvinger i tvende kuld, det fejler intet, men få i hvert."

Han slap hånden.

"Hør," sagde han alvorligt, "der er fare for Eder, men hvor den truer, det ser jeg intet, dog, åben krigsfare det er det ingenlunde; skulle det være fald eller anden rejsevåde, så tag her disse trekantede malakitter, de er af en særdeles sort; ser I her, i denne ring har jeg dem selv, de skytter godt mod fald eller styrtning fra hest eller vogn. Tag dem med, bær dem på Jert blotte bryst, eller om I lader dem sætte i en ring, da tag guldet ud bagved, for de må røre, hvis de skal skærme; og se her en jaspissten, kan I se, der sidder i den som et træes lignelse, den er såre rar og fin, og god mod snigendes våbenstik og flydendes forgift. Jeg beder Eder end en gang, min dyrebare, unge herre, I vogte Eder vel, især for kvindfolk; jeg ved det intet sikkert, men der er tegn, der tyder, at faren blinker i et kvindfolks hånd, men jeg ved det intet, det er intet vist, vogt Eder derfor også for arge venner og skalkagtige tjenere, for kolde vande og for lange nætter."

Ulrik Frederik tog venligt mod gaverne og glemte ikke den følgende dag at sende guldmageren en kostbar halskæde til tak for hans gode råd og gode værgestene.

Herefter gik hans rejse uden standsning lige til Spanien.

Note 6: **Daldøs:** Et brætspil, der spilledes med brikker og terninger.

10

Der blev så stille i gården den forårsdag, da hestenes hovslag var døet bort i det fjerne. Endnu stod alle døre åbne efter afskedsstundens travlhed, endnu stod bordet dækket, hvorved Ulrik Frederik havde spist, hans salvet lå endnu ved hans couvert, således som han havde krammet den sammen, og fugtige spor af hans store ridestøvler var endnu synlige hele gulvet over.

Derhenne ved det store pillespejl havde han trykket hende til sit bryst, kysset og kysset hende til farvel og søgt at trøste hende ved svorne løfter om snarligt gensyn.

Uvilkårligt gik hun hen for spejlet som for at se, om det ikke havde holdt hans billede fast, således som hun for et øjeblik siden, indesluttet i hans arme, havde set det. Hendes egen ensomme, forknytte skikkelse, hendes blege, forgrædte ansigt mødte hendes søgende blik inde bag spejlets glatte, blanke flade.

Porten blev lukket i dernede, tjeneren tog af bordet, og Nero, Passando, Rumor og Delphin, hans kæreste hunde, der havde været lukket inde, løb med ynkelig piben, snusende til sporene, rundt i stuen. Hun ville kalde dem hen til sig, men kunne ikke for gråd. Passando, den store, røde rævemynde, kom hen til hende, hun knælede ned og klappede den og strøg den, men den logrede kun adspredt med halen og så hende med store øjne lige op i ansigtet og peb og peb.

Hine første dage, – hvor dog alt var tomt og trist, hvor langsomt tiden randt, og hvor knugende tungt ensomheden lå på hende, og hvor længslen så imellem var skærende skarp som salt i en åben vunde.

Ja, det var de første dage, men da det så ikke var nyt længer og blev ved at komme altsammen, mørket og tomheden, længslen og sorgen, dag for dag, som et snevejr, der falder flok på flok, den ene langsomt dalende flage efter den anden, da kom der en underlig håbløshedens sløvhed og ro over hende, ja næsten som en følelsesløshed, der sætter sig lunt tilrette i sorgens hygge.

Og så var det pludseligt igen helt anderledes.

Alle nerver spændte i den højeste pirrelighed, alle årer bankende af livstørstigt blod og hendes fantasi så fuld som ørkenens luft af farverige billeder og dårende syner.

I slige dage følte hun sig som en fange, der utålmodigt ser sin ungdomstid, vår på vår, glide gold forbi, uden blomster, mat og øde, stadigt svindende, aldrig kommende. Og det var hende som tidens sum blev talt hende til time-hvid for time, og som hver af dem med klokkeslagets klang faldt klirrende ned for hendes fødder og smulnedes og blev til støv, og da kunne hun i kvalfuld livslængsel vride sine hænder og skrige som i pine.

Sjældent viste hun sig ved hoffet eller hos sin slægt, thi etiketten fordrede, at hun holdt sig hjemme, og da hun kun var meget lidt stemt til at påskønne besøg, ophørte disse snart, og hun var ganske overladt til sig selv.

En lad mathed blev snart følgen af denne ensomme grublen og sørgen, og hele dage og nætter i rad blev hun liggende tilsengs og søgte her at holde sig i en halv vågende, halv

slumrende tilstand, der affødte eventyrlige drømme, som i klarhed langt overgik den sunde søvns tågede drømmebilleder, så de næsten var som virkelige, og gav en kærkommen erstatning for det liv, hun savnede.

Dag for dag blev hun mere og mere pirrelig, så den mindste larm voldte hende smerte, og hun kunne få de sælsomste indfald og pludselige, vanvittige ønsker, der næsten måtte vække tvivl om hendes forstand.

Der var vel også kun et strås bredde mellem vanviddet og denne sælsomme lystenhed, som betog hende efter at udføre en eller anden fortvivlet handling, blot for at udføre den, ikke fordi hun havde mindste grund dertil, ja ikke en gang rigtig ønskede det.

Således hændte det undertiden, når hun stod ved det åbne vindue, lænet til vinduesposten og så ned i den stenlagte gård dybt under hende, at der fo'r igennem hende en fristende drift til at kaste sig derned, blot for at gøre det. Men i det samme nu havde hun i fantasien gjort springet, og hun følte den skærende, kølige kildren, som spring fra høje steder frembringer og hun fo'r fra vinduet ind i det inderste af stuen, rystende af angst og med billedet af sig selv, liggende blodig nede på de hårde sten, så tydeligt for sig, at hun måtte gå til vinduet igen og se ned, for at jage billedet bort.

Mindre farlig og af en lidt anden natur var den lyst hun følte, når hun, hvad der stundom hændte, kom til at se på sin blottede arm, og næsten nysgerrigt fulgte de blå og dunkeltviolette årers løb under den hvide hud, den lyst, hun da følte til at bide ned i dens hvide runding, og hun fulgte virkelig sin lyst og bed som et grumt lille rovdyr mærke på mærke, men såsnart det gjorde

rigtig ondt, holdt hun straks op og gav sig til at kæle for den stakkels mishandlede arm.

Til andre tider kunne hun, bedst som hun sad, finde på at gå ind og klæde sig af, blot for at svøbe sig i et tykt, rødt silketæppe og mærke det blanke stofs køligt glatte berøring eller for at lægge en iskold stålklinge nedad sin blottede ryg.

Af sådanne indfald havde hun mange.

Efter fjorten måneders fraværelse vender så Ulrik Frederik hjem.

Det var en julinat. Marie kunne ikke sove, hun lå og lyttede på den langsomt pibende sommernatsvind, urolig af alskens ængstende tanker.

De sidste otte dage havde hun ventet Ulrik Frederik hver time i døgnet, ønskende hans komme, frygtende hans komme.

Ville alting blive igen som i gamle dage, for fjorten måneder siden? – Det syntes hende nej det ene øjeblik, ja det andet. Hun kunne nu ikke rigtig tilgive ham den Spaniensrejse, hun var blevet så gammel i al den tid, så forsagt og stilfærdig, og nu kom han hjem, vant til glans og tummel, friskere og mere ungdommelig end før, og fandt hende bleg og falmet, tung i sind – tung i gang, slet ikke den gamle, og i det første møde ville han være så fremmed og kølig overfor hende og det ville gøre hende endnu mere forskræmt, og han ville vende sig fra hende, men aldrig ville hun vende sig fra ham, nej, nej, hun ville våge over ham som en moder, og når verden gik ham imod, så ville han komme til hende, og hun ville trøste ham og være ham så god, savne for hans skyld, lide og græde, gøre alt for hans skyld. – Så syntes det hende igen at såsnart hun så ham, ville alt være som det var, jo, de stormede gennem stuen, som kåde

pager, stimede og støjede, og væggene gav genlyd af latter og jubel og krogene hviskede med kys –.

Som hun tænkte sig det sådan, faldt hun i en let blund og det larmed og legte ind i hendes drømme, og da hun vågnede, larmed det endnu, raske fodtrin lød på trapperne, porten slog op, døre lukkedes, vogne rumlede på gaden og hestehove skrabede i stenbroen.

Det er ham! tænkte hun, sprang op, greb det store, stukne sengetæppe, og svøbt i det som en kåbe, ilede hun ind gennem værelserne. I storstuen standsede hun, der stod en bissepris i en træstage nede på gulvet og brændte, et par af lysene i armstagerne var tændte, tjeneren var løbet fra disse forberedelser af lutter travlhed. Det talte derude. Det var Ulrik Frederiks røst, hun skælvede af bevægelse.

Døren gik op, og med hat på hovedet og kappe omkring sig stormede han ind, ville gribe hende i sine arme, men fik kun fat i hendes hånd, for hun fo'r tilbage, han så så fremmed ud, hun kendte ikke hans dragt, han var blevet så brun og så fyldig, og under kappen var han i en sælsom klædning, hun aldrig havde set mage til, det var den nye mode med lang vest og skindbræmmet kjole, og den forandrede helt hans figur og gjorde ham endnu mere ukendelig.

"Marie," råbte han, "min hjærte pige," og han vred hende ind til sig, så det værkede i hendes håndled og hun våndede sig af smerte. Men han mærkede det ikke, han var temmelig drukken, thi natten var ikke varm og de havde bedet godt i den sidste kro.

Det hjalp kun lidt Marie stred imod, han kyssede og klappede hende vildt og ubændigt. Endelig slap hun dog fra ham, og med blussende kind og bølgende barm flygtede hun ind i den

nærmeste stue; så kom hun dog i tanker om, at det måske var en vel sælsom velkomst og vendte tilbage.

Ulrik Frederik stod på samme plet, helt forvirret, delt imellem bestræbelsen for at få sin omtågede forstand til at fatte, hvad der foregik, og anstrengelsen for at hægte hagekrogen i sin kappe op, men hans tanker og hans hænder var lige hjælpeløse. Da nu Marie kom tilbage og friede ham for kappen, kom han på, at det foregående nok skulle være spøg og brast ud i en skogrende latter, slog sig på lårene, vred og vendte sig, ravende som han var, truede skælmsk ad Marie og lo fornøjet og godmodigt, havde åbenbart noget spøgefuldt, han ville sige, begyndte også på det, men kunne ikke få det frem, og sank endelig ganske opløst og lattergrebet ned på en stol, stønnende og gispende af al den leen, med et lykkeligt, bredt smil over hele ansigtet.

Lidt efter lidt veg smilet for et døsigt alvor, så rejste han sig op og gik i tavs, misfornøjet majestæt frem og tilbage over gulvet, stillede sig omsider op ved kaminen, foran Marie, med den ene arm i siden, den anden støttet på gesimsen og så overlegent – stadig slynget af den stærke rus – ned på hende.

Han holdt nu en lang, usammenhængende fuldmandstale om sin egen storhed, om den ære, der var vist ham udenlands, og om den store lykke, det var for Marie som en menig adelsmands datter, at have til gemal en, der om han havde villet, kunne have hjemført en prinsesse af blodet. Han gik, derefter uden grund over til at sige, at han ville være herre i sit hus, og truede Marie, at hun skulle være så lydig, så lydig, han ville ingen raisonering høre på, ikke et kny, ikke ét; hvor højt han også havde hævet hende, så blev hun dog altid hans slave,

hans lille slave, lille, søde slave, og nu blev han så mild som en legende los, græd og smiskede og trængte med hele en drukken mands ihærdighed ind på hende med grove kærtegn og plumpe elskovsord – uundgåelige, uafviselige.

Næste dags morgen vågnede Marie længe før Ulrik Frederik.

Det var næsten med had, hun betragtede den sovende skikkelse ved hendes side. Hendes håndled var hovnet op og var ganske ømt fra hans voldelige velkomsthilsen igåraftes. Der lå han med de kraftige arme under den stærke, lådne nakke; sorgløst, trodsigt, syntes det hende, åndede det brede bryst, og der var et dorsk, mæt smil på de røde, fugtigt glinsende læber.

Hun blev bleg af harme og rød af undseelse, ved at se på ham. Næsten fremmed for hende ved den lange adskillelse, var han trængt ind, pukkende på hendes kærlighed som sin ret. Overmodig vis på hele hendes sjæls hengivenhed og tilbøjelighed, som en er vis på at finde sine møbler stående, hvor de stod, da en gik ud. Vis på at være savnet, vis på at længsels klager havde svunget sig fra hendes skælvende læber henimod ham i det fjerne, vis på at alle hendes ønskers mål var hans brede favn –.

Da Ulrik Frederik stod op, fandt han hende halvt siddende, halvt liggende på en løjbænk inde i den blå stue. Hun var bleg, ansigtstrækkene slappe, øjnene nedslagne, og den syge hånd lå mat ned i hendes skød, svøbt i et kniplingslommetørklæde; han greb efter den, men hun rakte ham langsomt den venstre og hældte med et smerteligt smil hovedet tilbage.

Ulrik Frederik kyssede smilende den fremrakte hånd, kom med nogle spøgefulde bemærkninger om hans tilstand igåraftes og undskyldte sig med, at han, sålænge han var i

Spanien, aldrig havde fået en eneste god rus, fordi spanierne slet ingen forstand havde på at drikke, og han tilføjede, at når han skulle være ærlig, så drak han heller den uægte alikant og malagavin fra Johan Lehns stue eller fra Bryhanskælderen, end det ægte, søde djævelskab, der vankede dernede.

Marie tav.

Frokostbordet stod dækket og Ulrik Frederik spurgte, om de ikke skulle spise.

Marie skulle ingenting have, hun bad ham undskylde, han måtte spise ene, hun havde ingen madlyst, og hendes hånd gjorde så ondt, han havde rent kvæstet den.

Så fik han da at vide, hvor skyldig han var, og han ville endelig se den syge hånd og kysse den, men Marie skjulte den hurtigt i sin kjoles folder og så på ham, som han sagde, med et blik som en tigerinde, der forsvarer sit værgeløse afkom. Han bad længe, men det hjalp ikke, så satte han sig leende tilbords og spiste med en appetit, der levende mishagede Marie. Roligt kunne han imidlertid ikke sidde, han måtte hvert øjeblik løbe til vinduet og se ud, for alle gadens hjemlige scener var ham så nye og kuriøse, og han fik snart ved denne idelige løben den halve opdækning spredt rundt omkring i stuen, hans øl stod i det ene vindue, brødkniven lå i det andet, hans serviet hang over vasen på den forgyldte gueridon og en kringle lå på det lille bord i krogen.

Endelig blev han færdig og satte sig hen ved vinduet og sad længe og så ud, snakkende til Marie, der henne fra sin løjbænk kun svarede ham sjældent eller slet ikke svarede.

Omsider rejste hun sig og gik hen til vinduet, hvor han sad. Hun sukkede og så tungsindigt ud i luften.

Ulrik Frederik smilte og drejede med stor ihærdighed sin signetring rundt på fingeren.

"Skal jeg puste på den kranke hånd?" sagde han i en klagende, medlidende tone.

Marie rev kniplingstørklædet af hånden uden at sige et ord og blev ved at se ud.

"Den tager kuld, den lille stakkel," sagde han og så et øjeblik op.

Marie støttede, tilsyneladende tankeløst, den syge hånd mod vindueskarmen og spillede med fingrene, som på et klavikordium, frem og tilbage, ud af solen og ind i vinduespostens skygge og ud af skyggen og ind i solen igen, frem og tilbage.

Ulrik Frederik så med smilende velbehag på den smukke, blege hånd, der som et vævert, smidigt, lille kattedyr leged og tumled i karmen, krummed sig som til spring, drejed og vendte sig, skød ryg, tog tilløb hen til brødkniven, rullede med skaftet, krøb tilbage, lagde sig fladt ned i karmen, listed sig langsomt hen til kniven igen, snoede sig smidigt i greb om skaftet, løftede bladet og lod det spille blankt i solen, fløj så op med kniven ...

I samme nu lynede kniven ned imod hans bryst, men han værgede med armen, og klingen skar igennem hans lange kniplingsmansketter ned i ærmet og han hugged den til side ned på gulvet, sprang med et forfærdelsesråb op, så stolen tumled tilbage, altsammen i et kort sekund, ligesom med en eneste bevægelse.

Marie var dødbleg, hun klemte hænderne op mod sit bryst, hendes blik var stivt og forfærdet, det stirrede hen på den plet,

hvor Ulrik Frederik havde siddet, så sænkede øjelågene sig, en skærende, død latter trængte sig over hendes læber, og hun sank om på gulvet, lydløst og ganske langsomt, som støttet af usynlige hænder.

Dengang hun legede med kniven, havde hun pludselig lagt mærke til, at Ulrik Frederiks kniplingsskjorte stod åben og blottede hans bryst, og i samme øjeblik var den meningsløse drift opstået hos hende, at hugge det kolde, blinkende blad ind i det hvide bryst, og hun gjorde det; ikke fordi hun ønskede at dræbe eller blot at såre ham, måske kun fordi kniven var kold og brystet varmt, eller mulig fordi hendes hånd var syg og svag og brystet stærkt og sundt, men først og fremmest fordi hun ikke kunne lade være, fordi hendes vilje ingen magt havde over hendes hjerne, eller hendes hjerne ingen magt over hendes vilje.

Ulrik Frederik stod bleg og støttede sig med håndfladerne på frokostbordet, han skælvede, så bordet rystede og fadene klirrede mod hinanden. Frygt var ellers ikke blandt hans egenskaber eller mod blandt hans mangler, men dette var kommet så uanet, var så vanvittig ubegribeligt, at han kun med spøgelserædsel kunne tænke på den skikkelse, der lå livløs og stille på gulvet henne ved vinduet. Burrhis ord om faren, der blinkede i en kvindes hånd, klang for ham, han sank på knæ og bad; for al rimelig sikkerhed, al forstandig tryghed var vegen fra jordelivet og al menneskelig vished også, thi det var himlen selv, der regered, ukendte gejsters indflydelse, der styred, overjordiske magter og tegn, der bestemte. Hvorfor skulle hun ellers ville dræbe ham, hvorfor, Gud, du almægtigste, hvorfor, hvorfor? … Fordi det skulle være. Skulle!

Næsten stjålent tog han kniven op, brækkede bladet over og kastede stumperne ind i den tomme kamin.

Endnu rørte Marie sig ikke.

Hun var da ikke såret? Nej, kniven var jo blank, og der var ingen blod på hendes mansketter, men hun lå så stille, dødsens stille; han ilede hen til hende og løftede hende op i sine arme.

Marie sukkede, slog øjnene op, så stivt og dødt ud for sig, så på Ulrik Frederik, og hun slyngede sine arme om ham, kyssede og kærtegnede ham, men sagde ikke et ord. Hun smilede vel så lykkelig og glad, men der var en spørgende angst i hendes blik, hun så henad gulvet som om hun søgte noget, greb så pludselig Ulrik Frederik om håndleddet og følte på hans ærme, og da hun så, at det var udrevet og mansketten flænget, skreg hun i forfærdelse.

"Så gjorde jeg det dog," råbte hun fortvivlet, "å Gud i din højeste Himmel, bevar min forstand, så mindelig jeg beder! – Men hvorfor spørger du intet?" sagde hun til Ulrik Frederik, "hvorfor slænger du mig intet fra dig som en forgiftig eddersnog! Alligevel, Gud skal vide, jeg intet har skyld eller andel i, hvad jeg gjorde; det kom sådan på mig, der var *det*, der tvang mig, jeg svær' dig min højeste helgens ed, der var *det*, der styred' min hånd; men du tror det intet, hvor kan du også?" og hun græd og jamred.

Men Ulrik Frederik troede hende ganske. Det var jo den fuldeste bekræftelse af hans egne tanker, og han trøstede hende med gode ord og kærtegn, skønt han følte en hemmelig rædsel for hende som den, der var et stakkels vanvittigt redskab i arge gejsters usalige vold. Og han overvandt ikke denne rædsel, uagtet Marie dag for dag opbød al en klog kvindes kløgt for at

vinde hans tillid. For havde hun hin første morgen svoret i sit hjerte, at Ulrik Frederik skulle få lov til at udfolde al sin elskværdighed og bruge alt sit tålmod for at vinde hende igen, så svor hendes opførsel nu lige det modsatte; hvert blik var en bøn, hvert ord et ydmygt løfte, og i tusinde småting, i dragt og lader, i snilde overraskelser og sarte hensyn tilstod hun ham, hver time på dagen, sin inderlige, længselsfulde kærlighed, og havde hun kun haft mindet om hin formiddags optrin at overvinde, da var sejren også blevet hende vis.

Men større fjender stod hendes sag imod.

Ulrik Frederik var draget bort som fattig prins fra et land, hvor den mægtige adel ingenlunde betragtede en konges uægte børn som mere end sin lige. Enevælden var endnu så ung, og den betragtning, at kongen var en mand, der købte sin magt ved at give sin magt, så såre gammel. Det halvgudsskær, der i senere tider omstrålede den absolutte arveherre, om det end alt var tændt, det var dog endnu kun spagt og spædt og blændede ingen, der ikke stod altfor nær.

Fra dette land drog Ulrik Frederik til Phillip den Fjerdes hær og hof, og her blev han overvældet med gaver og æresbevisninger, udnævntes til Grand d'Espagne og behandledes på lige fod med Don Juan d'Austria, thi de spanskes konge lod sig det være magtpåliggende, i hans person at hylde Frederik den tredje og ved overvættes gavmildhed og nåde at udtrykke sin tilfredshed med regeringsforandringen i Danmark og sin anerkendelse af kong Frederiks sejerkronede bestræbelser for at indtræde i de absolutte herskeres række.

Løftet og beruset af al denne hæder, som ganske forandrede hans opfattelse af hans egen betydning, så Ulrik Frederik snart,

at han havde handlet utilgivelig letsindigt i at gøre en menig adelsmands datter til sin gemalinde, og tanker om at lade sin egen ubesindighed gå ud over hende, tanker om at lade hende ophøje og om at lade sig skille fra hende, krydsede i broget forvirring hinanden under hans rejse hjem, og da nu den overtroiske frygt for, at hans liv var truet af hende, kom til, tog han den beslutning, indtil han kunne skønne, hvad der videre var at foretage, at behandle hende koldt og ceremonielt, og at afvise ethvert forsøg på at vække det gamle, idylliske forhold tillive igen.

Frederik den Tredje, der ingenlunde var nogen ufin iagttager, opdagede snart, at Ulrik Frederik ikke var vel fornøjet med sit ægteskab og forstod også helt vel grunden, og han benyttede derfor enhver lejlighed til at fremdrage og udmærke Marie Grubbe, og overvældede hende med tegn på gunst og nåde, og troede på denne vis at kunne hæve hende i Ulrik Frederiks øjne og yndest, men det hjalp ikke, det bidrog kun til at skabe en hær af årvågne og misundelige fjender rundt om den udkårne.

Den sommer, som så ofte ellers, boede kongefamilien på Frederiksborg.

Ulrik Frederik og Marie tog også derud, thi de skulle hjælpe med til at udfinde og optænke alle mulige festligheder og optog, som i september og oktober skulle gå for sig, når kurfyrsten af Sachsen kom for at trolove sig med prinsesse Anna Sofie.

Foreløbig var hofkredsen derude ganske lille, først i slutningen af august skulle den udvides, thi da skulle prøverne

på balletter og anden lystbarhed begynde. Der var derfor meget stille, og de sled tiden som de bedst kunne. Ulrik Frederik var næsten hver dag på lange jagt- og fisketure, kongen havde travlt med sit drejelad og sit laboratorium, som han havde ladet indrette i et af de små tårne, og dronningen og prinsesserne baldyrede til den forestående fest.

I den alle, som fra skoven fører op mod lågen til Lille Dyrehave, plejede Marie Grubbe at gå sin morgengang.

Hun var der også idag.

Højt oppe i alleen lyste hendes kraprøde robe skarpt mod den muldsorte gang og det grønne løv.

Langsomt kom hun nærmere.

Den sirlige, sorte filthat, uden andet smykke end en smal perlelidse og en blinkende, sølvindfattet solitaire på den opkrammede sideskygge, sad let på det i tunge lokker opsatte hår. Robelivet sad stramt og glat, ærmerne var snævre til ned imod albuen, der blev de dybt opslidsede, hængende, agrafferede over slidsen med perlemoder og forede med ansigtsfarvet silke. En tætvævet kniplingsbredde skjulte de nøgne arme. Robeskørtet, der bagtil slæbte en smule, var på siderne højt ophæftet og faldt i rundede folder kortelig af foran, og lod et sort og hvidt skråstribet silkeskørt tilsyne, så langt, at foden med de sortsviklede strømper og perlespændte sko netop kunne ses. I hånden havde hun en vifte af svanefjer og fjer af ravne.

Tæt ved lågen standsede hun, åndede i sin hule hånd og holdt den først for det ene, så for det andet øje, så rev hun en kvist af og lagde de kølige blade på de hede øjelåg, men det kunne

alligevel ses, at hun havde grædt. Så gik hun ind ad lågen, op mod slottet, vendte tilbage igen og slog ind på en sidegang.

Næppe var hun forsvundet mellem de mørkegrønne buksbomhække, før der oppe i alleen viste sig et sælsomt, skrøbeligt par: et mandfolk, der gik langsomt og vaklende som en, der nys var kommet op af en hård sygdom, støttede sig til et fruentimmer i en gammeldags stoffes kåbe og med en stor, grøn skærm for øjnene. Manden ville gå hurtigere til, end han ret vel kunne årke, og fruentimmeret holdt igen og trippede småskændende med.

"Nå, nå!" sagde hun, "bi at tage dine ben med, du flyver jo til som et vindt hjul i en skæv vej, kranke lemmer skal krankelig bæres. Gå nu stille! sagde hun ikke det, den kloge kone i Lynge. Er det at stolpre afsted på ben, som der intet er mere støtte og stivelse i, end som i gammel sime!"

"Herregud, da også for ben det er!" klynkede den syge og standsede, da knæene rystede under ham, "nu er hun helt af syne," og han så langeligt op imod lågen, "helt af syne! og der bliver ingen lystfart i dag, har foureren sagt, og der er så længe til imorgen!"

"Ja, ja, den tid går nok, lille Daniel, og så kan du hvile idag, så er du såmeget des stærkere imorgen, så følger vi hende hele skoven igennem, fluks ned til lågen, ja vi gør, og nu går vi hjem, og så skal du ligge på den bløde løjbænk og have et godt krus øl, og så spiller vi verkehring og så kommer Reinholdt Vinskænk, når det høje herskab har spiset af, og så spørger du nyt og vi får os en god, trofast lanter til sol går i bjerge, ja, vi gør, lille Daniel, ja, vi gør!"

"Ja, vi gør, ja, vi gør!" vrængede Daniel, "du med din lanter og spil og verkehring! når det brænder i min hjerne som løbebly og min forstand er i vilden våde og – hjælp mig hen til vejkanten, at jeg kan sætte mig lidt – så, så ... er jeg klog, Magnille? er jeg? – jeg er galen som en flue i en flaske, hvad? Hille kors og sakrament! det er klog mands fart for en vanbåren vanbyrdig, ussel, ussel, rygbråden stakkarl, at æde sig op af højgalen elskov til en prinses hustru, det er klogt, Magnille, at længes øjnene ud af hovedet efter hende, at gispe som en landsmidt fisk efter at se kuns et glimt af hendes gestalt, at minde med sin mund det støv, hun har trådt, det er klogt, siger jeg! – å, var der intet de drømme, Magnille, hvor hun bøjer sig over mig og lægger sin hvide hånd på mit pinefulde bryst eller ligger så stille og ånder så sagte og er så kold og forladt og har ingen til at værge sig, uden som mig ... eller hvirvler forbi i et stakket glimt, hvid, hvid som en nøgen lilje! – men det er nichtige drømmer, røg og tant kuns og fattige luftblaser."

De gik igen.

Ved lågen standsede de.

Daniel støttede sig med armene på den og stirrede op imellem hækkene.

"Derinde!" sagde han.

Stille og lys lå dyrehaven med sol i luft og sol i løv. Kisel og småskår nede i gangen kasted lyset tilbage i dirrende strålebundter, flyvende edderkoppespind blinked gennem luften og tørre knopblade dalede vrikkende ned fra bøgenes grene, mens højt oppe mod den blå himmel slottets hvide duer tumlede sig med solguld over de hurtige vinger.

Fra en fjern lut klang en lystig dansemelodi dæmpet derned.

"Sådan en nar!" mumlede Daniel. "Skulle en tro det, Magnille, at en, der har Indialands dyrbareste demantsperle, ville agte den ringe og løbe efter skærver af malet glas! Marie Grubbe og – Karen Fiol! er *han* klog? Og nu tænker de, han jagter, tænker de, fordi han lader vildtskytten skyde til sig og kommer hjem med horsgummer og tredækkere i bundter og par, og imens så stimer og fjaser han nede i Lynge med en købemø, en carnaille – tvi, tvi, i Helvedes hav for skidden commerce! – Og han er så iversyg på den majmånedskilling, at han knap tør vende sine øjne fra hende en dag til ende, mens ... "

Det rasled i løvet, og Marie Grubbe stod lige foran ham indenfor lågen.

Dengang hun drejede af ned i haven, var hun nemlig gået ned til indhegningen, hvor elsdyrene og de Esrom-kameler nu holdtes, og var derfra søgt hen til et lysthus, lige tæt op mod lågen. Her havde hun hørt Daniels ord til Magnille og nu:

"Hvem er I?" spurgte hun, "og var de sande, de ord, I sagde?"

Daniel havde ondt ved at holde sig opret ved lågen, sådan rystede han.

"Daniel Knopf, velbårne madame, den galne Daniel," svarede han, "bryd Jer intet om hans snak, det løber ham sådan af tungen, redt og uredt mellem hinanden, hjerneavner og tungetærsken, tungetærsken og intet andet."

"I lyver, Daniel."

"Ja, ja, herregud! Vist lyver jeg så, det er troligt nok, for her, velbårne madame," og han pegede på sin pande, "her er det som en Jerusalems forstyrrelse, – nej dig, Magnille, nej dig høvisk og sig den velbårne madame Gyldenleu, hvor galen jeg er blevet, – vær intet undseendes! Herregud, vi har jo alle vores små bræk

og skrøbeligheder! Sig det kuns, Magnille, vi er jo lige godt dog kuns så galne, som Vorherre han gør os."

"Er han virkelig ret galen?" spurgte Marie Magnille.

Magnille dyppede sig forvirret, greb efter Maries kjoleflig ind mellem lågens tremmer og kyssede på den og så ganske forskrækket ud: "Å nej, nej, er han intet, Gud have lov."

"Hun er også ..." Og Daniel slog med hånden en kreds i luften, "vi passer på hinanden, vi to galne, så vel vi kan, det er intet for det bedste, men herregud, galne se, galne gå, ved fælles hjælp de graven nå, men der bliver intet ringet over dem, det må intet være. Ellers tak for god efterspørgsel, mange tak, mange tak og Gud i vold."

"Bliv," sagde Marie Grubbe, "i er intet mere galen, end I gør Jer selv. I skal tale, Daniel; vil I, jeg skal tro så laveligt om Jer, at I er mellemmand mellem hende, I nævnte, og min hr. gemal? vil I det?"

"En stakkels, galen mand," klynkede Daniel og slog undskyldende ud med hånden.

"Gud forlade Eder, Daniel, det er skændigt spil, I driver; jeg havde troet Eder så meget, meget bedre!"

"Er det sandt, er det sandfærdigen sandt," råbte han ivrig og hans øjne lyste af glæde, "så er jeg klog igen, spørg mig kuns, bare spørg!"

"Var de sande, de ord ..."

"Som evangelium, men ..."

"Er I vis derpå? I fejler intet?"

Daniel smilte.

"Er ... han der idag?"

"Er han på jagt?"

"Ja."

"Så ja."

"Hvad er –," begyndte Marie i en efter en lille pause, "hvad er hun for slags person, om I ved det?"

"Lille, velbårne madame, ret lille, rød og rund som et løgæble, gesvadsig og munter, med leendes mund og væver tunge."

"Men af hvad folk er hun kommet?"

"For to år siden, eller halvtredje, var hun gift med en fransøsk valet de chambre, som forløb landet og lod hende blive siddendes, men hun sad intet ret længe, førend som hun, i ledtog med en forgældet harpenist, satte ud for Paris og der og til Bryssel har hun været, til hun kom her tillands igen iår ved pinsedagstide. Hun har ellers et naturligt oplyst hoved og angenemme manerer, undtagen når som er, at hun er drukket; det er nu al den videnskab, jeg haver."

"Daniel," sagde hun og standsede uvis.

"Daniel," svarede denne med et fint smil, "er Eder nu og evindelig så tro som Eders højre hånd."

"Vil I da være mig til hjælp? – Kan I komme over... Over en vogn og en agesvend, der er til at lide på, så fluks jeg giver Jer varsel?"

"Ja, jeg kan, det kan jeg, en mådelig time efter skal der holde en vogn i Herman Blytækkers Vænge, op imod det gamle fjælleskur. Lid I kuns på det, velbårne madame."

Marie stod et øjeblik, som om hun betænkte sig. "Vi tales ved igen," sagde hun så, nikkede venligt til Magnille og gik.

"Er hun nu intet al dejligheds tresor, Magnille!" udbrød Daniel og stirrede henrykt opad gangen, ad hvilken hun var forsvundet. "Og så ædelig stolt," tilføjede han triumferende, "å,

hun ville sparke mig bort, ret foragtendes sætte sin hæl på min nakke og træde mig sagtelig ned i det ringeste støv, om hun vidste, hvor djærvelig Daniel drømmer om hendes person. – Så brændendes skøn og herlig! det sved mig i hjærtet for hende, hun måtte fortro sig til mig, til mig! nedbøje sin stoltheds majestætiske palme … men der er fryd i den sentiment, Magnille, himmerigs fryd, Magnilleke!"

Så stavrede de af med hinanden.

At Daniel og hans søster var kommet til Frederiksborg, var gået således til: Den arme Livsens Korthed havde efter scenen i Stataf-kroen fattet en afsindig kærlighed til Marie Grubbe. En fattig, fantastisk kærlighed, der intet håbede, fordrede eller ventede andet end golde drømme. Ikke mere. Og den smule virkelighed, der krævedes til at farve drømmene med et svagt skær af liv, fandt han i rigt mål ved nu og da at se hende sådan som lejligheden faldt, glimtvis nærved eller dragende forbi i det fjerne. Men da nu Gyldenløve rejste bort og Marie aldrig tog ud, da voksede hans længsel og steg og steg, til den var ved at gøre ham vanvittig, og kastede ham omsider på sygelejet.

Da han svækket og ødelagt rejste sig igen, var Gyldenløve kommet hjem, og af en af Maries piger, som han havde i sin sold, erfarede han, at forholdet mellem Marie og hendes gemal ikke var det bedste, og denne efterretning gav hans umulige lidenskab ny næring og ny vækst, fantasteriets overnaturlig frodige vækst. Inden han endnu havde forvundet sin sygdom såmeget, at han ret kunne stå og støtte, rejste Marie til Frederiksborg. Han måtte følge efter, bie kunne han ikke. Han sagde, han ville tage til den kloge kone i Lynge for at blive fuldstændig helbredet, og hans søster Magnille skulle følge

ham, så kunne hun med det samme få råd for sine dårlige øjne. Det fandt venner og bekendte rimeligt og afsted kørte de Daniel og Magnille til Lynge. Her opdagede han Gyldenløves forhold til Karen Fiol, og her fortroede han sig fuldstændig til Magnille, sagde hende sin besynderlige elskov, sagde hende, at der for ham kun var lys og livsens ånde, hvor Marie Grubbe var, og besvor hende at følge ham til Frederiksborgby, for at han kunne være den nær, der så ganske fyldte hans hu.

Magnille føjede ham, de lejede sig ind i Frederiksborg og havde nu alt i mange dage fra det fjerne fulgt Marie Grubbe på hendes ensomme morgengange.

Og så var det, de mødtes.

11

Et par dage efter ud på formiddagen var Ulrik Frederik i Lynge.

Han lå på alle fire ude i den lille have foran huset, hvor Karen Fiol boede, med en krans af roser i den ene hånd, mens han med den anden søgte, snart at lokke, snart at trække en lille, hvid fruerhund frem under hasselbuskene i hjørnet.

"Boncoeur! petit, petit Boncoeur! Boncoeur, kom så da, din lille skalk, å, så kom da, din narrifas – å, dit bæst, Boncoeur, lille hund! – forbandede, stædige tingest ..."

Karen stod i vinduet og lo.

Hunden kom ikke, og Ulrik Frederik lokkede og bandede.

"Amy des morceaux délicats,"

sang Karen og vinkede med en fyldt vinpokal.

"Et de la débauche polie
Viens noyer dans nos Vins Muscats
Ta soif et ta mélancolie!"

Hun var meget oprømt, meget hed, og somme af sangens toner gik højere, end de egentlig skulle.

Endelig fangede Ulrik Frederik hunden.

Triumferende bar han den hen for vinduet, trykkede den rosenkransen ned over ørerne og rakte den knælende op mod Karen.

"Adorable Venus, reine des cœurs, je vous prie accepter de ton humble esclave cet petit agneau innocente, couronné des

fleurs ..."

I det samme åbnede Marie Grubbe havelågen. Hun blev bleg, da hun så Ulrik Frederik på knæ række en rosenkrans, eller hvad det var, op mod det røde, leende kvindfolk, og hun bukkede sig ned, tog en sten og kastede den af al magt efter hende, men den ramte på kanten af det åbne vindue, så ruderne klirrende regnede ned på jorden.

Karen styrtede skrigende bort. Ulrik Frederik så ængsteligt ind efter hende, tabte i overraskelsen hunden, men beholdt kransen, og stod nu forbavset, vred og forlegen og drejede den rundt mellem sine hænder.

"Bi kuns, bi kuns," råbte Marie, "jeg traf dig intet, men jeg skal nok, jeg skal nok," og hun trak en lang, svær stålnål med rubinforsiret hoved ud af sit hår, den holdt hun så op for sig som en dolk og ilede i et underligt småtrinet, næsten hoppende løb op imod huset; det var ligesom hun ikke kunne se, for hun løb ikke lige på, men i sælsomme, usikre bugter op efter husets dør.

Der standsede Ulrik Frederik hende.

"Gå tilside," sagde hun næsten klynkende, "du med din krans."

"Sådan en," vedblev hun, mens hun vendte sig fra den ene side til den anden for at smutte ind, og stadigt holdt øjnene fæstede på døråbningen, "sådan en binder du kranse til, rosenskranse, ja-a, her er du den kælne hyrde; har du intet en skalmeje også? har du ingen skalmeje?" gentog hun og snappede i det samme kransen ud af hans hænder, kastede den på jorden og trampede på den, "og en hyrdestav, Amaryllis? med en silkesløjfe?"

"Lad mig komme frem, siger jeg," truede hun og løftede nåledolken mod ham.

Han greb hende om begge håndled og holde hende fast: "Vil du stinge igen?" sagde han skarpt.

Marie så op på ham.

"Ulrik Frederik," sagde hun ganske sagte, "jeg er din hustru for Gud og mennesker. Hvorfor elsker du mig intet mere? Følg med, lad hende derinde være den, hun er og følg med. Følg med, Ulrik Frederik, du ved intet, hvad brændendes elsk jeg bær' til dig, hvor bitterligt jeg længes og sørger. Følg med, hører du, følg med!"

Ulrik Frederik svarede ikke, han bød hende armen og fulgte hende ud af haven, hen til hendes vogn, der holdt ikke langt derfra. Han hjalp hende op, gik forom hestene og så på seletøjet, spændte et spænde om og kaldte kusken ned, som for at lade ham rette ved koblerne, og hviskede så til ham, da de stod der foran:

"Såsnart du er i sædet, så kør til, alt hvad øgene strække kan, og stop aldrig et minut, før I er hjemme, det siger jeg, og du kender mig vel!"

Kusken var oppe, Ulrik Frederik tog i siden af vognen, som for at stige op også, pisken susede ned over hestene, han sprang tilbage og vognen fo'r afsted.

Et øjeblik tænkte Marie på at få kusken til at standse, på at gribe tøjlerne, på at springe ud, men der kom en afmagts ro over hende med et, og en uendelig dyb, navnløs væmmelse, en kvalmende lede, og hun blev siddende rolig og stille, stirrende ud for sig, uden at lægge mærke til vognens rasende fart.

Og Ulrik Frederik var atter hos Karen Fiol.

Om aftenen, da Ulrik Frederik vendte hjem, var han egentlig en lille smule beklemt, ikke just ængstelig var ham, men betaget af den spænding, som lister sig over folk, når de har den bestemte overbevisning, at de går en hel række af fortrædeligheder og ubehageligheder imøde, og som ikke kan undgås, som man skal igennem.

Marie havde naturligvis klaget til kongen, og denne ville nu gøre ham kedsommelige bebrejdelser, som måtte høres til ende; Marie ville hylle sig i den krænkede dydefuldheds majestætiske tavshed, hvad han så skulle gøre sig den ubelejlighed at ignorere. Stemningen deroppe ville være yderst trykkende, dronningen ville se træt og lidende ud, fornemt lidende, og hofdamerne, der ingenting vidste, men alting anede, ville sidde tavse, nu og da sagte sukkende løfte deres hoveder og se mildt bebrejdende på ham med store, tilgivende øjne, å, han kendte det hele lige til den glorie af højhjertet trofasthed og heroisk selvopofrelse, hvormed dronningens stakkels kammerjunker ville søge at omgive sit smalle hoved, ved med komisk modighed at stille sig ved hans, Ulrik Frederiks, side, overvældende ham med høflighed og ærbødigt trøstende dumheder, mens hans små, vandblå øjne og hele hans spinkle skikkelse, tydeligt som klare ord, talte og sagde: Se, alle vende ham ryggen, men jeg ikke, med fare for kongelig vrede, for dronningens mishag, trøster jeg den forladte! Jeg sætter mit trofaste bryst mod … å, hvor han kendte det godt, alt sammen, alting, det hele.

Han tog fejl.

Kongen modtog ham med et latinsk sprichwort, hvad der var et ubedrageligt kendetegn på, at han var glad stemt, og Marie

rejste sig og gav ham hånden som sædvanlig, lidt koldere måske, lidt mere afmålt, men ialtfald helt anderledes, end han havde ventet det.

Heller ikke da de blev alene, hentydede hun såmeget som med et ord til deres møde i Lynge, og Ulrik Frederik undrede sig mistroisk derover; han vidste ikke ret, hvad tanke han skulle gøre sig om denne besynderlige tavshed.

Han ville næsten hellere, hun havde talt!

Skulle han lokke hende til at tale, takke hende, fordi hun havde tiet, give sig anger og bod i vold og lege den leg, at de blev forsonede igen?

Han turde ikke ret prøve derpå, for han havde lagt mærke til, at hun nu og da så hen på ham i smug, med sådan et sælsomt udtryk i sine øjne, et roligt, målende, gennemtrængende blik, fuldt af stille undren og af kølig, næsten hånende nysgerrighed. Ikke et glimt af hævn eller had, ikke en skygge af sorg eller klage, ikke et sitrende blink af tilbagetrængt vemod! Intet sådant, slet intet!

Derfor turde han ikke, og der blev ingenting sagt.

Engang imellem i de påfølgende dage, kunne hans tanker dvæle uroligt derved, og en feberagtig lyst til at få det klaret, opstå hos ham.

Men det skete ikke, og han kunne ikke lade være med at tænke sig, at hine uudtalte bebrejdelser, de lå nu som lindorme ligger i deres mørke hule, rugende over skumle skatte, der voksede alt som øglerne voksede, blodrød karfunkel løftende sig frem på guldrød stilk og bleg opal langsomt bredende sig i løg ved løg, svulmende og ynglende, mens ormenes kroppe stille,

men ustandset voksende, gled ud i bugt på bugt, løfted sig i ring på ring over skattens frodige mylder.

Ja, hun måtte hade ham, måtte gå og gemme på hævntanker, thi en sådan forhånelse som den, han havde tilføjet hende, kunne ikke glemmes, og han satte denne formodede hævnlyst i forbindelse med det sælsomme optrin, da hun løftede sin hånd mod ham, og med Burrhis varslende ord, og han undgik hende endnu mere end før, og ønskede endnu ivrigere, at deres veje måtte blive skilte.

Men Marie tænkte ikke på hævn, hun havde glemt både ham og Karen Fiol; thi i hint minut af navnløs lede var hendes kærlighed blevet udslettet, sporløst udslettet, som en strålende boble, der brister i støv og ikke er mere. Og dens glans er heller ikke mere, og de flyvende farver, den lånte hvert lille billed, den afspejlede i sig, ikke heller de er mere. De er det ikke, og blikket, som den fængslede ved sin pragt og urolige skønhed, er nu frit, skuer frit omkring og ser vidt udover verden, den verden, som i farvede billeder spejledes i boblens glar.

På slottet var dag for dag antallet af de fremmede vokset. Balletprøverne var allerede i fuld gang og dansemestere og aktører, Pilloy og Kobbereau, var beordrede herud, dels for at instruere, dels for at overtage de vanskeligste eller utaknemmeligste roller.

Også Marie Grubbe skulle optræde i balletten og tog med iver del i øvelserne. Hun var siden dagen i Lynge blevet langt mere virksom og selskabelig, så at sige mere vågen.

Før var hendes samliv med hendes omgivelser temmelig udvortes; når der ikke just var noget, der ligesom kaldte på hende, vakte hendes opmærksomhed eller interesse, så

smuttede hun straks ned i sin egen lille verden og så derfra ligegyldigt ud på de udenforstående.

Nu derimod levede hun med; og havde hendes omgangskreds ikke været så optaget af alle hine dages mangfoldige nyheder og afvekslinger, ville de med forbavselse have set, hvor forandret hendes væsen var blevet. Der var kommet en rolig sikkerhed over hendes bevægelser, en næsten fjendtlig finhed i hendes tale og en klog agtpågivenhed i hendes miner.

Men det var der ingen, der mærkede, kun Ulrik Frederik greb sig enkelte gange i at beundre hende som en fremmed, ham ubekendt person.

Blandt de fremmede, augustmåned bragte, var der også en af Maries slægtninge, Sti Høg, hendes søsters mand.

Ud på eftermiddagen, et par dage efter hans ankomst, stod de med hinanden på en bakke i skoven, hvorfra man så ud over byen og det flade, solsvedne land bagved den.

Store, langsomt glidende regnskyer samlede sig oppe på himlen, og fra jorden steg der en bitter, vissen duft, som var det de matte, halvtudgåede urters suk efter livsens væde.

Den svage luftning, der næppe var stærk nok til at holde møllen dernede ved korsvejen i gang, susede mismodigt i trætoppene, så det lød, som klagede skoven forknyt over soleglød og sommerbrynde, – og som tiggeren, der blotter sit medynksvækkende sår, således syntes de gule, fortørrede græsmarker at lægge deres golde jammer åben for himlens blikke.

Tættere og tættere samlede skyerne sig, og enkelte store regndråber, ganske enkelte, faldt med et slag på blade eller strå,

som så et øjeblik svingede til siden, rystede og pludselig blev stille igen. Svalerne strøg lavt langs med jorden, og den blålige nadverrøg slog slørende ned over de sorte stråtage i den nære by.

En vogn skumpede besværligt henad vejen, og nede fra gange og stier rundt om højens fod hørtes dæmpet latter og munter tale, raslen af vifter og silke, bjæffen af små skødehunde og lyden af tørre grene, der knagede og knækkedes.

Det var hoffet på dets eftermiddagspromenade.

Marie og Sti Høg havde skilt sig fra de andre og var gået op ad bakken, nu stod de tavse og så ud, stakåndede af så hurtigt at have besteget den bratte skråning.

Sti Høg var den gang et par år over de tredive, han var en høj mand, høj og mager, rødhåret og med et langt, smalt ansigt. Han var bleg og fregnet, og hans tynde, hvidgule øjenbryn buede højt op over hans blanke, lysgrå øjne, der fik et træt, lyssky udtryk ved at øjelågene var ganske rosenrøde, og derved at han, når han blinkede, blinkede langsommere, eller bedre: lod øjet længere være lukket end andre mennesker. Hans pande var høj og over tindingen var den stærkt rundet og blank. Næsen, smal og langsomt krummet, var lidt for lang og hagen både for lang og spids, mens munden var fuldkommen smuk, læbernes farve så frisk, deres linjer så rene og tænderne små og hvide. Men det var dog ikke det, der gjorde denne mund så ejendommelig, det var det, at han havde dette underlig sørgmodige, grusomme smil, som undertiden findes hos store vellystninge, dette smil, der er higende begær og foragtende træthed på én gang, på en gang ømt og længselssygt som søde toner og grumt og blodlystent som den dæmpede

tilfredsstillelsens knurren, der trænger sig ud af rovdyrets strube, når dets tænder slide i det bævrende bytte.

Sådan så Sti Høg ud.

Dengang.

"Madame," sagde han, "har I ingentid ønsket Jer, I sad vel og godt forvaret inden et klosters porte, sådan som de har dem i Italien og de steder der?"

"Ih nej, Gud frels mig vel! Hvor skulle jeg komme på slige katoliske tanker?"

"I er da meget lykkelig, min dyrebare frænke? Livsens drik er for Eder da skær og frisk, den smager sødt på Eders tunge, gør den, varmer Eders blod op og rasker Eders tanker? Er det sanden! aldrig bærmebesk, doven og forfulet? aldrig blakket som af edderdyr og orme, der mimrer og kravler omkring ...? Så har jeg taget fejl af Eders øjesyn da?"

"Ja, kunne I få mig til at skrifte på den vis!" sagde Marie og lo ham lige op i øjnene.

Sti Høg smilte, førte hende hen til en lille græsbrink deroppe, og de satte sig ned.

Han så forskende op på hende.

"Ved I intet," sagde han langsomt, tilsyneladende forlegen og uvis på, om han skulle tie eller tale, "ved I intet, madame, at der her i Verden er en gehejm societet, som en kunne kalde for de melankoliskes kompagni? Det er folk, som fra fødselen af er givet en anden natur og beskaffelse, end som andre, de har et større hjærte og fortere blod, de higer og attrår mere, begærer stærkere, og deres forlængsel er vildere og mere brændendes, end den er hos den gemene adelhob. De er fluks som søndagsbørn, deres øjne er mere åbne, alle deres sanser er

subtilere i deres fornemmelser. Livsens glædskab og lyst, den drikker de med deres hjærterødder, imens de andre de kuns griber dem med deres grove hænder."

Han standsede lidt, tog sin hat i hånden og lod fingrene legende glide hen over den fyldige fjerbusk.

"Men," vedblev han med mere dæmpet stemme og ligesom for sig selv, "vellyst i dejlighed, vellyst i pragt, i alle de dele, som nævnes kan, vellyst i gemyttets inderste rørelser, vellyst i de lønlige drifter og tanker, mennesken selv aldrig ret kan begribe, alt dette, som for andre tjener dem, når de er ørkesløse, til stakket kortvil eller fult slemmeri, det er for deres sjæle som lægedom og kostelig balsam. Det er livsens eneste honningdråbendes blomster, hvoraf de dier deres daglige føde, og derfor søge de også på livsens træ blomster op, hvor hine aldrig ville tro de fandtes, under mørke blade og på tørre grene, men de, de andre, kender de til vellyst i sorg eller i fortvivlelse?"

Han smilte hånligt og tav.

"Men hvorfor", spurgte Marie og så ligegyldigt bort fra ham, "hvorfor kalder I dem melankoliske, mens det jo kun er Verdens glædskab og lyst, de har i tanker, og hverken hvad tungt er eller travrigt heller?"

Sti Høg trak på skuldrene og gjorde mine til at rejse sig, som om han var træt af at dvæle længer ved dette emne og ville afbryde samtalen.

"Men hvorfor da?" gentog Marie.

"Hvorfor?" udbrød han utålmodig og med en foragtelig betoning, "fordi al jorderigs fryd er så stakket og forkrænkelig, så falsk og ufuldkommen, fordi hver vellyst den stund den blusser op som rigen rose, løves af som træ i høst, fordi hver

livsens prægtig lyst strålendes i dejlighed og i sin velmagts frugtbareste flor, fluks som den favner dig med sunde arme, eddres af dødens kræft, så du just som den minder din mund, mærker den rystes af forkrænkelighedens kramper. Er det vel frydefuldt? må intet den tanke æde sig ind som røden rust på hver en lykkeglimrendes time, ja ligesom skadelig rim fryse død hver frodig sjælens sentiment, ned til dens dybeste rod?"

Han sprang op fra brinken og talte med heftige gebærder ned imod hende.

"Så I spørger, hvorfor de nævnes de melankoliske, når al vellyst, som den gribes, skyder ham og vorder lede, når al jubel kun er glædskabens sidste våndefulde åndedrag, når al dejlighed er dejlighed, der svinder, og al lykke er lykke, der brister!"

Han gav sig til at gå frem og tilbage foran hende.

"Det er da det, der bringer Eder på klostertanker?" sagde Marie og så smilende ned.

"Det er så, madame; mangen en stund er den, da jeg stiller mig fore, at jeg er stænget inde på et enligt klosterkammer eller holdes fangent i et højt tårn, hvor jeg ensom sidder ved min rude og vogter, hvor lyset rinder hen og mørket vælder ud, mens ensomheden, tavs og stilt, men stærk og frodigen, ranker sig op om min sjæl og gyder sine dvaledruers safter i mit blod. – Å, men jeg ved hel vel, at det er digt og bedrag. Aldrig ville ensomheden få magt over mig, jeg ville længes som brand og røden lue, længes ud af vid og samling efter livet igen og hvad livets er … men I forstår intet alt det, jeg her præker. Lad os gå, ma chère! det vil snarligen regne, nu vinden så helt har lagt sig."

"Men det letter jo! se, hvor lyst det er den hele himmelsrand rundt! "

"Ja vel, det letter og tætter."

"Jeg mener: nej," sagde Marie og rejste sig.

"Jeg bander: jo, med Eders gunstige forlov."

Marie løb nedad bakken.

"Mands vilje er mands himmerig!" råbte hun tilbage, "kom I nu ned i Eders!"

Da de var nede, drejede Marie af, bort fra slottet, og Sti Høg fulgte med ved hendes side.

Han lod tankefuld og gjorde ikke mine til at optage den afbrudte samtale.

"Hør nu!" sagde så Marie, "I har så egentlig gode tanker om mig, Sti Høg, vejr har jeg ingen forstand på, og hvad folk taler til mig, forstår jeg ikke heller."

"Å jo!"

"Men intet, hvad I talte til mig."

"Nej."

"Nu bander jeg: jo."

"Bande bider intet øje ud, ved I, uden næve følger efter."

"Nu da, tro det, om I vil, men jeg kender grant nok, ved Vorherre, den svære, stille bedrøvelse, der kommer over en, uden en ved hvorfor. Hr. Jens han sagde immer, det var hjemsygen efter Himmerigs rige, hvor hver kristensjæls rette hjemland er, men jeg tror det knap. En længes og trænges og ved ikke levendes håb at trøste sig med; nej, nej, for den stride gråd, det har kostet mig tit! Det kommer så uransagelig tungt og tærendes på, så en sygner i sit hjærte og kender sig så træt af sine tanker og ønsker, en aldrig var fød. Men det har ingentid

været lykkens eller verdens forkrænkelighed, der har ligget mig, tungt i tanker, at det var det, jeg sørgede for, nej, aldrig! Det var helt en anden vej, det var … ja, det er nu så plat umuligen at give den sorrig navn, men det kommer mig for, at det stundom var mest lig en sorg for en fordækket brøst ved ens natur, en indvendig skade på ens sjæl, som gjorde en hel anderledes end andre folk, ringere i alle måder … nej, det er nu så overhånds svært, at få det fundet i ord, just i den rette mening! Se, livet, verden, den syntes mig så usigelig prægtig og skøn, det måtte være så stolt og lystelig over al måde, at være med deri; om i sorg eller lykke, det skællede intet, blot jeg led eller glædtes ret rigtigen, ikke på skrømt som i en mummenskands eller fastnachtsspil. Jeg ville, at livet skulle tage mig så stærkt at jeg nedbøjedes eller opløftedes, så der intet var tankerum i mit sind for andet end som det, der løftede mig op, eller det, som der bøjed' mig ned; jeg ville smelte ud i min kummer eller brænde sammen med min glæde. Ak, I fatter det aldrig! – om jeg blev som en af det romerske landeriges feltherrer, der førtes i triumfvogn gennem gaderne, da ville jeg være det sådan, at sejren og jubileringen det var mig, og stoltheden og folkets frydeskrig og basunernes lyd, magten og æren, altsammen i en skingrendes klang, sådan ville jeg være det, men intet som den, der i usselig æresyge og koldt hovmod, mens vognen ruller frem, tænker i sit hjærte på, hvor stolt han stråler i hobens avindsyge øjne, og hvor afmægtigt misundelsens bølger slikker efter hans fødder, mens han med velbehag føler purpuret blødt om sin skulder og kransen kølig om sin pande. – Forstår I, Sti Høg, *det* tror jeg er at leve til, det er det liv, jeg tørstede efter, men jeg vidste med mig selv, at sådan kunne det aldrig blive for

mig, og det bares mig for, at jeg var selv skyld deri på en eller anden ubegribelig vis, at jeg havde forsyndet mig mod mig selv eller ledet mig selv vild; jeg ved intet, men det syntes mig, som vældede derudaf min bitre kummer, at jeg havde rørt ved en streng, der intet måtte tone, og ved dens klingen var der noget revet sønder i mig, der ingentid ville læges, så jeg aldrig ville fange den førlighed igen, at jeg kunne tvinge livets dør åben, men måtte stå derudenfor og lytte til festens toner, ubuden og usøgt, som en vanfør terne."

"I!" udbrød Sti Høg som forbavset, så forandredes hans miner pludseligt og han sagde med et helt andet stemmelag, "nej, nej, nu ser jeg, hvad det er," og han rystede på hovedet ad hende, "herre du godeste, hvad et menneske har nemt ved at bedrage sig selv i de materier. Det er så sjældent, vore tanker er den vej vendte, at vi kender der hverken stente eller sti, men vi løber så bus til, gladelig hen, blot vi øjner den ting, der kan lignes ved et spor, og er rede til at sværge det er adelkongevej. Eller har jeg uret, ma chère? Er vi intet begge to, en for sig og hver for en, der vi søgte en årsage til vor melankolie, gået hen og har kejset den genneste den bedste tanke, vi traf at træffe på, til den eneste sandfærdige forklaring. Skulle en intet efter det, vi hver har sagt, tænke, at jeg gik omkring, svarlig betynget af tanken om verdens forkrænkelighed og om de ting, der er i verden, deres ustadighed og forgængelighed, og at I, min hjærte frænke, var helt igennem overbeviset om, at I var et sølle-sidse, for hvem døren er lukt og lyset slukt, og som knap har mod til håb? – Men det har alt kuns lidet på sig, for når vi komme på *det* kapitel at tale, så drikkes vi så lettelig drukne af

vore egne ord og vi rider så hårdelig til på hver tanke, vi kuns kan få grime på!"

Nede i gangen kom det øvrige selskab, og de fulgtes med dem ad slottet til.

Klokken var halvgåen otte om aftenen den seksogtyvende september, da knaldet af kanoner og en festlig marsches skingrende trompettoner gav tilkende, at begge majestæterne, ledsagede af hans kurfyrstelige højhed prins Johan Georg af Sachsen og hans fyrstelige fru moder, i spidsen for landets fornemste mænd og kvinder, fra slottet begav sig ned igennem haven for at overvære den ballet, der nu der skulle tage sin begyndelse.

En række af begblus kastede et brandrødt skær over havefacadens røde mure, lod taks og buxbom rødme med en glans af bronze og alle kinder lue med kraftig sundheds dunkelstærke lød.

Se, skarlagenrøde drabanter i dobbelt række holde blomsteromvundne kærter op i den mørke luft, lyskroner og ildpotter, fyrboller og kunstige lampetter, lavt med jorden og højt mellem træernes gulnende blade, tvinge mørket tilside og holde en strålende sti åben for det prægtige tog.

Og lyset gnistrer i guld og gyldne tråde, spejler sig blankt i sølv og stål og glider i glansfulde strimer nedad silkeslag og silkeslæb. Så blødt som rødlig dug er det åndet hen over det dunkle fløjl, og sprudende hvidt sætter det sig som stjerner på rubiner og diamanter, og røde farver bryste sig med gule, det klare himmelblå lukker for det brune, blandt hvidt og violblåt

skærer søgrønt sig lysende frem, koralrødt synker mellem sort og lilla, og gulbrunt og rosa, stålgråt og purpur hvirvles imellem hinanden, lyst og dunkelt, lød på lød i broget bølgen.

Forbi – nede i gangen nikke endnu de buskede fjer hvidt, hvidt i den dæmrende luft ...

Den ballet eller masqverade, der nu ageres, hedder "Die Waldlust".

Scenen er en skov.

Kronprins Christian som jæger tolker sin glæde over det frejdige jægerliv under de løvrige kroner, spadserende damer nynne om violernes duft, børn lege skjul mellem stammerne og plukke bær i nydelige, små kurve, og muntre borgermænd jubilere over den rene luft og den klare drue, mens to naragtige, gamle kærlinger med forelskede fagter forfølge en smuk bondeknøs.

Så svæver skovgudinden frem, den jomfruelige Diana, hendes kongelige højhed prinsesse Anne Sofie.

Henrykt rejser kurprinsen sig og tilkaster hende fingerkys med begge hænder, mens hele hoffet jubler.

Og skovgudinden deklamerer, og hendes fyrstelige bejler fører i overstrømmende glad taknemmelighed de høje forældres hænder til sine læber.

Næppe er gudinden forsvundet, før bondemand og bondekone træde frem og synge en duet om kærligheds lykke.

Nu følge lystige scener slag i slag, tre unge herrer pynte og glæde sig i det grønne, fire officerer er glade, to bondekarle komme veltilmode fra marked, en gartnerdreng synger og en poet synger og endelig seks personer, der på allehånde kåde instrumenter opføre en meget overgiven musik.

Nu slutningsscenen.

Det er elleve schæferinder, nemlig deres kongelige højheder prinsesserne Anne Sofie, Friderica Amalie og Vilhelmina Ernestina, madame Gyldenløve og syv skønne, adelige jomfruer.

De danser nu med stor kunstfærdighed en landlig dans, hvori det forestilles, at madame Gyldenløve af de andre drilles og gækkes, fordi hun er hensunket i elskovstanker og ikke vil deltage i deres lystige menuette, og de spotter hende, fordi hun har givet afkald på sin frihed og bøjet sin nakke under elskovens åg, men da triner hun frem og i en sirlig pas de deux, som hun danser med prinsesse Anne Sofie, udtrykker hun for denne kærligheds rige henrykkelse og salighed, og så danser de alle glade frem, slyngende sig imellem hverandre i vanskelige ture, mens et usynligt kor bagved scenen, ledsaget af en skønne strygemusik, synger til deres pris:

"Ihr Nümphen hochberühmt, ihr sterblichen Göttinnen,
Durch deren Treff'ligkeit sich lassen Heldensinnen
Ja auch die Götter selbst bezwingen für und für,
Last nun durch diesen Tantz erblicken eure zier
Der glieder Hurtigkeit, die euch darüm gegeben
So schön und prächtig sind, und zu den End erheben
Was an euch göttlich ist, auff dass je mehr und mehr
Man preisen mög an euch des Schöpfers Macht und Ehr."

Dermed var så balletten forbi, og man spredte sig i haven og lystvandrede mellem de oplyste bosquetter, eller hvilte sig i skønt indrettede grotter, mens ædelknaberne, udstafferede som italieniske eller spaniolske frugtsælgere, bøde vin og bagværk

og konfiturer omkring i flettede kurve, som de bar på deres hoveder.

De agerende blander sig nu også i selskabet og modtage komplimenteringer for deres store kunstfærdighed og adræthed, men alle er enige om, at næst kronprinsen og prinsesse Anne Sofie havde ingen ageret sin part så vel som madame Gyldenløve, og både majestæterne så vel som kurfyrstinden gave hende stort lov, og kongen sagde, at selv mademoiselle la Barre havde intet kunne føre den rolle ud med større gratie eller med livagtigere gebærder.

Til langt ud på natten blev nu festen ved i de oplyste gange og i de mod haven vendende sale, hvor fioler og fløjter lokkede til dans og bugnende borde til drik og pokulats. Selv ud på søen strakte festen sig, og munter latter klang ind over haven fra lampebehængte gondoler derude.

Overalt var der folk; flest hvor lyset stråled og tonerne leged, færre hvor lyset var fjernt, men selv hvor mørket herskede alene og tonerne halvt gik under i løvets hvisken, vandrede der lystige rækker og stamme par. Ja, om det så var den fjerne grotte længst mod øst, havde her en enlig gæst skikket sig til sæde. Men han var travrig tilmode; den lille lampet oppe i grottens løvhang kastede sit flimrende lys på bedrøvede miner og mismodige bryn.

Hvidgule bryn.

Det var Sti Høg.

"... È di persona
Anzi grande, che no; di vista allegra,
Di bionda chioma, e colorita alquanto."

hviskede han for sig selv.

Han havde ikke ustraffet i de sidste fire, fem uger, stadig været sammen med Marie Grubbe; hun, havde aldeles bedåret ham. Han længtes kun hende, drømte kun hende, hun var hans håb og hans fortvivlelse. Han havde elsket før, men aldrig således, aldrig så vegt og blødt og modløst. Det var ikke det, at hun var Ulrik Frederiks gemalinde, ikke heller det, at han var gift med hendes søster, der betog ham håbet. Men det var nu denne hans kærligheds væsen at være modløs, hans pogekærlighed, som han bittert kaldte den. Den havde i sig så liden begær, så megen frygt og beundring, og dog på en anden vis så megen begær. En feberbrændende, vemodig længsel ind imod hende, en sygelig smægten efter at leve med hende i hendes minder, drømme med i hendes drømme, lide hendes sorger og dele hendes modige tanker, ikke mere, ikke mindre. Hun havde været så smuk i dansene, men endnu mere fremmed, endnu mere fjern; de runde, blændende skuldre, den rige barm og de slanke lemmer, det gjorde ham rentud bange; al denne legemspragt, som gjorde hende endnu rigere og fuldkomnere, han frygtede for den, den bragte ham til at skælve og betyngede ham hans åndedræt, han vovede ikke at lade sig betage deraf, han frygtede for sin lidenskab, for den svælgende, himmelbrændende brand, der ulmed derinde; thi denne arm om hans nakke, disse læber trykkede mod hans, det var vanvid, tåbelige vanvidsdrømme; denne mund …

"Paragon di dolcezza!
… … … …
… Bocca beata,
… Bocca gentil, che può ben dirsi
Conca d'Indo odorata
Di perle orientali e pellegrine;
E la porte, che chiude
Ed apre il hel tesoro,
Con dolcissimo mel porpora mista."

Han løftede sig et øjeblik fra bænken som i smerte; nej, nej! og han klyngede sig igen til sin ydmyge kærlighedslængsel, han slængte sig i tanken i støvet for hendes fødder, hagede sig fast til sin kærligheds håbløshed, holdt billedet af hendes ligegyldighed op for sine øjne, da – stod Marie Grubbe for ham i grottens hvælvede åbning, lys imod mørket derude.

Hun havde den hele aften været i en sælsom lyksalig stemning; hun følte sig så tryg og sund og mægtig; festens pragt og toner, mændenes hyldest og beundring, hun skred hen derover som var det et skarlagenstæppe, bredt ud for hendes fod at træde på. Thi hun var så helt betaget, helt beruset af sin egen skønhed. Det var, som skød sig blodet i rige, funklende stråler ud fra hendes hjerte og blev til skønhedssmil på hendes læber, til stråleglans i hendes øje og vellydsklang i hendes stemme. Der var en jubelmættet ro i hendes sind, en skyløs klarhed over hendes tanker, en frodig folden-ud i hendes sjæl, en salig følelse af magt og harmoni.

Aldrig havde hun været så dejlig som nu, med lykkens overmodige smil på sine læber, og i blik og miner en dronnings stolte ro, og sådan stod hun nu i grottens hvælvede åbning, lys

imod mørket derude. Hun så ned på, Sti Høg og mødte hans håbløst beundrende blik, og hun bøjede sig ned imod ham, lagde medlidsfuldt sin hvide hånd på hans hår og kyssede ham. Ikke i elskov, nej, nej! som en konge, der skænker en trofast vasal en kostelig ring til tegn på sin kongelige yndest og nåde, således gav hun ham sit kys i rolig gavmildhed.

Men så! så veg et øjeblik sikkerheden fra hende, hun rødmede og slog øjnene ned.

Havde nu Sti Høg grebet til, havde han taget det kys som mer end en fyrstelig gave, han havde mistet hende for bestandig. Men han knælede tavs ned for hende, trykkede taknemmelig hendes hånd til sine læber, veg så ærbødigt til side og hilste hende dybt og ærefrygtsfuldt med blottet hoved og bøjet nakke. Og hun skred stolt forbi, bort fra grotten, bort i mørket.

12

I januar seksten hundrede og fire og tres udnævntes Ulrik Frederik til statholder i Norge, og i de første dage af april samme år rejste han derop.

Marie Grubbe fulgte ham.

Forholdet mellem dem havde senere ikke forbedret sig synderligt, blot at deres mangel på indbyrdes forståelse og indbyrdes kærlighed ligesom var blevet anerkendt af begge parter som en uforanderlig kendsgerning og havde fundet sit udtryk i den yderst ceremonielle måde, på hvilken de omgikkes med hinanden.

Det første årstid, eller halvandet, efter at de havde taget bolig på Aggershus, levede de således, og Marie ønskede heri for sit vedkommende ingen forandring. Men med Ulrik Frederik forholdt det sig anderledes: han var nemlig igen blevet forelsket i sin gemalinde.

Og nu var det en vintereftermiddag, henimod skumringen, at Marie Grubbe sad alene i den lille stue, der fra gammel tid førte navn af: Dåsen.

Det var råt og blæsende vejr, gråt og mørkt. De tunge tøsneflokke klinede sig op i hjørnet af de små ruder og dækkede fast det halve af det grønlige glas. Regnkolde vindpust, som hvirvledes ned mellem de høje mure, ligesom tabte besindelsen og kastede sig blindt frem og dundred på porte og døre og fo'r så pludselig lige op i luften med en hæs og hundeagtig tuden. Mægtige vindpust kom hujende ned over taget derovre og

kasted sig plat imod ruder og mur med et slag som en bølges, og blev borte med det samme. Og der var andre vindpust, der brølede ned i kaminen, så flammen dukkede sig af angst og den hvidlige brænderøg forskrækket krummede sig som en bølgekam henimod kaminåbningen, parat til at kaste sig ud i stuen, men så i næste nu hvirvled den tynd og let og blå op igennem skorstenen, og flammerne råbte efter den, hopped og sprang og sendte den spragende gnister i håndfuldvis lige i hælene. Og så begyndte ilden først rigtig at brænde, lagde sig med brummende velbehag bredt over gløder og aske og emmer, kogte og syded af fryd i det hvide birkeveds inderste marv, snurred og spandt som en brandrød kat og strøg så med luer og flammer polisk og fornøjet om næsen på sortladne knuder og hedhovede favnestykker.

Rød og lun og lysende strømmede den lystige ilds ånde ud i den lille stue. I en flimrende lysvifte spilled den hen over det tavlede gulv og jog det fredsommelige skumringsmørke foran sig, så det bange gemte sig som sitrende skygger tilhøjre og tilvenstre bag de snirklede stoleben, eller trykked sig ind i krogene, gjorde sig langt og tyndt i skjul bag fremspringende lister eller lagde sig plat ned under den store dragkiste.

Så med ét ligesom sugede kaminen lyset og varmen buldrende til sig igen, og mørket bredte sig frejdigt over hele gulvet, på hver en tavle og hvert et bræt, helt henimod ilden, men så kom ildskæret jagende henover gulvet igen, så skumringsmulmet fløj til alle sider, og skæret efter det, opad vægge og opad døre, helt op over den blanke messingklinke, – ingensteds var det sikkert; ja, der sad mørket og klemte sig ind til mur og loft som en kat i et træ, og skæret sprang omkring

dernede, hen og frem, hoppende og jagende som hunden ved træets rod. Ikke engang mellem glas og pokaler højt oppe på dragkistens tag kunne mørket være i fred, for de røde rubinglas, de blå pokaler og grønne rømere, alle så tændte de brogede fyr og hjalp skæret at finde det frem.

Og blæsten blev ved derude og mørket tog til, men derinde, der luede der ild og der dansed der lys, og Marie Grubbe hun sang. Snart sang hun ordene lige som hun kunne huske dem, snart nynnede hun blot melodien; hun havde sin lut i hånden, men hun spillede ikke, hun blot nu og da greb i strengene og fremlokkede et par klare, længe klingende toner.

Det var en af disse hyggelige, små, vemodige sange, som gør ens hynde blødere og ens stue lunere, en af disse sagteligt bølgende melodier, der ligesom synger sig selv i deres magelige sørgmodighed og med det samme lader ens stemme lyde så fornøjeligt fyldig, så svulmende og så rund. Marie sad lige i skæret fra kaminen, omspillet af det rødlige lys, og hun sang så tankeløst velbehageligt, ligesom kærtegnende sig selv med sin egen røst.

Da åbnedes den lave dør, og Ulrik Frederiks høje skikkelse dukkede ind ad den.

Marie holdt straks op med at synge.

"Ah, madame!" udbrød Ulrik Frederik i en mildt bebrejdende tone, idet han med bønfaldende gebærde trådte hen imod hende, "havde jeg vidst, I ville lade Eder incommodere af min nærværelse ...!"

"Å nej, jeg sang ikkun for at holde mine drømme vågne."

"Aimable drømme?" spurgte han og bøjede sig ned over varmebukken foran kaminen og varmede sine hænder på dens

blanke, røde kobberkugler.

"Ungdomsdrømme," svarede Marie og løb med hånden over luttens strenge.

"Ja, immer er alderdommen sig selv lig!" og han så smilende på hende.

Marie tav lidt, så sagde hun pludseligt:

"En kan være ret ung og have gamle drømme endda."

"Hvad her er for en skønne desmerlugt herinde! – Men er ellers min ringhed med i de gamle drømme, madame? – om en tør spørge."

"Ak nej!"

"Der var dog en tid ..."

"Blandt alle andre tider."

"Ja, madame, blandt alle andre tider var der en gang en underskønne tid, hvor jeg var Eder såre, såre kær. Kan I kuns mindes en mørkningstime, ottesdagen efter vort bilager eller ved det lav? Det var en blæst og sne ..."

"Ret som nu."

"I sad foran kaminen ..."

"Ret som nu."

"Ja, og jeg lå ved Eders fødder, og Eders kære hænder legte I mit hår."

"Ja, den gang elskede I mig!"

"O, ret som nu! – og I – I bøjede Eder ned over mig, I græd, så tårerne randt Jer ned ad kinderne, og I kyssede mig og så så ømt og bevæget på mig, som om I bad en bøn for mig i Eders hjærte, og så på en gang, – kan I mindes? – så bed I mig i halsen."

"Ja, Gud du godeste, hvor jeg dog elskede Jer, min hr. gemal! Når jeg hørte Eders sporer klingre på trappen, så ringede mit blod for mine øren, jeg sitrede fra hoved og til fod og mine hænder blev så kolde som en is. Og når I så kom ind og trykkede mig i Eders arme ..."

"De grâce, madame!"

"Å, det er jo kuns døde minder om en amour, som længst er slukket ud."

"Ak, slukket ud, madame! Den ulmer dog hedere, end før."

"Nej, den er dækket til med altfor mange dages kolde aske."

"Men den rejser sig af asken som den fugl Fønix, skønnere og fyrigere end før – sig, gør den intet?"

"Nej, elskov er som en fine blomst; om en frostig nats kulde forvisner dens hjærte, så går den ud fra top til rod."

"Nej, elskov er som den urt, der kaldes for Jerichos rose; om tørken kommer, så tørres den bort og krymper sig sammen, men bliver det så en mild og liflig nat med frodig dug, så slår den alle sine blade ud igen og er så grøn og frisk som ingen tid før."

"Kan hænde! der er vel mange slags elskov til."

"Det er der – ja, og vor var just sådan elskov."

"At Eders var det, det siger I mig nu, men min, aldrig var den det, aldrig."

"Så har I aldrig elsket."

"Elsket ikke! nu skal jeg fortælle Jer, hvor jeg har elsket – det var på Frederiksborg ..."

"O, madame, I er uden skånsel!"

"Nej, nej, det er slet intet det. – Det var på Frederiksborg. Ak, I ved kuns lidet, hvad jeg der led. Jeg så, at Eders kærlighed til

mig var intet nær som før. Ak, som en moder våger over sit kranke barn og giver agt på hvert et lille tegn, således fulgte jeg med angst og bævelse Eders kærlighed. Og da jeg så i Eders kolde blikke, hvor bleg den blev, og følte i Eders kys, hvor svagt dens pulse slog, da var det som skulle jeg forgås i kval og i pine. Jeg græd for denne kærlighed i lange nætter, jeg bad for den som for et hjærtens dyrebart barn, der dør og dør, time for time. Og jeg spejdede efter hjælp og efter råd i min kvide, efter lægedom for Eders kranke kærlighed og hvad gehejme midler, som kom mig for øre, af elskovsdrikke at være, dem blandede jeg med tvivlendes håb i Eders morgendrikke og aftenvin. Jeg lagde Eders brystdug ud for trende voksende måner og læste bryllupssalmen derover, og på Eders sengefjæl, der malte jeg forinden med mit eget blod tretten hjærter i kors, men uden gavn, min hr. gemal, for Eders kærlighed var krank til døden. – Se, sådan var I elsket!"

"O nej, Marie, min kærlighed er ikke død, den er opstanden. Hør mig, hjærte! hør mig, for jeg har været slagen med blindhed, med dårlig vanvittighedssot, men nu, Marie, knæler jeg ned for Eders fødder, og se, jeg bejler igen, med tryglen og med bøn. Ak, min elskov har været som et vægelsindet barn, men nu er den vokset op til mand, o, giv Jer trygt hen i dens arme og jeg sværger Jer ved korsens træ og mands honneur, at de skal ingensinde slippe Jer igen."

"Ti, ti, hvad kan det hjælpe!"

"O, tro mig dog, Marie!"

"Ved Gud den levendes! jeg tror Jer, der er ikke trevl eller tråd af tvivl i mit sind, jeg tror Jer fuldt, jeg tror, at Eders kærlighed er stor og stærk, men min! den har I kvalt med egne hænder,

den er et lig, og hvor højt så Eders hjærte råber, så vil det aldrig vække den op igen."

"O jo, Marie! I af Eders køn … jeg ved, at der er dem iblandt Jer, som når de elsker en mand, så om han støder dem bort med sin fod, de kommer dog igen, evindelig igen, for deres kærlighed er fast mod alle sår."

"Ja, det er ret, min hr. gemal, og jeg – jeg er et sådant kvindfolk, skal I vide, men I – er intet af de rette mænd."

"Gud holde sin beskærmendes hånd over dig, min hjærtens allerkæreste søster, og være dig en god og rund giver af, hvad som ønskværdig er, både til liv og sjæl, det ønsker jeg dig af hjærte.

Hjærtens allerkæreste søster, som er min eneste velmenendes ven fra børnetid, vil jeg nu beskrive, hvad skønne frugter jeg har af min ophøjelsesstand, som skal være forbandet fra den dag, den begyndte; thi den har, som Gud ved, ikkuns ført mig fortræd og tribulats i fulde skåle.

Ja, var det mig intet en rette ophøjelse på bagvendt vis, som allerkæreste søster nu skal høre, og som vel hende allerede i mange stykker er bevidst; thi det kan intet fejle, at søster jo af hendes kære mand har fornummet at det, allerede mens vi var på Sjælland at bo, stod ganske koldsindigt til imellem mig og min fine hr. gemal; og her til Aggershus var det på nogen tid ikke anderledes, thi han har ført sig således op imod mig som mestendels er

utroligen at fortælle, men som nok stod til ventendes af slig en smukke junkere. Men jeg bryder mig kuns fejl om hans skidne galanterier, thi de gå mig i ingenting an, såsom jeg bær' til ham for længe siden så ringe kærlighed, at det jo intet skulle være nok til at holde en kranker ælling ved live, og kan han for mig løbe runsk efter rakkerens kvind, om det skulle være hans ønske, kuns han i ingenting kommer mig for nær at fægte, som han just netop gør, og i så manering, at man skulle undres på, om han er optændt af galenskab heller Djævelen har besættet ham, og det har deraf sin begyndelse, at han kom til mig en dag med fine ord og strunke løfter og ville, alting skulle være godt igen os imellem, mens han er af mig så afskyet og foragt', hvad jeg ham og fortalte i de ord, at jeg holdt mig ham altfor god at være; men da var det, det ret gik an, thi wenn's de Düwel friert, plejer man sige, macht er sein Hölle glühn, og tændte han mig fluks en helvedes badstue op, i så måde, at han kørte herind på slottet i hobevis af løse kvindfolk og skarns skøger, og beværtede på dem med mad og drikke i store stykker, ja med dyrebar snemos og bekostlige schauessen, som til nogen fyrstelig banquete, og der skulle mine kunstig vævede damaskesduge, som jeg har i arv efter vor salig moder, være lagt frem, og mine silkeshynder med frynserne om ligedan, men blev der intet af, som jeg slog det bag lås tilhobe, så han måtte låne i staden både til borde og bænke at brede.

Min hjærtens allerkæreste søster, jeg vil nu intet trætte hende længer med sådan garstig kompagnie, men er det intet forsmædeligt, at sådant skøgepak, som, om dem

skete deres ret, skulle have deres hud strøgen brav af ved stadens kag, skal sidde på stadsebænk i kongelig majestæts statholderes stue; jeg mener, det er så uerhørt og bespotteligen, at om det kom kongelig majestæt til gehør, som jeg ønsker af ganske hjærte, liv og sjæl, da ville han tale min guten Ulrik Friederich sådan til, som han kuns lidet skulle forlystes at høre på. Den artigste af hans streger imod mig har jeg endnu intet fortalt; den er og hel ny, som den skete forgangen dag, der jeg lod sende efter en kræmmere, at han skulle komme op med nogle brabandtiske silkes-agramaner, som jeg ville have forneden en trøje; men han lod svare, om jeg ville skikke pengene ned, skulle varerne vel komme, men statholderen havde forbøden ham at sælge mig noget på borg, og ligedan bud kom der fra hattestaffereren, som der var sendt efter, så jeg formener, han har gjort mig ubetroet over det ganske sted, mens jeg har ført i hans bo for mange tusinde rigsdaler og tusinder til. Nu intet mere for denne gang. Gud være alting befalet, og han sende mig altid gode bud fra dig.

Af Aggershus Slot, 12 decembris 1665.

Din fuldtro søster altid

Marie Grubbe.

Velbyrdige frue, fru Ane Marie Grubbe,
Styge Høeghs, landsdommere på Laaland,
min hjærte kære søster
huldeligen tilhånde."

"GUD have hende i sin forvaring, min allerkæreste søster, nu og altid, det vil jeg ønske hende af et oprigtig hjærte, og vil jeg bede for hende den bøn, at hun må fatte et oprejset sind og intet lade sig plat nedtrykke, thi hver har sin jammerslod tildelet, og vi svømme og bade i idel elendighed.

Hendes skrivelse M. A. K. S. erkommen mig tilhånde, uskadt og ubrudt i alle måder, og fornemmer jeg deraf med synkendes hjærte den spot og beskæmmelse, hendes gemal fører hende på, som er en store uret af kongelig majestæts statholdere at gøre, som han gør. Men vær dog ikke for hastig, min høne, thi hun har årsage til tålmod, som hende er så høj en plads anviset, som ikke var god at gå forlis af, og som vel er det værd med uro at bevare, thi om hendes gemal sværmer hen og spilder meget gods, så er det af hans eget, han forøder, mens min slemmere til mand har sat veje for både hans og mit, som er en ynk, at en mand, der skulle holde sammen på, hvad af GUD os er fortroet, i den sted splitter og øder det aldeles. Ville kuns GUD skille mig vel ved ham, om det blev så heller så, da var der derudi stor almisse mod mig arme kvinde, og som ikke nok var at takke for, og kunne det ligesåvel ske, som vi det sidste år aldeles ikke have været tilsammens, som GUD have lov og tak for, om det måtte var ved, så M. A. K. S. kan skønne, at ikke heller min seng er aldeles med silke bredt, men M. A. K. S. må tænke, at hendes gemal stiller sig nok og kommer til fornuft igen, at han ikke sætter alting på ublu skøger og skarns-folk, og som hans embed giver ham stor indtægt, skal hun ikke lade sit kære hjærte foruroes af

hans bespottelige ødselhed eller af hans uhuldhed heller. GUD vil det bedre, det tror jeg forvist. Gør nu vel, min høne, og have hun mange tusind gode nætter fra mig,

hendes tro søster, mens jeg lever,

Ane Marie Grubbe.

af Vang, 6 februari 1666.

A Madame
Madame Gyldenleu, min gode ven og søster, venligen tilskreven."

"Gud holde sin beskærmendes hånd over dig, min hjærtens allerkæreste søster, og være dig en god og rund giver af, hvad som ønskværdigt er i alle måder til liv og sjæl, det ønsker jeg dig af ganske hjærte.

Hjærtens allerkæreste søster, man siger vel af gammelt, at ingen er så rasendes galen, den jo helmer et blink mellem St. Hans og Paulinus [Note 7)], men det vil her ingen skik have, thi min galne hr. gemal er intet kommet til sin vittighed endnu, ja, han er ti, ja tusindfold galnere end tilforn, thi hvad som før jeg skrev om, det er kuns for børneværk at regne mod det, som nu går an, som er over al måde; at vide, allerkæreste søster, han har været til København og, o, utænkelig spot og beskæmmelse, havde med sig hertil en hans gamle karnaillekvinder, navnlig Karen, som han fluks lod tage bestandig lossemente her på slottet og som er over alle ting og regerer i alle måder, mens jeg er sat bag døren at stå; men, hjærte kære søster,

hun må nu gøre mig den villighed, at hun forhører sig om vor kære fader ville tage sig min sag an, om jeg rømmede herfra, som han jo nok vil, thi ingen kan uden stor medlidenhed min ulykkelige stilling anse, og det som byltes mig på, er så ulideligen, at jeg tænker, jeg kan kuns gøre ret, om jeg kaster det af. Det er intet længer end som nu, dyre vor Frue-dag Note 8), jeg var gangen ned i vores abildhave, og den tid, jeg kom ind igen, da var slåen for mit sengekammer skudt for indvendig fra, og der jeg spurgte, hvad den streg skulle læses for, svartes mig, at den kammer og den næstved, dem ville hun, Karen, have, og var min seng flyttet op i den vestre stue, som er så kold som en kirke, når blæsten står på, og fuld af trækvinde, og gulvet aldeles frønnet og her og der med ganske store huller. Men skulle jeg tilfulde beskrive al den hånhed, mig her overgår, da blev det så lang som nogen fasteprædiken, og om det på den vis farer fort, da tror jeg knap, mit hoved skal holde. Gud være alting befalet og han sende mig altid gode bud fra dig,

din fuldtro søster altid

Marie Grubbe.

af Aggershus Slot, 2 septembris 1666.

Velbyrdige frue, fru Ane Marie Grubbe,
Sti Høeghs, landsdommere på Laaland,
min hjærte kære søster
huldeligen tilhånde."

Ulrik Frederik var egentlig ligeså ked af tilstanden på slottet, som Marie Grubbe var det.

Han var bedre vant i retning af udsvævelser. Det var kun tarvelige svirebrødre, disse fattige, simple officerer der i Norge, og deres soldaterskøger var heller ikke til at holde det ud med ret længe. Karen Fiol var den eneste, der ikke var idel råhed og plumphed, men selv hende sagde han hellere farvel idag end imorgen.

Det var i ærgrelse over Marie Grubbes afslag, at han havde gjort disse folk til sit selskab; så havde det en stund moret ham, men ikke længe, og da det hele nu begyndte at blive ham mat og næsten ubehageligt, og der ligesom var kommet en svag fornemmelse af anger over ham, så trængte han til at bilde sig selv ind, at det havde været nødvendigt, og kom virkelig også til at tro, at det var det, og at han havde havt en plan med det altsammen, den nemlig, at bringe Marie Grubbe til at fortryde sin opførsel og føre hende angrende tilbage. Men da det nu ikke syntes, at fortrydelsen ville komme, så tog han hårdere fat, i det håb, at han ved at gøre hende livet så ubehageligt som muligt, nok skulle overvinde hendes stædighed; for at hun ikke elskede ham mere, det troede han ikke på, han følte sig overbevist om, at hun i sit hjerte længtes efter at kaste sig i hans arme, men at hun, da hun mærkede, at hans kærlighed var kaldt til live igen, så, at hun kunne få hævn over ham for hans frafald … og han undte hende denne hævn, han kunne godt lide, hun ville hævne sig, men hun trak det for længe ud, det blev ham altfor langvarigt her i dette barbariske Norge.

Alligevel, han var dog ikke rigtig sikker på, om han ikke havde gjort bedst i at lade Karen Fiol blive i København, men på

den ene side kunne han ikke holde det ud mere med de andre, og på den anden var skinsyge en mægtig allieret, og Marie Grubbe *havde* været skinsyg på Karen, det vidste han.

Marie Grubbe kom nu imidlertid stadig ikke, og han begyndte at tvivle på, at hun nogensinde ville komme, og hans kærlighed voksede med hans tvivl.

Der kom nu noget af et spils eller en jagts spænding over forholdet.

Det var med ængsteligt sind, med beregnende frygt, at han voldte Marie Grubbe den ene tort efter den anden og han ventede spændt på et tegn, blot et lille tegn på, at han drev sit vildt på den rette vej, – men der skete intet.

Jo endelig.

Endelig skete der noget, og han var vis på, at det var tegnet, just det tegn, han ventede. Marie Grubbe tog nemlig en dag, Karen havde tilføjet hende en usædvanlig nærgående fornærmelse, en god, stærk lædertømme i sin hånd, gik gennem huset hen til det kammer, hvor Karen just sov sin middagssøvn, lukkede dørene til indenfra og gav den forfærdede skøge et godt livfuld hug af den tunge tømme og gik så roligt tilbage til det vestre kammer, midt imellem alle de målløse tjenestefolk, som Karens skrigen havde kaldt til.

Ulrik Frederik var nede i byen, da det skete; Karen sendte ham straks bud, men han forhastede sig ikke med at komme, først langt ud på middagen hørte den ventende Karen hans hest i gården.

Hun løb ned imod ham, men han skød hende lempeligt, men bestemt til side og gik lige op til Marie Grubbe.

Døren stod på klem – så var hun vel ikke derinde.

Han stak hovedet ind, vis på at finde stuen tom, men hun var der, hun sad ved vinduet og sov. Så trådte han forsigtigt ind, så forsigtigt, han kunne, for han var ikke aldeles ædru.

I en gul og gylden strøm stod lyset fra den synkende septembersol ind i kammeret og hæved de fattige farver derinde til glans og herlighed; de kalkede vægge fik svaners hvidhed, det brunede træloft malmens glad, og det falmende sengeomhæng blev vinrøde folder og purpurne læg. Der var blændende lyst; selv det, der var i skygge, det lysned endda, det var som skimted det frem af en tange af løvgult lys. Om Marie Grubbes hoved spandt det en glories guld og kyssed hendes hvide pande; men at øjne og mund var dybt i skygge, det voldte et gulnende æbletræ, der holdt sine abbildrødmende grene fristende op for ruden.

Men hun sov, sad på en stol og sov, med hænderne foldede i skødet.

På tåspidsen listede Ulrik Frederik sig hen til Marie, og glorien svandt, da han stillede sig mellem vinduet og hende.

Han betragtede hende nøje.

Hun var blegere end før. Hun så så god og blid ud som hun sad der, med hovedet bøjet tilbage, med letadskilte læber og med den hvide strube bar og blottet; han kunne se, hvor pulsen banked på siden af halsen, lige under det brune, lille modermærke. Han fulgte skulderens faste runding under den stramme silke og den slanke arm, til den hvide, hvilende hånd. – Og den var hans. – Han så, hvordan den knyttede de trinde fingre om den brune tømme, og hvordan armen i dens hvide, åreløbne former blev fast og blank, blev slap med mattet glans i slaget, som den slog på Karens arme krop. Han så, hvordan

hendes skinsyge blik det tindrede tilfreds, og hvordan hendes vrede læber smilte grusomt ved tanken om at hun slettede kys på kys med tømmesvøben. – Og hun var hans. – Han havde været ond og streng og grusom, han havde ladet disse kære hænder vride sig i kvide og disse røde læber åbne sig i klage.

Hans øjne fik en fugtig glans imens han tænkte så, og han følte sig gennemtrængt af hele en drukken mands letvakte, bløde medlidenhed, og han blev ved at stå og stirre i dorsk og drukken følsomhed, til solens rige lysstrøm var tæret ind til en tynd, lille, blinkende tråd, højt mellem loftets mørke bjælker.

Da vågnede Marie Grubbe.

"Jer!" næsten skreg hun, idet hun fo'r op og kasted sig tilbage, så stolen tumlede henad gulvet.

"Marie!" sagde Ulrik Frederik så ømt, som han formåede, og strakte bønfaldende hænderne ud imod hende.

"Hvad vil I? – I vil vel klage for de hug, Eders skøge bekom?"

"Nej, nej, Marie, lad os være venner, gode venner!"

"I er drukken," sagde hun koldt og vendte sig fra ham.

"Ja, Marie, af kærlighed til dig er jeg drukken, jeg er svimlendes drukken af din dejlighed, min hjærtens dukke."

"Ja, så drukken, at Eders syn har slået Jer fejl, og I har taget andre for mig."

"Marie, Marie, vær nu intet iversyg!"

Hun gjorde en hånlig afvisende bevægelse.

"Jo, Marie! Du varst iversyg; du har forråd dig selv, nu du tog den ridetømme, du ved ... Men lad nu hele det skidne slæng være glemt og dødt og Djævelen i vare; kom, kom! Leg nu intet mere den uhulde med mig, som jeg har leget den troløse gast med dig, med al denne slemmen og bolen på skrømt. Vi gør jo

kuns hinanden en Helvedes kule deraf, for det kunne være en Himmerigs sal. – Du skal få din vilje i hvad du vil; vil du svæve i silke, så tykt som camelot, vil du have perler i strenge, så lange som dit hår, du skal få det, og ringe og gyldenstyksstoffer i hele væve, og fjer og stene, hvad du kuns vil, der er ingenting for dyr'bart til at slides af dig."

Han ville lægge sin arm om hendes liv, men hun greb ham om håndleddet og holdt ham ud fra sig.

"Ulrik Frederik," sagde hun, "skal jeg sige dig en ting? – Om du kunne svøbe din kærlighed i sindal og mår, om du kunne klæde den i zobel og krone den med guld, ja give den sko af den skære demant, jeg ville kaste den fra mig som skarn og dræk, for jeg agter den ringer' end den jord, som jeg træder med min fod. Der er intet en dryp af mit blod, der er dig god, intet en, trævl af mit kød, den jo støder dig væk, – hører du! Der er intet en vrå i min sjæl, du jo kaldes med navne. – Forstå mig kuns ret! Om jeg kunne løse din krop af en helsots pine eller din sjæl af helvedes nød ved at blive som din, jeg gjorde det intet."

"Jo, du gjorde det, kvind, og så sig ikke så!"

"Nej og nej og mer' end nej!"

"Så ud, ud! Bort fra mit øjesyn i Helvedes forbandede navn."

Han var hvid som en væg og rystede på alle lemmer. Mælet var hæst og ukendeligt og han fægtede med armene i luften som en vanvittig mand.

"Tag din fod af min vej! Tag din – tag din – tag din fod af min vej, eller jeg flækker din stjern, der er dræbningsblod oppe og rødt for mit syn. – Ud, ud af Norges land og rige og Helvedes brand til gefährt [Note 9)]! Ud ..."

Marie så en stund forfærdet på ham, så løb hun, hvad hun kunne, ud af stuen, bort fra slottet.

Som hun slog døren til, greb Ulrik Frederik stolen, hun havde siddet i, da han kom, og rendte den ud af vinduet, flængede det møre omhæng af sengestedet og rev det i pjalter og taver, mens han flakkede frem og tilbage i værelset; så sank han ned på gulvet og krøb omkring på sine knæ, hvæsende som et vildt dyr og hamrende sine knoer tilblods. Omsider trættedes han, krøb hen til sengen og kastede sig i den med ansigtet ned i puderne, og råbte på Marie med ømme navne og græd og hulkede og forbandede hende, og talte så igen, som kælede han for hende, med blid og sagte røst.

Samme nat fik Marie Grubbe en skipper til for gode ord og stor betaling at sejle sig til Danmark.

Næste dag jog Ulrik Frederik Karen Fiol bort af slottet, og få dage efter rejste han til København.

Note 7: **Mellem St. Hans og Paulinus:** Fra 24. til 23. juni.

Note 8: **Vor Frue dag:** 15. august.

Note 9: **Gefährt:** Køretøj.

13

En skønne dag overraskedes Erik Grubbe ved at se madame Gyldenløve køre ind på Tjele.

Han skønnede straks, at der var noget galt påfærde, som hun sådan kom agende uden tjenerskab og nogen ting, og da han fik at vide, hvordan det egentlig forholdt sig, var det ikke noget varmt velkommen, han bød hende, for han blev så vred, at han gik sin vej, smældende døren i efter sig og viste sig ikke mere den dag.

Men da han fik sovet på det, blev han mere omgængelig, ja han behandlede endog sin datter med en næsten respektfuld kærlighed, og der kom noget af en gammel hofmands stive pyntelighed i hans tale. Han var nemlig kommet i tanker om, at endnu var der jo egentlig ingen ulykke sket; der havde vel været en lille uenighed mellem de unge ægtefolk, men Marie var endnu madame Gyldenløve, og sagen måtte uden stor vanskelighed kunne bringes i den gamle skure igen.

Rigtignok råbte Marie på skilsmisse og ville ikke høre et ord om forsoning, men det ville næsten være urimeligt at vente andet, lige i den første hedes friske forbitrelse, nu mens alle minder var ømme vunder og gabende sår, så det lagde han ingen vægt på; der ville tiden hjælpe, det var han overbevist om.

Der var desuden en omstændighed af hvilken han lovede sig en ikke ringe bistand. Marie var jo kommet næsten nøgen fra Aggershus uden klæder og klenodier, og hun ville snart savne den pragt, hun havde lært at anse for dagligdags, og selv den

jævne kost på Tjele, den ringe betjening og hele det daglige livs tarvelighed ville få hende til at længes efter det, hun havde forladt. På den anden side kunne Ulrik Frederik, han være nu så vred han ville, vanskelig tænke på skilsmisse. Hans pengesager var ikke i den orden, at han kunne skilles ved Maries medgift, thi tolv tusind daler var mange rede penge, og guld og jordegods og anden herlighed var også hårdt at komme af med, når man nu endelig en gang havde fået det.

Et halvårstid gik alting godt på Tjele. Marie befandt sig vel på den stille gård. Den dybe fred, der herskede der, dagenes ensformighed og deres fuldstændige mangel på begivenheder var noget nyt for hende, og hun nød det med et drømmende, passivt velbehag.

Når hun tænkte på fortiden, kom den hende for som en trættende kæmpen og bryden, en rastløs trængen sig frem uden mål, lysnet af et skærende, stikkende lys og gennemlarmet af en utålelig, bedøvende tummel, og der kom en frydelig fornemmelse over hende af tryghed og ro, af uforstyrret hvile i velgørende skygge, i sød og venlig tavshed; og hun yndede at forhøje sit tilflugtssteds fred ved at tænke sig, at i verden derude der larmede og stredes og trængtes de endnu, mens hun havde listet sig bort ligesom bagom livet og truffet en tryg lille plet, hvor ingen kunne finde hende og bringe uro i hendes yndigt dunkle ensomhed.

Men alt som tiden led, blev stilheden tung og freden død og skyggen mørk, og hun begyndte nu ligesom at lytte efter en levende lyd fra livet derude. Det var hende derfor ikke uvelkomment, at Erik Grubbe foreslog en forandring. Han ville nemlig have, at hun skulle tage hen og bo på sin gemals slot,

Kalø, og han udviklede for hende, at da hendes gemal havde hele hendes medgift i besiddelse og dog intet sendte til hendes underhold, så var det rimeligt, hun lod sig underholde af Kalø Gods, og der kunne hun så leve som blommen i et æg, holde stort tjenerskab og føre sig op med pragt og bekostning, langt anderledes end her på Tjele, som var altfor tarveligt til hende, der var så meget bedre vant. Desuden var deri kongens morgengavebrev til hende, hvori der tilsikredes hende tusinde tønder hartkorn, ifald Ulrik Frederik skulle dø fra hende, åbenbarlig tænkt på Kalø Gods, som netop var de tusinde tønder og som tilskødedes Ulrik Frederik et halvårstid efter brylluppet. Dersom nu de ikke skulle blive forligte igen, så var det ikke usandsynligt, at Ulrik Frederik kom til at afstå hende det hende som enkesæde tiltænkte gods, og det var derfor tjenligt, både at hun lærte det at kende og at Ulrik Frederik vænnede sig til at vide det i hendes besiddelse, desto lettere ville han måske afstå det.

Erik Grubbes mening med denne ordning var den, at blive fri for de bekostninger, han sattes i ved Maries ophold på Tjele, og så i folks øjne at gøre bruddet mellem Ulrik Frederik og hans gemalinde mindre end det var; desuden var det jo altid en tilnærmelse, og man vidste aldrig, hvad den kunne føre til.

Marie rejste da til Kalø, men kom ikke til at leve der som hun havde tænkt sig det, for Ulrik Frederik havde givet sin ridefoged Johan Utrecht ordre til, vel at modtage og underholde madame Gyldenløve, men ikke at lade hende få hvid eller skilling i rede penge. På Kalø var der nu desuden, om muligt, endnu kedsommeligere end på Tjele, så Marie var næppe blevet der

længe, hvis hun ikke havde fået en gæst, der snart skulle blive hende mere end en gæst.

Hans navn var Sti Høg.

Siden festen i Frederiksborg Slotshave havde Marie Grubbe ofte tænkt på denne sin svoger og altid med en følelse af inderlig taknemmelighed, og mangen den gang, når hun på Aggershus var blevet krænket eller såret særlig føleligt, havde det været hende en trøst at mindes Stis ærbødige, tavs tilbedende hyldest. Og hans væsen var det samme nu, hun var forglemt og forladt, som i hine hendes herligheds dage; der var den samme smigrende håbløshed i hans miner, den samme ydmyge beundring i hans blik.

Mere end to-tre dage ad gangen blev han aldrig på Kalø, så tog han en otte dages tid på besøg i omegnen, og Marie lærte at længes efter, at han skulle komme, og at sukke, når han drog bort, thi han var så godt som hendes eneste omgang, og de blev derfor meget fortrolige, og det var kun lidet, de skjulte for hinanden.

"Madame!" spurgte Sti Høg en dag, "er det Eders agt at vende tilbage til Hans Excellence, om han gør Eder fuld og rundelig afbigt?"

"Om han så kom krybendes hertil på sine knæ," svarede hun, "ville jeg støde ham bort. Jeg har for ham kuns afsky og foragt i hjærte, for der er intet en trofast sentiment i hans sind, intet en ærlig, varm blodsdråbe i hans legem'; han er en skøge, ret en forfulet, forbandet skøge, og intet en mand; han har en skøges tomme, troløse øjne og en skøges sjælløse, klamme begær. Aldrigen har en ærlig, blodsvarm passion reven ham hen, aldrigen har et hjærtebåret ord råbet fra hans læber. Jeg hader

ham, Sti, for jeg føler mig som besudlet af hans listende hænder og hans skøgeagtige ord."

"I vil da andrage på separation, madame?"

Marie svarede, hun ville det, og om det ellers havde været hendes fader med, ville den sag sikkert alt være vidt fremmet, men han forhastede sig ikke, såsom han havde den tro, at alt endnu ville gå i lave, men det ville det aldrig.

De talte så om, hvad hun kunne vente at få til sit underhold efter skilsmissen, og Marie mente, at Erik Grubbe på hendes vegne navnlig ville gøre fordring på Kalø.

Det syntes Sti Høg var ilde betænkt. Han havde i sine tanker vist hende et andet liv ud end det at sidde enke i en afsides krog af Jylland og så måske tilsidst blive gift med en menig adelsmand, thi højere ville hun ikke nå her; ved hoffet var hendes rolle udspillet, for der var Ulrik Frederik for vel anskreven til at han ikke skulle kunne holde hende borte fra det og det fra hende. Nej, han havde nu den mening, at hun skulle få sin medgift udbetalt i rede penge og så forrejse landet og aldrig sætte sine fødder der mere; thi med hendes skønhed og anstand kunne hun i Frankrig vinde en anderledes fager skæbne end her i dette usselige land med dets bondeagtige adel og fattige kontrafej af et hof.

Det sagde han og det tarvelige liv i Kaløs ensomhed var så god en baggrund for de bedårende billeder, han udkastede af Ludvig den fjortendes rige og prægtige hof, at Marie fuldstændig fængsledes deraf og i den nærmest følgende tid gjorde Frankrig til skuepladsen for alle sine drømme.

Sti Høg var endnu lige så betaget af kærlighed til Marie Grubbe som før, og han talte ofte til hende om denne sin

lidenskab, ikke bedende eller bønfaldende, nej, ikke engang i håb eller i klage, tværtimod, fuldstændig håbløst, altid forudsættende umuligheden af, at hun kunne gengælde den eller komme en et gengælde den. I begyndelsen hørte Marie disse ytringer med en ængstelig forbavselse, men efterhånden begyndte det at interessere hende at lytte til disse håbløse reflektioner over en kærlighed, hvis kilde hun selv var, og det var ikke uden en vis berusende magtfølelse, at hun hørte sig gjort til livs og døde herre over en så forunderlig natur som Sti Høgs. Alligevel varede det ikke længe, inden det modløse i Stis ord vakte en følelse af irritation hos hende, og hans opgivelse af kamp, fordi kampens mål syntes uopnåeligt, hans tamme slåen sig til ro ved at for højt var for højt, bragte hende til at tvivle, just ikke om, at der virkelig var lidenskab bag Stis forunderlige ord eller sorg bag hans tungsindige miner, men om han ikke talte stærkere end han følte, thi denne håbløse lidenskab, som ikke trodsigt lukkede øjnene i for, at der intet håb var, og blindt stormede frem, den forstod hun ikke, den kunne hun ikke tro på, og hun dannede sig et billede af Sti Høg som en overspændt natur, der, ved ligesom evindeligen at gå og overbeføle sig selv, var kommet til at tro sig rigere og større og meget betydeligere, end han var, og som nu, da ingen virkelighed bekræftede denne forestilling, gik og løj sig ind i store stemninger og stærke lidenskaber, der kun var fødte i fantastisk svangerskab af hans sygeligt travle hjerne. Og de sidste ord, hun nu for længere tid hørte af hans mund, hun tog nemlig på sin faders opfordring tilbage til Tjele, hvor Sti ikke turde komme, tjente kun til at befæste hende i den tro, at billedet var ham i alting ligt.

Det var nemlig, da han havde budet hende farvel og stod med hånden på klinken, at han vendte sig om mod hende og sagde: "Det er en sort side af min levnetsbog, der nu vendes op, madame, nu Eders Kalødage er forbi, og jeg vil længes i kval og i pine og sørge som en, der har tabt dét, der var al hans jorderigs lykke, al hans håb og forlængsel, og dog, madame, om det en gang skulle times, at der var skællig årsag til at tro, at I havde mig kær og jeg troede derpå, da ved kuns Gud allene, hvad det ville gøre mig til. Kan hænde det vækked op i mig de krafter, jeg aldrig endnu fik til at bruge deres vældigheds vinger, så den part af mit sind, der er tørstig for dåd og brændendes af håb, ville vinde overhånd og gøre mit navn berømmeligt og herligt. Men det er lige let at tænke, at slig unævnelig lykke ville spænde af hver højspændt streng, tage mælet fra hvert råbendes krav og døve hvert lyttendes håb, så min lykkes land blev mine krafter og evner et slapvorent Capua ... "

Det var rimeligt, Marie tænkte, som hun tænkte, og hun indså, at det var bedst således, men dog sukkede hun derved.

Nu var det, hun tog til Tjele. Erik Grubbe ønskede denne venden tilbage, fordi han var bange for, at Sti Høg skulle få hende til at tage forholdsregler, der ikke stemmede med hans planer, og desuden ville han prøve, om det ikke nu var muligt, ved overtalelser at gøre hende villig til at gå ind på en ordning af sagen, hvorved ægteskabet blev stående ved magt.

Dette viste sig imidlertid at være frugtesløst, men ikke desto mindre vedblev Erik Grubbe ved breve at opfordre Ulrik Frederik til at tage Marie til sig igen. Ulrik Frederik svarede aldrig, han ønskede at holde det hen i det uvisse, sålænge det var muligt, thi enhver af skilsmissen nødvendig følgende

formuesafståelse var ham særdeles ubelejlig, og på svigerfaderens forsikringer om Maries forsonlighed troede han ikke. Hr. Erik Grubbes usandfærdighed var altfor vel bekendt.

Tonen i Erik Grubbes breve blev imidlertid mere og mere truende, og der begyndte at blive tale om en personlig henvendelse til kongen. Ulrik Frederik indså, at det ikke kunne blive således ved længe, og han skrev nu fra København til sin ridefoged på Kalø, Johan Utrecht et brev, hvori han påbød ham i al hemmelighed at forvisse sig om, hvorvidt madame Gyldenløve ville mødes med ham på Kalø Slot, uden at Erik Grubbe fik noget at vide derom. Dette brev blev skrevet i marts niogtres.

Ulrik Frederik håbede ved den heri foreslåede sammenkomst at erfare Marie Grubbes sande sindelag, og ifald han fandt hende forsonlig, ville han straks tage hende med sig til Aggershus, men hvis ikke, da ventede han ved løftet om at virke for en øjeblikkelig separation, at skaffe sig så blide skilsmissekår som muligt.

Men Marie Grubbe afviste mødet, og Ulrik Frederik rejste med uforrettet sag til Norge.

Erik Grubbe fortsatte endnu en tid sit unyttige skriveri, men så var det, i februar, halvfjerds, at budskabet kom om Frederik den tredjes død, og nu mente Erik Grubbe, det var tid til at handle; thi kong Frederik havde altid sat sin søn Ulrik Frederik så højt og havt en så blind kærlighed til ham, at han i en sag som denne ville fundet al skyld hos modparten, men med kong Christian var det at vente, at det ville være anderledes, thi vel var han og Ulrik Frederik hjertensvenner og meget sammenlevede selskabsbrødre, men det var dog muligt der var

en lille skygge af misundelse hos kongen, thi han var i faderens tid så ofte blevet sat i skygge af den mere begavede og langt anseligere halvbroder, desuden holdt unge fyrster af at vise deres upartiskhed og var da ikke sjælden i deres iltre retfærdighedsfølelse uretfærdige imod dem, almenheden kunne tro, de netop ville tage under deres beskærmelse. Det blev da nu derfor bestemt, at de, såsnart foråret kom, begge to skulle tage til København, og Marie skulle se ad i mellemtiden at få tohundrede rigsdaler af Johan Utrecht til at købe sørgeklæder for, at hun kunne vise sig med anstand for den nye konge; men ridefogeden turde ingen penge levere fra sig uden Ulrik Frederiks ordre, og Marie kom til at rejse uden sørgeklæder, thi hendes fader ville ingen betale og mente desuden, at denne mangel såmeget bedre viste hendes elendighed.

Sidst i maj kom de til København, og da et møde mellem fader og svigersøn intet resultat bragte, skrev Erik Grubbe til kongen, at han ikke noksom i al underdanighed kunne beskrive, med hvad spot, beskæmmelse og vanære Hans Excellence Gyldenleu for nogle år siden havde udskikket sin hustru, Marie Grubbe af Aggershus og givet hende til pris for vejr og vind og kapere, som den gang heftig grasserede i søen, eftersom der da var en brændendes fejde mellem Holland og England. Gud havde imidlertid nådig bevaret hende for ovenskrevne livsfare, og hun var kommet til hans hus med liv og helbred. Men det var en uhørt beskæmmelse, der var overgået hende, og han havde nu mange gange med skrivelser, bøn og grædendes tårer besøgt sin høje, højtærede søn, velbårne Hans Excellence, om, at han dog i den sag ville sig betænke og enten

bevise Marie hendes sag på hende, hvorfor ægteskabet måtte skilles ad, eller også tage hende til sig igen, hvilket imidlertid altsammen intet havde frugtet. Marie havde ført i hans bo mange tusinde rigsdaler, men ikke desto mindre havde hun ikke kunnet få så meget som to hundrede daler til at købe sørgeklæder for; in summa: Hendes elendighed var altfor vidtløftig at beskrive, og derfor indflyede de til hans kongelige majestæt, deres allernådigste arveherre og konges medfødte nåde og mildhed med deres allerunderdanigste bøn og supplicering om, at hans majestæt for Guds skyld ville forbarme sig over ham, Erik Grubbe, for hans høje alders skyld, som var syvogtresindstyve år, og over hende for hendes store elendigheds og beskæmmelses skyld og nådigst lade sig behage at befale Hans Excellence Gyldenleu, at han enten beviste Marie hendes sag på hende, hvorfor Kristus siger, at ægtefolk må skilles ad, hvad han aldrig skulle kunne gøre, eller også tog hende til sig igen, hvorved fremmedes Guds ære, idet ægteskab holdtes udi den agt, som Gud det selver udi har sat, stor forargelse forhindredes, store synder bortjagedes, og en sjæl befriedes fra fordømmelse.

Marie ville først aldeles ikke sætte sit navn under denne supplike, da hun på ingen måde ville leve sammen med Ulrik Frederik, hvordan det så end skulle gå. Men faderen forsikrede hende, at det var kun formaliteter med det forlangende, at Ulrik Frederik skulle tage hende til sig igen, thi han *ville* nu have skilsmisse for enhver pris, og den måde, bønskriftet var affattet på, tvang ham til at begære det, og det ville sætte hendes sag i et bedre lys og skaffe hende bedre vilkår. Så gav Marie da efter, ja

hun fejede endog på faderens opfordring og efter hans udkast følgende efterskrift til suppliken:

> "Jeg ville gerne talt med Eders kongelige majestæt, mens jeg elendige har ikke de klæder, jeg kan komme iblandt folk med. Forbarm Eder over mig, allernådigste arveherre og konge, og hjælp mig elendige til rette. Gud vil det belønne.
>
> *Marie Grubbe."*

Men da hun ikke stolede altfor vel på Erik Grubbes ord, fik kun, ved en af sine gamle hofvenners mellemkomst, kongen en ganske privat skrivelse i hænde, i hvilken hun uforblommet udtalte, hvor stærkt hun afskyede Ulrik Frederik, hvor ivrigt hun længtes efter skilsmisse og hvor nødigt hun ville, at hun ved ordningen af formuespørgsmålet skulle komme til at have selv den fjerneste forbindelse med ham.

Erik Grubbe havde nu imidlertid denne ene gang sagt sandhed. Ulrik Frederik *ville* skilles. Hans stilling ved hoffet var en anden som kongens halvbroder end som kongens yndlingssøn. Det var nu ikke nok at stole på faderlig godhed, han måtte ligefrem kappes med andre hoffets mænd om ære og løn. At have en sag som den foreliggende verserende bidrog kun lidet til at styrke hans anseelse, det ville være langt tjenligere at få den endt så hurtigt som muligt og i et nyt og bedre betænkt ægteskab at søge erstatning for det, skilsmissen kunne koste både af ry og gods. Han anvendte derfor den indflydelse, han havde, til at nå dette mål.

Kongen lod straks sagen forelægge konsistorium, at det derover kunne afgive sin betænkning, og denne var således, at ægteskabet ved højesteretsdom af fjortende oktober seksten hundrede og halvfjerds erklæredes for ophævet, således at begge parter havde lov til at gifte sig igen. Marie Grubbe fik de tolv tusind rigsdaler og al den øvrige medgift af klenodier og jordegods tilbage, og såsnart hun havde fået pengene udbetalt, beredte hun sig trods faderens forestillinger til at rejse ud af landet. Hvad Ulrik Frederik angår, tilskrev han straks sin halvsøster, kurfyrste Johan Georg af Sachsens gemalinde, om sit ægteskabs opløsning og spurgte hende, om hun ville vise ham såmegen søsterlig kærlighed, at han turde hengive sig til det smigrende håb at modtage en gemalinde af hendes fyrstelige hænder.

14

Marie Grubbe havde aldrig før haft penge at råde over, og derfor syntes det hende, nu hun havde fået så stor en sum i hænde, at hendes magt og evne var uden grænser. Ja, det var hende, som om selve vidunderlighedens ønskekvist var lagt i hendes hånd, og hun længtes som et barn efter at svinge den sving i sving og kalde alle jordens herligheder hen for sine fødder.

Hendes nærmeste ønske var at være langt borte fra Københavns tårne og Tjeles enge, fra Erik Grubbe og faster Rigitze, og så svang hun da kvisten første gang, og på hjul og køl over vand og vej førtes hun bort fra Sjælland, ned gennem Jylland og Slesvig til Lübecks by. Hendes hele følge var kammerpigen Lucie, som hun havde fået sin faster til at overlade sig, log så en købmandskusk fra Århus, thi først i Lübeck skulle de egentlige rejseforberedelser træffes.

Det var Sti Høg, der havde bragt hende på den tanke at rejse, og den gang havde han sagt, at han også ville forlade landet og søge sin lykke ude og havde tilbudt sig at være hendes rejsemarskalk. Han kom nu også, hidkaldt ved et brev fra København, til Lübeck en fjorten dages tid efter Maries ankomst dertil og begyndte straks på at gøre sig nyttig ved at træffe de foranstaltninger, en så lang rejse gjorde nødvendig.

I sit stille sind havde Marie egentlig tænkt at være en velgører for den stakkels Sti Høg, ved med sine rige midler at lette ham bekostningerne ved rejsen og ved opholdet i Frankrig, indtil det skulle vise sig, om en anden kilde ville vælde for ham. Hun blev

derfor, da den stakkels Sti Høg kom, forbavset ved at finde ham klædt med megen pragt, udmærket bereden og ledsaget af tvende statelige ridesvende, i det hele med alle mulige tegn på, at hans pung ingenlunde trængte til at fylde sig rund med hendes guld. Men endnu mere forbavsedes hun ved det omslag, der syntes at være foregået i hans sind, han var livlig og næsten munter, og mens han før så ud, som om han med statelige fjed fulgte sig selv til jorden, så trådte han nu i gulvet som en mand, der ejed den halve verden og havde den anden halvdel i vente. Der havde været noget af en plukket fugl ved ham før, nu ligned han mest en ørn med brusende fjer og skarpe øjne, der talte om endnu skarpere klør.

Marie tænkte først, at det var glæden over at kunne kaste alle fortidens bekymringer bagved sig og håbet om at vinde en fremtid, der var værd at var, som havde bevirket denne forandring; men da han havde været der i nogle dage uden at åbne sin mund for hine elskovssyge, modløse ord, hun kendte så godt, begyndte hun at tro, han havde fået bugt med sin lidenskab og nu, i følelsen af sejersstolt at kunne sætte sin hæl på elskovsdragens hoved, kendte sig fri og stærk og sin skæbnes herre, og hun blev ganske nysgerrig efter at få at vide, om hun havde gættet ret, og hun tænkte ved sig selv, lidt fortrydelig med det samme, at jo mere hun så til Sti Høg, jo mindre kendte hun ham.

En samtale, hun havde med Lucie, kunne ikke andet end bestyrke hende i denne hendes formodning.

Det var en formiddag, de begge to gik frem og tilbage i det store portrum, der fandtes i alle lübeckerhuse og som både var gang og dagligstue, tumleplads for børnene og scenen for de

fleste håndgerningsarbejder, undertiden også spisestue og grøntkammer. Det rum, de gik i, blev imidlertid nærmest kun brugt i de mildere årstider, derfor var der nu blot et langt, hvidtskuret bord, nogle tunge træstole og et gammelt skab derinde, bagerst var der slået lange fjælhylder op, hvor hvidkål lå i grønne rader over røde dynger af gulerødder og strittende peberrodsbundter.

Porten stod på vidt gab ud til den vædeblanke gade, hvor regnen plaskede ned i blinkende strømme.

Både Marie Grubbe og Lucie var klædte på til at gå ud, den ene i en skindbræmmet klædeskåbe, den anden i et slag af brungråt hvergarn; de gik og ventede på, at regnen skulle holde op og skred hurtigt frem og tilbage over det røde murstensgulv, med små trampende trin, som om de havde ondt ved at holde fødderne varme.

"Skulle det nu også være en rigtig sikker ledsagere, I tror?" spurgte Lucie.

"Sti Høg? – ja, ja er han da så, skulle jeg tænke. Hvad mener du med det?"

"Å, kuns om han intet bliver siddendes i det på vejen."

"Hvad!"

"Jo, de tyske jomfruer eller da de hollandske med ... I ved, han har det ord på sig, at hans hjærte er gjort af så glødendes materie, at det slår i lysendes brand, såsnart der kuns er et skørt, der vifter til."

"Hvem har holdt tossemarked for dig med de parabler?"

"Men herregud, har I da aldrig hørt det før? Jeres egen svoger! – Hvem kunne tvivle på [Note 10)], at det var nyt; jeg kunne

da lige så godt være faldet på at fortælle Jer, at der er syv dage i en uge."

"Hvad mon der har set dig idag, du primer som havde du fået spansk vin til morgenkost?"

"Ja, én af os, lader det til. – Sig mig, Ermegaard Lynow, har I aldrig hørt det navn før?"

"Nej!"

"Så spørg Sti Høg, om han skulle hændes at kende det, og nævn så med det samme Jydte Krag og Christence Rud og Edele Hansdatter, og Lene Poppings om I vil, det var jo tænkeligen, han kunne træffe til at vide nogle parabler, som I kalder det, om dem alle tilhobe."

Marie standsede i sin gang ved den åbne port og så længe vist ud på regnvejret. "Ved du kanhænde," sagde hun så og begyndte at gå igen, "ved du kanhænde også om nogle af de parabler at sige?"

"Det skulle en næsten vente sig."

"Om Ermegaard Lynow?"

"Jo besynderlig om hende."

"Hvad da?"

"Å det var med en af de Høger, Sti tror jeg han hed, en høj, rødhåret, bleg ..."

"Tak, det ved jeg nu just så lige."

"Ved I også det med forgiften?"

"Nej, nej!"

"Eller brevet da?"

"Nå, fortæl!"

"Hu, det er så en grimme fortælling den."

"Nå!"

"Jo, den Høg han var nok gode venner, det var da førend som han blev gift, ja han var de allerbedste venner med Ermegaard Lynow; hun havde det længste hår nogen jomfru kunne have, for hun kunne fast træde i det, og hun var så hvid og rød, ret en dejligheds dukkebarn var hun, men han var så hård og bøs mod hende, sagde de, som var hun en opsætsig myndehund og intet den blide skabning hun var, men jo slemmer' han var, jo mer holdt hun af ham, han kunne have slået hende blå og grøn, om han intet gjorde det, hun ville have kysset ham for det, huha, det er ligeud grim at tænke på, som en mennesk' kan være, når den ret har sat sit sind til en anden. Men så blev han ked af hende og så aldrig den vej hun var, for det han havde fået en anden i tanker, og jomfru Ermegaard hun græmmed' sig og sørged' og var ved at gå til af ene jammer og elendighed, men hun leved' endda, det liv det var. Så kunne hun intet holde det længer ud, jomfruen; de siger, hun havde set Sti Høg ride gården forbi og var rendt ud efter ham og havde løbet en mil side om side med hans hest, uden at han skulle såmeget som standse et trin eller skulle ville høre på hendes bønner og begrædelser, men bare red hårdt til og bort fra hende. Det kunne hun intet bære og så tog hun dræbendes forgift ind og skrev så til Sti Høg, at det havde hun gjort for hans skyld, nu skulle hun aldrig være ham til hinder mere, blot hun måtte se ham engang inden hun døde."

"Og så?"

"Ja Gud ved om det også er som folk siger, for så er han da den ledeste krop og sjæl som nogen helvedes pine kan vente på; – så skrev han tilbages – ja, sådan var det, han skrev tilbages, at den modgift, som bedst kunne gøre hende frisk igen, det var

hans kærlighed, men den stod det intet i hans magt at give hende, men han havde hørt at mælk og hvidløg skulle også være godt, og det ville han råde hende til at tage ind. Se, det svared' han; hvad tænker I? Kan der nu være noget mere skammeligt til end som det?"

"Og jomfru Ermegaard?"

"Jomfru Ermegaard?"

"Ja vist."

"Ja, det var intet hans skyld, men hun havde intet taget forgift nok til at dø af, men hun blev så krank og ilde, at hun nær aldrig var kommet til helsen igen."

"Det bitte lam," sagde Marie og lo.

Næsten hver dag i den nu påfølgende tid hidførte en eller anden lille forandring i Marie Grubbes opfattelse af Sti Høg og derved også i den måde på hvilken de omgikkes med hinanden.

Det var så let at se, at Sti ikke var nogen drømmer, af den omsigt og rådsnarhed hvormed han fjernede alle de utallige hindringer og vanskeligheder, rejsen frembød, og det var ligeledes let at blive klog på, at han både i manerer og begavelse stod langt over selv de ypperste af de adelsmænd, de traf sammen med. Altid var hans tale ny og interessant og ulig alle andres, det var som havde han en egen, kun af ham kendt vej, til forståelse af mennesker og ting, og det var med en frejdig hån, syntes Marie, at han bekendte sin tro på, hvor stærkt dyret i mennesket var, eller hvor lidt guld, der skjulte sig i dets naturs slakker, og den kolde, lidenskabelige veltalenhed hvormed han beviste hende, hvor ringe sammenhæng der var i menneskets væsen, hvor uforstået og uforstandig, hvor leddeløs og famlende og ganske i tilfældets vold det, der var ædelt og det,

der var lavt, brødes i ens sjæl, den veltalenhed, hvormed han søgte at gøre hende dette klart, syntes hende stor og betagende, og hun begyndte at tro at sjældnere gaver og mægtigere kræfter var blevet ham til del end der ellers faldt i dødeliges led, og hun bøjede sig i beundring, ja næsten i tilbedelse for den vældigheds magt hun anede; men dog var der med alt dette i hendes sjæl en stille, lurende, stadigt hviskende tvivl, der aldrig fik mæle i udtænkte tanker, men kun i dunkel, instinktmæssig følelse rørtes af frygt for at magten var en magt, der trued og rased, der ønsked og higed, men aldrig slog ned, aldrig greb til.

I Lohendorf en tre mil fra Vechta lå der lige ved landevejen, et gammelt krosted, og her var Marie og hendes følge, et par timer efter at solen var gået ned, taget ind.

Ud på aftenen, da kusk og ridesvende var gået til hvile i udhusene, sad Sti Høg, Marie og et par bondeagtigt udseende, oldenborgske adelsmænd i en ret fortrolig samtale, ved et lille rødmalet bord foran den store bilæggerovn i kroens skænkestue.

Ved det lange bord henne under vinduerne, med ryggen støttet mod bordpladens kant, sad Lucie på enden af en bænk og strikkede og så til.

På herskabsbordet stod der et tællelys i en gul lerstage og spredte sit søvnige skær over ansigterne derhenne og spejlede sig fidtet i den række tintallerkener, som fandtes over ovnen. Marie havde en lille tinkande med varm vin foran sig, Sti Høg en større, mens de to oldenborgere var fælles om en mægtig

træstob med øl, der stadig tømtes og ligeså stadig fyldtes af en pjuskhåret karl, som lå og drev på en gåsebænk inderst i stuen.

Både Marie og Sti Høg havde helst trukket sig tilbage til deres kamre, thi de to landadelsmænd var ikke noget muntert selskab; og de havde også gjort det, havde kamrene ikke været så isnende kolde og ulemperne ved at opvarme dem endnu værre end kulden, hvad de havde erfaret da værten bragte dem kakkelovnspotter derind; tørvene var nemlig der på egnen så svovlede, at kun folk, der var vante til dem, kunne få deres vejr, hvor de var i glød.

Oldenborgerne var ikke muntre, for de skønnede nok de var i fint selskab og gjorde sig derfor umag for at udtrykke sig så belevent som det stod i deres magt, men efterhånden som øllet fik mere og mere magt over dem, blev også det bånd, de havde lagt på sig selv, slappere og slappere, ja, ganske løst. Deres sprog fik et endnu mere lokalt anstrøg end før, deres skæmt blev massivere og deres spørgsmål nok så nærgående.

Som nu spøgen voksede i plumphed og uhøviskhed, begyndte Marie at blive urolig i sædet, og Sti Høgs øjne spurgte over bordet om de skulle gå bort. Da kom just den lyseste af de fremmede med en vel grov hentydning, som fik Sti til at rynke brynene og se truende på ham, men dette æggede ham kun, og han gentog sin skidne skæmt i endnu kraftigere udtryk, hvad der fik Sti til at love ham, han skulle finde tinkruset i sin pande, hvis han voved et ord mer af samme slags.

Netop i det øjeblik nærmede Lucie sig bordet med sit strikketøj for at se at finde en maske, hun havde tabt, og heraf benyttede den anden oldenborger sig; han tog hende om livet,

tvang hende ned på sit skød og trykkede et forsvarligt smækkys på hendes læber.

Denne frejdighed opildnede den lyse, og han slog sin arm om Marie Grubbes hals.

I samme nu sad Stis krus ham i panden så kraftigt og sikkert, at han sank over mod bilæggeren med et dybt grynt.

I næste sekund var Sti og den mørke ude midt på gulvet, og Marie og hendes pige flygtet hen i et hjørne.

Karlen på gåsebænken sprang op, gav et brøl fra sig ud ad stuens ene dør, løb selv hen til den anden og gav sig til at stænge den med en alenlang jernbom, samtidig hørtes en slå smække for husets bagdør. Det var nemlig skik der i kroen, såsnart der var slagsmål, at stænge sådan, at ingen, der var udenfor, kunne komme til at tage del i striden og således give den større udstrækning end nødvendigt, men det var også deres eneste indblanden, og når stængselen var besørget, listede de straks til deres senge; for den, der ingenting så, kunne heller ingenting forklare.

Der var ingen af de kæmpende, der havde våben hos sig, så de havde kun næverne at jævne sagen med. Og der stod de, Sti og den mørke og bandte og brødes. De trak hinanden fra plet til plet, drejed sig i seje, modstridende vendinger og tørned hinanden opad døre og vægge; de fanged hinandens arme, fried sig af hinandens tag, bøjed og vred sig, frem og tilbage med hagerne trykket i hinandens skuldre. Endelig tumled de om på gulvet; Sti var øverst og havde lige et par gange hugget sin modstanders hoved tungt mod det kolde lergulv, da han følte to kraftige hænder i greb om sin hals. Det var den lyse, der var kommet til sig selv igen.

Sti var ved at kvæles, luften ralled i hans strube, det sortned for hans øjne, og hans lemmer lammedes. Den mørke slog sine ben om ham og trak ham i skulderen nedefter, den lyse havde hænderne om hans hals og knæene i hans sider.

Marie skreg og ville ile til hjælp, men Lucie havde slynget sine arme om hende i et næsten krampagtigt tag, så hun ikke kunne flytte sig.

Da, just som Sti var ved at miste sin samling, huggede han sig med en sidste kraftanstrengelse forover, så den mørkes baghoved hamrede ned mod jorden og den lyse glippede lidt i sit greb og åbned vej for en kende luft. I et smidigt, kraftigt kast rev Sti sig bort til siden, kasted sig ind på den lyse, så han vælted til jorden, bøjed sig dernæst rasende frem over den faldne, men ramtes af et spark i hjertekulen, så han næsten segned; men så greb han med den ene hånd om anklen den fod, der havde ramt ham, og med den anden hånd fik han hold i støvleskaftet lige neden til knæet, løftede således benet i vejret og hug det ned mod sit fremspændte lår, så knoglerne brødes i støvlen og den lyse besvimet sank hen. Den mørke, som lå og stirred, fortumlet af slaget i hovedet, udstødte, da han så dette, det så våndefuldt vræl, som havde det været ham selv, det gik udover, og kravled i skjul under bænken oppe ved vinduet, og dermed var det slagsmål da forbi.

Men den vildskab, Sti Høg ved denne lejlighed havde vist at der boede i hans sind, havde en mægtig, forunderlig indflydelse på Marie; thi da hun den nat lagde sit hoved på sin pude, sagde hun til sig selv, at hun elskede ham, og da Sti Høg i de påfølgende dage havde lagt mærke til, at der var noget i hendes blik og adfærd, der tydede på, at der var sket en stor forandring

til gunst for ham i hendes sind og han opmuntret heraf, bad om hendes kærlighed, fik han det svar, han ønskede.

Note 10: **Hvem kunne tvivle på:** Her i betydningen "Hvem kunne tro".

15

Nu i Paris.

Der er gået så meget som et halvtårstid, og den kærlighedspagt, der så brat blev sluttet, var løsnet og brådnet en stund forinden, og Marie Grubbe og Sti Høg er langsomt gledet fra hinanden.

De ved det begge to, men det er ikke blevet til ord imellem dem; der er så megen bitterhed og smerte, så megen nedværdigelse og selvforagt gemt i den tilståelse, der truer, at der er lindring i at tøve.

I det er deres sind ens.

Men i deres måde at bære deres kummer på er de yderst forskellige. Thi mens Sti Høg i håbløs kvide, sløvet af selve smerten mod smertens hvasseste bråd, sørger og sørger i magtløs betagenhed, ligesom et fanget rovdyr går frem og tilbage, frem og tilbage i sit snævre bur, så er Marie nærmere at ligne ved et dyr, der har revet sig løs og flygter i ustandset flugt, aldrig hvilemildnet flugt, drevet fremad og fremad, i vanvittig frygt, af lænken, der klirrende slæber i dens spor.

Hun ville glemme.

Men glemsel er som lyngen, den gror kun af sig selv, og alverdens fredning og omhu og røgt lægger ikke en tomme til dens vækst.

Hun øste ud af sit guld med fulde hænder og købte sig pragt; hun greb hver nydelses bæger, som guld kunne købe, som ånd og skønhed og rang kunne købe, men det var alt forgæves.

Der var ingen ende på hendes elendighed, og intet, intet kunne fri hende fra den. Havde det at skilles fra Sti Høg kunnet frembringe, ikke en lettelse, men blot en forandring i hendes pine, det havde været gjort for længe siden, men det var ligegyldigt, ganske det samme, om det skete eller ej, der var ikke en gnist af håb om lindring i det, ligeså godt følges ad som skilles, deri var der ingen redning.

Men de skiltes alligevel, og det var Sti Høg, der foreslog det.

De havde ikke set hinanden et par dage, da Sti trådte ind i det forreste af de pragtfulde værelser, de havde lejet af Isabel Gilles, værtinden i la Croix de Fer.

Marie var der, og hun sad og græd.

Sti rysted mismodigt på hovedet og tog plads i den anden ende af stuen.

Det var så tungt at se hende græde og vide, at hvert trøstende ord fra ens læber, hvert medlidende suk og deltagende blik kun ville gøre sorgen mere bitter og gråden stærkere.

Han gik hen imod hende.

"Marie," sagde han sagte og tonløst, "lad os endnu en gang ret rigtigen tales ved og så skilles."

"Ja, hvad kan det nytte?"

"Sig intet det, Marie, der venter på dig endnu glade dage i tykke skarer."

"Ja grædedage og tårenætter i en hel og ubrydelig kæde."

"Marie, Marie, tag vare på de ord, du siger, for jeg forstår dem, som du aldrig ville tro, jeg kunne forstå dem, og så sårer de så smerteligen hårdt."

"De sår, der stinges med ord til od, dem agter jeg kuns ringe og har aldrig haft i tanke at skåne dig for dem."

"Så stød da til, hav intet medlidenhed såmeget som et blink mere; sig mig, du kender dig fornedret ved din kærlighed til mig, laveligt fornedret! Sig mig, du ville give år af dit liv for at vriste hvert eneste minde om mig ud af din sjæl! Og gør mig så til hund og giv mig hundenavne, kald mig det forsmædeligste, du ved af at sige, og jeg skal lyde alle dine navne og sige du har ret, fordi du *har* ret, *har* ret, så pinendes, som det er at sige. For hør, Marie, hør, og tro det om du kan: endog jeg ved, du ræddes, ved dig selv, for du har været min, og sygner i din sjæl hver gang du tænker derpå og rynker din pande i afsky og våde, så elsker jeg dig dog – jo, jo, af al min magt og formue elsker jeg dig, Marie."

"Nej, fy for skam Sti Høg, å, skam dig dog, skam dig dog, du ved ej hvad du taler. Og dog, å Gud forlad mig, dog er det sandt, så ræddeligt det lyder. Å, Sti, Sti! hvorfor er du den bondesjæl du er, den krybendes maddikeorm, som trædes og stinger dog intet? Om du vidste, hvor jeg troed' dig stor! Stolt og stor og stærk, du som er så svag. Men det voldte dine klingrendes ord, som løj om en magt, du aldrig ejed', som råbte om en sjæl, der var alt, hvad din aldrig var eller ville blive. Sti, Sti, var det ret, jeg fandt klejnhed for styrke, ussel tvivl for frejdigt håb, og stolthed, Sti! Hvor blev din stolthed af?"

"Ret og retfærdighed er kuns ringe nåde, men jeg fortjener intet mere, thi jeg har været lidet bedre end en falsknere imod dig. – Marie, jeg har aldrig troet på din kærlighed til mig, nej, aldrig, end ikke hin stund, da du svor mig den til, var der tro i min sjæl. Ak, som jeg gerne ville tro, men kunne intet. Jeg kunne intet tvinge tvivlens mørke hoved ned mod jorden, den stirred' på mig med de kolde øjne og alle mine drømmes rige,

ranke håb, dem blæste den bort med sin beskelig smilendes mund. Jeg kunne ikke tro, du elskede mig, Marie, og dog greb jeg din kærligheds skat med både hænder og al min sjæl, og jeg fryded' mig ved den i angst og bange lykke, som en røver kan fryde sig ved sit gyldent blinkende rov, når han ved den rette ejersmand vil komme om en stakket stund og rive, ham det ud af hans kært belastede hænder. For *den* vil komme en gang, Marie, som er din kærlighed værd eller som du tror den værd, og han vil intet tvivle, intet trygle eller skælve, han vil bøje dig som ledigt guld i sin hånd og sætte sin fod på din vilje, og du vil være ham følgagtig i ydmyghed og glæde; men det er intet fordi han elsker dig mere end som jeg, for det kan intet være, men for han mere har tro til sig selv og mindre øje for dit uskaterlige værd, Marie."

"Ak det er jo ret en spåmandslektie, I der remser op, Sti Høg, men det er som I plejer, immer vil Jer tanke på langvejsfart. I er just som børn, der får et spilleværk til givendes; i stedet for at lege med det og fornøjes ved det, har de ingen ro, før de får set, hvad der er inden til og revet det ud af led og lave. I fik aldrig tid til at holde og var for at fange og gribe; I hugger al livsens tømmer op i tankespåner til hobe."

"Farvel, Marie."

"Far vel, Sti Høg, det bedste I kan."

"Tak – tak – det må så være – men jeg beder om en ting."

"Nu?"

"Når I rejser herfra, lad så ingen vide den vej I vil, at jeg intet skal få det at høre, for … for jeg svarer intet for, at jeg da fik magt til at holde mig fra at følge Jer efter."

Marie trak utålmodigt på skuldrene.

"Vorherre velsigne jer, Marie, nu og evindelig."
Så gik han.

En lys novemberskumring, hvor solens bronzebrune lys tøvende trækker sig bort fra høje gavles ensomt blinkende ruder, dvæler på kirkens tvillingtårnes slanke spir, funkler på kors og gyldne kranse deroppe, løses i lysende luft og svinder, mens månen alt har løftet sin runde, blanke skive op over de fjerne, brune højes langeligt rundede linjers drag.

I gule, blånende og violette flager spejles himlens svindende farver i flodens blanke, lydløst rindende vande, og blad fra pil og løn og hyld og rose løsner sig ud af det gule løvhang, flagrer imod vandet i dirrende flugt, fanges af den blanke flade og glider med langs ludende mure og våde stentrapper, ind i mørket under tunge, lave broer, rundt om fugtsorte træpæle, fanger et glimt fra de glødende kul i den rødtoplyste smedje, hvirvles omkring af den rustrøde strøm fra sliberens gård, og svinder så imellem siv og lække både, imellem sænkede kar og dyndede risgærders druknende fletværk.

En blålig dæmring breder sit gennemsigtige mørke over torve og åbne pladser, hvor vandet sløret blinker, mens det strømmer fra våde slangesnuder og drypskæggede dragemunde i vandspringenes fantastisk brudte buer og mellem taklinjede, slanke fialer; det mumler blidt og risler koldt, det bobler dæmpet og drypper skarpt og danner hurtigt voksende ringe på det rigeligt overflydende kummebassins mørke spejl. Et sagte vindpust suser over pladsen, og rundt

omkring fra dunkle porte, fra sorte ruder og fra skumle gyder, stirrer et andet mørke ud i mørket.

Så kommer månen frem og kaster sølvskær over tag og tinder og deler lys og skygge af i skarpe felter. Hvert bjælkehoved, hvert et snørklet skilt, hver kort balustre i svalernes lave gelænder, bliver tegnet af på mur og væg. Alt skæres ud i skarpe, sorte former, de kunstigt brudte stenmønstre over kirkernes dørgab, St. Georg med hans lanse hist på husets hjørne og blomsten med dens blade her i vinduet. Og som den lyser i den brede gade og som den spejler sig i flodens vand! Og der er ingen skyer på himlen, en hvidlig kreds, en glorie om månen, og ellers intet uden tusind stjerner.

En sådan aften var det nu i Nürnberg, og i den stejle gade op til borgen og i den gård som kaldtes for v. Karndorfs, der var der gilde denne samme aften.

De sad ved bordet, og de var alle mætte, lystige og drukne. På en nær var de alle ældre folk, og denne ene var kun atten år. Han havde ingen paryk, han bar sit eget hår, og det var stort nok til det, gyldent, langt og lokket. Hans ansigt var så dejligt som en piges, hvidt og rødt, og øjnene var store, blå og stille.

Den gyldne Remigius kaldte de andre ham, og gylden ikke blot for hans hårs skyld, men for hans store rigdom, thi trods hans unge år var han den rigeste adelsmand i hele Bayrisch Wald, – for Bayrisch Wald der var han fra.

De talte om kvindeskønhed, de lystige herrer ved det gode bord, og alle var de enige om, at den gang de var unge, da vrimled verden af skønheder med hvilke de, der nu bar skønheds navn, slet ingen sammenligning kunne tåle.

"Men hvem har set perlen for dem alle tilhobe?" sagde en rødmusset tyksak med små, bitte, funklende øjne, "hvem har set Dorothea v. Falkenstein af de Falkensteiner fra Harzen, hun var rød som en rose og hvid som et lam, hun kunne spænde med sine hænder om sit liv og en tomme til, og hun kunne træde på lærkeæg uden de gik i stykker, så let var hendes gang på jorden, men hun var ingen af jeres hejreben for dét, hun var fyldig som en svanefugl, der sejler på en dam og fast som nogen rå, der springer i en skov."

Så drak de på dét.

"Gud velsigne Jer allesammen så grå som I er!" råbte en lang, gammel knark for enden af bordet, "men verden bliver grimmere dag for dag. Vi kan se det på os selv," og han så rundt på dem, "hvad for karle vi dog var! men så fanden med dét endda. Men hvor i al verdens den drikkendes navn, kan nogen fortælle mig dét? hvad? – kan der? – hvem kan? – kan nogen fortælle mig dét: hvor de trinde værtinder med deres leendes munde og spillendes øjne og nette fødder, og så krokonens datter med det gule, gule hår og med øjne så blå, hvor er de blevet af? hvad? eller er det løgn, kunne en komme i et herberg, i en landevejskro eller gæstgivergård, hvad, kunne en komme der, uden de var der også? Å, jammerens jammer og elendighed! hvad er det for skrutryggede døtre med griseøjne og brede hofter, de værtshusfolk lægger sig til nu til dags, hvad er det for tandløse, skalhovede hekser, der nu får brev og bevilling på at skræmme livet af sultne og tørstige folk med deres rindendes øjne og runkne hænder? Uh, føj, jeg er så bange for et krosted som for klare fanden, for jeg ved jo, det ølskænkervæsen derinde er gift med døden fra Lübeck i egen

lede gestalt, og når som en først er blevet så gammel som jeg, så er der noget i memento mori, en heller vil glemme end huskes på."

Der sad en mand midt for bordet, kraftig bygget og ret fyldig i ansigtet, der var gult som voks, han havde grå og buskede bryn og klare spejdende øjne, han så just ikke svagelig ud, men som om han havde lidt meget, lidt store legemlige smerter, og der var et træk ved hans mund når han smilte, som om han sank noget beskt med det samme. Han sagde med en blød og dæmpet stemme, lidt hæs var den: "Den brune Euphemia af de burtenbachers stok, hun var stateligere end nogen dronning, jeg har set for mine øjne. Hun kunne bære den stiveste gyldenstykspragt, som var det den bekvemmeligste husdragt, der var til, og kæder og klenodier om hals og midje, på bryst og på hår, det hang og det sad, som var det de kranse af ville bær, som børn hænger på sig, når de leger i skoven. Der var ingen, der var som hun; når de andre unge jomfruer de prunked i deres stads som prægtige relikviehuse med snørkler af guld, og med lænker af guld, med roser af dyr'bare stene, så var hun at se til, så festlig og fager og frisk og let som et banner, der flyver for vinden. Der var ingen hendes lige, hverken var eller er."

"Jo, jo, og hendes overmand med!" råbte den unge Remigius og sprang op. Han bøjede sig ivrig frem over bordet, støttet på den ene hånd, mens han i den anden svingede en blank pokal hvis gyldne drue skvulpede over randen og vædede hans finger og hans håndled, og dryppede i klare dråber fra hans hvide, brusende kniplingsmansket. Hans kinder blussede af vin, hans øjne funkled, og han talte med usikker stemme.

"Dejlighed!" sagde han, "er I blinde allesammen, eller har der ingen af Jer set den danske frue, ikke såmeget som set fru Marie? Hendes hår er som når solen den skinner på en eng og græsset står i aks, hendes øje er mere blåt end som en klinge, og hendes læber er så røde som en blødendes drue. Hun går som en stjerne, der går over himlen, hun er rank som et scepter og statelig som en trone, å, alle, alle legemsdyder og dejligheders flok er i blomster hos hende, som rose ved rose i florerendes pragt. Men der er det ved hendes dejlighed, som gør, at når en ser hende, bliver en til sinds, som når en om højtidsmorgen hører dem blæse fra domkirkens tårne; en bliver så stille, for hun er ligesom den hellige smertens moder på den skønne billedtavle, der er sådan en højhedens sorg i hendes klare øjne, og det samme håbløse tålmodssmil om hendes mund."

Han var helt bevæget og havde tårer i øjnene, han ville tale, men kunne ikke, og blev stående oprejst, kæmpende med sin stemme, for at få ordene frem. Men så slog en af hans naboer ham venligt på skuldren, og fik ham til at sidde ned, og drak så med ham bæger på bæger, og så blev alting godt igen, de gamles lystighed gik højt som før, og alt blev jubel, sang og latter.

Marie Grubbe var da i Nürnberg.

Siden hun skiltes fra Sti Høg havde hun flakket om i det meste af et år, og havde nu endelig slået sig til ro her.

Hun havde forandret sig meget siden den aften, hun tog del i balletten i Frederiksborg Slotshave. Ikke blot gik hun nu i sit tredivte år, men den ulykkelige forbindelse med Sti havde gjort et mærkværdigt stærkt indtryk på hende. Hun havde skilt sig fra Ulrik Frederik, ledet og fremskyndet af tilfældige omstændigheder, men fremfor alt, i kraft og medfør af, at hun

havde bevaret hine sin første ungdoms drømme om, at den, en kvinde skulle følge, han skulle være hende som en Gud på jorden, at hun med kærlighed og ydmygt kunne tage af hans hænder godt og ondt, alt som hans vilje var, og nu havde hun i et øjebliks forblindelse taget Sti for denne Gud, han, som ikke en gang var en mand. Det var hendes tanker. Hver svaghed, hver umandig tvivl hos Sti, følte hun som en uafviskelig skamplet på sig selv. Hun væmmedes ved sig selv, for hin stakkede kærlighed, og gav den lave skændselsnavne. Disse læber, som havde kysset ham, gid de måtte visne, disse øjne, som havde smilt til ham, gid de måtte dummes, dette hjerte, som havde elsket ham, gid det måtte briste. Hver evne i hendes sjæl, hun havde besudlet den ved denne kærlighed, hver følelse, hun havde vanhelliget den. Hun havde mistet al tillid til sig selv, al tro, på sit eget værd, og i fremtiden – der lyste intet håb for hende i fremtiden.

Hendes liv var afsluttet, hendes levnetsløb fuldendt; en rolig krog, hvor hun kunne lægge sit trætte hoved til hvile, for aldrig at løfte det mere, det var alle hendes ønskers mål.

Sådan var hendes sind, da hun kom til Nürnberg. Et tilfælde førte hende sammen med den gyldne Remigius, og hans inderlige, men tilbageholdne tilbedelse, den friske ungdoms afgudiske tilbedelse, hans jublende tro på hende, og hans lykke ved hans tro på hende, har været som kølig dug for den nedtrådte blomst, den rejser sig vel ikke, men den visner ikke heller, den folder endnu de fine, farverige blade ud for lyset, og dufter og stråler i tøvende livskraft. Og sådan hun. For der var lise i at se sig ren og skær og ubesmittet i en andens tanker, og der var halvt som frelse i at vide, at en var den, der vakte i en

andens sjæl en frejdig tillid, skønhedshåb og ædle længsler, som gjorde den, hos hvem de vaktes, rig. Og det var også blidt og dulmende, i vage billeder og dunkle ord at klage sine sorgers klage for en sjæl, der selv uprøvet og fri for kammer, med stille vellyst led hver lidelse af hendes, og var taknemmelig, fordi at den fik lov at dele de sorger, som den anede, men ikke forstod, og dog ligefuldt delte. Jo, det var blidt at klage, når en så ens sørger vakte ærefrygt og ikke medlidenhed, så de blev som et mørkt og majestætisk pragtgevandt om ens skuldre, et tårefunklende diadem om ens pande.

Således begyndte Marie lidt efter lidt at forsones med sig selv, men så hændte det en dag, Remigius var redet ud, at hans hest blev sky, kastede ham af sadlen, og slæbte ham tildøde i stigbøjlerne.

Da Marie hørte dette, sank hun hen i en tung, sløv og tåreløs sorg. Hun sad i hele timer og stirrede hen for sig med et træt, tankeløst blik, tavs som en, hvem mælet var røvet, og var ikke til at bevæge til at tage sig nogetsomhelst for, ja hun ville end ikke at der taltes til hende; gjorde nogen det, afviste hun dem med en mat bevægelse med hånden og en stille rysten på hovedet, ligesom om det voldte hende smerte.

Dette varede nu længe, men imidlertid var næsten alle hendes penge opbrugte, og der var næppe så mange tilbage, at de kunne rejse hjem for dem. Lucie blev ikke træt af at foreholde Marie dette, men det var først langt om længe at det fandt gehør.

Endelig rejste de da.

Undervejs blev Marie syg, så rejsen blev meget forlænget, og Lucie måtte sælge den ene rige dragt efter den anden, det ene

kostbare smykke efter det andet, for at de kunne komme vejen frem.

Da de nåede Århus, ejede Marie næppe mere end de klæder, hun havde på sig.

Her skiltes de; Lucie tog tilbage til fru Rigitze, Marie tog til Tjele.

Det var i foråret treoghalvfjerds.

16

Efter at fru Marie Grubbe var kommet til Tjele blev hun ved at bo der, sammen med sin fader, indtil hun seksten hundrede og ni og halvfjerds lod sig vie til kongelig majestæts justitsråd Palle Dyre, og med ham levede hun så i et, indtil seksten hundrede og ni og firs, aldeles begivenhedsløst ægteskab.

Det er et tidsrum, der begynder med hendes tredivte år og ender med hendes seks og fyrretyvende, fulde seksten lange år.

Fulde seksten lange år, levet i dagligdags bekymringer, i smålige pligter og i sløvende ensformighed, og intet tillids- eller fortrolighedsforhold til at give det varme, ingen forsonende hygge til at gøre det lyst. Evindelige trætter om ingenting, larmende skænderi for ubetydelige forglemmelser, knarvurne udsættelser her og plumpe spotterier hist, det var alt hvad hendes øren hørte. Og så hver sollys levnetsdag møntet ud i daler, ort og hvid, hvert suk, der led, et suk for tab, hvert ønske, der hørtes, et ønske om vinding, hvert håb et håb om mere. Og luvslidt karrighed på alle kanter, hyggefjendsk travlhed i hver en vrå, og gerrigheds altid spejdende øje stirrende vågent ud af hver en time. Det var det liv, hvori Marie Grubbe leved.

I den første tid hændtes det ofte, at hun midt i travlheden og larmen glemte alt omkring sig, betaget af vågne skønhedsdrømme, skiftende som skyer, rige som lyset.

Men der var en især.

Det var drømmen om det slumrende slot, som roserne skjulte.

Den stille have, slottets stille have! Hvile i luft og i løv, og som en nat uden mørke, tavsheden drømmende over det hele. Der blunded duften i blomstens klokker og duggen på det spæde græsblads bøjelige klinge. Der sov violen med halvvejsåben mund under bregnens krummede spire, mens tusinde bristende knopper var dysset i søvn midt i forårets frodigste tid på de mosgrønne træers kviste. – Hun kom til borgens gård: rosernes ternede ranker væltede lydløst den mægtige grønne løvbølge ned over mure og tag og skummed tyst og blomsterblegt i rosenmylder og rosenstænk. Fra marmorløvens åbne gab stod den springende vandstråle som et spindelvævsgrenet krystaltræ, og blanke heste spejled deres åndeløse muler og lukkede øjne i porfyrkummens slumrende vand, mens pagen sovende gned søvnen af sit øje.

Hun mættede sit blik ved denne skønhedshvile i den tavse gård, hvor faldne rosenblade lå i høje driver op mod mur og dør og skjulte med deres rødmende sne den brede marmortrappes brede trin.

– At kunne hvile! – I salig fred at lade dagene dale ned over sig, time efter time, mens alle minder, håb og tanker i vage, bløde bølger randt bort af ens sjæl … det var den skønneste drøm, hun kendte.

Det var den første tid; men fantasien trættedes af evigt frugtesløst at flyve mod det samme mål, som en indelukket bi, der summer imod ruden, og alle evner trættedes med den.

Som en skøn og ædel bygning i barbarers hænder forsømmes og fordærves, idet de dristige spir trykkes ned til plumpe

kuppelhatte, de kniplingsfine ornamenter brydes led efter led, og den rige billedpragt dækkes lag på lag med dødende kalk, således forsømtes og fordærvedes Marie Grubbe i disse seksten år.

Faderen, Erik Grubbe, var blevet gammel og affældig, og det syntes at alderen, ligesom den havde gjort hans ansigt skarpere og mere frastødende, således havde den også skærpet og fremhævet alle hans slette egenskaber. Han var gnaven og umedgørlig, påståelig indtil barnagtighed, hidsig, i allerhøjeste grad mistroisk, listig, uærlig og gerrig. Han førte nu på sine gamle dage altid Gud i munden, især når der var kreaturer syge eller høsten var vanskelig, og han havde da en hærskare af krybende, sleske tilnavne af egen opfindelse til Vorherre. Det var umuligt at Marie enten kunne elske eller ære ham, og hun bar nu oven i købet nag til ham, fordi han ved aldrig opfyldte løfter, ved trusler om at gøre hende arveløs og om at jage hende fra Tjele og berøve hende al understøttelse, havde formået hende til at gifte sig med Palle Dyre; skønt det, der mest havde tilskyndet hende til dette skridt, var håbet om at blive uafhængig af den faderlige myndighed, hvilket håb imidlertid ikke var blevet opfyldt, på grund af, at Palle Dyre og Erik Grubbe var komne overens om at drive Tjele og Nørbækgård, der betingelsesvis var givet Marie i medgift, i fællesskab, og da Tjele var den største af gårdene, og Erik Grubbe ikke kunne orke at føre tilsynet, medførte dette at de nygifte tiere opholdt sig under faderens tag end under deres eget.

Palle Dyre, manden, en søn af oberst Clavs Dyre til Sandvig og Krogsdal, senere til Vinge, og hans hustru Edele Pallesdatter Rodtsten, var en førladen, korthalset, lille mand med ret livlige

bevægelser og et determineret ansigt, der imidlertid vansiredes noget af et lungeslag, som bredte sig over hele den højre kind.

Marie foragtede ham.

Han var ligeså gerrig og nøjeregnende som Erik Grubbe, men egentlig var han en dygtig mand, klog, rask og modig, kun manglede han fuldstændigt æresfølelse; han snød og bedrog, når han kunne komme afsted med det, og skammede sig aldrig, når det blev opdaget; han lod sig skælde ud som en hund, hvis det kunne bringe ham en skillings fortjeneste ikke at tage til genmæle, og dersom en bekendt eller slægtning overdrog ham at besørge et køb eller salg eller et andet tillidshverv, tog han aldrig i betænkning at bruge denne tillid således, at den bragte ham selv fordel. Uagtet hans ægteskab i hovedsagen havde været ham en forretning, var han dog stolt af at være gift med statholderens fraskilte kone, hvad der imidlertid ikke forhindrede ham fra at tiltale og behandle hende på en måde, der syntes uforenelig med hin anden følelse; ikke at han på nogen vis var usædvanlig grov eller voldsom, ingenlunde, men han hørte til det slags mennesker, der i en stolt og selvtilfreds bevidsthed om deres egen ulastelighed, som i alle måder korrekte og normale hverdagsmennesker, ikke kunne afholde sig fra at lade andre, i den henseende mindre heldigt stillede, føle deres overlegenhed, og med en ubehagelig naivitet opstille sig selv som mønstre til efterfølgelse – og Marie var jo nu ikke blandt de heldigt stillede: både hendes skilsmisse fra Ulrik Frederik og forødelsen af hendes mødrenearv var kun altfor iøjnefaldende uregelmæssigheder.

Sådan var nu altså den mand, der blev den tredje i livet på Tjele, og der var ingen af hans egenskaber, der kunne give håb

om, at han skulle evne at gøre det lysere eller blidere, hvad han da heller ikke gjorde. Evindelig strid og uenighed, gensidig tværhed og indbyrdes pukken på hinanden, det var det, den ene dag førte med sig efter den anden.

Marie sløvedes derved, og alt det blomsterfine, duftende og fagre; der hidtil i frodige, vistnok ustyrlige og tit barokke arabesker havde slynget sig gennem hendes liv, det visned bort og døde døden. Råhed i tanker som i tale, en plump og trællesindet tvivl om det ædle og store, og en fræk foragt for sig selv, det havde disse seksten Tjele-år bragt hende.

Og ét endnu.

Der var kommet en tykblodet sanselighed over hende, en higende attrå efter livets gode ting, et kraftigt velbehag ved mad og drikke, ved bløde sæder og ved bløde lejer, en vellystig fryd ved bedøvende, krydrede dufte og et hverken smagbehersket eller skønhedsadlet hang til pragt. Altsammen lyster, som hun kun tarveligt fik stillet – men, det gjorde jo ikke hendes attrå mindre stærk.

Hun var blevet fyldig og bleg og der var en dvælende ladhed over alle hendes bevægelser. Hendes blik var for det meste forunderlig tomt og udtryksløst, men stundom sælsomt skinnende og hun var kommet i vane med at stille sine læber til et uforanderligt og intetsigende smil.

Så skrives der seksten hundrede og ni og firs. – Det er nat, og Tjele hestelade brænder.

De flakkende flammer flagrede frem gennem den tykke, brandbrune røg og lyste over hele den græssede gårdsplads, hen på de lave udhuslænger, på hovedbygningens hvide mure, lige til havens sorte trækroner, der løftede sig op over taget. Karle og

tilløbne folk løb frem og tilbage mellem brønden og brandstedet med ildblankt blinkende vand i såer og spande. Palle Dyre fo'r et steds fra og et andet steds hen med håret flyvende om ørerne og med en rødmalet rive i hånden, mens Erik Grubbe lå bedende over en gammel udbjerget skærekiste og fulgte med stigende angst ildens fremskridt fra spænde til spænde og våndede sig lydeligt hver gang en flamme fik luft og triumferende svinged sin gnistomflagrede hvirvel højt over huset.

Marie var også dernede, men hendes blik havde andet mål end branden.

Hun så på den nye kusk, som ledte de forskrækkede, ildsky heste ud af den røgopfyldte stald. Dørkarmen var stødt ud og dørgabet udvidet over sin dobbelte bredde, idet den svage råstensmur var revet ned til begge sider, og ud ad denne åbning førte han hestene, en ved hver hånd. De kraftige dyr, som var helt forstyrrede af røgen, stejlede og kastede sig voldsomt efter siden, såsnart det skærende, usikre lys fra flammerne mødte deres øjne, og det så ud som kusken skulle rives i stykker eller trampes ned imellem dem, men han hverken slap eller faldt, han tvang dem mulerne ned mod jorden og jog med dem, halvt løbende eller springende, halvt slæbende, tværs over gården og slap dem så løs indad haveporten.

Der var mange heste på Tjele, og Marie Grubbe havde rig lejlighed til at beundre den skønne, kæmpemæssige skikkelse, alt som den i vekslende stillinger brødes med de vælige dyr, nu næsten hængende i oprakt arm, løftet i vejret af en stejlende hingst, nu kastende sig voldsomt tilbage på jordstemte fødder, nu atter hidsende dem frem i spring og sæt, og alt med disse

bløde, seje, fjedrende bevægelser, som er ejendommelige for alle overhånds stærke folk.

De korte lærredsbenklæder og den grålige blårgarnsskjorte, som branden gav et gulligt skær og tegnede med skyggestærke folder, fremhævede ypperligt de prægtige former og stemmede skønt og simpelt med det kraftigt farvede ansigt, de fine blonde dun om mund og hage og det store, lyse, brusende hår.

Søren Ladefoged kaldtes denne toogtyveårige kæmpe, egentlig hed han Søren Sørensen Møller, men havde fået tilnavnet efter sin fader, der havde været ladefoged på en hovedgård i Hvornum.

Hestene blev da bjergede, laden brændte ned, ilden i grunden blev slukket, og folkene gik hen at tage sig et lille morgenblund ovenpå den gennemvågede nat.

Marie Grubbe søgte også sin seng, men hun sov ikke, hun lå og tænkte, og imellem rødmede hun over sine tanker, imellem kastede hun sig uroligt, ligesom om hun blev bange for dem.

Endelig stod hun op.

Hun smilte hånligt medlidende ad sig selv, mens hun klædte sig på. I almindelighed plejede hun om hverdagen at gå skødesløst, urenligt, næsten lurvet klædt, for så ved lejlighed at pynte sig så meget desto stærkere på en mere iøjnefaldende end smagfuld måde; men i dag var det anderledes; hun tog en gammel, men ren, mørkeblå hvergarnskjole på, bandt et lille, højrødt silketørklæde om sin hals og tog en net, lille, simpel hue frem; men så betænkte hun sig og valgte en anden, der med sin ombøjede, gult- og bruntblomstrede kant og sit nakkeskæg af uægte sølvbrokade slet ikke passede til det øvrige. Palle Dyre tænkte, hun ville i byen og snakke om branden, men sagde til

sig selv, at der blev ingen heste til hende at køre med. Hun blev imidlertid hjemme, men arbejdet ville ikke rigtig gå, der var sådan en uro over hende, hun slap det ene for det andet, for at slippe det igen. Omsider gik hun ud i haven: hun sagde, det var for at rette ved dét, hestene havde lagt øde om natten; men hun gjorde ikke megen gavn derude, for hun sad det meste af tiden i lysthuset med hænderne i skødet og stirrede tankefuldt ud for sig.

Den uro, som var kommet over hende, fortog sig ikke, den blev snarere stærkere dag for dag, og hun havde fået en pludselig lyst til ensomme vandringer over ad Fastruplund til eller i den nederste del af yderhaven. Både hendes mand og hendes fader skændte på hende derfor; men hun var ligesom hun var døv og ikke så meget som blot svarede dem, og så tænkte de, det var bedst at lade hende råde sig selv en stakket tid, så længe travlheden ikke var større. –

En ugestid efter branden gik hun en eftermiddag sin vante gang over ad Fastrup til, og fulgte just randen af et langstrakt, brysthøjt krat af egepurre og vilde hybenroser, da hun pludselig så Søren Ladefoged liggende, ligeså lang han var, i kratbrynet, med lukkede øjne ligesom om han sov. Der lå en hølé lidt fra ham, og græsset var slået hvor hun stod og et langt stykke opefter.

Hun blev længe stående, stirrende på hans store, regelmæssige træk, på hans brede, kraftigt åndende bryst og hans mørke, storårede hænder, som han havde foldet over sit hoved; men Søren mere hvilte sig end sov, og slog pludseligt øjnene op og så lysvågent op på hende. Det gav et sæt i ham af forskrækkelse over at herskabet havde truffet ham sovende i

stedet for i færd med at meje; men han var blevet så forbavset over udtrykket i Maries blik, at det var først da hun rødmende sagde noget om varmen og vendte sig for at gå, først da var det, at han kom til besindelse og sprang op, greb sin le og sin strygestikke og gav sig til at stryge stålet, så det klingrede hen igennem den varme, sitrende luft.

Og så begyndte han at slå, som det var livet om at gøre.

Endelig da han så Marie gå over stenten til lunden, holdt han op og stod en stund stirrende efter hende, med armene støttede på leen. Så kylede han med et len langt fra sig og satte sig ned med skrævende ben, med åben mund og med hænderne fladt stemmede ned i græsset ud til siden, og sådan sad han i stille forandring over sig selv og sine egne forunderlige tanker.

Han lignede ganske en mand, der lige var faldet ned fra et træ.

Han syntes hans hoved var så fuldt, ligesom om han drømte. – Om der nu ikke var nogen, der havde gjort noget trolddom ved ham? For sådan havde han aldrig været, det myldred på og myldred på inden i hans hoved, det var just som om han kunne tænke på syv ting ad gangen, og han havde slet ingen styr på det, det kom af sig selv og tog sig selv væk igen, ligesom om han slet ikke havde med det at gøre. – Det var da mærkeligt, som hun havde set på ham, og hun havde ingenting sagt om, at han lå og sov der midt på dagen. – Lige ud af sine klare øjne havde hun set så mildt og så … ligesom Jens Pedersens Trine, havde hun set på ham. Den nådige frue! Den nådige frue! Der var en fortælling om en frue på Nørbækgård, som var løbet bort med sin skytte: om han nu også var blevet set sådan på, mens han lå og sov? – Den nådige frue! mon han kunne blive gode venner

med den nådige frue, ligesom den skytte blev det? Han forstod det ikke, mon han var syg? det brændte i en plet på hver af hans kinder, hans hjerte banked og var så beklemt, og det var ilde nok han kunne få sit vejr … han gav sig til at rykke i en egepurre, men kunne ikke få den op, som han sad; så rejste han sig og sled den løs, kastede den, greb sin le og gav sig til at slå, så græsset røg af skåret.

I de nærmeste dage derefter traf det sig tit, at Marie kom tæt om ved Søren Ladefoged, fordi han i den tid mest havde gårdarbejde, og han stirrede da altid på hende med et ulykkeligt, forvirret og spørgende blik, som om han ville bede hende om løsningen på den forunderlige gåde, hun havde kastet på hans vej; men Marie så blot stjålent hen på ham og vendte hovedet bort.

Søren var ganske skamfuld over sig selv, og gik i en stadig angst for, at hans medtjenere skulle mærke, at det ikke var rigtig fat med ham. Han havde aldrig i sine dage været betaget af nogen følelse eller længsel, der blot var det mindste fantastisk, før nu, og derfor gjorde det ham urolig og bange. Det kunne jo være, han var ved at blive sær eller forrykt. En vidste jo aldrigen, hvordan sligt kom folk på, og han lovede sig selv, han ville aldrig tænke på det mere, men et øjeblik efter var hans tanker der, hvor han ville stænge dem fra at komme. Netop det, at han ikke kunne slippe for disse tanker, hvad han så gjorde, forknyttede ham mest, for han sammenlignede det med, hvad han havde hørt om Cyprianus: med at en kunne brænde den og drukne den, og den kom dog ligegodt igen, og dog nærede han inderst inde et ønske om, at tankerne ikke måtte fortage sig, fordi det ville blive så tomt og trist derefter;

men det ville han ikke tilstå for sig selv, thi han skammede sig, så hans kinder blev røde, hvergang han roligt overvejede, hvad det var for galskab, han gik og havde i tanker. –

En ugestid efter at hun havde fundet Søren sovende, sad Marie Grubbe under den store bøg, på lyngbakken midt inde i Fastruplund. Hun sad med ryggen lænet op mod stammen og havde en opslået bog på skødet, men hun læste ikke, hun stirrede alvorligt ud for sig, op efter en stor, mørk rovfugl, der i langsomt glidende, spejdende flugt svævede hen over de løvtunge kroners uendelige, bølgede flade. Den lysopfyldte, solede luft, gennemsitredes af myriader af usynlige insekters enstonede, søvndyssende summen, og søde, altfor søde dufte af den gulblomstrede gyvel, og den bitre duft af det solvarmede birkeløv ved højens fod blandede sig med den muldede skovbundsduft og den mandelsøde duft af den hvide mjødurt borte i lavningen.

Marie sukkede.

"Petits oiseaux des bois,"

hviskede hun klagende,

Hun sad et øjeblik som om hun anstrengte sig for at huske resten, så tog hun bogen, og læste med sagte og modfalden røst:

"Vostre innocente amour ne fuit point la clarté,
Tout le monde est pour vous un lieu de liberté,
Mais ce cruel honneur, ce fléau de nostre vie,
Sons de si dures loix la retient asservie,
. . . ."

Hun lukkede bogen med et slag, og næsten råbte:

"Il est vray je ressens une secréte flame
Qui malgré ma raison s'allume dans mon âme
Depuis le jour fatal que je vis sous l'ormeau
Alcidor, qui dançoit au son du chalumeau."

Hendes stemme var igen faldet af, og de sidste linjer blev kun hvisket ganske sagte og udtryksløst, næsten mekanisk, som om hendes fantasi til akkompagnementet af rytmen dannede sig et andet billede, end det, ordene tegned.

Hun lænede hovedet tilbage og lukkede sine øjne. Det var så besynderligt, så ængstende, nu hun var blevet halvgammel, at føle sig bevæget af de samme tungtåndende længsler, de samme anelsesfulde drømme og urolige forhåbninger, som havde gennembævet hendes ungdom; men ville de vare, ville de være anderledes end det korte flor, som en solrig efterårsuge kunne kalde tillive, et efterflor, som bygged sine blomster af plantens allersidste kraft, og gav den svag og udtømt i vinterens vold? De var jo engang døde, disse længsler, og havde hvilet tyst i deres grav. Hvad ville de, hvad kom de for? Var ikke deres livsmål opfyldt, at de kunne hvile i fred, og ikke rejse sig igen i løjet form af liv, og lege ungdomslegen om igen?

Sådan tænkte Marie vel, men det var ingenlunde alvorligt ment med disse tanker, det var kun digtende tænkt, og ganske upersonligt, ligesom med en andens tankegang, thi hun havde ingen tvivl om sin lidenskabs styrke eller varighed, og den havde fyldt hende så ganske og så uimodståelig virkeligt, at der slet ingen plads blev til eftertænksom forundring. I fortsættelse af disse uvirkelige forestillinger, dvælede hun et øjeblik ved billedet af den gyldne Remigius og hans urokkelige tro på

hende, men det aflokkede hende kun et bittert smil, og et kunstigt suk, og så var hendes tanker andetsteds bundet.

Hun undredes på, om Søren ville have mod til at bejle til hende. Hun kunne knap tro det. Han var jo en bonde … og hun udmalede sig hans slaviske frygt for herremandsfolkene – hans hundeagtige lydighedsfølelse, hans krybende, selvnedsættende ærbødighed; hun tænkte på hans simple vaner og hans uvidenhed, hans bondeagtige sprog og grove klæder, hans grove arbejde, hans slidhærdede legeme og hans plumpe grådighed. Og hun skulle bøje sig ind under alt dette, elske alt dette, tage godt og ondt af denne sorte hånd … der var i denne selvnedværdigelse en sælsom nydelse, som halvt var i slægt med grov sanselighed, men også i slægt med det, der regnes for det ædleste og bedste i kvindens natur.

Men sådan var jo også det ler blandet, af hvilket hun var skabt –.

Nogle dage senere færdedes Marie Grubbe i bryggerset på Tjele i færd med at blande mjød; thi der var ikke få af bistaderne, der havde taget skade den nat, branden var.

Hun stod just inderst inde ved gruen og stirrede ud gennem døren, i hvis åbning hundrede af bier, lokkede af den søde honninglugt, summede omkring, gyldne og glinsende af det indfaldende sollys.

I det samme kom Søren Ladefoged svingende ind ad porten med en tom rejsevogn, i hvilken han havde kørt Palle Dyre til Viborg.

Han så et glimt af Marie, skyndte sig at spænde fra, fik vognen trukket ind og hestene på stald, og spankede så en stund omkring med hænderne dybt i lommen på sin lange

kuskefrakke og med blikket hæftet på sine store støvler. Pludselig drejede han rundt og gik hen mod bryggerset, svingende resolut med den ene arm, rynkende panden og bidende sig i læben, som en mand, der tvinger sig selv til en ubehagelig, men uundgåelig afgørelse. Han havde også bandt på, det skulle have ende, ligefra Viborg og til Foulum, og han havde holdt sig ved mod ved en lille flaske, som husbonden havde glemt i vognen.

Han tog sin hat i hånden, da han kom ned i bryggerset, men sagde ingenting og stod og gned forlegent med fingeren på kanten af bryggekarret.

Marie spurgte, om Søren havde bud til hende fra hendes mand.

Nej.

Om Søren ville smage på hendes bryg eller han ville have et stykke stenhonning?

Jo tak, – nej, ellers tak, det var ikke det, han var kommet om.

Marie blev rød og følte sig helt beklemt.

Om han måtte spørge om en ting?

Jo, det måtte han så godt.

Ja, han ville da, med gunstig forlov, bare sige det, at han var ikke rigtig, for både når han sov og når han var vågen, havde han alletider den nådige frue i tanker, men han kunne ikke gøre for det.

Ja, men det var jo også rigtigt nok af Søren.

Ja, det vidste han nu ikke, om det var, for det var ikke med at passe det, han skulle, at han tænkte på den nådige frue. Det var på en anden maner; han tænkte på hende i, hvad folk kaldte for kærlighed.

Han så ængsteligt spørgende på hende og blev helt modfalden og rystede på hovedet, da Marie svarede, at det var ret nok, det var, hvad præsten sagde, alle mennesker skulle.

Nej, det var heller ikke på den vis, det var sådan elskendes. Men det var nok uden årsag, for, vedblev han i en tirrende tone, ligesom han ville yppe klammeri, sådan en fine frue, hun var vel bange for at røre ved en simpel bondekarl som han, endda bønder alligevel var halv som mennesker også og hverken havde vand eller sur vælling til blod mere end som andre havde; han vidste nok fornemme folk, de holdt dem for at være en slags for sig selv, men det var da nok det ene som det andet, skulle han da tro, for de både åd og drak og sov og sådan noget, ligesom det simpleste sølle bondeskrog gjorde, og han kunne derfor aldrig tænke, at den nådige frue kunne tage skade af, at han kyste hende for hendes mund, mere, end som hun tog af en herremands kys. – Ja, hun skulle nu ikke se så vist på ham, fordi han var så fri i sin snak, han brød sig ikke om hvad han sagde, hun var fri for at føre ham i fortræd, for når han gik herfra, gik han enten ud i møllerens dam eller slog et stykke reb om sin hals.

Det måtte han ikke sige, hun havde slet ikke tænkt på at nævne et ord om ham til noget menneske i verden.

Nå, det havde hun endda ikke, ja det kunne en jo tro, om en ville, men det gjorde nu heller ingen forandring i de dele alligevel. Hun havde ellers voldt ham fortræd nok, og det var ene hendes skyld, at han ville undlive sig, for han elsked hende da så inderlig.

Han havde sat sig ned på en ølskammel og sad nu og stirrede på Marie med et inderlig bedrøvet udtryk i sine trofaste, milde

øjne; mens hans læber dirrede, som om han kæmpede med gråden.

Hun kunne ikke lade være at gå hen til ham og trøstende at lægge sin hånd på hans skulder.

Men det måtte hun ikke, han vidste godt, at når hun lagde sin hånd på ham og sagde nogle ord stille for sig selv, så kunne hun læse modet fra ham, og det ville han nu ikke have. Ellers kunne hun da godt sætte sig ved siden af ham, alligevel han kun var en simpel bondekarl, når hun betænkte at han var død inden aften.

Marie satte sig.

Søren skulede hen til hende og flyttede sig lidt bort på bænken, så rejste han sig pludseligt op. Han ville da sige farvel og takke den nådige frue for alt godt, den tid de havde kendt hinanden, og om hun så ville hilse hans søskendebarn Ane, hende, der var bryggerspige der på gården.

Marie holdt hans hånd fast.

Ja, nu ville han da gerne afsted.

Nej, han skulle blive, der var ingen i verden, hun holdt så meget af, som ham.

Å, det sagde hun nu blot fordi at hun var bange for, at han skulle gå og pusle om hende alle steder, men det kunne hun være rolig for, for han var hende slet ikke hadsk, og han skulle aldrig komme hende nær, efter at han var død, det skulle han både love og holde, om hun så ville slippe.

Nej, hun ville aldrig slippe.

Ja, det kunne da ikke hjælpe, og Søren rev sin hånd til sig og løb ud af bryggerset, og tværs over gården.

Marie var lige bag efter ham, da han smuttede ind i karlekammeret, slog døren i efter sig og stemmede ryggen

imod.

"Luk op, Søren, luk op, ellers kalder jeg alle folkene sammen."

Søren svarede ikke, men tog ganske rolig noget beget sejlgarn op af lommen og gav sig til at surre det om klinken, mens han holdt døren i med knæ og skulder. Truslen om folkene frygtede han ikke, da han vidste, de alle var i engene ved høet.

Marie hamrede på døren, alt hvad hun kunne.

"Herregud, Søren!" råbte hun, "så kom da ud, jeg elsker dig jo så højt et menneske elske kan, jeg gør, Søren, jeg elsker dig, elsker dig, elsker dig, – å, han tror mig intet, hvad skal jeg arme, elendige menneske da gribe til?"

Søren hørte hende ikke, han var gået igennem karlekammeret, og ind i et lille kammer der bagved, hvor han og skytten plejede at sove. Her skulle det gå for sig, og han så sig om derinde. Så kom han i tanker om, at det var synd for skytten, det var bedre at gøre det derude, hvor de lå så mange sammen. Han gik ud i karlekammeret igen.

"Søren, Søren, å lad mig komme ind, lad mig, hvad, å luk op. Nej, nej, å, han hænger sig, og her står jeg. Å, for Gud den almægtiges skyld, Søren, så luk da op, jeg har jo elsket dig fra den første gang jeg så dig. Kan du da intet høre? Der er ingen, jeg har så kær, som dig, ingen, ingen i verden, Søren."

"Er ed sand?" spurgte Sørens stemme, hæs og ukendelig, lige ved døren.

"Å Gud have lov til evig tid! Ja, ja, ja, Søren, det er sandt, det er sandt, jeg svær' dig den højeste ed, som på jorden er til, at jeg elsker dig ud af min inderste sjæl. Å, Gud have evig lov og tak ..."

Søren havde taget snoren af, og døren gik op.

Marie fo'r ind i kammeret, og kastede sig om hans hals, hulkende og jublende.

Søren stod ganske forvirret og forlegen ved det hele.

"Å, Himlen ske tak, at jeg har dig igen!" råbte Marie, "men hvor var det, du ville have gjort det? sig mig det nu," og hun så sig nysgerrigt om i kammeret, med dets uredte senge, hvor afblegede bolstre, sammenfiltret halm og snavsede læderlagner lå uordentligt over hinanden.

Men Søren svarede ikke, han stirrede truende på Marie: "Hvafor saa do ed et nøj far Note 11)?" sagde han og slog hende over armen.

"Om forladelse, Søren! om forladelse!" græd Marie, og trykkede sig op til ham, mens hendes øjne bedende søgte hans.

Søren bøjede sig undrende ned over hende, og kyssede hende. Han var ganske forbavset.

"De er da hverken komeddi eller obenbarels Note 12)?" spurgte han stille hen for sig.

Marie rystede smilende på hovedet.

"Å den Unde Note 13)! Hvem skuld' da ha' tint Note 14)..."

I begyndelsen blev forholdet mellem Marie og Søren holdt godt skjult, men da Palle Dyres hyppige rejser til Randers og langvarige ophold der, i egenskab af kongelig commissarius gjorde dem uforsigtige, blev det snart ikke nogen hemmelighed for tyendet på Tjele, og da parret så sig røbet, forsøgte det ikke i mindste måde at holde sagen skjult, men levede som om Palle Dyre befandt sig i den anden ende af verden, og ikke i Randers. Erik Grubbe brød de sig slet ikke om; når han truede ad Søren

med sin krykkestok, truede denne igen med sin næve, og når han skændte på Marie og ville forsøge på at bringe hende til fornuft, drillede hun ham med at remse en hel mængde op for ham, uden at hæve sin stemme højere end sædvanligt, hvad der var nødvendigt, om han skulle høre noget, da han var blevet helt tunghør, og oven i købet på grund af sin skaldethed og sin gigt gik med en hue, hvis lange øreklapper var bundet tæt ind til hovedet, hvad der da heller ikke gjorde ham mere lydhør.

At ikke også Palle Dyre blev medvider, var ikke Sørens skyld, thi i sin ungdommelige kærligheds ustyrlighed tog han ikke i betænkning, selv når husbonden var hjemme, i mørkningen, eller når han ellers havde lejlighed, at søge Marie op oppe i selve herskabsstuerne, og det var kun loftstrappens heldige beliggenhed, der i mere end et tilfælde frelste ham fra at blive røbet.

Hans stemning overfor Marie var noget vekslende, idet han undertiden kunne komme i tanker om, at hun var stolt og foragtede ham, og han blev da meget lunefuld, tyrannisk og urimelig, og behandlede hende hårdere og råere, end han egentlig mente af, for så ved hendes lydighed og blidhed at få sin tvivl modbevist og gjort til intet; som oftest var han imidlertid god og føjelig og let at lede, kun skulle Marie være meget forsigtig med sine klager over hendes mand og hendes fader, at hun ikke skildrede sig som altfor føleligt forurettet, thi så blev han gal og rasende, og svor, han ville slå hjernen ind på Palle Dyre og lægge sine hænder om Erik Grubbes tynde hals, og var så opsat på at fuldbyrde sin trussel, at der måtte bønner og tårer til, for at få ham gjort rolig igen.

Men af alt det, der kunne indvirke forstyrrende på forholdet mellem Søren og Marie, var der dog intet, der var mere vedholdende eller mere virksomt, end folkenes drillerier, for de var selvfølgelig yderst forbitrede over dette kæresteri mellem madmoder og kusk, der jo stillede denne deres medtjener ulige heldigere end de selv var stillede, og gav ham, navnlig i husbondens fraværelse, en indflydelse, hvortil han ikke havde mere ret end de. Derfor pinte og plagede de da også Søren på alle optænkelige måder, så han tit var ude af sig selv, og snart var bestemt på at rømme, snart på at tage sig af dage.

Pigerne var naturligvis de, der var værst ved ham.

En aften blev der støbt lys i Tjele borgestue. Marie stod ved den i et halmfyldt kar nedsænkede kobberform [Note 15)] og dyppede vægerne, som bryggerspigen Ane Trinderup, Sørens søskendebarn, lod dryppe af i et gult lerfad; kokkepigen bragte og hentede brikkerne, hængte dem op under lysebordet, og tog lysene af, når de var blevet tykke nok. Ved borgestuebordet sad Søren Ladefoged og så til, han havde en rød klædeshue på, der var udstafferet med guldgalloner og sorte plumager, foran ham stod en sølvkande med mjød, og han sad og spiste af et stort stykke steg, som han med sin foldekniv skar i stykker på en liden tintallerken. Han spiste med stor sindighed, drak imellem af kruset, og besvarede nu og da Maries smilende nik med en langsom, anerkendende hovedbevægelse.

Hun spurgte ham, om han sad godt.

Det var der måde med.

Så var det bedst, at Ane gik ind i pigekammeret og hentede en pude til ham.

Det gjorde hun så, men ikke uden at gøre en hel del tegn til den anden pige, bag Maries ryg.

Ville Søren ikke have et stykke kage?

Jo, det kunne ikke være så ilde.

Marie tog en vægetén [Note 16)], og gik efter kagen, men blev temmelig længe borte.

Hun var næppe ude af døren, før begge pigerne gav sig til at skoggerle af fuld hals, ligesom efter aftale.

Søren skævede arrigt hen til dem.

"Å lille Søren," sagde Ane, idet hun efterlignede Marie Grubbes røst og tale, "vil Søren intet have en salvet at tørre Sørens fine fingre på, og en udpolstret skammel til Sørens fødder? Og kan Søren nu også se at spise ved det ene tykke lys, eller skal jeg tænde bedre op for ham? hvad lille Søren? Og så hænger der en sid, blommerantes [Note 17)] kjol' i husbonds kammers, skal jeg intet hente den, den ville være så stads til Sørens røde kabuds?"

Søren værdigede hende ikke et svar.

"Å, vil junkeren intet tale et bitte ord?" fortsatte Ane, "sådan simple folk som os og vores lige vil så gerne høre lidt fin snak, og jeg ved, at junker kan, for du har da hørt, Trine, at hans kærrest' har givet ham en komplimentbog med al slags finhed i, og det kan jo aldrigen fejle, at sådan en' højbåren herre kan både stave og læse, enten det så skal være forlæns eller baglæns."

Søren slog med den knyttede næve i bordet, og så vredt til hende.

"Søren," begyndte nu den anden, "a vil gi' dæ en gal skelling for en kys; a ved nok te do plejer at få både stieg og most a hinner den gammel ... "

I det samme trådte Marie ind med kagen og satte den for Søren, men han slængte den hen over bordet.

"Jav di kvinner ud!" råbte han.

Ja men tællen blev jo kold.

Det brød han sig ikke om.

Så blev pigerne da sendt udenfor.

Søren smed den røde hue langt fra sig og bandte og var vred; hun skulle ikke her gå og bringe æde for ham, som om han var en mager gris, og han ville ikke gøres til nar for folk ved hendes laven komediantspillerhuer til ham, det skulle have en ende dette her, det var ham, der var en mand, og det var ingenting lig ad, at han gik her og lod sig kæle for, han havde ikke ment det således, han ville råde og hun skulle lyde, han ville give og hun skulle tage; ja han vidste nok, han ingenting havde at give af, men derfor skulle hun ikke gå og gøre ham til nummer nul ved at give til ham. Ville hun ikke gå med ham gennem kamp og flint, så måtte de skilles ad. Dette kunne han ikke holde ud, hun skulle give sig rigtig i hans magt og rømme med ham, hun skulle ikke sidde der og være den nådige frue, så han altid skulle se op til hende, han trængte til hun skulle være hund med ham, hun skulle have det sådan at han kunne være god imod hende og få tak af hende, og hun skulle være bange for ham, og hun skulle ingenting have at stole på uden på ham.

En vogn kom rullende ind ad porten, og da det skønnedes at måtte være Palle Dyre, listede Søren ned til karlekammeret.

Her sad der tre karle på deres senge, foruden skytten Søren Jensen, som stod op.

"Der haar vi baruenen!" sagde den ene karl, som kusken trådte ind.

"Tys, lad ham ingenting høre!" udbrød den anden med forstilt ængstelighed.

"Ja," hviskede den første halvhøjt, "a vild' it vær' i hanses sted for såmanne rosenobler, som der kan gå i en møl'sæk."

Søren så sig urolig omkring og satte sig så ned på en kiste, der stod op imod væggen.

"Det må vær' en pinagtig død å få," sagde den, der havde tiet og gøs.

Søren skytte nikkede alvorligt ad ham og sukkede.

"Hva er et, der er po snak?" spurgte Søren med forstilt ligegyldighed.

Ingen svarede.

"Er et herover?" spurgte den første karl og lod fingeren glide tværs over sin nakke.

"Tys!" sagde skytten og rynkede pande ad spørgeren.

"Er et mæ, I snakker om," sagde Søren, "så sej it der og kryk, men sæj hva' I vil sæj."

"Ja!" svarede skytten med megen eftertryk på ordet, og så med alvorsfuld bestemthed på ham. "Ja, Søren, det er om dig. Herregud! ..." Han foldede sine hænder og syntes at fortabe sig i mørke grublerier. "Søren," begyndte han så igen og tørte sig om næsen, "det er halsløs gerning, du bedriver, og jeg vil sige dig det," han talte som om han læste det op af en bog, "vend om, Søren! dér står galgen og blokken," han pegede imod hovedbygningen, "dér er en kristelig levnet og begravelse," og han førte i en bue hånden i retning af hestestalden. "For du skal straffes på din hals, det er lovens hellige ord, ja det er, det er det, betænk det."

"Å," sagde Søren trodsigt, "hvem vil angi'e mæ?"

"Jo," gentog skytten med en betoning, som om der var blevet fremført en ting, der meget forværrede sagen, "hvem vil angive dig? Søren, Søren, hvem vil angive dig? – Du er jo fanden partere mig også tåbelig," fortsatte han i en ganske uhøjtidelig tone, "og det også rigtig tåbeligen at rende efter sådan en halvgammel kvind, når der er det at vove ved det, som der er! Var hun endda ung! – Og så en gal satan også, lad du den blåkindede beholde *hende* i fred, der er da Gud ha' lov andre kvindfolk til end som hende."

Søren havde hverken mod eller lyst til at forsøge på at forklare dem, at han slet ikke kunne leve uden Marie Grubbe, han var selv ganske skamfuld over denne ufornuftige lidenskab, men det ville være at hidse hele koblet, karle og piger på sig at tilstå sandheden, og derfor løj han så og fornægtede sin kærlighed.

"Ja de' er en viis vej," sagde han, "men sier I folkene, a haar en rigsdaler, når som ajer [Note 18)] di ingen hår, og jen lap og jen ralt [Note 19)], og jen til og manne flier [Note 20)], det blyver en hiel las [Note 21)], bette venner, og foer a føst mi pång fuld, så kvitterer a lisså stil', og så ka jo jen a jer forsøg hans lyk'."

"Det er nu godt nok," svarede Søren Skytte, "men det er at stjæle penge med rebet om sin hals, kalder jeg det. Det kan jo være liflig nok at få givendes til gave både klæder og sølv, og det kan jo også være skønt nok at ligge og strække sig på sin seng, og give sig ud for syg, og så få både vin og steg og hvad godt er sendendes ned, men det vil aldrig gå her mellem så mange folk, det kommer lige godt op en dag, og så er det værste i verden dig vist."

"Å, di lar et aldrig go så vidt," sagde Søren lidt modløs.

"Ja, de vil da gerne af med hende begge to, og hendes søstre og hendes svogre, de er' ikke det slags folk, der skulle ville gå imellem, når de kan få hende gjort arveløs."

"Å, fajen i hvi't Note 22), så hjælper hun mæ nok!"

"Tror du? hun kan have nok med at hytte sig selv, det har været galt med hende for tit, til at der skulle være nogen, der ville hjælpe hende med så meget som en havreså."

"Nå ja da," sagde Søren og gik ind i bagkammeret, "truet mand ka' læng' løv' Note 23)."

Fra den dag af måtte Søren, hvor han stod og hvor han gik, høre på skumle hentydninger til galgen og blokken og de gloende tænger og følgen heraf var, at han for at holde skrækken borte og modet oppe, tog sin tilflugt til brændevinet, og da Marie jævnlig havde stukket penge til ham, var han aldrig nødt til at holde sig ædru. Efterhånden blev han imidlertid ligegyldig for truslerne, men var dog meget forsigtigere end før, holdt sig mere til folkene og søgte sjældnere Marie.

Da julen nærmede sig og Palle Dyre kom hjem og blev hjemme, ophørte møderne mellem Søren og Marie ganske, og for nu end yderligere at bringe sine medtjenere til at tro, at alt var forbi og således afholde dem fra at sladre til husbonden, gav Søren sig til at lege kæreste med Ane Trinderup, og han skuffede dem alle, endogså Marie, hvem han dog havde indviet i planen.

Tredje helligdag, mens næsten alle var i kirke, stod Søren for enden af hovedbygningen og legede med en af hundene, da han hørte Maries stemme kalde, næsten under jorden, syntes han.

Han vendte sig om, og så da Maries ansigt gennem en luge lige nede ved grunden, lugen til saltkælderen.

Hun var bleg og forgrædt, og hendes øjne stirrede så forvildet og ængsteligt under de smerteligt sammendragne bryn.

"Søren," sagde hun, "hvad har jeg gjort dig, at du intet mere holder af mig?"

"Jamen det gør a jo! Ka' do it forstå, te a mo si mæ fuer, for her laver de jo po ingenting ant end å leg mæ ö og fo mæ undlyvet. Snak it te mæ og la mæ go, om do it vil ha e hjæl a mæ [Note 24)]."

"Lyv intet, Søren, jeg ser vel hvorhen du stiler, men jeg ønsker aldrig en ond time over dig for det, for jeg er jo intet din ungdomslige, og du har altid havt sind til Ane, men du har synd af at lade mig se på det, det er intet vel betænkt. Du skal aldrig tro, jeg vil tigge mig dig på, for jeg ved så grangivelig, hvor vovelig det ville stede dig og hvad ryk og slid og hårdhed der skulle til, om vi skulle blive et par for os selv, og det var da også knap at ønske for nogen af os, alligevel jeg intet kan lade det være."

"Jamen a vil hverken ha' Ane for lidt eller møj, den buentøs [Note 25)] hun er, a holder a ingen i verden foruden som dæ, la' dem så kald' dæ gammel og und og hvad dævlen di vil."

"Jeg tror dig intet, Søren, så gerne jeg ville."

"Trover do mæ it?"

"Nej, Søren, nej; jeg ville kuns ønske at det var min grav her, hvor jeg står og jeg kunne lukke lugen og sætte mig ned og sove hen i mørket."

"Du skal nok kom' te og trov mæ."

"Aldrigen, aldrigen, der er ikke den ting i verden du kunne gøre, der kunne få mig til det, for der er intet en

rimelighedstanke deri."

"Do gør' mæ tobele mæ di snak, og det vil do fortryd', for om så a skal brindes løvendes op eller pines ihjæl for den tings skyld, så skal do kom' te å trov mæ."

Marie rystede på hovedet og så bedrøvet på ham.

"Ja så mo et vær', i hunt et så gor Note 26)," råbte Søren og løb bort.

Ved køkkendøren standsede han og spurgte efter Ane Trinderup og fik til svar at hun var i haven. Han gik så over i karlekammeret, tog en ladt, gammel bøsse af skyttens, og løb ud i haven.

Ane stod og skar grønkål da Søren fik øje på hende. Hun havde forklædet fuldt af blade og holdt den ene hånds fingre op til munden for at ånde dem varme. Ganske langsomt listede Søren henimod hende, med blikket fæstet på det nederste af hendes skørt, for han ville ikke se ansigtet.

Pludselig vendte Ane sig om og så Søren, og hans mørke miner, bøssen og den listende gang gjorde hende bange, og hun råbte henimod ham: "Å lad vær, Søren, lad vær!" Han løftede bøssen, Ane styrtede med et vildt, skingrende skrig afsted hen igennem sneen.

Skuddet faldt, Ane blev ved at løbe, tog sig så til kinden og sank om med et forfærdet råb.

Søren kastede bøssen og løb hen til enden af våningshuset.

Lugen var lukket.

Så hen til hoveddøren, ind gennem alle stuer, til han fandt Marie.

"Det er forbi!" hviskede han bleg som et lig.

"Er de efter dig, Søren?"

"Nej, a hår skot hende."

"Ane? Å hvordan skal det gå os? – Rend Søren, rend – tag en hest og røm, skynd dig, skynd dig, tag den grå."

Søren løb.

Et øjeblik efter sprængte han ud ad porten.

Han var ikke kommet halvvejs til Foulum, før kirkefolkene kom hjem.

Palle Dyre spurgte straks, hvor Søren skulle hen.

"Der ligger en ude i haven og jamrer," svarede Marie; hun skælvede over hele legemet og kunne næppe stå på sine ben.

Palle og en af karlene bar Ane ind, der skreg, så det kunne høres langt bort; men for øvrigt var faren ikke stor, bøssen havde været ladet med rævehagl, og et par stykker var gået igennem kinden og nogle flere havde boret sig ind i skulderen, men da det blødte stærkt og hun klagede sig så ynkeligt, blev der sendt vogn til Viborg efter badskæreren.

Palle Dyre udspurgte, hende, da hun nogenlunde havde fattet sig, om hvorledes det hele var gået til og fik da både det at vide og hele historien om forholdet mellem Søren og Marie.

Da han kom ud fra sygeværelset, trængte tjenestefolkene sig om ham og ville alle fortælle ham om det, han nys havde hørt; de var nemlig bange for at de ellers på en eller anden måde kunne komme til at blive straffede. Palle ville imidlertid ikke høre på dem, sagde, det var snak og dumme rygter og sendte dem bort. Det hele var ham nemlig meget ubelejligt; skilsmisse, forhørsrejser, proces og lignende udgifter, det ville han helst undgå, sagen måtte kunne neddysses og alt gå i orden igen og blive som det var. Selve Maries utroskab var ham tålelig ligegyldig, og sagen kunne måske vendes til det gode derved, at

han kunne få mere magt over hende og muligvis også over Erik Grubbe, hvem det sagtens ville være meget om at gøre, at ægteskabet holdt, til trods for at det var brudt.

Da han fik talt med Erik Grubbe, vidste han alligevel ikke rigtig, hvad han skulle tro; den gamle var ikke til at blive klog på, han var meget ophidset og havde straks sendt fire beredne karle afsted med ordre til at anholde Søren død eller levende, og det var ingen god måde at sørge for hemmeligholdelsen på, thi der kunne komme så meget andet op under forhørene angående mordforsøget.

Den næste dags aften vendte de tre af karlene hjem; de havde fanget Søren ved Dallerup, hvor den grå var styrtet, og havde bragt ham til Skanderborg, hvor han nu sad i arrest. Den fjerde karl var redet vild og kom først dagen efter.

Midt i januar flyttede Palle Dyre og Marie til Nørbækgård, thi folkene havde lettere ved at glemme, når fruen kom dem ud af syne, men sidst i februar blev de da mindet om alting igen, thi da kom der en skriver fra Skanderborg og skulle forhøre, om Søren ikke var set der på egnen, da han var brudt ud af arresten. Skriveren var imidlertid kommet for tidlig, først en fjortendagstid efter vovede Søren sig en nat til Nørbækgård og bankede på Maries kammervindue. Det første, han spurgte om, da hun lukkede op, var om Ane var død, og det lod til at lette hans sind for en tung byrde, da han hørte, hun var hel rask. Han havde sit tilhold i et øde hus i Gassum Hede og kom senere ofte igen, og blev jævnlig hjulpet både med penge og fødemidler. Så vel folkene som Palle Dyre vidste at han havde sin gang på gården, men Palle lod som ingenting, og folkene brød sig heller

ikke meget derom, da de så, at husbonden var så ligegyldig derved.

Ved høbjergningstid flyttede herskabet tilbage til Tjele, og der turde Søren ikke vise sig. Både herover og over faderens idelige stiklerier og fortrædigelser blev Marie så utålmodig og ophidset, at hun et par gange tog faderen for sig i enerum og skældte ham ud som han kunne have været hendes hundedreng. Følgen heraf var, at Erik Grubbe midt i august sendte et klagebrev til kongen. Dette brev endte, efter at det udførligt havde omtalt alle hendes forseelser, hvorved Gud måtte fortørnes, stor skandalum begåes, og snart al kvindekøn forarges, således:

> "For sådan hendes forholds, hendes uskikkeligheds og ulydigheds skyld er jeg forårsaget at gøre hende arveløs, som jeg beder Eders kgl. Majt. allerunderdanigst, allernådigst vil mig bifalde og konfirmere og at Eders kgl. Majt. ydermere ville bevise mig den nåde at tillade mig ved Eders kgl. Majt.'s allernådigste befaling til stiftamtmand hr. Mogens Scheel at han efter erforskning på sådan hendes forhold både mod mig og sin mand og hendes egen uskikkeligheds skyld, at hun på min egen bekostning måtte vorde hensat på Borringholm, for Guds vrede og fortørnelse at forekomme over hende, som er sådant et ulydigt kreatur, andre til afsky, og derved hendes salighed kunne erlanges. Hvis det alleryderste mig ikke dertil havde drevet, skulle jeg ikke understået mig om dette at anholde, men lever i den allerunderdanigste visse forhåbning om Eders kgl. Majt. allernådigste bønhørelse, svar og hjælp, som Gud skal visseligen belønne. Jeg lever og dør

Tjele, 14 aug. 1690.

Eders kgl. Majestæts
allerunderdanigste og pligtskyldigste
tro arve-undersåt

Erik Grubbe."

Kongen ville herom have velb. Palle Dyres erklæring, og denne gik da ud på, at Marie Grubbe ikke skikkede sig imod ham som en ærlig ægtehustru, og han ansøgte nu om, at kongen ville bevise ham den nåde at ophæve ægteskabet uden proces.

Dette blev ikke bevilliget, ægtefolkene blev skilte ad ved dom af treogtyvende marts sekstenhundrede og enoghalvfems.

Heller ikke Erik Grubbes ansøgning om at måtte gøre hende arveløs og lade hende indespærre, blev hørt; han måtte lade sig nøje med at holde Marie fanget på Tjele, under bevogtning af bønder, sålænge processen stod på, og han var da også en af de sidste, det kunne tillades, at kaste med fordømmelsens straffende sten.

Straks efter domsafsigelsen forlod Marie Grubbe Tjele med en fattig bylt klæder i hånden. Hun traf Søren der syd på heden og fik i ham sin tredje mand.

Note 11: **Hvafor saa do ed et nøj far:** Hvorfor sagde du ikke det noget før.

Note 12: **Obenbarels:** Åbenbarelse.

Note 13: **Den Unde:** Den Onde.

Note 14: **Tint:** Tænkt.

Note 15: **Den i et halmfyldt kar nedsænkede kobberform:** Kedlen, hvori den smeltede tælle er.

Note 16: **Vægetén:** En rulle af løstvunden blårvæge, gennemtrukket af tælle og anbragt i en stage af konstruktion som en voksstabelholder.

Note 17: **Blommerantes:** Broget blomstret.

Note 18: **Ajer:** Andre.

Note 19: **Ralt:** Pjalt.

Note 20: **Flier:** Flere.

Note 21: **En hiel las:** Et helt læs.

Note 22: **Hvi't:** Hvilket.

Note 23: **Løv':** Leve

Note 24: **Vil ha e hjæl a mæ:** Slå mig ihjel.

Note 25: **Buentøs:** Bondetøs.

Note 26: **Ja så mo et vær', i hunt et så gor:** Ja, så må det ske, hvordan det så end går.

17

En måned senere, en aftenstund i april var der stimlet mange mennesker sammen udenfor døren til Ribe Domkirke. Det var nemlig i landemodstiden, og det var nu engang en gammel skik, at så længe den stod på blev der tre gange om ugen tændt lys i kirken klokken otte om aftenen, og så kom byens fine og fornemme standspersoner, såvel som dens agtbare borgerfolk derhen for at spadsere op og ned i skibet, mens en kunstfærdig organist legte for dem på orgelet. Men de ringere folk måtte nøjes med at høre til der udenfor.

Mellem dem var Marie Grubbe og Søren.

Deres klæder var simple og forrevne, og de så just ikke ud til hver dag at have fået det de kunne spise, hvad der var rimeligt nok, for det var ikke nogen indbringende håndtering, de drev. Søren havde nemlig i en kro imellem Århus og Randers truffet på en stakkels, syg tysker, som for seks sletdaler havde solgt ham en lille, hårdt medtaget lire, et sæt brogede bajadsklæder og et ternet, gammelt tæppe, og nu levede han og Marie af at trække fra marked til marked, hvor så hun drejede liren, mens han, iført de brogede klæder, stod på det ternede tæppe og løftede og tumlede på så mange måder, han kunne finde på, store jernlodder og lange jernstænger, som de lånte hos købmændene.

Det var da også et marked, der gjorde, at deres vej faldt igennem Ribe, de stod tæt ved kirkedøren, og der løb et svagt, ligesom falmet lysskær derindefra ud over deres blege ansigter

og over den dunkle klynge af hoveder bagved dem. Folk blev ved at komme i par og enkeltvis og i korte rækker, talende og høvisk leende lige til kirkedørens tærskel, der tav de pludseligt, stirrede alvorligt ud for sig og forandrede deres gang.

Søren fik lyst til at se mere af stadsen, og hviskede til Marie, at de ville derind også, de kunne jo da forsøge på det, da der ikke kunne hændes dem noget værre, end at blive jaget ud igen. Det gøs i Marie ved tanken om, at *hun* skulle blive vist tilbage fra et sted, hvor simple håndværksfolk frit kunne sætte deres fødder, og hun holdt tilbage på Søren, der ville trække hende med sig; men så med et kom hun på andre tanker, hun trængte sig ivrigt frem, drog Søren efter sig, og gik til, uden frygtagtig varsomhed eller luskende forsigtighed, tværtimod, ligesom om hun var opsat på at blive bemærket og jaget bort. Foreløbig var der ingen, der standsede dem, men da de lige skulle til at træde ind i det oplyste, folkefyldte langskib, blev de bemærkede af den der posterede kirkebetjent, der efter at have kastet et forfærdet sideblik op i kirken, med afvisende, udstrakte, ivrigt bortvinkende hænder og indigneret raske skridt, jog dem foran sig, helt ud over dørtærskelen. Her blev han et øjeblik stående og så bebrejdende på mængden, som om han lagde den det nyligt forefaldne til last, gik så astadigt tilbage, og stillede sig gysende op på sin post.

Hoben modtog de udjagne med en skraldende hånlatter, og en regn af drillende spørgsmål, som fik Søren til at brumme og se sig truende om; men Marie var tilfreds, hun havde udsat sig for det slag, den respektable del af samfundet altid har på rede hånd for folk som ham og hans lige, og hun havde fået slaget.

I et af de simpleste herberger i Århus sad aftenen før St. Olufs marked fire karle og spillede styrvolt.

Den ene af de spillende var Søren Ladefoged. Hans makker, en smuk mand med kulsort hår og mørk hudfarve, kaldtes almindeligt for Jens Nedenom og var taskenspiller, mens de to andre i laget var fælles om en skabet bjørn, og begge var meget stygge, den ene havde et vældigt hareskår, og hed Salmand Bjørnetrækker, den anden var enøjet, bredkæbet og koparret, og kaldtes for Rasmus Kig, åbenbart fordi det syge øjes hudomgivelser var sammenkrympede således, at han havde udseende af at holde sig parat til at kigge igennem et nøglehul eller en lignende lille åbning.

Kortspillerne sad ved enden af det lange bord under vinduet. Et lys og et øreløst krus stod på bordet. På væggen ligeoverfor dem, var der et opslået klapbord, fæstet op til muren med en jernkrog. I den anden ende af værelset gik der en skænkedisk tværsover, og et tyndt, langtandet lys, der var stukket ned gennem piben på en gammel tragt, kastede et døsigt skær på flaskehylden bagved, hvor nogle store firkantede flasker med brændevin og bitter, nogle potte og pæglemål og en halv snes snapseglas havde god plads ved siden af et halmløb fuldt af sennopsfrø og en stor lygte med ruder af afbrudte glasfødder. Det ene hjørne udenfor disken optoges af Marie Grubbe, der vekselvis sov og strikkede, og i det andet sad der en mand med foroverbøjet krop og albuerne støttende på knæene. Han var meget opmærksomt beskæftiget med at trække sin sorte filthat så langt ned på hovedet som muligt, og når det var opnået, tog han fat i den brede skygge, drejede med sammenknebne øjne

og optrukne mundvige, rimeligvis fordi det rykkede i håret, langsomt hatten af hovedet, og så begyndte han forfra.

"Det er så mesterspil Note 27) vi spiller," sagde Jens Nedenom og spillede ud.

Rasmus Kik bankede med knoerne i bordet for at tilkendegive Salmand, at han skulle stikke.

Salmand stak med en to.

"En dus!" udbrød Rasmus, "har du da aldrig andet end duser og trester Note 28) på din hånd?"

"Ja, herregud," brummede Salmand, "der har altid været fattigfolk til og nogle få stakler."

Søren Ladefoged stak over med en seks.

"Å, å," våndede Rasmus sig, "skal han have den for en pavst Note 29)? hvad den djævelen sidder du også og kniber på de gamle stikkere for, Salmand!"

Han lagde til, og Søren tog stikket hjem.

"Kirsten Myg," sagde Søren og spillede hjerter fire ud.

"Og hendes halvgale søster," fortsatte Rasmus og lagde firen til i ruder Note 30).

"En styrvolt Note 31) kan vel være stor nok," sagde Jens, og stak med trumf es.

"Stik, mand, stik, om du så aldrigen skal stikke mere," råbte Rasmus.

"Den er for dyr," klynkede Salmand og gav til.

"Så fører jeg min syv og én endda," sagde så Jens Note 32).

Søren tog stikkene hjem.

"Og så bukskin Note 33)," vedblev Jens og spillede ud.

"Nu må jeg til med det gule øg," råbte Salmand, og stak med hjerter to Note 34).

"Den kommer aldrigen i stald," lo Søren og stak over med spader fire [Note 35)].

"Jan [Note 36)]!" brølede Rasmus Kik, og smed sine kort. "Jan, på hjærter to, det var en god dags arbejde. Nej, nej, nej, det var da godt vi intet skulle blive ved længere, nu kan dé kysse på kortene, der har vundet."

De gav sig nu til at tælle stregerne op, og imens kom der en førladen, velhavende påklædt mand ind. Han slog straks klapbordet ned, og satte sig inderst ved væggen. Da han gik forbi kortspillerne, rørte han med sin sølvknappede stok ved hatten og bød dem: "Godaften i stuen."

"Tak," svarede de og spyttede så alle fire.

Den nysankomne tog et papir med tobak og en lang kridtpibe frem, stoppede piben og bankede så med sin stok i bordet.

En barbenet pige bragte ham et fyrfad med gløder og et stort stenkrus med tinlåg.

Han tog en lille kobbertang op af sin vestelomme og lagde med den gløder på piben, stillede kruset tilrette, lænede sig tilbage og gjorde sig det i det hele taget så bekvemt, som pladsen tillod.

"Hvad koster sådan et brev tobak, som det, mester der har?" spurgte Salmand, idet han gav sig til at stoppe en lille pibe af en sælskindspung med røde snore.

"Tolv skilling," svarede manden og tilføjede ligesom for at undskylde denne ødselhed, "den er så angenem for brystet, skal jeg sige Jer."

"Hvor går det ellers med handteringen," fortsatte Salmand og slog ild til sin pibe.

"Vel nok, med skyldig tak for gunstig efterspørgsel, vel nok, men en bliver jo gammel, skal jeg sige Jer."

"Ja," sagde Rasmus Kik, "men I har jo heller intet behov at være om Jer for at skaffe kunder til huset, de bliver Jer jo bragt allesammen."

"Jo", lo manden, "det er så en god handtering med det, og en slider intet på sit mundlæder heller med at snakke folk varerne på, de må tage dem som de falder, og kan hverken vælge eller vrage."

"Og de forlanger ingen tilgift, de," vedblev Rasmus, "og vil aldrig have mere, end der kommer dem til, med ret og skæl."

"Mester, skriger di møj?" spurgte Søren halvt hviskende.

"Ja, de griner da sjælden."

"Hu, de er en grimme handtiering."

"Så kan det intet hjælpe, jeg gør regning på Jer til at hjælpe mig."

"Gør I kanske regning på os?" spurgte Rasmus og rejste sig truende.

"Jeg gør slet ingen regning, gør jeg, men jeg er på søgen om en svend, der kunne være mig til hjælp, og som så kunne få embedet efter mig igen, det er det, jeg gør, skal jeg sige Jer."

"Hvad løn kunne vel den svend få?" spurgte Jens Nedenom meget alvorligt.

"Femten daler courant om året, tredjepart af klæderne og en mark af hver daler, som tjenes efter taksten."

"Hvad er det for en takst?"

"Det er sådan takst, at jeg får fem daler for at stryge til kagen, syv daler for at piske af byen, fire daler for at vise af herredet, og ligeså for at brændemærke."

"Men nu for det bedre arbejde?"

"Ja, desværre, det falder jo sjældnere ind, men ellers er det otte daler for at hugge en hovedet fra, at sige, med økse, med sværd er det ti, men der kan være syv år imellem, at det bliver forlangt. Hængning er fjorten rigsdaler, de ti for selve arbejdet, de fire for at tage kroppen ned ad galgen igen. Stejlning og hjulning er syv daler, for en hel krop da, og så lægger jeg selv pæl til og sætter den ned også. Er der så mere? Jo, for at slå en arme og ben istykker efter den tyske mode og lægge til stejle, det giver fjorten – det giver fjorten, og for at partere og stejle får jeg tolv, og så knibning med røde tænger, det er to daler for hvert nap, det er det hele, så er der intet mere, uden hvad særdeles kan være."

"Det er vel intet vanskelig at lære?"

"Professionen! Enhver kan jo gøre det, men hvordan, det er tingen, der skal jo håndelag og øvelse til som til al anden hænders gerning. Stryge til kagen er jo intet så lige at komme afsted med, der skal jo et vist tag til med de tre svup i ét træk med hvert ris, at det kan gå flådig og flydende som en vifter med en klud og dog lige godt bide så samvittighedsfuldt i som lovens strenghed og synderens forbedrelse det fordrer."

"Jeg ville nok, tror jeg," sagde Jens og sukkede ved det.

Hans naboer trak sig lidt bort fra ham.

"Her er fæstepenge!" fristede han ved slagbordet og spredte nogle blanke sølvpenge ud for sig.

"Betink et val!" bad Søren.

"Betænke og sulte og vente og fryse, det er to par fugle, der er vel magede," svarede Jens og rejste sig, "farvel som ærlig og lavgod mand," fortsatte han og rakte Søren hånden.

"Farvel af lavet, og Gud vær' mæ dæ," svarede Søren.

Således gik det bordet rundt med samme tiltale og samme svar. Også med Marie tog Jens afsked og med manden i krogen, der måtte slippe sin hat sålænge.

Jens gik så hen til slagbordet til manden der, som satte et højtideligt ansigt op, lagde sin pibe fra sig og sagde: "Jeg mester Herman Køppen, skarprettere for Århus by, fæster dig i disse gode mænds påsyn for svend at være og svendegerning at udøve, Gud til ære, dig til forfremmelse og mig og det retfærdige skarprettere-amt til gavn," og under denne unødvendigt pompøse tale, som syntes at volde ham en inderlig tilfredsstillelse, trykkede mesteren Jens de blanke fæstepenge i hånden. Derefter rejste han sig op, blottede sit hoved, bukkede og spurgte, om det måtte forundes ham den ære at byde de gode vidnere en drik polak [Note 37)].

Da han herpå intet svar fik, vedblev han, at det ville være ham en stor, en meget stor ære at byde dem en drik polak, at de imellem dem selv kunne drikke på deres forrige staldbroders velgående.

De tre ved det lange bord så spørgende på hinanden og nikkede så omtrent samtidig.

Den barbenede pige bragte nu en simpel lerskål og tre grønne glaskrus, der hist og her var forsynede med røde og gule stjernepletter. Da hun havde sat lerskålen for Jens og krusene for Søren og bjørnetrækkeren, hentede hun en stor trækande og fyldte først de tre ærlige mænds krus, dernæst lerskålen og hældte så resten i mester Hermans private pokal.

Rasmus trak sit glas hen til sig og spytted, de to andre fulgte hans eksempel og så sad de en stund og så på hinanden, som

om ingen af dem ret havde lyst til at være den første, der drak. Imidlertid kom Marie Grubbe hen til Søren og hviskede noget til ham, som han besvarede med at ryste på hovedet. Hun ville så hviske igen, men Søren ville ingenting høre. Et øjeblik blev hun stående uvis, så greb hun hans krus og slængte indholdet på gulvet med de ord, at han ikke skulle drikke hvad rakkeren skænked. Søren sprang op, greb hende hårdt i armen og satte hende ud af døren, idet han barskt befalede hende at gå op. Så langte han en pægel brændevin og gik tilbage til sin plads.

"Det skulle min salig Abelone have dristet sig til," sagde Rasmus og drak.

"Ja," istemmede Salmand, "hun kan intet fuldt takke Vorherre for, at hun intet er min kælling, jeg skulle minsæl givet hende noget andet at tage sig til, end at hælde Guds gaver i skarnet."

"Men ser du, Salmand," indvendte Rasmus med et fiffigt blink over til mester Herman, "din kærling hun er heller ingen stor kreatur af de velbårnes deres slæng, hun er en simpel stakkel ligesom vi her er og derfor får hun sine hug når hun har forset sig, sådan som skik og brug er iblandt simpelt folk; men havde hun idet sted været en højadelig ting, så ville du skinbarligen aldrig have vovet dig til at ærgre hendes højadelige ryg, men ladet hende spie dig mellem øjnene om det skulle hende gefalle."

"Nej, den dæv'len ville jeg!" bandte Salmand, "jeg skulle have smurt hende til hun hverken kunne se eller gabe, skulle jeg, og pillet hende nykkerne ud, spørg kuns min en gang om hun kender den smækre lænke, som Nalle [Note 38)] står i, og du skal se det værker i hendes ryg alene at høre det; men at hun skulle komme her som jeg sidder og slå min drikke på gulvet, nej om

hun så var kejserens kødelige datter skulle hun blive striglet af, sålænge jeg kunne røre en hånd og der kuns var livsvejr i mig. Hvad bilder slig en forbandede dukke sig vel ind! Er hun mer end som andre folks koner de er, at hun sådan tør skamme sin mand ud i gode mænds lag? Tror hun, hun ville tage skade, når du rørte ved hende desformedelst du havde drukket denne brave mands traktemåde? Nej, om du vil lyde mig, Søren, så," og han gjorde en bevægelse som om han slog, "ellers får du aldrig i evigheden gavn af hende."

"Ja hvem der turde!" sagde Rasmus drillende over til Søren.

"Var dæ, bitte Kig, ellers skal a vis' dæ, hvor e høns di pikker."

Så gik han.

Da han kom op til Marie, sparkede han døren i efter sig og gav sig til at løse det reb, som holdt deres lille bylt klæder sammen.

Marie sad på kanten af den fjælleramme, der var slået sammen for at tjene til seng. "Er du vred Søren?" spurgte hun.

"Det skal du få at formærk'."

"Tag dig i agt, Søren! der har ingen budt mig hug endnu siden jeg kom til alder, og jeg tåler det intet."

Hun kunne gøre, hvad hun ville, sagde han, hug skulle hun have.

"Søren, for Guds skyld, for Guds skyld, slå mig intet, læg intet voldelig hånd på mig, det vil du fortryde."

Men Søren tog hende i håret og slog hende med strikken.

Hun skreg ikke, men blot stønnede under slagene.

"Så!" sagde Søren og kastede sig på sengen.

Marie blev liggende på gulvet.

Hun var ganske forbavset over sig selv, hun ligesom lå og ventede på, at der i hendes sjæl skulle fødes den følelse af rasende had til Søren, uforsonligt, aldrig tilgivende had; men den kom ikke, der var kun en inderlig dyb og mild bedrøvelse, ligesom en stille sorg over et håb, der var bristet …… hvor kunne han nænne det?

Note 27: **Mesterspil:** Det sidste spil.

Note 28: **Duser og trester:** Toere og treere.

Note 29: **Pavst:** Sekser.

Note 30: **Kirsten Myg og hendes søster:** Dvs. to ganske værdiløse kort.

Note 31: **Styrvolt:** Spader es.

Note 32: **Så fører jeg min syv og én endda:** De to syvere i trumffarver kan ikke stikkes.

Note 33: **Bukskin:** Ni og otte i trumf

Note 34: **Hjerter to:** Det næsthøjeste kort i spillet.

Note 35: **Spader fire:** Det højeste kort

Note 36: **Jan:** Bét.

Note 37: **Polak:** En blanding af mjød og brændevin.

Note 38: **Nalle:** Dvs. bjørnen

18

I maj sekstenhundrede og seks og halvfems døde Erik Grubbe, syv og firsindstyve år gammel. Arven skiftedes straks mellem hans tre døtre; men Marie fik ikke meget, thi den gamle havde før sin død, ved pro forma-skyldbreve og på anden måde, til skade for Marie og til gavn for de to andre, unddraget skiftet den største part af formuen.

Den lod, Marie fik, var imidlertid stor nok til at gøre hende og hendes mand fra stoddere til folk, og ved en fornuftig anvendelse af arven kunne de have sikret sig et jævnt udkomme lige til deres dages ende; men uheldigvis bestemte Søren sig til at kaste sig over hestehandelen, og efter nogle få års forløb var de fleste af pengene tabte. Resten var dog så meget, at Søren for den kunne komme i besiddelse af færgestedet Burrehuset på Falster, og dertil blev den så også brugt.

I begyndelsen måtte de slide meget hårdt, og Marie kom tit til åren; men senere var det hendes meste bestilling at passe det øludsalg, der var forbundet med færgeprivilegiet. De levede i det hele meget lykkeligt, thi Marie vedblev at elske sin mand over alt i verden, og om han end tit drak sig fuld og slog hende, så gjorde det ikke så meget: Marie vidste jo, det var hverdagsbrug i det samfundslag, i hvilket hun havde ladet sig indskrive, og blev hun en enkelt gang utålmodig, så stilledes hun dog snart tilfreds når hun kom til at tænke på, at den Søren, der var så hård og barsk, var den samme, der en gang havde skudt et menneske for hendes skyld.

De folk, de havde at færge over, var for det meste bønder og prangere, men stundom kunne der jo også komme de, der var højere på strå. Sådan kom Sti Høg der en dag. Marie og hendes mand roede for ham, og han satte sig bagi båden, så at han kunne tale med Marie, der havde den bagerste åre. Han kendte hende straks, da han så hende, men viste ingen tegn på forundring; måske han havde vidst, han ville træffe hende der. Marie måtte se to gange til ham, før hun kunne kende ham, thi han var meget forandret. Hans ansigt var blevet rødfedt og oppustet, øjnene svømmende, og underkæben hang, som om han var lam i mundvigene; så var hans ben tynde og hans mave stor og hængende, kort sagt, der var alle tydelige tegn på et liv fuldt af sløvende udskejelser i hver en retning, og det havde også været hans livs hovedindhold, siden han skiltes fra Marie. I det ydre havde hans historie været den, at han en tidlang havde været gentilhomme og maître d'hôtel hos en fyrstelig kardinal i Rom, var gået over til katolicismen, var rejst til sin broder Just Høg, den gang denne opholdt sig som gesandt i Nimwegen, var gået over til lutherdommen igen, og rejst hjem til Danmark, hvor han nu spiste nådsensbrødet hos broderen.

"Er det," spurgte han og nikkede med hovedet i retning af Søren, "er det ham, jeg spåede der skulle komme efter mig?"

"Ja, det er ham," svarede Marie lidt sendrægtigt; hun havde mest lyst til at lade være med at svare.

"Og han er større end jeg – var?" spurgte han igen og rettede sig i sædet.

"Å, der er ingen sammenligning, Eders nåde," svarede hun med påtaget bondeagtighed.

"Ja såmænd, sådan går det – vi har da givet køb, vi to, så godt som alle andre, og givet os livet i vold for en billigere penge end vi nogen tid havde tænkt, vi skulle – I på én vis og jeg på en anden."

"Ja, Eders nåde har det vel godt nok?" spurgte Marie på den samme enfoldige måde.

"Godt nok," lo han, "*godt nok* er halv fordærvet; jeg har det såmænd just *godt nok*, og I, Marie?"

"Jo tak, vi har helsen, og når vi slider ret udaf den karske bælg, har vi brød og brændevin til."

De var ved land, og Sti steg ud og bød farvel.

"Herre Gud!" sagde Marie og så medlidende efter ham, "ham har det da skåret både vinger og top."

Fredeligt og ensformigt gik tiden for burrehusfolkene med dagligt arbejde og daglig vinding. Lidt efter lidt sled de sig frem til bedre og bedre kår, holdt karle til at besørge færgetjenesten, drev en del småhandel og bygged op på deres gamle hus. De leved det gamle århundrede ud og en halv snes år ind i det ny, og Marie blev tres og hun blev fem og tres, og holdt sig rask og rørig, arbejdsfør og arbejdsmunter, som var hun på den rette side af de halvtreds; men så var det på hendes otteogtresindstyvende fødselsdag i foråret syttenhundrede og elleve, at Søren, under meget mistænkelige omstændigheder, ved et vådeskud kom til at dræbe en skippermand fra Dragør, og som følge deraf blev taget i forvaring.

Det var et hårdt stød for Marie, og den lange uvished om, hvad straffen ville blive, thi dommen faldt først året efter ved

midsommerstid, og hendes frygt for, at den gamle sag med mordforsøget på Ane Trinderup skulle komme op, ældede hende meget.

En dag i begyndelsen af denne ventetid gik Marie ud for at tage mod færgen, som just lagde til land. Der var to rejsende ombord, og den ene af disse, en håndværkssvend, optog ganske hendes opmærksomhed ved at nægte at vise sin vandrebog, som han påstod at have vist færgefolkene, da de tog ham ombord, hvad disse imidlertid benægtede. Da hun imidlertid truede svenden med at han skulle betale hel takst, når han ikke ved sin vandrebog beviste at han var rejsende svend og som sådan kun pligtig at betale det halve, faldt han tilføje. Først da dette var afgjort, lagde Marie mærke til den anden passager, en lille, spinkel skikkelse, der bleg og frysende af den nys overstandne søsyge stod stramtindhyllet i sin sortgrønne, grovtrådede kappe og støttede sig mod rælingen af en optrukken båd. Han spurgte i en gnaven tone, om han kunne få logi i Burrehuset, og Marie svarede, han kunne se på lejligheden.

Hun viste ham så et lille kammer, der foruden seng og stol indeholdt en tønde brændevin med tragt og spildebakke, nogle store dunke med sirup og eddike, og endelig et bord med perlemalede ben og plade af firkantede lertøjsfliser, hvor der i sortviolette tegninger var fremstillet scener af det gamle og det nye testamente. Den fremmede bemærkede straks, at der var tre af fliserne, der alle fremstillede Jonas, som kastes i land fra hvalfiskens gab, og da han lagde hånden på en af dem, gøs det i ham, og han sagde han ville få snue, dersom han var så uforsigtig at sidde og læse med albuerne på bordet.

På Maries forespørgsel forklarede han, at han var taget bort fra hovedstaden for pestens skyld og ville blive her på stedet til den var holdt op igen, han spiste kun tre gange om dagen og kunne ikke tåle saltmad eller friskbagt brød, forøvrigt var han magister, for tiden alumnus på Borchs Collegium og hed Holberg, Ludvig Holberg.

Magister Holberg var en meget stille mand med et overordentlig ungdommeligt udseende, han så ved første øjekast kun ud til at være en atten, nitten år gammel, men lagde man mærke til hans mund og hans hænder og udtrykket i hans stemme, kunne man nok skønne, han måtte være ikke så lidt ældre. Han holdt sig meget for sig selv, talte lidt og som det syntes ikke gerne. Dog skyede han ingenlunde selskab, når han blot kunne have det således, at man lod ham i fred og ikke ville drage ham ind i samtalen, og det var ham åbenbart en fornøjelse, når færgen bragte rejsende hen eller hjem, eller når fiskerne kom i land med deres dræt, i afstand at betragte deres travlhed og lytte til deres ordskifte. I det hele taget holdt han meget af at se folk, arbejde, enten det så var med at pløje eller stække eller sætte både ud, og var der en, der tog et tag, som oversteg det almindelige jævnmål af menneskelige kræfter, kunne han smile helt tilfreds derved og løfte på skuldrene i stille velbehag. Da han havde været i Burrehuset en månedstid, begyndte han at nærme sig Marie Grubbe eller tillod hende at nærme sig ham, og de sad tit i de lune sommeraftener og talte med hinanden en timestid eller to i træk inde i krostuen, hvor så døren stod åben og gav udsigt ud over det blanke vand til det blåligt dæmrende møen.

En aftenstund, da deres bekendtskab var blevet temmelig gammelt, havde Marie fortalt ham sin historie og endt den med et klagesuk over, at Søren var blevet taget fra hende.

"Jeg må bekende," sagde Holberg, "at jeg er aldeles uformuendes til at begribe, hvorlunde I har kunnet præferere en gemen staldkarl og stoddere for en så perfekt cavalliere som Hans Excellence statholderen, der jo dog af alle berømmes som en mester i belevenhed og fine manerer, ja som et mønster på hvad som besynderligen er gallant og aimabelt."

"Endog han havde været deraf så fuld som den bog, der kaldes for *Alamodische Sittenschule*, det ville intet have vejet så meget som en fjer, eftersom jeg nu en gang havde for ham en sådan degout og afsky, at jeg knap kunne tåle ham for mine øjne, og I ved, hvor aldeles uovervindelig en sådan degout kan være, så om en havde en engels dyd og principier, så ville den naturlige afsky dog bære sejren derfra. Min arme nuværendes mand derimod, til ham optændtes jeg af en så hastig og uformodentlig tilbøjelighed, at jeg kan intet andet end tilskrive det en naturlig attraktion, som heller intet var at modstå."

"Sådant kalder jeg vel raisoneret! Vi har da kuns at pakke ned al verdens morale i en kiste og skikke den til Hekkenfjeld og leve efter vore hjærtens lyster, thi der er jo ikke den uterlighed til, en nævne vil, den jo kan klædes op som en naturligen og uovervindeligen attraktion, og heller ikke den dyd er til, iblandt alle de dyder, der opregnes kan, at en jo lettelig siger sig den fra, thi der vil være den, som haver degout for mådehold, den for sandfærdighed og den for ærbarhed, og sådan naturlig degout er aldeles uovervindelig, vil de sige, og den, som er beladt dermed, derfor ganske uskyldig. Men I er for vel oplyset,

morlille, til at I ikke skulle vide, at sådant er kuns skammeligt hjernespind og dårekistesnak."

Marie svarede ikke.

"Tror I da ikke på en Gud, morlille," vedblev magisteren, "og på det evige liv?"

"Gud have lov og tak, jo, jeg gør, jeg tror på Vorherre."

"Men den evige straf eller evige løn, morlille?"

"Jeg tror, hver menneske lever sit eget liv og dør sin egen død, det tror jeg."

"Det er jo ingen tro, tror I på opstandelsen?"

"Hvordan skal jeg opstå? Som det unge, uskyldige barn jeg var, jeg først kom ud mellem folk og ingenting vidste og ingenting kendte, eller som den gang, jeg æret og misundt som kongens yndling var hoffets zirat, eller skal jeg opstå som den gamle, fattige, håbløse Marie Færgemands, skal jeg? Og skal jeg svare til, hvad de andre, barnet og den livsranke kvinde, de synded', eller skal en af dem svare for mig? Kan I sige mig det, hr. magister?"

"Men I har jo dog kuns havt én sjæl, morlille!"

"Ja, har jeg?" spurgte Marie og sank hen i tanker. "Lad mig tale med Jer ret oprigtigen," fortsatte hun, "og svar mig som I tænker; tror I, at den, som sit ganske liv igennem har forsyndet sig hårdeligen mod sin Gud og skabere, men som i sin sidste stund, når han ligger og drages med døden, bekender sin synd af et oprigtigt hjærte og angrer og giver sig Gud i vold uden tvivl og uden betænkning, tror I, den er Gud velbehageligere end en, som også har været ham hårdt imod med synd og forargelse, men så i mange livsens år har stridt for at gøre sin pligt og båret hver byrde uden at knurre, men aldrig i bøn eller åben anger

har begrædt sit forrige levnet, tror I, at hun, som har levet som hun har troet, var rettelig levet, men uden håb om belønning hisset og uden bøn derom, tror I, Gud vil skyde hende fra sig og kaste hende bort, endog hun aldrig bad Gud et bønnens ord?"

"Derpå tør intet menneske svare," sagde magisteren og gik.

Kort efter rejste han.

Det næste år i august faldt dommen over Søren Færgemand, og lød på tre års arbejde i jern på Bremerholm.

Lang tid var det at lide, længere tid at vente, så gik da også den.

Søren kom hjem, men fangenskabet og den hårde behandling havde nedbrudt hans sundhed, og inden Marie havde plejet ham et år, bar de ham på kirkegården.

Endnu et langt, langt år måtte Marie drages med livet. Så blev hun pludseligt syg og døde. Hun var under sin hele sygdom slet ikke ved sin forstands brug, og præsten kunne derfor hverken bede med hende eller berette hende.

En sollys sommerdag begrov de hende ved Sørens side, og udover det blanke sund og de korngyldne marker sang det fattige ligfølge, af varmen, uden sorg og uden tanke:

"Vreden din afvend, Herre Gud, af nåde,
Riset det blodigt, som os over måde,
Plaget så vredelig af en vredes brynde,
Fordi vi synde.

Thi om du efter vore synder onde,
Straffed', som du med al rette kunne,
Da måtte alting gå i grund, og falde,
Ja, én og alle.

. . . .
. . . .

Om "Fru Marie Grubbe"

Forfatter: J. P. Jacobsen (1847-1885).
Org.udgave: *Fru Marie Grubbe.* Gyldendalske Boghandels Forlag, København 1876.
Denne udgave baseret på: *Samlede Skrifter af J. P. Jacobsen.* Første Bind. Gyldendalske Boghandels Forlag (F. Hegel og Søn), København 1888.
Redigeret af: Vivi Nygaard Jensen.
Forside: Efter illustration af Lorenz Frølich (1820-1908) til H. C. Andersen: *Hønse-Grethes Familie*.

ISBN 978-87-7979-969-1
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-213-5 (Ølstykke 2011).

www.ebib1800.dk

